

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Поліський національний університет

“Фінансові інструменти регіонального розвитку”

**матеріали X Всеукраїнської
науково-практичної інтернет-конференції
з нагоди 30-річчя заснування кафедри
фінансів і кредиту**

**24 жовтня 2024 року
м. Житомир**

УДК: 330:336

Ф 59

Редакційна колегія:

- КОВАЛЬЧУК Олександр** – декан факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів, к. е. н., доцент;
- ДЕМА Дмитро** – зав. кафедри фінансів і кредиту, к. е. н., професор;
- ВІЛЕНЧУК Олександр** – професор кафедри фінансів і кредиту, д. е. н.;
- МАЛЮГА Наталія** – зав. кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, д. е. н., професор;
- КУРОВСЬКА Наталія** – доцент кафедри фінансів і кредиту, к. е. н.;
- НЕДІЛЬСЬКА Лариса** – доцент кафедри фінансів і кредиту, к. е. н.;
- СТОЙКО Олег** – доцент кафедри фінансів і кредиту, к. е. н.;
- СУС Юрій** – доцент кафедри фінансів і кредиту, к. е. н.;
- ШУБЕНКО Інна** – доцент кафедри фінансів і кредиту, к. е. н.;
- СУС Леся** – доцент кафедри фінансів і кредиту, к. е. н.
(відповідальний секретар).

Рецензенти:

СИНЧАК Віктор – д. е. н., професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова;

ЗІНЧУК Тетяна – д. е. н., професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та європейської інтеграції Поліського національного університету.

Рекомендовано до друку Вченою радою Поліського національного університету протокол № 4 від 27 листопада 2024 року.

Ф 59 Фінансові інструменти регіонального розвитку : матеріали X Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з нагоди 30-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту, 24 жовтня 2024 р. Житомир : Поліський національний університет, 2024. 264 с.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Відповідальність за науковий рівень публікацій, обґрунтованість висновків, достовірність результатів, наявність плагіату несуть автори.

СЕКЦІЯ 1**ІДЕЇ, ЩО ЗМІНЮЮТЬ ФІНАНСОВУ НАУКУ: ОЦІНКИ ЕКСПЕРТІВ**

Environmental insurance as a component of the economic lever to reduce the anthropogenic impact on the environment <i>Victoria Borisova</i>	9
Проблеми державної фінансової підтримки малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни <i>Наталія Виговська, Олена Цисар</i>	12
Insurtech: сучасні реалії, можливості та перспективи розвитку страхового бізнесу в Україні <i>Олександр Віленчук</i>	15
Комплаєнс у внутрішньому аудиті: вітчизняний і міжнародний досвід <i>Наталія Малюга</i>	19
Фінансове забезпечення пенсійних виплат в Україні в умовах військового стану <i>Володимир Рудик</i>	22
Оцінювання параметрів регіонального розвитку у контексті їх фінансово-економічного зростання <i>Ігор Румик</i>	24
Управління комплаєнс-ризиками при реєстрації податкових накладних і розрахунків коригування з ПДВ <i>Віктор Синчак</i>	27
Актуалізація ролі бухгалтерського обліку в контексті сталого розвитку <i>Тетяна Гайдучок</i>	30
Негативні наслідки контрабанди: причини, вплив та шляхи протидії <i>Інна Гуцул, Андрій Белецький</i>	35
Інтегрована звітність як інформаційне джерело корпоративних фінансів <i>Інна Дем'яненко, Аліна Буряк, Тетяна Дем'яненко</i>	39
Податкові інструменти підтримки підприємництва в умовах воєнного стану <i>Ольга Дубовик, Каріна Петкова</i>	42
Фінансова інклюзія як чинник розвитку України <i>Оксана Грицина, Ольга Шолудько</i>	45
Аналіз та оцінювання потенціалу трудових ресурсів у системі інформаційного забезпечення стратегічного управління розвитком регіону <i>Надія Коваль</i>	48

Трансформація фінансових технологій: інновації, ризики та регулювання цифрових фінансів <i>Андрій Колодій</i>	51
Роль сталого розвитку в процесі управління фінансовою діяльністю аграрного бізнесу <i>Наталія Куровська</i>	54
Вплив зовнішнього оточення на ефективне функціонування системи оподаткування <i>Галина Мартинюк</i>	57
Краудфандинг як форма фінансування підприємницької діяльності <i>Лариса Недільська</i>	60
Особливості фінансового забезпечення регіонального розвитку в умовах війни <i>Світлана Плетенецька</i>	63
Стратегічне управління підприємством в умовах війни <i>Оксана Рубай</i>	67
ЕСМ-інструменти управління бізнес-процесами <i>Олена Русак</i>	69
Сучасні тенденції розвитку управлінського обліку <i>Наталія Савченко, Роман Савченко</i>	72
Оцінка дохідної частини формування бюджетів територіальних громад: регіональні особливості <i>Алла Соколова, Майя Поліщук, Наталія Гонта</i>	74
Аналіз бюджету Оліївської сільської територіальної громади в умовах воєнного стану <i>Олег Стойко</i>	79
Роль банків, як суб'єктів первинного фінансового моніторингу в економічному просторі держави <i>Леся Сус</i>	84
Маркетингова стратегія як інструмент антикризового менеджменту <i>Людмила Тарасович, Михайло Ратніков</i>	87
Зміна державної податкової політики в умовах воєнного стану в Україні <i>Іван Тофан</i>	89
Обліково-податкове забезпечення сталого розвитку підприємств лісового господарства та лісозаготівлі України <i>Ніна Цегельник</i>	92
Аналіз страхування життя в Україні під час російсько-української війни <i>Інна Шубенко, Алла Паноччишена</i>	95
Відшкодування бюджетних коштів з ПДВ вантажним автоперевізникам: регіональний аспект <i>Юрій Ярмоленко</i>	97

СЕКЦІЯ 2

НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ: ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

Financial instruments for ensuring the security of functioning of subjects of the agricultural market of Ukraine on the basis of state support <i>Vitaliy Kozak</i>	100
Ensuring security of banks in the market of fintech services and innovative technologies of metaspase <i>Oleksiy Melnyk</i>	103
Цифрова трансформація економічного потенціалу малих підприємств <i>Владислав Андрієвич</i>	106
Міжнародна практика використання фінансових інструментів в розрізі регіонального розвитку <i>Сергій Давиденко</i>	108
Інструменти розвитку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу України в умовах євроінтеграції <i>Михайло Данилишин</i>	112
Е – гривня як фінансовий інструмент детінізації фінансового ринку в Україні <i>Юрій Деревко</i>	115
Податково-бюджетне стимулювання розвитку агропромислового виробництва в Україні в умовах воєнного стану <i>Олександр Заєць</i>	118
Оцінка фінансового механізму розвитку міжнародних автоперевезень <i>Владислав Кульбачний</i>	121
Податкові стимули для малого бізнесу в умовах війни та повоєнного відновлення <i>Михайло Лукомський</i>	124
Міжнародні практики податкового стимулювання аграрного сектору економіки <i>Дмитро Самарічев</i>	127
Вплив освітніх проєктів на розвиток підприємництва в територіальних громадах <i>Сергій Трохимшин</i>	129

СЕКЦІЯ 3**НАУКОВІ ДЕБЮТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Components of entrepreneurship and territorial community development in the context of modern challenges <i>Nina Koval</i>	132
Promising directions for developing the resource potential of business and society <i>Andrey Kushniruk</i>	134
Сучасний стан та тенденції змін в оподаткуванні сільськогосподарських товаровиробників України <i>Наталія Блажко</i>	136
Теоретичні основи екологічного оподаткування в Україні, податковий облік і аудит <i>Вікторія Бондарчук</i>	140
Контроль оплати праці в освітніх закладах: проблеми та перспективи розвитку <i>Лілія Гайдамаченко</i>	143
Роль жінки в контексті збройного протистояння рф та України в період російсько-української війни 2014 -2024 рр. <i>Ганна Голуб</i>	146
Шляхи підвищення прибутку та прибутковості ТОВ «Аврора авто» <i>Олександр Денісов</i>	149
Стратегія удосконалення інноваційної політики підприємства <i>Дмитро Дишлюк</i>	152
Сучасний стан управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства <i>Сергій Дідус</i>	155
Технологія підвищення рівня ефективності використання оборотних активів <i>Дар'я Домбровська</i>	160
Сучасні тенденції функціонування підприємств комунальної сфери <i>Євгеній Зелінський</i>	163
Економічна сутність основних засобів як інструмент забезпечення стійкого функціонування підприємства: теоретичні основи <i>Олеся Іваницька</i>	166
Роль обліку екологічних витрат у забезпеченні цілей сталого розвитку <i>Тетяна Івашко</i>	169
Роль державно-приватного партнерства у формуванні сучасної моделі розвитку ринку аграрного страхування в Україні <i>Олег Кислюк</i>	173

Фінансові інструменти підвищення ефективності господарської діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу <i>Костянтин Коваленко</i>	177
Шляхи вдосконалення обліку та контролю грошових коштів підприємства <i>Ангеліна Коваль</i>	179
Облік доходів підприємств: нові інструменти для досягнення цілей сталого розвитку <i>Тетяна Конончук, Марина Сойка</i>	182
Сутність та значення стратегії розвитку підприємства <i>Олександр Коротун</i>	185
Управління державним боргом в період воєнного стану: стратегії та ризики <i>Тетяна Куніцька</i>	188
Принципи обліку доходів банківських установ <i>Іван Кураченко</i>	191
Методичні підходи до використання маркетингових технологій в системі менеджменту підприємства <i>Тетяна Мартиненко</i>	194
Фінансовий ринок та канали фінансування <i>Ольга Маишталяр</i>	196
Концептуальний профіль збутової політики в системі менеджменту підприємства <i>Павло Можар</i>	199
Сучасний стан ринку акцій в Україні <i>Максим Мосійчук</i>	201
Формування бюджету пенсійного фонду України: стан і перспективи <i>Анастасія Музика</i>	205
Розвиток фінансового моніторингу в Україні <i>Олена Нікітчина</i>	208
Обліково-аналітичні інструменти управління витратами підприємства <i>Дар'я Ніколенко</i>	211
Аналіз надходжень платежів з оподаткування землі до місцевих бюджетів <i>Роман Омелянчук</i>	214
Роль фінансового моніторингу у боротьбі з тіньовою економікою в Україні <i>Анна Петричук</i>	216
Маркетингові витрати як складова обліку сталого розвитку: сучасні рішення <i>Олександр Романюк, Дмитро Янота</i>	219
Роль та значення фінансової безпеки держави в умовах війни <i>Олександра Садчикова</i>	222

Розвиток інформаційних технологій у фінансовому секторі України <i>Діана Сverdлюк</i>	225
Системний підхід до контролю витрат виробництва на підприємствах легкої промисловості: методи, інструменти та ефективність <i>Вікторія Свиріденко</i>	227
Особливості функціонування ринку банківських послуг в Україні <i>Діана Сергійко</i>	231
Тенденції формування державного боргу України <i>Андрій Сокальський</i>	234
Удосконалення системи обліку та контролю фінансових результатів у контексті сталого розвитку <i>Тетяна Сушицька, Роман Беляк</i>	237
Прогнозування витрат як інструмент управління фінансами підприємства <i>Вероніка Токарчук</i>	243
Формування фінансових ресурсів політичних партій: джерела та їх регулювання <i>Наталія Трибусовська</i>	246
Проблеми фінансування закладів вищої освіти <i>Олександр Ушаков</i>	249
Внутрішній контроль оплати праці працівників комунальних підприємств <i>Анна Фомюк</i>	251
Інноваційні підходи до обліку виробничих запасів у контексті сталого розвитку <i>Ігор Цимбалюк, Наталія Чурун</i>	255
Інноваційні аспекти удосконалення системи фінансового менеджменту підприємств <i>Олег Шевчук</i>	258
Основні проблеми та перспективи страхування життя в Україні <i>Назар Шиманський</i>	260

СЕКЦІЯ 1

ІДЕЇ, ЩО ЗМІНЮЮТЬ ФІНАНСОВУ НАУКУ: ОЦІНКИ ЕКСПЕРТІВ

**ENVIRONMENTAL INSURANCE AS A COMPONENT
OF THE ECONOMIC LEVER TO REDUCE THE ANTHROPOGENIC
IMPACT ON THE ENVIRONMENT**

Victoria BORISOVA

Doctor of Economics, Professor Sumy National Agrarian University

Introduction. Environmental insurance should become a component of the insurance system as an economic lever to reduce the anthropogenic burden on the environment. Environmental insurance can be voluntary, which is considered a type of business activity, or compulsory, which provides financial guarantees of minimum compensation for damage. The relationship between the insurer and the insured is based on the principles of mutual benefit and the insured's economic interest in improving its environmental safety.

Research results. In recent years, the use of unmanned aerial vehicles, also known as drones, for both personal and professional purposes has become increasingly common. Drones are known to be used as professional equipment by the military, photographers, filmmakers, archaeologists, and surveyors. However, they can be equally useful in agriculture.

Agriculture is one of the fastest growing sectors of the economy in terms of implementing new technological solutions. The use of satellite imagery has already become commonplace in crop planning. Modern irrigation systems ensure a constant level of moisture in the fields. Today, we see more and more drones being used in agriculture – they are used in many aspects of crop cultivation, livestock breeding, and field monitoring.

One of the applications of drones in agriculture is to monitor crops without the need for constant supervision by a person responsible for field supervision. The work will be simplified by drones equipped with cameras that the farmer can control independently or use specialized software that allows collecting data without human intervention [1]. This way, you can properly control the harvest on several hectares. There are many advantages:

- resources associated with the operation of other agricultural machines are saved;
- the involvement of workers and the costs associated with hiring employees are limited;
- it is an ideal solution for unforeseen emergencies caused by floods or fires and other natural disasters. This allows insurance companies that insure crops to quickly find out where the damage occurred, what condition the crops were in at the time of the insured event, and how much damage was caused to the insured.

Drones can be useful for spraying crops. Spraying is an important area of agriculture where drones can also be used. Small drones will not replace machines

designed to spray large areas, but they can be successfully used for small areas. Due to the accuracy of the drone, spraying can be carried out with high precision [2]. An additional advantage of using drones for this purpose is the scaring away of wild animals that feed on crops. The sound of the device can keep them from approaching the fields. This helps to reduce the losses of the agricultural producer (insured) in the event of loss or damage to crops in the event of an insured event.

These are not all the benefits of drones for agricultural purposes. Agriculture, as an industry that depends on weather and random factors, changes frequently. A drone can easily help prepare detailed documentation in case of crop damage due to, for example, heavy rain or hail. It can be used to collect the documents required by the insurance company (or to receive financial assistance from the state). In addition to preparing documentation to optimize various processes, a drone can be used to monitor work efficiency.

Drones in agriculture take aerial photographs, monitor fields, create 3D maps, sow seeds, apply fertilizers and chemicals, control crops, help with irrigation, and monitor animals [1]. They can perform various operations:

- Aerial photography – to detect bald spots, damage to crops by natural factors, and other shortcomings that need to be addressed in a timely manner. Aerial photography from a drone is much more detailed than satellite photography due to its low flight altitude.

- Video recording – the performance of the aircraft during video recording reaches 30 km in 1 hour, which significantly reduces time and financial costs compared to the use of ground-based equipment.

- 3D modeling – allows you to identify wetlands or arid areas, earthworks, and competently create plans and maps for soil moisture or drainage, site reclamation or land reclamation.

- Thermal imaging is carried out using the entire spectrum of infrared radiation: near, middle and far ranges. The study makes it possible to determine the timing of differentiation of growth points, which directly affects the yield and preservation of productive properties of plants while maintaining the hereditary capabilities of the variety.

- Laser scanning – used to analyze the relief in hard-to-reach or inaccessible places. This method provides an accurate high-density model with a detailed display of the relief, even when working in conditions of high plant density.

- Spraying – thanks to the possibility of retrofitting, drones are used for spot spraying of plants and fruit trees. This approach allows farmers to treat only diseased plants, preventing chemicals from reaching the rest of the crop.

- Seed planting has been practiced relatively recently and is not yet widespread, but some companies are experimenting with planting seeds using drones. Essentially, producers are experimenting with special systems that are programmed to disperse seeds into prepared soil. This technology helps to minimize the need for personal presence to plant plants in a selected area, which can sometimes become an expensive and energy-consuming task. The same drone technology can be adapted and applied to many types of farms, reducing planting time and labor costs [2].

Modern unmanned systems in agriculture solve the following tasks:

- assessing the quality of crops and detecting damage or death of crops;
- determining the exact area of dead crops;
- audit and inventory of land;
- Identification of crop defects and problem areas;
- analysis of the effectiveness of plant protection measures;
- monitoring compliance with crop rotation structure and plans;
- detection of deviations and violations committed in the course of agrotechnical work;
- terrain analysis and mapping of plant indices PVI, NDVI;
- collection of information for the security service, including the detection of illegal grazing in the fields;
- ensuring the construction of reclamation systems;
- control over the storage of root crops in stacks;
- application of trichograms;
- creation of maps for differentiated fertilization and spraying of fields.
- counting seedlings and biological yield.

Conclusions. Modern drones in agriculture allow insurance companies to use information to take preventive measures when insuring crops and determine losses in the event of an insured event. Agricultural risk insurance helps to reduce financial losses, provides agricultural producers with stable profits and promotes sustainable agricultural development in the face of unpredictability [3].

Environmental insurance should become a part of the insurance system as an economic lever to reduce the anthropogenic burden on the environment. Environmental insurance can be voluntary, which is considered a type of business activity, or mandatory, which provides financial guarantees of minimum compensation for damage. The relationship between the insurer and the insured is based on the principles of mutual benefit and the insured's economic interest in improving its environmental safety.

References

1. Use of drones in agriculture. (2024). Drone Center. URL: <https://dronecenter.ua/review-of-the-dji-phantom-4-pro-quadcopter>.
2. Gryshova I., Balian A., Antonik I., Miniailo V., Nehodenko V., Nyzhnychenko Y. Artificial intelligence in climate smart in agricultural: toward a sustainable farming future. *Access to science, business, innovation in the digital economy*, 2024. №5(1). P.125-140, [https://doi.org/10.46656/access.2024.5.1\(8\)](https://doi.org/10.46656/access.2024.5.1(8)).
3. Plastun A., Makarenko I., Grabovska T., Situmeang R. & Bashlai S. Sustainable development goals in agriculture and responsible investment: a comparative study of the Czech Republic and Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2021. №19(2). 65–76. doi: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19\(2\).2021.06](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19(2).2021.06).

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Наталія ВИГОВСЬКА

д. е. н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка»

Олена ЦИСАР

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Державний університет «Житомирська політехніка»*

Вступ. Середній та малий бізнес потребує стабільної державної фінансової підтримки, яка надається в різних формах. Особливо відчутною така потреба стала з початком воєнної агресії росії, яка призвела до порушення логістичних зв'язків, фізичного знищення виробничих фондів, дефіциту робочої сили, припинення діяльності підприємств на окупованих територіях.

Для підприємств малого та середнього підприємництва ускладнився доступ до кредитних ресурсів. Як зазначає ряд авторів, важливими подіями 2022-24 років, які вплинули на діяльність, були такі: 1) переміщення низки підприємств із зони бойових дій (від початку програми релокації понад 700 компаній перемістились у безпечні регіони); 2) покращення умов розвитку для індустріальних парків, використовуючи для них додаткові податкові і митні пільги; 3) нормативне закріплення нових форм зайнятості (трудова угода з нефіксованим робочим часом); 4) можливості розширення фінансування суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Сьогодні можна виділити низку причин, які стримують розвиток малого підприємництва в Україні, зокрема: надмірне податкове навантаження; недостатність джерел фінансування; перманентні зміни фінансового законодавства; неможливість конкурувати з крупним бізнесом; більша вразливість до негативних впливів зовнішнього середовища порівняно з великими підприємствами. Наявність таких причин обумовлює потребу в наданні державної фінансової підтримки суб'єктам малого бізнесу, особливо в умовах воєнного стану.

Результати дослідження. В умовах воєнного часу особливою важливою є підтримка уряду підприємств малого та середнього бізнесу, зважаючи на що уряд запустив проект «Робота», який складається з низки грантових програм. На практиці найбільшого поширення серед вищезгаданих грантових програм отримали проекти «Власна справа», «Своя теплиця (тепличне господарство)» та «Розвиток переробної галузі». Протягом 2022 року в межах реалізації проекту було організовано та проведено 12 хвиль конкурсного відбору отримувачів мікрогрантів для розвитку власного бізнесу. З 1 січня 2023 року станом на 11.09.2023 було подано 15 673 заявки на отримання мікрогранту на відкриття або розвиток бізнесу за програмою «Власна справа» (сума наданих грантових коштів склала 3 645 млн грн., з якої було надано мікрогранти 4044 суб'єктам

підприємництва на загальну суму 961 млн грн) [3]. Оцінка даних дозволяє зробити висновок, що найбільшу активність щодо одержання грантових коштів проявили суб'єкти господарювання у Львівській області (14,9% від загальної суми одержаних грантів по Україні), найменше – у Донецькій та Херсонській областях (відповідно 0,22% та 0,11%).

Умовами більшості проектів надання гранту є створення робочих місць суб'єктами-одержувачами грантових коштів. Загальна кількість створених робочих місць по проекту «Власна справа» - 18681. Найбільша кількість робочих місць була створена у Львівській області (2685 робочих місць), що складає 14,37 %, найменша – у Донецькій області (19 робочих місць або 0,101 %). За період оголошення воєнного стану в Україні в межах державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» було укладено 19 154 кредитні договори на суму 79,34 млрд. грн (в т. ч. державними банками – 14 292 кредитні договори на суму 41,37 млрд. грн) [1].

Незважаючи на позитивні наслідки отримання державної фінансової підтримки суб'єктами малого та середнього підприємництва, можна виділити низку проблем організаційного, нормативно-правового та інформаційного характеру щодо її надання. По-перше, відсутній єдиний законодавчий акт із нормативним закріпленням форм та видів фінансової підтримки суб'єктам бізнесу. По-друге, недосконалість системи моніторингу та державного фінансового контролю за цільовим, законним та ефективним використанням наданих підприємствам сум державної допомоги. Важливим є також визначення втрат бюджетів від витрачання коштів на державну підтримку. По-третє, інформація щодо адресної цільової підтримки суб'єктам господарювання не оприлюднюється на офіційних ресурсах, на відміну від європейської практики, яка регламентує таке оприлюднення. Це обумовлено тим, що згідно з нормами 86-88 Договору про ЄС держави спроможні підтримувати діяльність національних суб'єктів господарювання лише за умови, якщо це вимагають суспільні інтереси (оскільки саме цей факт допомагає досягнути привілейованого становища отримувачем державної підтримки та практично порушити рівновагу на ринку конкуренції).

Водночас є низка проблемних питань функціонування механізму державної фінансової підтримки в Україні, що не надає можливості повної імплементації позитивних закордонних практик у вітчизняну реальність. Зокрема, серед них можна виділити такі: низький рівень технічного забезпечення при високому рівні наявного інноваційного потенціалу; розвиток малого підприємництва в Україні, в основному, орієнтується на торгівлю, що не сприяє формуванню додаткової вартості; нерозвинута інфраструктура державної фінансової підтримки малого та середнього підприємництва; дефіцит фінансових ресурсів та бюджетного фінансування; неефективність консультаційної та інформаційної підтримки суб'єктів бізнесу порівняно з такою підтримкою в інших країнах; недосконалість законодавчого забезпечення регулювання фінансово-кредитної діяльності ФПП.

Запропоновані нами варіанти вирішення зазначених проблем представлено у табл. 1.

Проблеми реалізації грантових проектів «Е-робота» та напрями вирішення

№з/п	Проблеми	Напрями
1	Недотримання термінів реалізації грантових проектів	Фіксація вартості в договорах із контрагентами, що виключає потребу дофінансування у випадках несвоєчасного надходження коштів на рахунок підприємств.
2	Необхідність у зміні переліку контрагентів	Удосконалення нормативно-правового регулювання процедури отримання гранту, де передбачається спрощення процедури узгодження заміни контрагентів між грантоотримувачем і представниками уповноваженого банку.
3	Неврахування додаткових витрат для завершення проекту.	Інформаційне консультування представників влади та банківських установ щодо можливостей використовувати грантові та кредитні інструменти

Джерело: складено на підставі [2].

Висновки. Розвиток системи забезпечення державної фінансової підтримки можна представити такими напрямами: спрощення процедури реєстрації підприємства та усунення бюрократичних перепон; прозорий механізм надання державної фінансової підтримки та забезпечення належного державного фінансового контролю за цільовим використанням коштів; створення системи інформаційної, методичної, консультаційної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва на безкоштовній основі; проводити моніторинг рівня ділової активності в окремих регіонах для можливості застосування форм непрямої державної фінансової підтримки для суб'єктів, що здійснюють підприємницьку діяльність на окремих територіях; першочергова увага – суб'єктам малого та середнього бізнесу, що займається виробництвом продукції, особливо наукоємного характеру; розвиток інфраструктури фінансового забезпечення державної фінансової підтримки, зважаючи на недостатність та обмеженість державних ресурсів; імплементація позитивних практик закордонних країн щодо удосконалення системи державної фінансової підтримки та допомоги суб'єктам підприємництва. Перспективи подальших наукових досліджень слід пов'язати з вивченням закордонного досвіду надання державної фінансової підтримки з оцінкою можливостей його імплементації у вітчизняну практику.

Список використаних джерел

1. Інформація про результати Державної програми «Доступні кредити 5–7–9%». 2022. URL: <https://bdf.gov.ua/uk/informaciya-pro-rezultati-derzhavnojiprogramidostupni-krediti-5-7-9> (дата звернення: 3.04.2023).
2. Кобеля-Звір М. Використання грантових інструментів державної підтримки підприємництва Е-робота для посилення конкурентоспроможності бізнесу на прикладі ММСП: перспективи та труднощі. *Економіка та суспільство*. 2023. 5 (52). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-5>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.12.2024).

INSURTECH: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Олександр ВІЛЕНЧУК

д. е. н., професор, Поліський національний університет

Вступ. В умовах високої концентрації найрізноманітніших ризиків (антропогенних, військових, екологічних, природних, фінансово-економічних та ін.) нашого буття перед страховими компаніями постають виклики, пов'язані з необхідністю надання конкурентоспроможних страхових послуг та гарантування власної платоспроможності та прибутковості у прийнятному горизонті очікування. Розв'язання окреслених завдань зумовлює необхідність у системному та послідовному впровадженні цифрових технологій практичного у всі бізнес-процеси страховика. Широке використання зазначених технологій має стати вагомим драйвером посилення інтересу стейкхолдерів до укладання договорів з різних класів та видів страхування

Теоретичне сприйняття терміну «InsurTech» базується на сукупності понять «страхування» та «технологій» [7]. Ключове призначення інноваційних технологій в страхуванні полягає у забезпеченні спроможності генерування різноманітних ефектів (економічних, інформаційно-комунікаційних, соціальних, фінансових тощо) від процесу цифровізації взаємовідносин між учасниками страхового ринку. В науковій інтерпретації InsurTech розглядається як «сфера FinTech в якій інноваційні технології використовуються учасниками страхового ринку для задоволення потреб споживачів страхових послуг на основі оптимізації страхової діяльності» [1].

Результати дослідження. Варто виокремити три основні етапи розвитку глобального InsurTech станом на 2024 р (рис. 1). Перший етап передбачав створення сприятливих умов для забезпечення всебічної трансформації від паперової до електронної форми організації та ведення страхового бізнесу, тобто здійснювалась цифровізація традиційних бізнес-процесів страховика. Другий етап базувався на формуванні сучасної страхової екосистеми. Її функціонування спрямовано на досягненні стратегічних переваг для учасників страхового ринку з використанням наявних інструментів InsurTech. Суть зазначених переваг полягає у: зростанні функціональності страхового ринку, розширенні страхового покриття реальних й потенційних ризиків через механізм укладання відповідних договорів у розрізі видів страхування життя та інших видів, ніж страхування життя.

Третій етап передбачає експоненційне зростання заснованого на технології генеративного штучного інтелекту. Дана технологія створює якісно нові можливості для страхових компаній щодо інноваційного управління їх операційною діяльністю, здійснення андеррайтингу ризиків, оптимізації покриття для всебічного захисту, обробка претензій та адміністрування полісів тощо. Використання технології Generative AI дозволяє системно та глибоко аналізувати ризики, які приймаються на страхування, адекватно встановлювати

тарифи на послуги, покращувати комунікації з клієнтами.

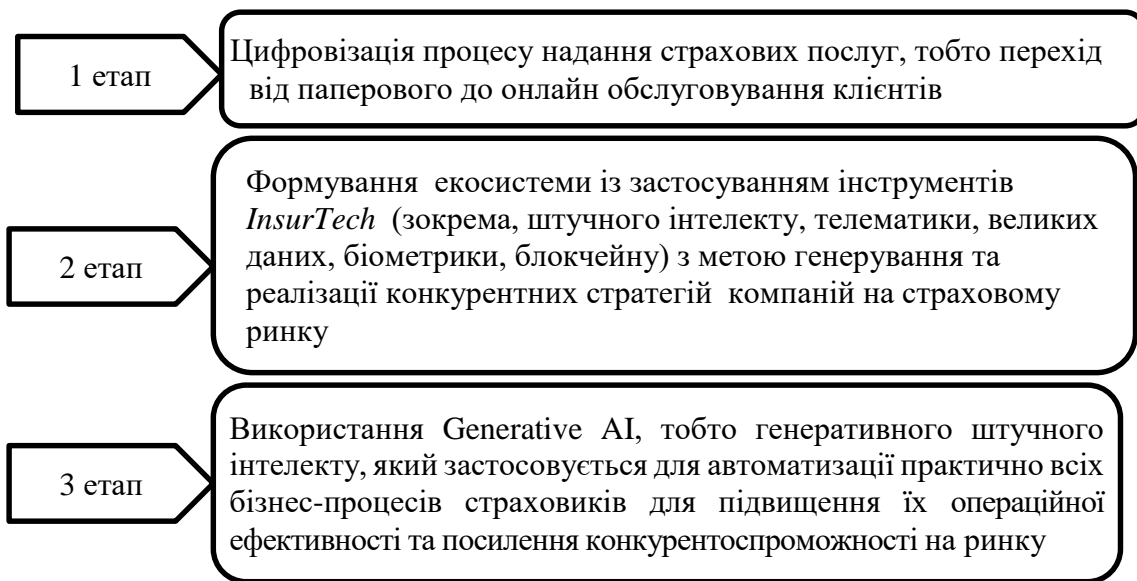

Рис. 1. Етапи розвитку глобального *InsurTech*

Джерело: сформовано за даними [3].

Темпи цифровізації фінансово-економічних відносин у суспільстві мають сталу тенденцію до щорічного зростання. Це пов'язано насамперед з об'єктивним прагненням споживачів до безпечності, зручності, комфортності, надійності, швидкості та мобільності в отриманні страхових послуг. Аналіз глобальних тенденцій щодо транзакцій у сфері *InsurTech* має циклічну траєкторію свого розвитку (рис. 2) з 2016 р. до 2021 р. спостерігалася позитивна динаміка нарощування кількості угод *InsurTech*. За досліджуваний період їх обсяг зріс з 74 до 257 одиниць.

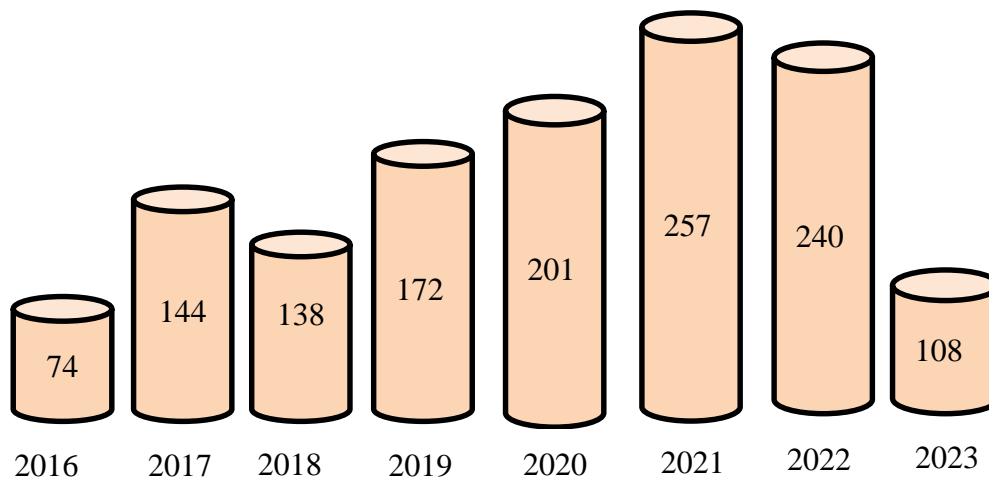

Рис. 2. Тенденції змін *InsurTech* транзакцій від європейських інвесторів за 2016-2023 рр.

Джерело: сформовано за даними [5].

Варто зазначити, що у 2021 р. було укладено найбільшу кількість транзакцій

(257) загальною вартістю угод \$7,1 млрд. У 2022 р. було також зафіксовано значний обсяг транзакцій (240) на загальну суму \$4,17 млрд. Починаючи з 2023 р. намітилась тенденція до скорочення кількості транзакцій у секторі InsurTech. Це пов'язано з певною глобальною макроекономічною нестабільністю та зростаючими фінансовими ризиками в бізнес-середовищі.

Аналіз інвестиційної активності у сфері InsurTech за 2016-2023 рр. у розрізі різних країн світу засвідчує про те, що найбільша частка капіталовкладень зафіксовано у США та Великобританії (табл. 1). Сукупна частка зазначених країн у загальній структурі транзакцій становить понад 40 %. Вельми високий рівень інвестування в інноваційні страхові технології спостерігався в таких європейських країнах як: Франції, Німеччині, Швеції, Іспанії, Швейцарії, Італії. Крім цього страхові технології активно поширюються в Індії та Ізраїлі.

Таблиця 1

ТОП-10 країн за кількістю InsurTech транзакцій за 2016-2023 рр.

№ п/п	Країни	Кількість транзакцій	% від загальної кількості транзакцій
1	США	309	23,16
2	Великобританія	282	21,14
3	Франція	128	9,60
4	Німеччина	115	8,62
5	Швеція	46	3,45
6	Іспанія	44	3,30
7	Швейцарія	39	2,92
8	Італія	38	2,85
9	Індія	35	2,62
10	Ізраїль	30	2,25

Джерело: сформовано за даними [5].

Процес надання страхових послуг в країнах Європейського Союзу базується на прийнятій Директиві 97/7/ЄС від 20 травня 1997 р. Європейського парламенту та Ради «Про захист прав споживачів в дистанційних контрактах» [6]. В Україні правове поле онлайн страхування сформовано з окремих нормативних положень органів виконавчої влади, що регламентують порядок надання страхових послуг у дистанційному форматі. Зокрема йдеться про розпорядження Нацкомфінпослуг від 31.082017 р. № 3631 «Про затвердження Змін до Положення про особливості укладання договорів страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» [3]. Саме цим розпорядженням було створено правову основу для укладання електронних договорів страхування.

Слід зазначити, що у перші три роки дії даного розпорядження (2018-2020 рр.) кількість укладених договорів електронних договорів ОСЦПВ збільшувалась десятикратними темпами [4]. У 2023 р., попри воєнний стан в Україні частка електронних полюсів у загальній структурі чинних договорів ОСЦПВ зросла на 5 % і становила 67,7 % від загальної кількості укладених договорів страхування [4]. Відтак, представлені дані свідчать про підвищений інтерес потенційних страхувальників до дистанційної форми комунікації між учасниками страхового

процесу. Задовольняючи наявний попит на онлайн послуги, провідні страхові компанії України постійно диверсифікують свої можливості у заданому напрямі (рис. 3).

Рис. 3. Приклади цифровізації послуг в провідних страхових компаніях України

Джерело: власні дослідження.

Сучасні страхові технології здатні генерувати фінансово-економічні ефекти для стейкхолдерів ринку. Йдеться насамперед про підвищення якості управління бізнес-процесами страховика. Використовуючи сучасні інструменти InsurTech у компаній з'являються додаткові можливості для більш точного та об'єктного оцінювання ризиків, а відтак і ймовірності настання страхових подій, зрівноваженого розрахунку страхових тарифів, оптимізації варіантів покриття ризиків страхуванням, урегулювання страхових претензій тощо. Отже, зазначенні інструменти мають урізноманітнити варіанти та посилити надійність страхового захисту страхувальників, а також гарантувати фінансову безпеку та рентабельність й прибутковість страхової діяльності.

Висновки Цифрові технології є необхідним атрибутом успішності, прозорості та конкурентоспроможності у сучасному швидкоплинному середовищі. Україна за останні роки постала одним зі світових лідерів щодо впровадження ІТ-технологій в різні сфери життя суспільства. Звідси перед страховими компаніями постають значні виклики, пов'язані з розробкою та позиціонуванням на ринку інноваційних страхових послуг, здатних задовольнити попит страхувальників на всебічний страховий захист. Розв'язання даної проблеми набуває своєї актуальності з огляду повоєнного економічного відновлення України. Це безумовно потребуватиме функціонування надійної системи страхування ризиків з застосуванням інструментів InsurTech на всіх етапах взаємодії учасників страхового процесу.

Список використаних джерел

1. Волосович С., Фоміна О. Технологічні інновації на страховому ринку. *Вісник КНТЕУ*. 2018. №5. С. 124-137.
2. Ключові етапи розвитку глобального InsurTech сектору в 2024 році. *Insurance TOP*. 2024. №3(39). С. 18-19. URL : <https://forinsurer.com/files/file00754.pdf> (дата звернення 09.10.2024 р.).
3. Про затвердження Змін до Положення про особливості укладання договорів страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Розпорядження Нацкомфінпослуг від 31.08.2017 р. № 3631 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1197-17#Text>
4. Статистичні дані за внутрішнім страхуванням. Статистика. МТСБУ. URL: <https://mtsbu.ua/ua/statistics/Statisticaldata> (дата звернення: 11.10.2024).
5. Insurtech Deals: European Investor Insights URL : <https://www.pwc.ch/en/insights/strategy/insurtech-deals-market-update-2023.html> (дата звернення 15.10.2024 р.).
6. On the protection of consumers in report of distance contracts: Directives of the European Parliament and of the Council of 20 May 1997 №97/7/ EC. Official Journal of the European Communities 04.06.1997 L 44. P. 19-27.
7. Skryl, V., Hlushko, A., INSURTECH: New Opportunities for the Development of the Insurance Market. *Economics and Region*. 2023. Vol 1 (88). P. 144-151. DOI: 10.26906/EiR.2023.1 (88).2877.

КОМПЛАЄНС У ВНУТРІШНЬОМУ АУДИТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Наталія МАЛЮГА

д. е. н., професор, Поліський національний університет

Вступ. Комплаєнс у внутрішньому аудиті є глобальною практикою, але його специфіка в конкретній державі залежить від правового середовища та культурних особливостей, які впливають на діяльність внутрішніх аудиторів. Кожна країна має свої особливості у розвитку комплаєнсу у внутрішньому аудиті, проте загальними тенденціями є: зростання уваги до регулювання фінансових процесів та захисту даних; підвищення вимог до антикорупційних заходів і корпоративної відповідальності; активне впровадження міжнародних стандартів комплаєнсу, таких як ISO 19600 та ISO 37001.

Результати дослідження. Досвід різних країн у сфері комплаєнсу у внутрішньому аудиті може значно відрізнятися залежно від рівня економічного розвитку, правової системи та регуляторних вимог. Наведемо кілька прикладів того, як різні країни інтегрують комплаєнс у внутрішній аудит.

У США комплаєнс і внутрішній аудит значно розвинені завдяки таким законодавчим актам як Закон Сарбейнса-Окслі (SOX), що прийнятий у 2002 році після серії великих корпоративних скандалів (Enron, WorldCom). Цей закон зобов'язує компанії забезпечувати належний внутрішній контроль і комплаєнс-аудит, що охоплює фінансові звіти та управління ризиками. Американські компанії приділяють велику увагу формуванню сильних комплаєнс-програм та мають окремі відділи для контролю за виконанням нормативних актів, що працюють у тісній співпраці з внутрішніми аудиторами. Крім того, впроваджують міжнародні стандарти комплаєнсу, зокрема ISO 19600, що стосується систем управління комплаєнсом.

Європейські країни мають жорсткі правила щодо комплаєнсу через законодавство ЄС, таке як Загальний регламент захисту даних (GDPR). Комплаєнс із GDPR є критично важливим для компаній в Європі. Аудитори повинні перевіряти відповідність обробки даних, зокрема особистої інформації регуляторним вимогам. У багатьох країнах ЄС внутрішні аудитори активно використовують міжнародні стандарти аудиту та комплаєнсу, такі як ISO 37001 (управління антикорупційними процесами). Наприклад, у Франції діє закон Sapin II, що зобов'язує компанії створювати ефективні програми боротьби з корупцією та проводить регулярні аудити їх виконання. Також, в ЄС постійно розробляються директиви, що регулюють аудиторські процеси, зокрема щодо корпоративного управління та прозорості.

Велика Британія відома своїм жорстким регуляторним середовищем, особливо у сфері фінансового комплаєнсу та боротьби з відмиванням грошей. Закон про відмивання грошей (Anti-Money Laundering Act) та UK Bribery Act вимагають від компаній суворого моніторингу і впровадження заходів для запобігання фінансовим злочинам. Британські компанії широко впроваджують прозорі системи управління ризиками, зокрема через активну участь внутрішніх аудиторів у процесі забезпечення відповідності корпоративним та регуляторним вимогам. Закон про боротьбу з хабарництвом (UK Bribery Act) є одним із найсуворіших антикорупційних законів у світі.

У Німеччині комплаєнс є важливою складовою корпоративного управління. Окрім GDPR, в Німеччині діють додаткові суворі закони щодо захисту інформації, і внутрішній аудит часто фокусується на питаннях дотримання законодавства в цій сфері. Аудитори в німецьких компаніях активно працюють над ідентифікацією ризиків комплаєнсу та сприяють впровадженню ефективних процедур для запобігання порушенням, широко використовують централізовані системи комплаєнсу (CMS). Внутрішній аудит у цих системах забезпечує постійний моніторинг відповідності як на рівні фінансових, так і нефінансових операцій.

Слід зазначити, що в Україні в останні роки посилюється увага до антикорупційного комплаєнсу, особливо у великих державних компаніях. Внутрішній аудит відіграє важливу роль у впровадженні та моніторингу антикорупційних програм. Завдяки євроінтеграційним процесам, українські компанії все більше орієнтуються на європейські стандарти комплаєнсу,

включаючи захист даних та прозорість у фінансовій звітності. Внутрішні аудитори адаптують свої підходи відповідно до нових стандартів.

Українські науковці у своїх працях приділяють значну увагу комплаєнсу у внутрішньому аудиті як інструменту підвищення ефективності корпоративного управління та управління юридичними ризиками. Їх дослідження мають практичне значення для розвитку прозорих і відповідальних бізнес-процесів в Україні.

Комплаєнс відіграє центральну роль у забезпеченні відповідності законодавству, управлінні ризиками та підвищенні прозорості, захищає підприємство не тільки від штрафів і правових проблем, але й створює надійну основу для сталого корпоративного управління. Ефективна система комплаєнсу зміцнює довіру інвесторів, партнерів і клієнтів, що сприяє довгостроковому розвитку.

Висновки. Комплаєнс у внутрішньому аудиті є складовою системи корпоративного управління, що забезпечує відповідність діяльності організації вимогам законодавства, нормативним актам, а також внутрішнім політикам і процедурам. Комплаєнс є ефективним інструментом для зниження ризиків та підвищення прозорості. Економічний ефект від впровадження комплаєнсу у внутрішньому аудиті полягає в підвищенні ефективності управління ризиками, зниженні витрат на штрафи та юридичні проблеми, а також у покращенні репутації компанії.

Список використаних джерел

1. Білик І. О. Фінансові ризики та внутрішній аудит: інтеграція систем комплаєнсу. *Банківська справа*. 2021. № 2. С. 27-34.
2. Зінченко І. М. Міжнародні стандарти комплаєнсу та їх вплив на внутрішній аудит. *Науковий вісник НБУ*. 2018. № 12. С. 12-18.
3. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII.
4. Камінська Т. В. Комплаєнс як інструмент мінімізації ризиків у системі внутрішнього аудиту. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 3. С. 45-52.
5. Ковальчук О. М. Антикорупційний контроль у контексті внутрішнього аудиту. *Фінансовий контроль*. 2019. № 6. С. 33-40.
6. Писаренко О. В. Роль комплаєнс-систем у корпоративному управлінні: сучасні тенденції в Україні. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. № 5. С. 89-96.
7. Ситник Л. П. Законодавче регулювання комплаєнсу у сфері захисту даних. *Право і економіка*. 2021. № 4. С. 55-60.
8. ISO 37001:2016. Антикорупційні системи менеджменту. Вимоги з настановами щодо застосування. URL: https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/22.-ISO-37001_2016_ukr.pdf (дата звернення 10.10.2024)

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕНСІЙНИХ ВИПЛАТ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Володимир РУДИК

д. е. н., професор, Подільський державний університет

Вступ. Соціальний захист громадян пенсійного віку залишається одним із пріоритетних завдань соціальної політики держави. В умовах військового стану і проведення військових дій на території України здійснювати фінансове забезпечення пенсійних виплат стає все складніше. Основне навантаження припадає на солідарну пенсійну систему, фінансовий потенціал якої залежить від сплати страхових пенсійних внесків. Враховуючи спад виробництва, кризові явища у національній економіці, негативні процеси на ринку праці, які призвели до зменшення кількості офіційно працюючих громадян, що сплачують пенсійні внески, коштів Пенсійного фонду України не вистачає, щоб повністю фінансувати пенсійну сферу. Населення України, за останні три роки зменшилося майже на 10 млн. чол. [1]. У зв'язку з цим виникає потреба залучати додаткові фінансові ресурси і держава здійснює їх пошук, щоб виконувати свої зобов'язання перед громадянами пенсійного віку.

Результати дослідження. Серед багатьох викликів, які виникли в державі у зв'язку з військовими діями, особливо виділяється забезпечення соціального захисту українських пенсіонерів і мало захищених верств населення. Фінансовий потенціал солідарної пенсійної системи значно зменшився із – за кризових явищ в національній економіці, а також значної міграції працездатного населення за кордон. У зв'язку з цим власних джерел фінансування соціальної і пенсійної сфер явно недостатньо. Виконувати зобов'язання перед громадянами пенсійного віку і інші виплати, що стосуються соціального захисту, допомагають фінансові ресурси міжнародних фінансових організацій.

Варто зазначити, що війна в нашій країні призвела до ряду особливостей щодо функціонування пенсійної системи та пенсійного забезпечення громадян. Серед них можна виділити наступні:

1. Зростання кількості травм та інвалідності серед населення.
2. Збільшення потреб у пенсійній підтримці для інвалідів та осіб, які втратили працездатність.
3. Збільшення необхідності в соціальних програмах та підтримці, особливо для вразливих груп, таких як ветерани, вдови, сироти тощо.
4. У воєнних конфліктах люди можуть бути змушені залишити свої домівки та міста, щоб уникнути небезпеки. Це може вплинути на доступ до соціальних послуг, включаючи пенсійне забезпечення.
5. Військовослужбовці та ветерани можуть мати право на додаткові пенсійні виплати або компенсації за умов військової служби.
6. У військовий період уряд може вирішити встановити спеціальні правила для отримання пенсій. вирішити збільшити розмір пенсійних виплат для

тих, хто постраждав від війни, або для осіб, які втратили членів сім'ї через військові дії.

7. У разі поранень або травм, отриманих внаслідок військових дій, може бути надана додаткова медична та реабілітаційна підтримка.

В цих не простих умовах, що склалися в національній економіці і в суспільстві, в цілому, коли має місце значний дефіцит Пенсійного фонду України, важливу роль відіграє фінансова допомога міжнародних фінансових організацій. Вона допомагає уряду країни виконувати свої зобов'язання перед українськими пенсіонерами і вчасно здійснювати пенсійні виплати, в тих обсягах, які передбачені вітчизняним пенсійним законодавством [2, 3].

Характеризуючи середні розміри пенсій українських пенсіонерів необхідно відмітити, що у 2024 році вони становлять 5816 грн. або приблизно \$141. Порівняно з 2020 роком вони підвищилися на 65%. Якщо розглядати мінімальні розміри пенсій, то вони знаходяться на рівні 2725 грн., або \$66,5 у 2024 році. Це досить низький показник, який за останні чотири роки зростає меншими темпами ніж величина середньої пенсії [4]. Оцінюючи розмір мінімальної пенсії у 2023 році зазначимо, що він підвищився за рік тільки на 632 грн. Даних пенсійних доходів явно недостатньо для задоволення всіх необхідних життєвих потреб українських пенсіонерів.

Як показують проведені дослідження, більшість громадян пенсійного віку в Україні отримує пенсії менші за середні розміри. За останні п'ять років їх частка становила від 55 до 60%. Військові дії на території України і відповідно негативні процеси, які складаються в національній економіці не дають можливості значно підвищувати розміри пенсій українським пенсіонерам. Основними джерелами фінансування пенсійних виплат залишаються фінансові ресурси солідарної пенсійної системи, добровільні накопичувальні пенсійні програми, кошти Державного бюджету держави. В умовах військового стану значно збільшилася частка фінансової допомоги для пенсійної сфери міжнародних фінансових інститутів. Саме зовнішні фінансові ресурси, на протязі останніх трьох років, відіграють ключову роль у фінансовому забезпеченні пенсійних виплат для українських пенсіонерів.

Висновки. Таким чином, оцінюючи соціальний стан українських пенсіонерів варто зазначити, що їхні фінансові можливості не відповідають реальним потребам і не можуть повністю забезпечити всі необхідні витрати. Їхні доходи значно поступаються середньоєвропейським показникам. Солідарна пенсійна система, на яку припадає основне фінансове навантаження щодо пенсійних виплат, в умовах військового стану не спроможна повністю забезпечити виконання зобов'язань по пенсійним виплатам. Тому залучаються кошти із інших джерел фінансування, особливо відчутною є міжнародна фінансова допомога для соціальної і пенсійної сфер.

На думку більшості фахівців подальші напрямки реформування пенсійної системи України повинні бути направлені на поєднання перерозподільчих і накопичувальних пенсійних програм, створення умов для більш ефективного захисту їхніх пенсійних активів. Для цього важливо створювати передумови для

подальшого розвитку вітчизняного фондового ринку, формувати нові фінансові інститути для нього, які б розширили можливості використання різних інвестиційних продуктів.

Список використаних джерел

1. Кінша Д. Після вторгнення РФ населення України скоротилося на 10 млн – ООН. URL: <https://suspilne.media/863701-pisla-vtorgnenna-rf-naselenna-ukraini-skorotilosa-na-10-mln-oon/>
2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9.07.2003 р. № 1058–IV. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» № 1057 – IV// ВВР. Від 9.07.2003р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>;
4. Офіційний веб – сайт Пенсійного фонду України. URL: <http://www.pfu.gov.ua/>.

ОЦІНЮВАННЯ ПАРАМЕТРІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ ЇХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Ігор РУМИК

д. е. н., професор, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Вступ. Розвиток цифрових технологій на сучасному етапі потребують пошуку нових інструментів фінансового забезпечення національних інтересів, зокрема і на регіональному рівні. В цих умовах постає проблема врахуванням особливостей соціально-економічного розвитку як на рівні господарюючого суб'єкта, так і на рівні регіонів. Провідна роль у цьому процесі починає переходити до новітніх фінансових сервісів та інструментів, швидке впровадження яких демонструє важливість розвитку фінансових технологій та ефективність діяльності суб'єктів різних ієрархічних рівнів.

Результати дослідження. Протягом останніх років питання проникнення фінансових послуг у життя населення набуло значної ваги [1, с. 147]. Споживач фінансових послуг у сучасних умовах кардинально змінює свої ставлення до способів їх отримання, має широкі можливості працювати онлайн. Активне поширення цифрових технологій інноваційного характеру позитивно позначається на динаміці регіонального розвитку, а саме: підвищується рівень фінансових можливостей, фінансової інклюзії домогосподарств, спрощується доступ суб'єктів господарювання до джерел фінансування, підвищуються швидкість фінансових операцій тощо. Однак, всі позитивні та негативні моменти таких змін необхідно методично оцінити для того, щоб мати можливість прийняти ефективні управлінські рішення.

Переходячи до характеристики параметрів регіонального розвитку, зокрема фінансових, та їх взаємозв'язку з національною економікою, необхідно,

насамперед, звернути увагу на його складові елементи та визначити індикатори, за допомогою яких ці параметри можна оцінити. Офіційні параметри соціально-економічного розвитку регіонів щорічно має оприлюднювати Міністерство економіки України. Однак, офіційна аналітика, оприлюднена Департаментом економічної стратегії та макроекономічного прогнозування Міністерства економіки України, закінчується показниками за 2019 рік [2].

Для детального аналізу особливостей регіонального розвитку пропонуємо застосовувати наступні параметри, що згруповані у певні кошики: загальний економічний розвиток регіону (економічна складова), розвиток регіональної фінансової системи (фінансова складова), місцева політика і реалізація норм права (політична складова), соціальний і культурний розвиток регіону (соціокультурна складова), розвиток науки та освіти на різних рівнях (науково-освітня складова), розвиток технологій і техніки (технологічна складова), демографічна ситуація у регіоні (демографічна складова), охорона навколишнього середовища (екологічна складова).

У якості індикаторів для оцінювання параметрів регіонального розвитку, на нашу думку, в якості наукового припущення доцільно використовувати міжнародні індекси, розрахунок яких можна проводити і на рівні регіонів. міжнародні рейтинги є важливим ресурсом отримання інформації про державу, демонстрацією її тенденцій розвитку, розуміння її сприйняття міжнародною спільнотою [3, с. 180]. До них належать: Human Development Index – HDI, Index of Economic Freedom, Ease of doing business, Financial Development Index, Gini index, Corruption Perceptions Index – CPI, Social Progress Index, Democracy Index, Environmental Performance Index, Digital Readiness Score, ICT Development Index – IDI, Digital Economy and Society Index – DESI.

Слід зазначити, що більшість запропонованих індексів мають комплексний характер. Тому вважаємо, що їх можна використати для характеристики одночасно декількох складових розвитку, зокрема:

індекси: Index of Economic Freedom, Ease of doing business, Gini index – для виміру економічної складової регіонального розвитку;

індекс Financial Development Index – для виміру фінансової складової регіонального розвитку;

індекси: Corruption Perceptions Index, Democracy Index, Index of Economic Freedom – для виміру політичної складової регіонального розвитку;

індекси: Social Progress Index, Human Development Index, Corruption Perceptions Index – для виміру соціокультурної складової регіонального розвитку;

індекси: Human Development Index, Social Progress Index – для виміру демографічної складової регіонального розвитку;

індекси: Digital Readiness Score, ICT Development Index, Digital Economy and Society Index – для виміру технологічної складової регіонального розвитку;

індекс Environmental Performance Index – для виміру екологічної складової регіонального розвитку.

Звичайно, що залежність між розвитком цифрових технологій і фінансово-економічним зростанням регіонів буде різновекторною за різними складовими та суттєво відрізнятися щільністю взаємозв'язків між собою.

Однак, експертним шляхом можна визначити, що високий рівень розвитку фінансових технологій веде до кращих показників розвитку регіонів, зниження нерівності розподілу доходів, покращення розвитку людини тощо.

Точніший вплив наведених індексів на складові регіонального розвитку та один на одного з високою ймовірністю прояву виявляють за допомогою економетричного інструментарію, який дозволяє підтвердити чи спростувати висунуті припущення, а також визначити похибку аналітичних розрахунків.

Висновки. Створення сприятливого середовища для розвитку фінансових технологій є вагомим чинником економічного розвитку регіонів. В умовах відсутності окремих законодавчих вимог щодо стимулювання фінансових інновацій доцільно застосовувати дієвий алгоритм «регуляторного тестового середовища» на рівні окремих регіонів. При цьому вбачаємо за необхідність застосування індикаторів для оцінювання параметрів регіонального розвитку на основі загальновідомих міжнародних індексів. У випадку позитивного проходження експерименту досвід варто поширювати на інші регіони.

Список використаних джерел

1. Румик І.І. Розвиток фінансового сектору: стан, фінансова інклюзія, візія та стратегія дій. *Соціально-економічні та правові аспекти розвитку суспільства: колективна монографія*. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2020. С. 132-145. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/monografiji/laptev_0005.pdf
2. Соціально-економічний розвиток регіонів. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=623456f5-53d8-48e7-9236-1c519222d4bd&tag=Sotsialno-ekonomichniiRozvitokRegioniv>
3. Ємець В. Міжнародні індекси у формуванні іміджу держави. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. Випуск 44. С. 179-185. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.44.21>

**УПРАВЛІННЯ КОМПЛАЄНС-РИЗИКАМИ ПРИ РЕЄСТРАЦІЇ
ПОДАТКОВИХ НАКЛАДНИХ І РОЗРАХУНКІВ КОРИГУВАННЯ З ПДВ****Віктор СИНЧАК***д. е. н., професор, Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова*

Вступ. Вітчизняні тенденції розвитку фіскального державного податкового менеджменту породжують дзеркальні зміни в управлінні податками у самих платників податків – суб'єктів господарювання. Попри різнобічність мети настає доцільність в її консолідації, завдяки наявності спільних проблемних питань. Серед них, слід виокремити податкові ризики (комплаєнс-ризиками). Останні добре простежуються на прикладі податку на додану вартість (далі – ПДВ). Зокрема, при реєстрації податкових накладних (далі – ПН) і розрахунків коригування (далі – РК) в Єдиному реєстрі податкових накладних (далі – ЄРПН). Однак через різну мету фіскального державного та корпоративного податкового менеджменту управління податковими ризиками на цих рівнях спостерігається різновекторне спрямування. Відтак настала необхідність у консолідованих заходах для їх мінімізації з обох боків. Насамперед, для недопущення ризику неправомірного бюджетного відшкодування ПДВ із державного бюджету та накопичення податкового кредиту у платників ПДВ з можливими наслідками віднесення їх до групи «ризикових». Очевидно, що для першого, як і для других, допускати такий стан недоцільно. Тому наближення до спільної мети в управлінні різновекторними комплаєнс-ризиками для зменшення ймовірності їх настання при реєстрації ПН і РК із ПДВ в ЄРПН є складним проблемно-постановним завданням, яке потребує узгоджених дій та розв'язання.

Результати дослідження. За Податковим кодексом України (далі – ПК України) комплаєнс-ризик ототожнюється з поняттям податкового ризику. У наведеному визначенні в пункті 14.1.221. статті 221 ПК України, прописано, що комплаєнс-ризик настає за «ймовірності невиконання платником податків податкового обов'язку щодо»: «взяття його на облік як платника податків»; «реєстрації платником окремих видів податків»; «подання (своєчасного подання) податкової звітності»; «декларування (повного декларування)»; «сплати (своєчасної та повної сплати) платником податків податкових зобов'язань»; «інших податкових обов'язків»; «невиконання платником податків іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи» [1]. Із означених подрібнень законодавчого поняття чітко простежуються напрями можливих комплаєнс-ризиків. Для їх мінімізації на рівні фіскального державного податкового менеджменту здійснюється податковий комплаєнс, який, з огляду на наведене визначення, розповсюджується і на реєстрацію ПН і РК в ЄРПН, властивій ПДВ, як «окремому виду податків» [1].

Загалом термін «комплаєнс» має власне законодавче визначення у пункті 14.1.221 статі 14 ПК України. Означений термін тлумачиться як «система заходів

та процедур, що здійснюються контролюючими органами ... з метою підвищення рівня добровільного виконання податкових та інших обов'язків платниками податків... та зменшення ймовірності настання податкового ризику (комплаєнс-ризик)» [1]. Поєднання заходів фіскального державного податкового менеджменту з податковими ризиками в одному словосполученні є логічним, підтверджує взаємозв'язок між ними та загалом окреслює вектори практичних дій.

Однак однобічна композиція заходів з боку лише органів податкового контролю, на нашу думку, може не дати очікуваного результату. Ідеться про заходи з оптимізації податкового кредиту на етапі реєстрації податкових накладних і розрахунків коригування в ЄРПН. Закономірно, що сума податкового кредиту у ПН і РК не повинна перевищувати реєстраційного ліміту на електронному рахунку в системі електронного адміністрування ПДВ (далі – СЕА ПДВ). Означений ліміт поповнюється коштами лише з поточного рахунку платника та визначається за формулою і на умовах пункту 200.1 статті 200 ПК України [1]. Саме завдяки податковому комплаєнсу через СЕА ПДВ, на цьому етапі відбувається грошове гарантування податкового кредиту й усувається один із ризиків незабезпеченого бюджетного відшкодування ПДВ.

Проте за чинного порядку реєстрації ПН і РК в ЄРПН в управлінні комплаєнс-ризиками виникає два різних підходи. Лише, одна сторона, за допомогою автоматизованого моніторингу відносить платника ПДВ до переліку осіб, «які відповідають критеріям ризиковості» [2] або «...критеріям оцінки ступеня ризиків...» [3], а інша – робить спроби довести протилежне. Причому словосполучення «відповідність критерію» увійшло у податкову практику як позитивний аспект. Адже досягнення критеріїв платником ПДВ (відповідності критеріям) асоціюється з результативністю контрольної роботи. Сюди слід віднести «блокування» ПН і РК, що здійснюється завдяки «визначеному показнику автоматизованого моніторингу» [3]. Останній власне й характеризує сам ризик. У багатьох випадках це призводить до «блокування» ПН і РК та появи «ризикових платників ПДВ» (19% від тих, хто реєстрував ПН станом 01.01.2024 року). І лише згодом відбувається їх розблокування за рішенням комісій, створених у структурі податкової служби [3]. Звісно, з огляду на функції цієї сторони, різнобічний набір комплаєнсу не заперечується. Проте, не виключено, що її представники вбачатимуть у такому порядку перевагу та створюватимуть комплаєнс-ризик для другої сторони. Адже доводити протилежне за допомогою «зведеної інформації» [3] у спеціальній таблиці – це вже справа платника ПДВ.

Однак, з позиції необхідності наближення фіскального державного та корпоративного податкового менеджменту до спільної мети, результативність означених заходів згодом може виявитися сумнівною. Причому унаслідок застосування на практиці термінології, що посилює перевагу однієї зі сторін у податковому комплаєнсі. Очевидно, що це не сприятиме досягненню спільної мети у податковому менеджменті. Тому, на нашу думку, для означеного випадку більше відповідає словосполучення «платники, які мають ознаки ризику». Із такої ж точки зору пропонуємо підходити до документального означення

автоматизованого моніторингу виявлення ознак податкового ризику у ПН і РК за критеріями оцінки в ЄРПН. Незначне коригування методичного підходу до впорядкування змісту податкового комплаєнсу та класифікації платників, які мають ознаки ризику, на відміну від тих «які відповідають критеріям ризиковості» [2], на нашу думку, змінить підходи до спільної мети податкового менеджменту на вказаних рівнях. І перший крок на цьому шляху належатиме представникам фіскального державного податкового менеджменту.

Натомість з боку корпоративного податкового менеджменту також повинні прийматися рішення для недопущення випадків блокування ПН і РК. У першу чергу тут маються на увазі платники ПДВ з високою податковою культурою. Або як їх визначено за ПК України «платники податку з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства» [1]. Це стосується постійного забезпечення прозорості у ланцюгу поставок продукції (товару) та дотримання своєчасних грошових розрахунків за неї між самими платниками ПДВ. Відсутність транспарентності у першому випадку генерує комплаєнс-ризика блокування ПН і РК при їх реєстрації в ЄРПН [2], а за другого – спричиняє нестачу коштів для поповнення реєстраційного ліміту на електронному рахунку та накопичення податкового кредиту з ПДВ. Тож тут уже потрібно здійснювати податковий комплаєнс з боку корпоративного податкового менеджменту, який по суті узгоджуються і з метою фіскального державного податкового менеджменту. Тому термін «комплаєнс» потребує змістового поглиблення для його використання на рівні платників ПДВ. Відтак у пункті 14.1.221-1 статі 14 ПК України пропонується після слів «...цього Кодексу» доповнити словосполученням «та платниками податків...».

Висновки. Отже для зменшення ймовірності настання податкових ризиків на етапі реєстрації ПН і РН в ЄРПН доцільно, насамперед, на рівні платників ПДВ з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства запровадити податковий комплаєнс з внесенням змін до ПК України. Така зміна сприятиме залученню їх до цього процесу та наблизитиме загалом податковий менеджмент означених рівнів до спільної мети в управлінні комплаєнс-ризиками, що мінімізуватиме ймовірність їх настання для вказаної групи платників, а згодом й інших суб'єктів, які долучатимуться до їх числа.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI (із змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17?find=1&text=%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BA#w1_5 (дата звернення 12.10.2024 року).
2. Як не допустити блокування податкових накладних. Головне управління ДПС у Тернопільській області 05 листопада 2021 року. URL: <https://tr.tax.gov.ua/zahodi-dlya-platnikiv/print-520240.html> (дата звернення 11.10.2024 р.).
3. Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 року №1165 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 13.10.2024 р.).

АКТУАЛІЗАЦІЯ РОЛІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Тетяна ГАЙДУЧОК

к. е. н., доцент, Поліський національний університет

Вступ. У сучасному світі концепція сталого розвитку набула глобальної значущості, охоплюючи соціальні, економічні та екологічні аспекти розвитку суспільства. Концепція відображає прагнення до збереження ресурсів для майбутніх поколінь, забезпечення економічної стабільності та підтримки високого рівня соціальної відповідальності. У зв'язку з цим роль бухгалтерського обліку також зазнає змін, адже бізнесові структури повинні враховувати не лише фінансові показники, але й вплив своєї діяльності на суспільство та навколишнє середовище. Бухгалтерський облік стає стратегічним інструментом, який допомагає вимірювати, контролювати та підтримувати досягнення сталих результатів у довгостроковій перспективі.

Питання ролі бухгалтерського обліку в контексті цілей сталого розвитку (далі – ЦСР) досліджують як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Зокрема, Шигун М. [1] у наукових працях висвітлює вплив окремих ЦСР на трансформацію ролі бухгалтерського обліку в управлінні стійкістю бізнесу. Науковиця наводить перелік інновацій у бухгалтерській практиці, що сприяють підготовці звітності нових форматів для ЦСР і висловлює гіпотезу, що така звітність має потенціал докорінно змінити мислення власників бізнесу, менеджерів та всіх залучених спеціалістів, включаючи й бухгалтерів.

Колектив науковців [2], досліджуючи внесок бухгалтерського обліку в досягнення ЦСР, застосовує різноманітні підходи для визначення ролі професійних бухгалтерів у сталому розвитку. Вони акцентують увагу на типах виконуваних ролей, професійних обов'язках бухгалтерів, а також на навичках і компетенціях, необхідних у корпоративному середовищі.

Тому роль бухгалтерського обліку в нових умовах не тільки не втрачає актуальності, але й стає важливою для бізнесу, що прагне бути стійким і відповідальним.

Результати дослідження. Сталий розвиток – загальна концепція, що стосується необхідності забезпечення балансу між задоволенням потреб сучасного суспільства і збереженням інтересів майбутніх поколінь. Цілі сталого розвитку, встановлені ООН, спрямовані на вирішення найважливіших глобальних соціальних, економічних та екологічних проблем до 2030 року. Вони охоплюють питання рівності, боротьби зі зміною клімату, відповідального використання ресурсів, соціальної справедливості тощо. Для бізнесу сталий розвиток означає не лише виконання законодавчих вимог, але й добровільну відповідальність за свій вплив на навколишнє середовище та суспільство.

Сучасні підприємства розуміють, що впровадження принципів сталого розвитку сприяє не тільки збереженню навколишнього середовища, але й підвищує їх конкурентоспроможність, зменшує ризики та покращує репутацію. У зв'язку з цим зростає потреба у нових підходах до бухгалтерського обліку, які б відповідали викликам сталого розвитку.

Як відомо, традиційна функція бухгалтерського обліку передбачала реєстрацію та аналіз господарських операцій для забезпечення прозорості й відповідності стандартам фінансової звітності. Проте сучасні реалії змушують підприємства приділяти увагу не тільки фінансовим аспектам, а й таким нематеріальним елементам, як екологічний облік, соціальна відповідальність та економічна справедливість. Таким чином, концепція сталого розвитку стає важливою складовою системи корпоративного управління, і бухгалтерський облік мусить інтегрувати ці елементи у свою діяльність.

Бухгалтерський облік має виконувати нові функції, які раніше не були притаманні йому. Функції бухгалтерського обліку у контексті ЦСР набувають нового осучасненого значення, оскільки сприяють прозорості, відповідальності та інтеграції сталих практик у бізнес-процеси (рис. 1).

Таким чином, бухгалтерський облік у контексті інтеграції ЦСР виконує стратегічні функції, які спрямовані на забезпечення прозорості, відповідальності, управління ресурсами та підтримку прийняття рішень у сфері сталого розвитку. Це дозволяє бізнесу не лише досягати економічних результатів, але й робити внесок у вирішення глобальних проблем людства.

Перед бухгалтерським обліком у нинішніх умовах у контексті сталого розвитку, постають виклики, які можна поділити на кілька ключових аспектів:

- 1) облік і оцінка нематеріальних активів;
- 2) інтеграція нефінансових показників;
- 3) нові стандарти звітності;
- 4) цифровізація процесів.

Перший виклик полягає в тому, що традиційна система обліку фокусується на фінансових показниках, таких як прибутки та витрати. Але для підприємства, яка хоче бути «зеленим» або соціально відповідальним, цього недостатньо. Потрібно вміти оцінювати такі аспекти, як вплив на довкілля або внесок у добробут громади. Нематеріальні активи, як репутація або соціальна відповідальність, складно виміряти у бухгалтерських термінах, але вони є не менш важливими для сучасного бізнесу.

Другий виклик полягає в тому, щоб поєднати фінансові та нефінансові показники у загальну систему обліку. Бізнес має враховувати, наскільки ефективно він використовує ресурси, який вплив має на навколишнє середовище та яке соціальне значення має його діяльність. Відтак, бухгалтерський облік має включати нефінансові показники, пов'язані з екологічною та соціальною стійкістю.

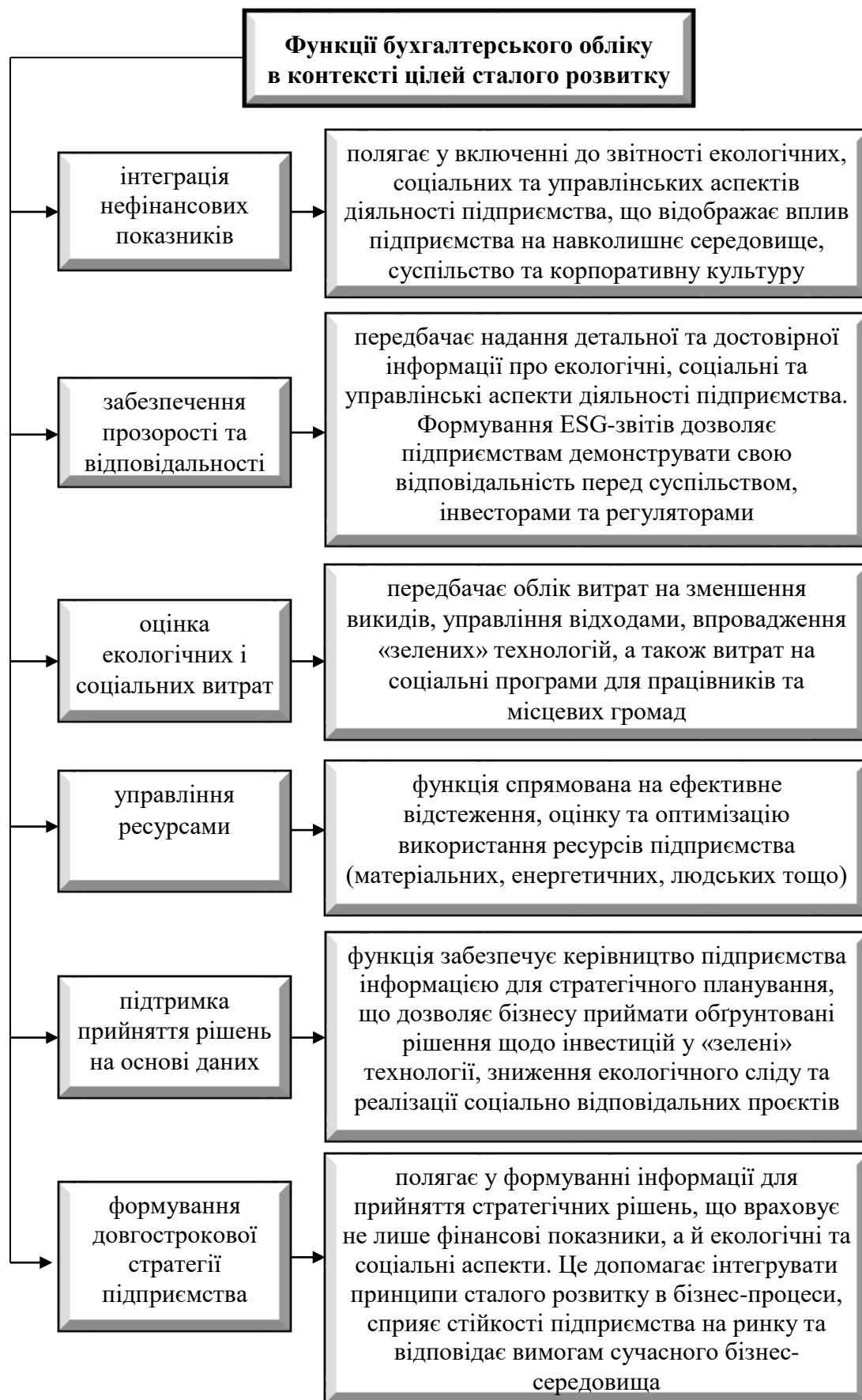

Рис. 1. Функції бухгалтера в контексті цілей сталого розвитку

Джерело: сформовано автором

Третій виклик – трансформація стандартів бухгалтерської звітності. Традиційні стандарти (IFRS або GAAP), не завжди враховують сталий розвиток. Тут і виникає потреба в нових підходах. Наприклад, все більшого поширення набуває ESG-звітність (Environmental, Social, Governance), яка дозволяє підприємствам показати потенційним інвесторам і суспільству, як вони інтегрують у свою стратегію принципи сталого розвитку.

І, четвертий виклик – цифровізація бухгалтерського обліку. Впровадження технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн, дозволяє автоматизувати процеси обліку й робити їх прозорішими та ефективнішими. Завдяки новим технологіям можемо швидше отримувати дані для прийняття рішень, а також інтегрувати нефінансові показники у загальні звіти.

Отже, виклики для бухгалтерського обліку в умовах сталого розвитку є серйозними, але їх подолання відкриває перед бізнесом нові можливості. Бухгалтерський облік перетворюється на важливий інструмент управління не тільки фінансами, а й екологічною та соціальною відповідальністю підприємства.

Тому, якщо ми зможемо адаптувати наші системи обліку до нових вимог, це дозволить бізнесу не лише відповідати сучасним викликам, але й зміцнити свою позицію на ринку та внести вклад у стійкий розвиток суспільства.

У сучасних умовах глобальних економічних, екологічних та соціальних викликів, концепція сталого розвитку стає потужним пріоритетом для бізнесу. Підприємства більше не можуть фокусуватися тільки на короткострокових фінансових результатах; натомість, вони повинні враховувати свій вплив на суспільство та довкілля. Це потребує переосмислення ролі бухгалтерського обліку, який традиційно виконував функції фіксації здійснених операцій. Сьогодні бухгалтерський облік має інтегрувати нефінансові показники та сприяти реалізації принципів сталого розвитку. Таким чином, актуалізація ролі бухгалтерського обліку вимагає його переорієнтації на нові функції та завдання, що відповідають сучасним вимогам відповідального управління ресурсами (рис. 1).

Основні напрями розвитку можна виділити наступним чином:

1. Розвиток екологічного обліку. Впровадження екологічного обліку (Environmental Accounting) дає можливість бізнесу здійснювати облік і контроль витрат на охорону довкілля, управління природними ресурсами, а також оцінювати вплив на екосистеми.

Екологічний облік має знайти відображення в загальній системі бухгалтерського обліку, адже лише у цьому випадку він стане ефективним інструментом природоохоронної діяльності на підприємстві [3]. Така інтеграція дозволить не лише підвищити прозорість обліку, але й забезпечити комплексний підхід до управління екологічними аспектами в бізнесі.

2. Соціальний облік. Підприємства все частіше зосереджуються на вимірюванні соціальної відповідальності, зокрема через запровадження механізмів обліку впливу на громади, якість робочих місць, різноманіття та інклюзію.

3. ESG-звітність. Environmental, Social, Governance (ESG) – стандарт звітності, що стає все більш важливим для підприємств у всьому світі. ESG-звітність дозволяє інвесторам оцінювати підприємства не тільки з фінансової точки зору, а й за критеріями сталого розвитку, що стає новою тенденцією на ринках капіталу.

Звітування про показники ESG стає більш важливим для підприємств за таких причин [4]:

✓ підвищення інвестиційної привабливості – інвестори, включаючи інституціональні та пенсійні фонди, дедалі більше враховують показники ESG при прийнятті інвестиційних рішень. Компанії, що активно звітують про свою ESG-діяльність, стають більш привабливими для інвесторів, що може збільшити їх капіталізацію.

✓ покращення репутації та залучення клієнтів – більшість споживачів на розвинених ринках віддають перевагу підприємствам, що дотримуються принципів сталого розвитку. Тому звітування за ESG може допомогти поліпшити репутацію підприємства і залучити нових клієнтів.

✓ мінімізація ризиків – підприємства, що активно займаються ESG, можуть знизити ризики, пов'язані із змінами клімату та соціальною відповідальністю, що позитивно вплине на їх фінансові показники.

4. Цифровізація та автоматизація процесів. Впровадження нових технологій у бухгалтерський облік (наприклад, блокчейн, штучний інтелект) дозволяє швидше і точніше збирати, обробляти та аналізувати дані, що стосуються сталого розвитку. Такі системи дозволяють бізнесу ефективніше інтегрувати екологічні та соціальні показники до своїх облікових систем.

Висновки. Актуалізація ролі бухгалтерського обліку в контексті сталого розвитку є важливою для сучасного бізнесу. У світі, де відповідальне використання ресурсів та соціальна відповідальність стають основними критеріями успіху, бухгалтерський облік повинен розширити свій функціонал, щоб не лише фіксувати фінансові дані, а й підтримувати сталий розвиток підприємств. Впровадження екологічного та соціального обліку, розвиток ESG-звітності, а також цифровізація процесів – це ті інструменти, які допоможуть адаптувати бухгалтерський облік до нових викликів.

Таким чином, бухгалтерський облік перетворюється з інструменту суто фінансової звітності на потужний інструмент управління сталим розвитком, що допомагає бізнесу відповідати на виклики часу та забезпечувати свою довгострокову стійкість.

Список використаних джерел

1. Шигун М. Концептуальні зміни в бухгалтерському обліку під впливом сталого розвитку бізнесу. *Фінанси України*. 2019. № 2. С. 82–98. URL: <https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:VfyCMqCMoG4J:scholar.google.co> (дата звернення 29.09. 2024).

2. Серпенінова Ю., Макаренко І., Фомінов Р., Макаренко С. Цілі сталого розвитку як фактор удосконалення системи бухгалтерського обліку. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. Вип. 6. С. 373-391.

3. Пелиньо Л. М. Місце екологічного обліку в сучасній системі бухгалтерського обліку та його важливе значення у сфері охорони довкілля. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. Вип. 18.2. С. 70–75.

4. ESG та корпоративна нефінансова звітність /Центр екології та розвитку нових технологій. Веб-сайт. URL: <https://cern.com.ua/uslugi/other-services/uslugi-other-services-esg/> (дата звернення: 30.09. 2024).

НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ КОНТРАБАНДИ: ПРИЧИНИ, ВПЛИВ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ

Інна ГУЦУЛ

к. е. н., доцент,

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Андрій БЕЛЕЦЬКИЙ

к. е. н., доцент,

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Вступ. Проблеми порушення митних правил і контрабанди в Україні набули особливої актуальності, що робить боротьбу з цими явищами одним із ключових завдань держави для захисту економічних інтересів. Державні програми, спрямовані на протидію митним правопорушенням, які уряд України впровадив останніми роками, передбачають формування ефективної правоохоронної системи. Це включає не лише вдосконалення заходів щодо боротьби з контрабандою та порушенням митних правил на кордоні, але й створення умов, які унеможливають перевезення та збут нелегально ввезених товарів на внутрішньому ринку. Для досягнення цієї мети пропонується координація зусиль правоохоронних, контролюючих і митних органів у межах їхньої компетенції для забезпечення захисту економічних інтересів України в митній сфері.

Результати дослідження. Розкриття поняття «порушення митних правил» є важливим для визначення та характеристики правових засад функціонування митної системи, що, в свою чергу, впливає на розвиток митного законодавства та митно-правової науки. Відповідно до частини 28 статті 4 Митного кодексу України, митні правила регулюють порядок переміщення товарів та комерційних транспортних засобів через митний кордон України, їх пред'явлення митним органам для митного контролю та оформлення, а також проведення операцій із товарами, що перебувають під митним контролем, або нагляд за якими здійснюють митні органи [2].

Об'єктами порушень митних правил можуть бути: порядок застосування митного режиму, порядок митного контролю, порядок митного оформлення товарів і транспортних засобів, порядок обкладення податками та зборами і їх

сплата, а також порядок надання та використання митних пільг. Суб'єктивна сторона порушень митних правил характеризується психічним ставленням суб'єкта до протиправної дії (або бездіяльності) і її наслідків. Це ставлення може проявлятися у двох формах – умислу або необережності [2].

Водночас важливо виділити основні причини, які призводять до виникнення митних правопорушень (рис. 1).

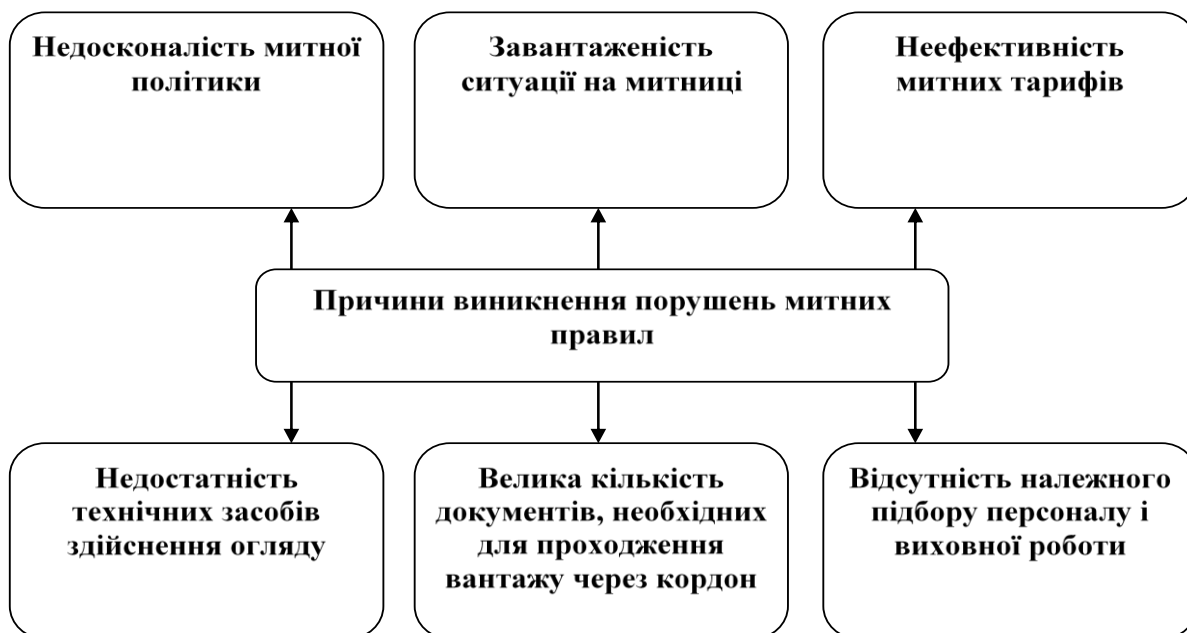

Рис. 1. Основні причини виникнення порушень митних правил

Джерело: власні дослідження.

Проблеми порушення митних правил і контрабанди в Україні набули особливої актуальності, що робить боротьбу з цими явищами одним із ключових завдань держави для захисту економічних інтересів. Державні програми, спрямовані на протидію митним правопорушенням, які уряд України впровадив останніми роками, передбачають формування ефективної правоохоронної системи. Це включає не лише вдосконалення заходів щодо боротьби з контрабандою та порушенням митних правил на кордоні, але й створення умов, які унеможливають перевезення та збут нелегально ввезених товарів на внутрішньому ринку. Для досягнення цієї мети пропонується координація зусиль правоохоронних, контролюючих і митних органів у межах їхньої компетенції для забезпечення захисту економічних інтересів України в митній сфері.

На нашу думку, однією з основних причин, що суттєво впливає на високий рівень контрабанди, є корупція. Аналіз статистичних даних Державної митної служби України свідчить, що у останні роки основними причинами складання адміністративних протоколів щодо працівників митних органів за корупційні правопорушення або порушення спеціальних обмежень, передбачених чинним законодавством України, були [3]:

- незастосування заходів тарифного та нетарифного регулювання під час переміщення окремих груп товарів через митний кордон України;

- незаконне отримання матеріальних благ особами, уповноваженими на виконання державних функцій;
- використання службового становища для сприяння юридичним особам у підприємницькій діяльності;
- надання незаконних переваг під час прийняття рішень.

Також порушувалися технологічні схеми проведення митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів, вимоги законодавства під час надання дозволів на митне оформлення з використанням тимчасової митної декларації, а також процесуальні норми у справах про порушення митних правил. Окрім цього, надавалися неповні відповіді на запити правоохоронних органів, порушувалися вимоги статті 90 Митного кодексу щодо заповнення вантажної митної декларації, а також подавалася недостовірна або неповна інформація про доходи членів сім'ї [2].

Протиправній діяльності сприяють, перш за все, високі ставки ввізного мита, акцизних зборів та податку на додану вартість. Практично кожна ставка ввізного мита, яка перевищує 10-15% митної вартості, робить імпорт економічно не вигідним, що при наявності попиту на відповідну продукцію на ринку стимулює суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до пошуку нелегальних схем ввезення, які дозволяють уникнути сплати ввізного мита, акцизних зборів та ПДВ. Це призводить до того, що така продукція стає більш конкурентоспроможною на внутрішньому ринку порівняно з аналогічною продукцією національного виробництва. Відповідно, зниження ставок ввізного мита, акцизів та ПДВ може створити сприятливі умови для легальної діяльності на національних ринках, усунути передумови для нелегального імпорту та сприяти переорієнтації товаропотоків у законний обіг [4].

До найпоширеніших протиправних дій у митній сфері належать:

- незаконне звільнення вантажів від митного огляду;
- оформлення документів про вивезення товарів за межі держави, які мали бути переміщені транзитом через територію України, але були реалізовані на внутрішньому ринку;
- опломбування транспортних засобів без проведення огляду вантажу;
- оформлення подвійних митних документів;
- заниження митної вартості товарів;
- митне оформлення неіснуючих вантажів або тих, чия вартість умисно завищена для експорту, що дає змогу незаконно відшкодувати податок на додану вартість з державного бюджету.

Основні чинники, що сприяють існуванню контрабандної діяльності, охоплюють:

- низький рівень платоспроможності населення та низька зайнятість в прикордонних регіонах, де контрабанда стала основним джерелом доходів для значної частини мешканців;
- нормативні прогалини у митному та податковому законодавстві;
- надмірна дохідність бізнесу контрабандистів;
- недостатня ефективність митного та прикордонного контролю;

- недоліки в державній системі контролю за походженням і реалізацією продукції та сплатою податків.

Висновки. Отже, для вдосконалення взаємодії правоохоронних органів у боротьбі з контрабандою необхідно: забезпечити всі прикордонні пропускні пункти України необхідними інформаційними системами; створити міжвідомчу базу даних правоохоронних органів для осіб, причетних до створення та функціонування фіктивних підприємств; здійснювати міжвідомчий моніторинг діяльності підприємств, що займаються експортно-імпортними операціями; впровадити комплексний контроль за реалізацією товарів на внутрішньому ринку країни; покращити технічне оснащення пунктів пропуску на державному кордоні України, зокрема за допомогою засобів об'єктивного контролю та інших засобів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/print>
2. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
3. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави : монографія / Гребельник О. П., Пашко П. В., Шевчук С. В., Сушкова О. Є. та ін.; за ред. д.е.н., проф. О. П. Гребельника. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 266 с.
4. Хомутянський В.В. Міжнародне співробітництво України з питань протидії митним правопорушенням в умовах євроінтеграційних процесів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 1. С. 116–124.

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

Інна ДЕМ'ЯНЕНКО

к. е. н., доцент, Національний університет харчових технологій

Аліна БУРЯК

к. е. н., доцент, Державний податковий університет

Тетяна ДЕМ'ЯНЕНКО

м. н. с., Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Вступ. Інформаційне суспільство передбачає всебічне наповнення інформаційного простору в тому числі економічною інформацією. Одним із ключових користувачів і генераторів інформації в умовах інформаційної економіки є корпорації. Корпоративні фінанси за своєю суттю розглядаються як певна система відносин, що виникають, з одного боку між корпорацією та іншими суб'єктами господарювання, а з іншого боку, досягають весь спектр внутрішніх корпоративних відносин з приводу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. Корпорації як і будь який суб'єкт господарювання комерційного спрямування в основу організації фінансів покладає принцип прибутковості. Його успішна реалізація призводить до нарощення власних фінансових ресурсів і збільшення капіталу власників в наслідок збільшення ринкової вартості активів корпорації. Фінансово-господарська діяльність корпорацій відбувається на фоні постійних змін які безпосередньо впливають на характеристики інформаційних потоків. Суттєвих відмінностей набуває зміст, обсяг та структура інформації щодо господарських операцій та їх результатів в процесі ідентифікації, вимірювання, накопичення, та обробки даних. Підготовка якісної інтегрованої звітності з урахуванням впливу кількісних, якісних та вартісних факторів забезпечує задоволення інформаційних потреб широкого кола користувачів, у тому числі фінансового менеджменту підприємства.

Результати дослідження. За умови бурхливого розвитку процесів інформатизації суспільства, на нашу думку, фінансова інформація щодо корпоративних фінансів формує значний інформаційний сегмент економічної інформації. Таким чином в умовах інформаційної економіки корпоративні фінанси виконують не тільки функції формування, розподілу і використання фінансових ресурсів а ще й інформаційну. Фінансові кризи засвідчили значний вплив інформації про корпоративні фінанси, їх стан і тенденції на економічні процеси і суспільство в цілому.

Загалом інформаційна функція фінансів, а особливо корпоративних фінансів принципово змінює підходи до інформації щодо діяльності корпорацій та їх впливу на відтворення капіталу і формування потенціалу розвитку

економіки і суспільства в цілому. Генерована інформація сферою корпоративних фінансів висвітлює як зміну вартості капіталу так і особливості його руху. Доступність, достовірність і зрозумілість такої інформації, уміле управління нею дає можливість мобілізувати, використовувати і нарощувати значні обсяги фінансових ресурсів в корпоративний сектор економіки інформаційного суспільства забезпечуючи економічний і технологічний розвиток.

Генерована інформація корпоративних фінансів надає можливість сформуванню певне розуміння фінансових відносин, суб'єктів-учасників та мету. Важливою є також інформація щодо форм прояву і характерних рис корпоративних фінансових відносин та їх структурних характеристик. Всі ці аспекти цікаві як з позиції концентрації, міграції, зміни фізичних форм капіталу інформаційної економіки в цілому так і окремої корпорації. Фінансові відносини корпорації несуть в собі формування значного масиву інформації перш за все стосовно капіталу. Можна виокремити складові інформації починаючи з процесів формування капіталу за джерелами, його вартісними показниками та структурою, суб'єктів цих відносин та часові параметри. Важливою є також інформація щодо відносин розподілу і використання капіталу, про його фізичну форму та багато іншого включаючи моральне і фізичне старіння, іноватизацію процесів, технологій, продуктів тощо. Таким чином, інформація набуває характерних ознак атрибуту (властивості) фінансових відносин корпорації.

Згідно з інформаційною теорією економіки атрибутивна концепція інформації (інформація є властивістю будь якої матерії) світосприйняття засвідчує об'єктивне існування первинної інформації яку неможливо виміряти. Певні вимірювання й розрахунки відбуваються із використанням вторинної інформації, що зовсім не засвідчує вимірювання саме первинної інформації, хоча між ними існує ряд залежностей.

Корпоративним фінансам теж притаманний поділ інформації на первинну і вторинну. Безумовно первинна інформація являється невід'ємною складовою корпоративних фінансових відносин. Первинна інформація зазвичай сприймається та фіксується людиною або / і технічними засобами починаючи процес формування вторинної інформації оформленням різноманітних облікових документів оперативного, статистичного, бухгалтерського обліку. А в подальшому вторинна інформація щодо фінансів корпорації групується в масиви даних бухгалтерського обліку, фінансових звітів і аналітичних матеріалів. Тісний зв'язок первинної і вторинної інформації засвідчується тим, що вторинна інформація характеризує властивості первинної інформації і напряму залежить від неї. Таким чином, у корпоративних фінансах будь які дії щодо вимірювання і здійснення розрахунків можливі лише над вторинною інформацією.

Багато факторів впливають на формування вторинної інформації про корпоративні фінанси, її змісту, ступеню деталізації, групування, структури, аналізу. Значною мірою характер формування вторинної інформації визначається потребою в ній, що залежить від свідомості та мети користувачів. У відповідь на трансформації запитів користувачів вторинної інформації відбувається постійне вдосконалення її носіїв починаючи із способів

формування, що відображається у стандартизованих формах звітності (фінансова, статистична, податкова тощо). За умови нестабільності ринкового та еколого-кліматичного середовища, глобалізації та інноватизації економічних процесів, широкого впровадження цифровізації в усі сфери життя суспільства потреби користувачів вторинної інформації значно змінюються виходячи за рамки показників фінансової звітності та очікують отримати нефінансову інформацію щодо створення вартості в процесі взаємодії різних типів капіталу.

Саме формування інтегрованих звітів де об'єднується фінансова і нефінансова інформація в цілому висвітлює результати фінансово-господарської діяльності підприємства. Провідними науковцями і фахівцями-практиками доведено важливість використання кожного типу капіталу в діяльності підприємства, а інтегрована звітність розкриває їх структуру. Усвідомлюючи наявність і структуру фінансового, виробничого, інтелектуального, людського соціального та природного капіталів користувач вторинної інформації матиме можливість чіткіше визначити впливові чинники створення вартості. Міжнародна практика свідчить про поширення вимог користувачів щодо формування і обов'язкового подання такої звітності. Комплексна інформація інтегрованих звітів сприяє формуванню цілісної картини про діяльність підприємства. Якісно підготовлена, достовірна інтегрована звітність може виступати чи не головним джерелом інформації щодо фінансово-господарської діяльності корпорації.

Підготовка інтегрованого звіту має базуватись на принципах, розкритих в Концептуальній основі інтегрованої звітності (<IR> Framework) [1]: стратегічний фокус і орієнтація на майбутнє, зв'язаність інформації, реагування зацікавлених сторін, суттєвість, стислість, надійність і повнота, узгодженість і порівнянність. Якісно сформований інтегрований звіт має забезпечити: розуміння стратегії підприємства, відношення до його здатності створювати цінність в коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі, використання та його впливу на капітали; комплексне подання подій, комбінацій, взаємопов'язаність та взаємозалежність між компонентами, значущими щодо здатності підприємства створювати цінність упродовж певного часу; формування уявлення про якість відносин підприємства з ключовими зацікавленими сторонами та про міру порозуміння щодо законних потреб, інтересів і очікувань; суттєву змістовність щодо здатності підприємства створювати цінність в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі; стислість викладення інформації; надійність, повноту та об'єктивність інформації на перспективний період відображаючи як позитивні так і негативні матеріальні питання уникаючи помилок; надання інформації відповідно плину часу з уможливленням порівнюваності з іншими підприємствами в мірі важливості розкриття підприємством процесу створення цінності. Наразі форми інтегрованих звітів не мають універсальної структури для всіх підприємств з урахуванням їх особливостей, хоча в контексті досягнення декларованої мети діяльності (операції, програми, бізнес-кейсу, або їх сукупності) визначають сукупність завершальних показників.

Висновки. Інтегрована звітність надає глибше розуміння діяльності компанії та її сталого розвитку, ніж традиційна фінансова звітність.

Список використаних джерел

1. International Integrated Reporting Framework. IFRS Foundation, 2021. URL: <https://integratedreporting.ifrs.org/wp-content/uploads/2021/01/InternationalIntegrate>.

ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ольга ДУБОВИК

к. е. н., доцент, Одеський національний економічний університет

Каріна ПЕТКОВА

здобувачка вищої освіти, Одеський національний економічний університет

Вступ. Підприємництво є ключовою основою економіки України, бо сприяє її розвитку, забезпечує створення доданої вартості, нових робочих місць, наповнення бюджету. Під час воєнного стану та для післявоєнної відбудови нашої країни відбулося оновлення системи оподаткування та запровадження певних преференцій. Було знижено ПДВ на критично важливі товари, спрощено митні процедури для прискорення бізнес-операцій, надано податкові пільги благодійним організаціям та великим підприємствам. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [1] вніс ключові зміни для суб'єктів малого та середнього бізнесу, які працювали на спрощеній системі оподаткування: збільшення річного ліміту для фізичних осіб-підприємців (ФОП) 3-ї групи до 10 млрд. грн., при цьому ставка єдиного податку зменшувалася до 2 %, ПДВ не нараховувалось, а кількість працівників була необмежена. Добровільне право сплачувати єдиний податок мали ФОП 1 та 2 групи. Також застосовувалось тимчасове звільнення підприємців від санкцій при порушенні використання реєстраторів розрахункових операцій (РРО) (крім продажу підакцизної продукції).

Результати дослідження. Податкові пільги надавалися майже всім суб'єктам господарювання, окрім підприємств, пов'язаних з гральним бізнесом, обміном валюти, ломбардів, банків і т. ін. Послаблення податкового навантаження в найскладніший період невизначеності мало на меті своєрідне «перезавантаження» економіки та підтримку підприємництва. Це створило можливість бізнесу адаптуватися до ведення бізнесу в умовах воєнного стану.

З 1 серпня 2023 р. законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» [2] введено зміни в законодавство стосовно

податкових пільг (рис. 1). Проте більшість наданих пільг залишилася з приміткою «на тимчасово окупованих територіях».

Але незважаючи на кризові умови, в яких опинився бізнес, за даними Міністерства фінансів України податкові надходження до державного бюджету за період з 2022 по 2023 рр. зросли. Спостерігається значне збільшення надходжень від податку на прибуток підприємств у 2023 році на 29,9 % (+33,1 млрд. грн.), акцизного податку з вироблених та ввезених товарів 15,9 % (+ 14,2 млрд. грн.) та податку на доходи фізичних осіб 18,6 % (+ 27,6 млрд. грн.) [3].

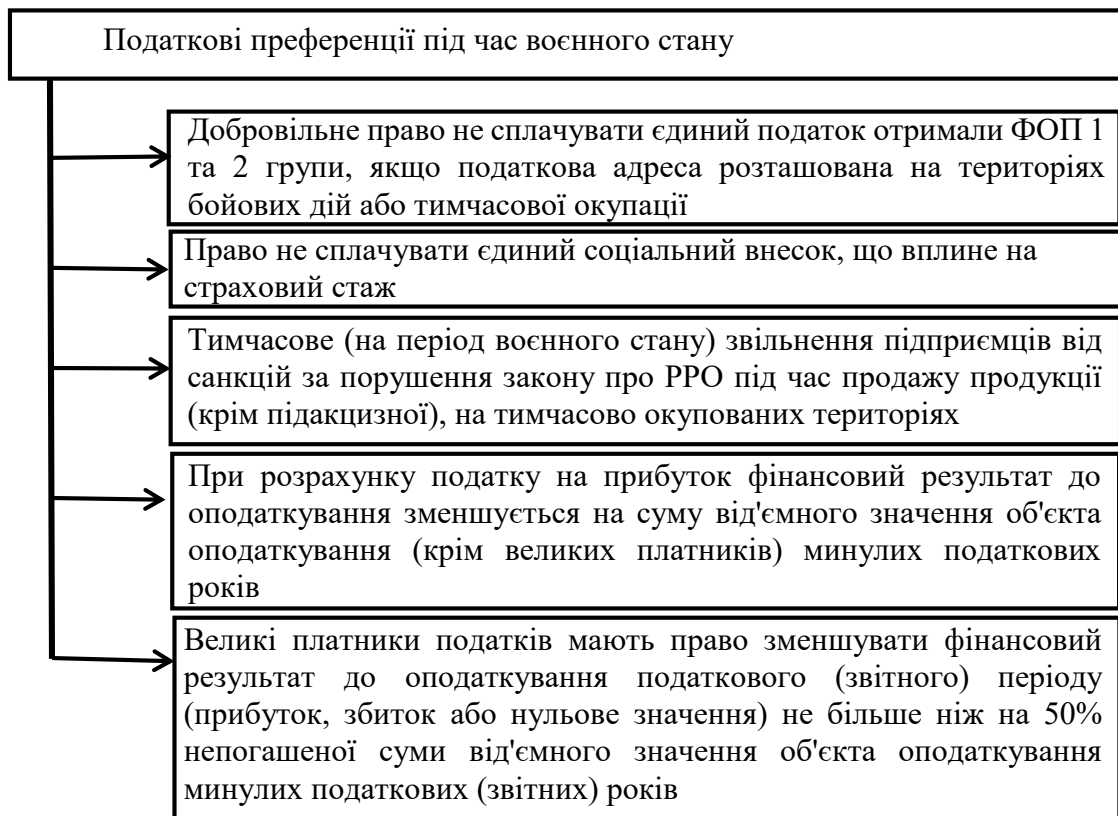

Рис. 1. Податкові преференції суб'єктам підприємництва під час воєнного стану

Джерело: адаптовано [2].

В Одеському регіоні також проводиться велика робота щодо підтримки підприємництва в умовах війни та відтворення економіки регіону у післявоєнний період. Департамент економічного розвитку Одеської міської ради, окрім державної податкової підтримки, запровадив фінансові інструменти розвитку малого та середнього підприємництва. Так, працює Програма мікрофінансування бізнесу ветеранів та членів їхніх родин; Обласна цільова програма розвитку конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва в Одеській області; Міська цільова програма підвищення рівня конкурентоспроможності економіки міста Одеси на 2022-2024 рр. та ін.

Отже, наразі уряд України продовжує підтримку підприємств через податкові та інші фінансові інструменти, спрямовані на зниження фінансового навантаження в умовах воєнного стану та сприяння післявоєнному відновленню

економіки. Нещодавно Міністерство фінансів затвердило методологію проведення оцінювання результативності податкових пільг [4]. Уряд має на меті детально розглянути та оцінити ефективність наданих пільг для запобігання зайвих податкових видатків (недоотриманих податкових надходжень). Для деяких провідних країн таких як США, Великобританія, Канада, Німеччина методологічне оцінювання ефективності витрат бюджету є сталою практикою. Українському підприємству воно надасть можливість отримати максимум користі від призначених йому пільг.

Відповідно Національної стратегії доходів до 2030 року урядом України заплановано з 2025 р. поступове впровадження заходів з уніфікації підходів до застосування податкових стимулів та створення механізмів їх моніторингу. Більшість податкових інструментів буде стосуватися створення в Україні сучасної, розвиненої промисловості у технологічному та організаційному плані. Саме розвиток промисловості може стати рушієм відновлення промислового потенціалу України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення 12.10.2024 р.)
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» № 3219-IX від 30.06.2023 р. URL: <http://surl.li/iavagh> (дата звернення 12.10.2024 р.)
3. У 2023 році до зведеного бюджету надійшло 1 213,6 млрд. гривень / Сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/742510.html> (дата звернення 13.10.2024 р.)
4. Наказ Міністерства фінансів України «Методологія проведення оцінювання інструментів податкової політики, які призводять до податкових видатків» № 474 від 27.09.2024 р. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files.pdf> (дата звернення 13.10.2024 р.)

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Оксана ГРИЦИНА

к. е. н., доцент, Львівський національний університет природокористування

Ольга ШОЛУДЬКО

к. е. н., доцент, Львівський національний університет природокористування

Вступ. В сьогоденних умовах, коли Україна перебуває у стадії війни, глибокої політичної та економічної кризи, важливого значення набуває проблема забезпечення фінансової безпеки. Одним з важливих чинників її забезпечення є реалізація принципів фінансової інклюзії. Фінансова інклюзія – це доступність та використання фінансових продуктів та послуг усіма верствами населення, незалежно від доходу, віку, місця проживання чи інших факторів. Під фінансовою інклюзією (доступністю) розуміють повноцінний доступ до базового набору фінансових послуг всього населення країни, малого та середнього бізнесу. У сучасній економічній літературі доступність до фінансових послуг розглядається як стимул для економічного зростання і скорочення нерівності доходів населення. OECD/INFE визначає фінансову інклюзію як процес просування доступного, вчасного та повноцінного доступу до широкого спектру фінансових продуктів і послуг, поширення їх використання у суспільстві через впровадження існуючих та інноваційних підходів включно з фінансовою обізнаністю. Фінансова інклюзія стоїть в один ряд із фінансовою стабільністю і створює можливості для інклюзивного економічного зростання та підвищення добробуту населення [2]. Національний банк України визначив фінансову інклюзію однією із стратегічних цілей у розвитку незалежної держави [4].

Результати дослідження. Фінансова інклюзія в Україні останніми роками зазнала значних змін під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Війна в Україні суттєво вплинула на стан фінансової інклюзії в країні. Внаслідок бойових дій та окупації частини території багато українців втратили доступ до банківських відділень та інших фінансових установ. Через нестабільність банківської системи та перебої з електроенергією зросла потреба в готівкових коштах, активніше стали використовуватися мобільні додатки для платежів, криптовалюти та P2P-перекази. Війна призвела до зростання безробіття, зменшення доходів населення, що посилює фінансову вразливість багатьох українців, які стали більш обережними у своїх фінансових рішеннях, віддаючи перевагу накопиченню коштів замість споживання. Рівень фінансової інклюзії в Україні в останні роки значно відстає від показників розвинених країн. За даними Світового банку лише близько 70% дорослого населення в Україні має банківський рахунок, близько 60% дорослих в Україні користуються онлайн-банкінгом, лише 40% дорослих в Україні мають кредитні картки. Рівень фінансової грамотності в різних регіонах України значно відрізняється. Як

правило, жителі міст демонструють вищий рівень фінансової грамотності порівняно з жителями сільської місцевості. Це пов'язано з кращим доступом до інформації, більшою кількістю фінансових послуг та вищим рівнем освіти в містах. Так, частка населення, яка може пояснити основні фінансові поняття у містах становить близько 60-70%, у селах лише близько 45%; частка населення, яка складає бюджет і планує свої фінанси складає у містах близько 60 відсотків, в той час як у селах близько 30; частка населення, яка користується різними фінансовими інструментами у містах близько 80%, у селах-50-60%. Важливим чинником фінансової поведінки громадян є вік та майновий стан-молодь та українці середнього віку вільно себе почувають у сфері фінансів, в той час, коли люди похилого віку у своїй більшості не довіряють фінансовим установам. Рівень фінансової інклюзії українців у великій мірі також залежить від рівня вищої освіти та рівня добробуту населення [3].

За даними Світового банку, понад 100 країн світу мають розроблену національну стратегію з фінансової інклюзії. В Україні започатковано та активно впроваджується Проект "Фінансова інклюзія в Україні", який являє собою п'ятирічну ініціативу, що розпочалася в 2020 році і має на меті підвищення доступності та використання фінансових продуктів і послуг, підвищення фінансової грамотності населення, підтримку розвитку політики та регулювання у сфері фінансової інклюзії. Проект фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID). Основними досягненнями Проекту в Україні є розробка та впровадження Національної стратегії фінансової інклюзії, збільшення доступності фінансових продуктів та послуг, особливо в сільській місцевості, підвищення рівня фінансової грамотності населення. Очікується, що Проект збільшить рівень фінансової інклюзії в Україні, стимулюватиме економічне зростання та знизить рівень бідності. Однак, існують певні проблеми, які стримують розвиток фінансової інклюзії в Україні, а саме нестабільність економіки; низький рівень довіри до фінансових інститутів; недоступність фінансових продуктів та послуг в сільській місцевості; низький рівень фінансової грамотності населення. Для подолання цих проблем розроблена Національна стратегія фінансової інклюзії; реалізуються проекти з фінансової грамотності та впроваджуються регуляторні заходи, спрямовані на підвищення доступності та безпеки фінансових продуктів та послуг. Однак, незважаючи на певні проблеми, Україна має значний потенціал для підвищення рівня фінансової інклюзії.

Висновки. Фінансова інклюзія – це важливий фактор економічного розвитку будь-якої країни, і Україна не є винятком. Для її підвищення необхідний комплекс заходів, спрямованих на різні групи населення та сектори економіки. В першу чергу доцільним є розвиток фінансової інфраструктури, а саме розширення мережі банківських відділень, особливо в сільській місцевості та малонаселених пунктах, спрощення процедури відкриття банківських рахунків та отримання фінансових послуг, активне впровадження електронних платежів та інтернет-банкінгу, розвиток мережі банкоматів та терміналів самообслуговування. Важливе значення має підвищення фінансової грамотності

шляхом розробки та впровадження програм фінансової освіти для різних вікових груп та соціальних верств населення, проведення інформаційних кампаній з використанням різних каналів комунікації, включення фінансової грамотності до шкільної програми та створення онлайн-платформ і мобільних додатків для самонавчання фінансовим питанням. Значно вплине на рівень фінансової інклюзії спрощення доступу до фінансових послуг, стимулювання розвитку фінансових технологій та використання досвіду інших країн, які успішно впроваджують програми фінансової інклюзії. Підвищення фінансової інклюзії – це тривалий процес, який вимагає спільних зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства, це шлях до кращого життя для всіх людей. Україна має значний потенціал для цього.

Список використаних джерел

1. Ануфрієва К.В., Шкляр А.І. Фінансова інклюзія як чинник соціоекономічного розвитку. *Український соціум*. 2019. № 3 (70). С. 59-77. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2019/10/59_77_No370_2019_ukr.pdf.
2. Захарченко Н. В. Фінансова інклюзія для підвищення добробуту населення та економічного зростання держави. *Фінанси України*. 2020. № 6. С. 105-116.
3. Захаркін О.О. Фінансова інклюзія як драйвер забезпечення фінансової безпеки України / О.О. Захаркін, В.М. Боронос, Л.С. Захаркіна, О.І. Тверезовська // *Вісник Сумського державного університету*. Серія Економіка. – 2019. – № 1. – С. 43-52. – DOI: 10.21272/1817-9215.2019.1-6.
4. Стратегія фінансового сектору України до 2025 року. Національний банк України // Міністерство фінансів України: [Веб-сайт]. Київ, 2021. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf
5. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою // Хвиля: [Веб-сайт]. Київ, 2021. URL: <https://hvylya.net/analytics/economics/ukraina-2030e-kraina-z-rozvinutoju-cifrovoju-ekonomikoju.html>.

АНАЛІЗ ТА ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ У СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Надія КОВАЛЬ

к. е. н., доцент, Білоцерківський національний аграрний університет

Вступ. В умовах становлення економіки знань та стрімкого розвитку процесів цифровізації роль потенціалу трудових ресурсів є вирішальною в розвитку соціально-економічної системи будь-якого рівня [1, с. 231].

Актуальність теми дослідження зумовлена:

– суттєвими втратами потенціалу трудових ресурсів внаслідок повномасштабної російсько-української війни, які матимуть довготривалий характер;

– погіршенням в результаті бойових дій умов відтворення населення (економічної, екологічної ситуації, руйнування інфраструктури);

– масштабною внутрішньою міграцією населення;

– необхідністю релевантної оцінки та прогнозування потенціалу трудових ресурсів в умовах децентралізації для ефективного планування відновлення та соціально-економічного розвитку регіонів, покращення інформаційного забезпечення програмно-цільового та стратегічного управління.

Результати дослідження. Під потенціалом трудових ресурсів розуміємо спроможність працездатного населення (країни, регіону) за наявних чи потенційних кількісних та якісних характеристик досягати через трудову діяльність поставлених цілей у конкретних умовах зовнішнього середовища.

Для діагностики формування та реалізації потенціалу трудових ресурсів (країни, регіону) застосовуються різноманітні методичні підходи: кількісний (виходячи з чисельності трудових ресурсів, зайнятих осіб, потенційного фонду робочого часу тощо); вартісний (за витратами на відтворення населення регіону та формування трудового потенціалу); результативний (за потенційним обсягом суспільного продукту (доданої вартості), який може бути створений при найкращому використанні трудових ресурсів); факторний (полягає в комплексному аналізі ключових чинників, які визначають кількісні та якісні характеристики працездатного населення); інтегральний (дає можливість врахувати різноманітні та різнопланові (стимулятори, дестимулятори) оцінні показники, здійснювати міжрегіональні порівняння та виявляти резерви розвитку потенціалу трудових ресурсів). Описані підходи можуть доповнюватися кластерним, рейтинговим, матричним.

Короткий аналіз сучасних авторських методик оцінювання потенціалу трудових ресурсів наведено в табл. 1.

Розглянуті методики суттєво відрізняються за кількістю показників, які використовуються для кількісної й якісної характеристики потенціалу трудових ресурсів, а, отже, й за рівнем складності. Вони передбачають розрахунок

інтегральних індексів та призначені, в першу чергу, для міжрегіонального порівняння.

Таблиця 1

Короткий аналіз сучасних авторських методик оцінювання потенціалу трудових ресурсів регіону

Назва, автор, джерело	Сутність методики	Переваги	Недоліки
Методика комплексного оцінювання трудового потенціалу регіонів Н. Прокопенко [2]	Рівень розвитку ТП регіону визначається на основі інтегральних індексів кількісного (6) та якісного (8) показників ТП, які розраховуються на основі середньої арифметичної.	Для розрахунків використано офіційні статистичні дані. Виділено регіони з узгодженим і розбалансованим розвитком кількісних та якісних аспектів ТП. Наведено розподіл регіонів за ефективністю використання ТП.	Вплив окремих показників на інтегральні індекси не є достовірним.
Методика комплексної ресурсно-рейтингової оцінки трудового потенціалу регіону Є. Ахромкіна, Г. Маслова [3]	Оцінка ТП регіонів здійснюється на основі розрахунку 8 індексів локальних показників (5 з яких є кількісними, а 3 – якісними характеристиками ТП). Інтегральний індекс ТП регіону розраховується як середнє арифметичне.	Проста у використанні. На основі інтегральних індексів визначається рейтинг регіонів, що дозволяє здійснювати міжрегіональні порівняння та визначити позитивні й негативні чинники, які впливають на рейтингову позицію регіону.	Використання окремих показників є дискусійним.
Методика оцінювання трудового потенціалу регіону на основі експертного інтегрального підходу та кластерного аналізу В. Смачило [1]	Величина ТП регіону визначається як сума 8 компонент, кожна з яких розраховується як добуток її вагомості та визначеної суми балів (за еталонним і фактичним рівнями), що присвоєні кожному з оцінних показників (близько 50).	Пропонується аналізувати інтегральні показники ТП в динаміці, порівнювати їх з еталоном, визначати рейтингові позиції регіонів, застосовувати кластерний аналіз до величин компонент для групування регіонів за ідентичними характеристиками з метою ухвалення рішень щодо формування й розвитку їх ТП.	Складна для практичного використання. Високий рівень суб'єктивізму
Методика інтегрально-матричної діагностики розвитку трудового потенціалу України І. Шевченко, А. Петрик [4]	Інтегральні індекси кількісного та якісного розвитку ТП є середньо-арифметичним 5 інтегральних індексів (розраховуються на основі 12 показників). При розрахунку якісного індексу для нормування показників їх значення відносяться до max значення у варіаційному ряді, кількісного – визначаються базові індекси показників.	Методика придатна для діагностики розвитку ТП регіону. Для розрахунків використано статистичні бази даних. Проста у використанні. Наочна за рахунок використання 4-х-квadrантної матриці (квadrанти кризового стану, стагнації, накопичення резервів, успішного функціонування).	Використання окремих показників є дискусійним

Джерело: складено за [1-4].

Вважаємо, що при формуванні системи показників для оцінювання потенціалу трудових ресурсів з метою забезпечення стратегічного управління розвитком регіону необхідно дотримуватися таких умов:

- чітко розмежувати показники, які характеризують структурні елементи потенціалу (реалізований, нереалізований та потенціал розвитку), що дозволить визначити головні детермінанти, проблеми та перспективи, пов'язані з його формуванням та реалізацією відповідно до цілей регіонального розвитку;
- показники мають характеризувати як кількісний, так і якісний складники кожного структурного елемента потенціалу;
- віддзеркалювати найбільш значущі характеристики, бути максимально інформативними, не дублюватись;
- забезпечувати порівнянність результатів оцінювання в просторі та часі;
- бажано, щоб показники розраховувались органами статистики (табл. 2).

Необхідно також зазначити, що з метою ідентифікації чинників, які впливають на формування та реалізацію потенціалу трудових ресурсів регіону, ряд показників слід розглянути більш детально (наприклад, рівень зайнятості та безробіття, потенційну робочу силу – за статтю, віковими групами, рівнем освіти, типом місцевості, видами економічної діяльності, а рівень безробіття – ще й за причинами незайнятості).

Таблиця 2

Показники оцінювання потенціалу трудових ресурсів регіону

Показники оцінювання потенціалу трудових ресурсів регіону			
	реалізованого	нереалізованого	розвитку
Кількісний складник	Чисельність наявного населення у віці 15-70 років, тис. осіб Рівень зайнятості, % Кількість діючих суб'єктів малого підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	Рівень безробіття (за методологією МОП), % Рівень вимушеної неповної зайнятості, % до середньооблікової кількості штатних працівників Втрати робочого часу працівників з причин перебування в умовах вимушеної неповної зайнятості, год.	Потенційна робоча сила, тис. осіб Коефіцієнт народжуваності, на 1 тис. осіб наявного населення Коефіцієнт смертності, на 1 тис. осіб наявного населення Міграційний приріст населення, тис. осіб
Якісний складник	ВРП у розрахунку на одну особу, млн. грн. Кількість працівників, задіяних у виконанні НДР, осіб Обсяг реалізованої інноваційної продукції, % до загального обсягу реалізованої продукції	Неформальна зайнятість на підприємствах формального сектору та зайнятість у неформальному секторі, тис. осіб Частка осіб, що працюють не за спеціальністю, %	Середня очікувана тривалість життя при народженні, років Кількість учнів у закладах професійно-технічної освіти, студентів ЗФПО, ЗВО, тис. осіб Середній бал ЗНО

Джерело: складено автором.

Висновки. Управління розвитком будь-якого регіону України та повоєнне відновлення неможливі без розв'язання складних проблем, пов'язаних з формуванням та реалізацією потенціалу трудових ресурсів. Тому розробка

стратегії розвитку регіону має базуватись на аналізі та оцінці такого потенціалу. Використання з цією метою запропонованої системи показників дозволить регіональним органам державного управління та місцевого самоврядування самостійно та об'єктивно оцінювати потенціал трудових ресурсів регіону, визначати основні детермінанти його формування та реалізації з метою добору ефективних інструментів його розвитку.

Список використаних джерел

1. Смачило В.В. Теоретико-методичні аспекти оцінки трудового потенціалу регіону. *Соціально-трудова відносина: теорія і практика*. 2016. Вип. 1. С. 230–239.
2. Прокопенко Н. О. Комплексне оцінювання трудового потенціалу регіонів України. *Український географічний журнал*. 2023. № 1(121). С. 46–53.
3. Ахромкін Є. М., Маслова Г. М. Ресурсно-рейтингова оцінка трудового потенціалу регіону. *Економіка та держава*. 2012. № 4. С. 8–11.
4. Шевченко І.Ю., Петрик А.В. Інтегрально-матрична діагностика розвитку трудового потенціалу України. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва*. 2022. № 28. DOI: <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2022.28.37>.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ІННОВАЦІЇ, РИЗИКИ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВИХ ФІНАНСІВ

Андрій КОЛОДІЙ

к. е. н., доцент, Львівський національний університет природокористування

Вступ. Фінансові технології (фінтех), як і будь-яка інша галузь, постійно еволюціонують і стикаються з унікальними викликами. На сьогодні завдяки Інтернету можна замовляти практично все – від продуктів харчування до останніх технічних новинок. Зважаючи на це, слід бути готовим до ще більш масштабних змін, які наразі відбуваються у фінансовому секторі. Сучасні фінтех-тенденції трансформують усе, що стосується управління грошима, включаючи способи оплати і банківські послуги. Технологія блокчейн вийшла на передові позиції, збільшуючи функціональність цифрових гаманців. Якщо країни зможуть забезпечити належне регулювання, безпеку та запровадять національні стандарти, вони активно зможуть імплементувати ці новітні технології.

Результати дослідження. Фінтех-компанії все ще стикаються з серйозними викликами у своїй діяльності, зокрема у питаннях залучення інвестицій та регуляторних аспектах на глобальному рівні. Ще до початку пандемії фінтех-стартапи відчували труднощі з фінансуванням, оскільки інвестори здебільшого віддавали перевагу компаніям із добре сформованою бізнес-моделлю [1].

Додатково до цього, очікується подальше скорочення процентних ставок та загальне економічне уповільнення, з якими фінтех-компанії можуть зіштовхнутися найближчим часом.

Водночас, соціальне дистанціювання посилює попит на цифрові платіжні рішення, що сприяє стрімкому зростанню цифрових гаманців, оскільки країни активно змагаються за впровадження національних стандартів у цій сфері. Під час пандемії використання цифрових гаманців зросло на 83%, а експерти прогнозують, що до 2025 року вартість цієї галузі перевищить 10 трильйонів доларів США щороку. У 2020 році у світі було зафіксовано понад 779 мільярдів цифрових транзакцій, і очікується, що їх кількість збільшиться на 13% у найближчі роки [5].

Розглянемо декілька найбільш значимих трендів у галузі фінтех, які отримали потужний розвиток у 2024 році. Першим слід виділити розвиток цифрового банкінгу.

Коли банк, що функціонує виключно у віртуальному середовищі, надає послуги глобальних платежів, P2P переказів, безконтактні картки MasterCard або Visa без комісій за транзакції, а також пропонує можливість купувати й обмінювати криптовалюти, такі як біткойн чи ефіріум, фінансовий світ швидко звертає на це увагу. Яскравим прикладом є цифровий банк Revolut, який активно конкурує за клієнтську базу. Поряд з ним на ринку присутні й інші гравці, такі як Moven, Monese, HelloBank, FirstDirect та Digibank [3].

Цифрові банки мають численні переваги: вони позбавляють необхідності відвідувати фізичні відділення, стояти в чергах чи займатися паперовою бюрократією. Завдяки цьому їх популярність і прибутковість зростає у всьому світі [5].

Саме цифрові банки стали однією з основних причин, чому кількість відвідувачів традиційних банківських відділень зменшилася на 36% у період з 2017 до 2022 року [3]. До того ж, користуючись послугами цифрових банків, клієнти можуть змінювати PIN-коди дистанційно, оплачувати рахунки за допомогою QR-кодів, користуватися зручними інструментами для керування фінансами та отримувати миттєву аналітику і швидкий доступ до балансу.

Наступним варто розглянути блокчейн у глобальних фінансах. Блокчейн, швидкий, глобальний за масштабами та з низькими витратами на транзакції, продовжує впливати на трансформацію фінансових операцій у всьому світі. Ця технологія має потенціал збільшити світову економіку на 1,76 трильйона доларів протягом наступних десяти років, при цьому найбільші вигоди отримають Китай (440 мільярдів доларів) та США (407 мільярдів доларів) [5].

Серед секторів, де блокчейн має найвищу частку ринкової вартості, лідирує банківська галузь із 29,7%. За нею слідують процесне виробництво (11,4%), дискретне виробництво (10,9%) та професійні послуги (6,6%). Зростаючий інтерес інвесторів до розширення блокчейн-рішень відображається у збільшенні кількості користувачів блокчейн-гаманців, яких нині налічується 40 мільйонів по всьому світу, порівняно з 11 мільйонами у 2016 році [5].

Дослідження PwC свідчить, що 2025 рік стане вирішальним для масового

впровадження блокчейн-технологій у глобальну економіку. Сьогодні відстеження продуктів і послуг, особливо в умовах пандемії, є ключовим завданням для багатьох компаній. Інші важливі сфери застосування включають платежі, фінансові послуги, контракти, вирішення спорів та управління ідентифікацією [2].

Далі варто виокремити значення штучного інтелекту у сфері фінтеху. Штучний інтелект є природним вибором для фінансових установ, особливо враховуючи те, що доходи банків можуть перевищувати доходи деяких країн. Не дивно, що банки стали першопрохідцями у впровадженні штучного інтелекту. Зараз вони активно вдосконалюють свої ШІ-стратегії, що сприятиме ще ширшому використанню цих технологій у фінансовому секторі.

За прогнозами, штучний інтелект може знизити операційні витрати банків на 22% до 2030 року, що може принести близько 1 трильйона доларів економії. Однак цей шлях не є безперешкодним, адже, як і інші глобальні роботодавці, банки стикаються з нестачею фахівців, які володіють глибокими знаннями в сфері ШІ [5]. Професіонали в галузі штучного інтелекту складають лише малу частину кадрового потенціалу у світі, як свідчить актуальна статистика зайнятості.

Завдяки здатності працювати з неструктурованими даними, ШІ стає ефективним інструментом у боротьбі зі зростаючими кіберзагрозами, включно з фінансовим шахрайством. Штучний інтелект вже знайшов широке застосування в сфері обслуговування клієнтів через інтелектуальні системи та чат-ботів. Фінансові установи активно впроваджують ці технології, забезпечуючи швидші транзакції та створюючи зручніші умови для клієнтів.

Регулювання фінтех-сектору стає все більш жорстким у міру його зростання та поширення. Фінансові технології трансформують традиційні способи проведення платежів, кредитування та управління фінансами, що змушує уряди та регуляторні органи приділяти більше уваги питанням нагляду та контролю. Важливо забезпечити баланс між стимулюванням інновацій та захистом споживачів, що є основним викликом для регуляторів.

З одного боку, держави намагаються сприяти розвитку фінтех-компаній, адже вони створюють нові робочі місця та спрощують доступ до фінансових послуг для населення. Проте зростання цього сектору також викликає занепокоєння через можливі ризики: порушення приватності, шахрайство, кіберзагрози, фінансові піраміди та інші форми зловживань.

Такі технології, як криптовалюти, блокчейн та цифрові гаманці, потребують спеціальних правил, оскільки вони не завжди вписуються в традиційні юридичні рамки. Регулятори змушені діяти швидко, адаптуючи існуючі закони або створюючи нові, щоб захистити споживачів і забезпечити стабільність фінансової системи. Посилення уваги до боротьби з відмиванням грошей (AML) та дотримання вимог щодо знання свого клієнта (KYC) також сприяє посиленню контролю в фінтех-секторі.

Таким чином, хоча інтенсивне регулювання може здаватися бар'єром для інновацій, воно необхідне для створення надійної і безпечної екосистеми

фінансових технологій.

Висновки. Фінтех-галузь продовжує стрімко еволюціонувати, впливаючи на глобальну економіку та трансформуючи традиційні фінансові послуги. Зважаючи на це потрібно здійснювати підтримку інновацій через адаптоване регулювання. На рівні держав слід розробляти та впроваджувати гнучкі регуляторні рамки, які дозволять інноваційним фінтех-компаніям продовжувати розвиватися, зберігаючи при цьому високий рівень захисту споживачів та фінансової стабільності.

Список використаних джерел

1. Beyond COVID-19: New opportunities for fintech companies. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/financial-services/articles/beyond-covid-19-new-opportunities-for-fintech-companies.html>.
2. Blockchain technologies could boost the global economy US\$1.76 trillion by 2030 through raising levels of tracking, tracing and trust. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/news-room/press-releases/2020/blockchain-boost-global-economy-track-trace-trust.html>.
3. Downward trend: Bank branch traffic declining 36% by 2022. URL: <https://thefinancialbrand.com/66228/bank-credit-union-branch-traffic/>.
4. The Rise of Digital Wallets. URL: <https://www.capitalontap.com/en/blog/posts/the-rise-of-digital-wallets/>
5. 10 Fintech Trends for 2024: Top Predictions According to Experts. URL: <https://financesonline.com/fintech-trends>.

РОЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Наталія КУРОВСЬКА

к. е. н., доцент, Поліський національний університет

Вступ. Питання сталого розвитку набуває все більшої актуальності для аграрного сектору, оскільки він безпосередньо сприяє забезпеченню продовольчої безпеки, збереженню довкілля та соціальній стабільності в країні. Водночас існують проблеми, зумовлені недостатнім рівнем інтеграції принципів сталого розвитку у фінансову діяльність підприємства, низьким рівнем впровадження інноваційних технологій та інвестування коштів у довгострокові екологічні і соціальні програми. Це обумовлює необхідність пошуку дієвих рішень для інтеграції принципів сталого розвитку у фінансовий менеджмент з метою створення такої системи управління, що забезпечує збалансування економічного, соціального та екологічного аспектів розвитку підприємства.

Результати дослідження. Питання реалізації принципів сталого розвитку в аграрних підприємствах є фокусом уваги багатьох сучасних досліджень. Зокрема, А. Яцун та Н. Вдовенко акцентують увагу на «успішному впровадженні концепції сталого розвитку в сільське господарство шляхом комплексного підходу, який ґрунтується на використанні моделювання галузей аграрного сектору, що враховуватиме потреби сьогодення й майбутніх поколінь, сприятиме економічному зростанню, нарощенню фінансування державних проєктів сталого розвитку тощо» [4]. Сутність «сталого сільського господарства розкривається у використанні збалансованих виробничих систем харчування й впровадженні сучасних сільськогосподарських практик, основними якісними характеристиками яких є підвищення продуктивності, збереження екосистеми, якості води та ґрунту» [3].

З метою визначення стратегічних пріоритетів сталого розвитку для української економіки указом президента "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" (2019) визначено 17 цілей, прийнятих ООН для покращення життя людей і збереження планети, включаючи подолання бідності, забезпечення якісної освіти, охорони здоров'я та екологічної стійкості [1]. Основні цілі включають забезпечення людства можливостями для гідного життя, підвищення якості харчування, доступу до надійних та стійких джерел енергії, до води та санітарії, раціональному використанню ресурсів, зменшення гендерної нерівності в країні, забезпечення миру та справедливості. Зокрема, цілі покликані об'єднати зусилля держав, приватного сектора, бізнесу та громадянського суспільства для досягнення сталого розвитку в усьому світі. Цілі сталого розвитку мають вагомe значення для аграрного бізнесу, оскільки сільське господарство відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та зрівноваженого розвитку [1].

Об'єднуючою платформою для реалізації цілей сталого розвитку має стати дотримання соціальної відповідальності усіма стейкхолдерами підприємницької діяльності. Без реалізації принципів соціальної відповідальності практично неможливо досягти цілей сталого розвитку. Тому для досягнення ефективності управління фінансовою діяльністю аграрного бізнесу необхідно забезпечити інтеграцію принципів корпоративної соціальної відповідальності в довгострокову стратегію підприємства, що ґрунтуються на: дотриманні морально-етичних норм у всіх аспектах діяльності, включаючи прозорість, чесність та відповідальність; врахуванні інтересів усіх зацікавлених сторін; зменшенні негативного впливу на навколишнє середовище й раціональному використанні ресурсів; забезпеченні гідного рівня оплати праці; дотриманні прав людини, запобіганні дискримінації та забезпеченні справедливих умов праці; підтримці інноваційних рішень; активізації участі бізнесу у розвитку місцевих громад та підтримці благодійних ініціатив; публікації звітів про сталий розвиток

тощо. Впроваджуючи ці підходи, аграрні підприємства можуть не лише суттєво покращити імідж та репутацію, а й підвищити ефективність управління сталим розвитком, сприяючи соціальному розвитку, екологічній стійкості та фінансовій стабільності підприємства.

Попри військову агресію РФ проти України, яка створює низку проблем для аграрного бізнесу, необхідно на науковому рівні з подальшою практичною реалізацією опрацьовувати напрями функціонування діяльності аграрних підприємств на засадах сталого розвитку. Переваги реалізації цілей сталого розвитку у фінансово-економічну діяльність підприємства полягають у: «підвищенні конкурентоспроможності; зростанні фінансової стійкості у довгостроковій перспективі; покращенні фінансових результатів підприємства, зростанні економічної ефективності; підвищенні інноваційності та інвестиційної привабливості підприємства; здатності мінімізувати зовнішні ризики тощо» [2].

У повоєнний період можна досягти певних ефектів та необхідного рівня конкурентоспроможності аграрного сектору завдяки впровадженню принципів корпоративної соціальної відповідальності і цілей сталого розвитку, що стануть драйверами найшвидшого відновлення економіки країни. Розв'язання поставленого завдання потребує інтеграції цілей сталого розвитку у ключові бізнес-процеси функціонування аграрних підприємств. Такий підхід сприятиме отриманню максимального ефекту, окрім фінансово-економічного зростання підприємства, забезпечить реалізацію екологічних та соціальних складових сталого розвитку.

До основних переваг забезпечення соціальної складової сталого розвитку аграрного бізнесу необхідно віднести: зростання доходів сільського населення шляхом створення додаткових робочих місць; забезпечення необхідними умовами праці, відпочинку працівників, гідною заробітною платою; інвестування у людський капітал; розвиток інфраструктури сільських територій; підвищення рівня та якості життя сільського населення. Основними перевагами екологічної складової сталого розвитку є: раціональне використання водних ресурсів, палива та електроенергії; використання відновлюваних джерел енергії; впровадження сучасних екологічних практик для очищення повітря та води; мінімізація використання хімічних речовин; надання переваги застосуванню екологічно чистим матеріалам, технологіям і методам вирощування сільськогосподарської продукції; зменшення кількості відходів; збереження родючості ґрунтів, біорізноманіття тощо.

Висновки. Отже, впровадження цілей сталого розвитку у систему управління аграрним бізнесом позитивно вплине на подальший розвиток вітчизняних підприємств. Зокрема, впровадження сталих практик може суттєво зменшити витрати та збільшити прибутковість сільськогосподарського підприємства у довгостроковій перспективі завдяки покращенню інвестиційної

привабливості, мінімізації фінансово-економічних та іміджевих ризиків, застосуванню ресурсозберігаючих, відновлювальних та інших інноваційних технологій, підвищенні конкурентоспроможності та ділової репутації підприємства.

Список використаних джерел

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019.
2. Степаненко Т. О. Теоретичні та методичні засади сталого розвитку підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. Том 31 (70). № 6. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_6/25.pdf
3. Страпчук С. І. Сталий розвиток сільськогосподарських підприємств: економічний вимір. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2021. Вип. 3 (111). С. 12-19. DOI: 10.31521/2313-092X/2021-2(110)-14
4. Яцун А., Вдовенко Н. Фінансові інструменти сталого розвитку в аспекті моделювання аграрного сектору економіки України. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. Вип. 5. С. 230-245. URL: <https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/handle/123456789/4353>.

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО ОТОЧЕННЯ НА ЕФЕКТИВНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

Галина МАРТИНЮК

к. е. н., Поліський національний університет

Постановка проблеми. Економічний розвиток України піддається впливу військового стану в якому перебуває країна, та відтак характеризується посиленням вимог щодо ефективної діяльності системи оподаткування з метою наповнення податкових надходжень дохідної частини державного та місцевих бюджетів. Поступове відновлення економіки при умові ефективної системи оподаткування здатні забезпечити збільшення доходів та використання них з метою підвищення рівня обороноздатності країни. На рівень системи оподаткування впливає не тільки рівень податкової культури платників, кількість обов'язкових платежів, наявність чи відсутність податкового контролю, а й вплив зовнішніх чинників через політичну, правову, економічну, технологічні та соціальні складові.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження наукових джерел стосовно впливу зовнішніх чинників на ефективність системи оподаткування свідчить про те, що дана проблема завжди привертала увагу науковців. Вагомим внеском у

дослідження питань залежності системи оподаткування від зовнішніх факторів стали наукові дослідження відомих вчених таких як Д. Дема, Н. Костишин, Т. Яловець О. Хоменко, І. Горобінська, І. Шаргородський та інші. Проте досліджуючи специфіку функціонування системи оподаткування у період війни та її залежність від зовнішнього середовища потребує подальших досліджень.

Результати досліджень. Система оподаткування України один із ключових чинників впливу на формування дохідної частини бюджету. Для ефективного функціонування системи оподаткування вплив зовнішніх чинників умовно можна розмежувати на п'ять груп. Наразі, особливо доречними постають економічні чинники (відновлення бізнесу, сповільнення росту інфляційних процесів та стабілізація курсу гривні). Перераховані чинники характеризують, ступінь відновлення економіки, та як наслідок наповнення дохідної частини бюджетів.

Рис. 1. Вплив зовнішнього оточення на ефективне функціонування системи оподаткування

Джерело: власні дослідження.

Н. Костишин та Т. Яловець в наукових доробках присвячених стану та діяльності податкової системи констатують що: «Обліково-податкова система зіштовхнулась з новими викликами, вирішення яких потребує оперативності та врахування майбутніх наслідків» [2]. Науковці констатують що: «... запроваджених податкових змін, особливостей діяльності підприємства в повному чи частковому простої, найбільш поширених проблем оплати праці в умовах воєнного стану, аспектів, які має врахувати обліковий персонал, на

сьогодні є ключовими в контексті забезпечення функціонування суб'єктів господарювання» [2].

Стабільність системи оподаткування визначають правові чинники із застосуванням стратегічних та тактичних проявів податкового регулювання. На думку І.О. Хоменко, І. В. Горобінської та І. С. Шаргородського «Нинішній системі оподаткування притаманні певні недоліки, серед яких високий рівень податкового навантаження і його нерівномірний розподіл, непрозорість і нестабільність податкового законодавства, корумпованість державних органів, втручання владних структур у діяльність господарюючих суб'єктів тощо» [3].

Урядова стабільність, рівні бюрократизації та корупції, формують прояв політичних чинників впливу на систему оподаткування. В дослідженнях Н. Грабар сформовано думку про усунення бюрократизації як «зменшення розмірів і обсягів повноважень державного сектора, створення автономних і гнучких структур управління, здатних легко адаптуватися до змін зовнішнього середовища, удосконалення системи надання державних адміністративних послуг» [1].

Оскільки, повномасштабна війна, наявність окупованих територій призводять до зменшення платників податків, втрати бізнесу, наявності внутрішньо переміщених осіб, а відтак і купівельної спроможності населення, як носія непрямих податків, тому неминуче недоотримання податкових надходжень до бюджетів. Закріплення переліку технологічних чинників, котрий не є вичерпним, на нормативноправовому рівні формує податкове електоральне законодавство, яке, своєю чергою, впливає на зручність та доступність в офлайн режимі для платників та функціонування системи оподаткування в країні.

В основі функціонування системи оподаткування в умовах повномасштабної війни лежить чинна система оподаткування з врахуванням преференцій для вразливих категорій платників. Соціальна проблематика насамперед відображається у зміні вікового складу платників податків із низьким рівнем доходу а відтак і низьким податком на доходи. Встановлення державою на початку війни податку із обороту зумовило такі рішення: – надання преференцій для малого бізнесу, – скасування механізмів контролю; – підтримання інвестиційних можливостей компаній, були впроваджені для захисту платників податків і разом з тим, недопущення зменшення податкових платежів.

Висновки. Отже проведене дослідження впливу зовнішніх чинників на систему оподаткування дає змогу зробити висновки про залежність системи оподаткування від динаміки зовнішнього середовища. Однією із важливих і, водночас складних проблем в умовах війни залишається проблема нейтралізації впливу зовнішніх чинників на ефективність системи оподаткування. Феномен системи оподаткування в Україні полягає в тому що він має потрійну природу. З одного боку система виконує завдання стабільного реєстратора платників податків. З іншого боку, в умовах динамічної зміни законодавства виконує завдання «навігатора». В умовах війни кількість проблем, які необхідно вирішувати системі оподаткування, істотно зростає. У даній ситуації система

оподаткування працює як «інноватор», який безпосередньо бере участь у вирішенні проблеми наповнення податковими платежами дохідної частини бюджетів різних рівнів.

Список використаних джерел

1. Грабар Н. С. Сучасні практики протидії бюрократизму в Західній Європі. *Вісник Національного технічного університету "ХПІ"*. Серія : Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. 2023. № 1. С. 30-34.
2. Костишин Н. Обліково-податкова система в умовах воєнного стану: як діяти та, які наслідки *Вісник економіки*. 2022. Вип. 2. С. 99-110.
3. Хоменко І. О. Податкове навантаження суб'єктів господарювання як об'єкт державного регулювання *Науковий вісник Полісся*. 2021. № 1. С. 102-113.

КРАУДФАНДИНГ ЯК ФОРМА ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Лариса НЕДІЛЬСЬКА

к. е. н., доцент, Поліський національний університет

Вступ. Сучасні умови ведення підприємницької діяльності зумовлюють потребу пошуку зручних і доступних джерел фінансування. Розвиток інформаційних технологій, широкі масштаби діджиталізації та необхідність гнучкого реагування на мінливі умови ринкового середовища дають можливість створювати та розвивати небанківські форми кредитування. Серед інноваційних підходів фінансування підприємницької діяльності нині популярним став краудфандинг.

Низка вітчизняних науковців вже спрямували свої дослідження за напрямком розкриття особливостей даної технології фінансування. Водночас, саме краудфандинг став вагомим інструментом мобілізації коштів для соціальних проєктів та потреб щодо подолання військової агресії. Зокрема, Мазаракі А. та Волосович С. обґрунтовують, що у сучасних умовах на теренах України поширений «краудфандинг благодійності», що характеризується особливою культурою об'єднання людей на основі єдиних демократичних та загальнолюдських цінностей незалежно від географічних бар'єрів та забезпечує доповнення державного фінансування армії та гуманітарних потреб, виступаючи потужною формою державно-приватного партнерства. Проте, у сфері підприємницької діяльності суб'єктів малого бізнесу, які є базовою ланкою розвитку місцевих територій, краудфандинг потребує глибокого вивчення, чіткого врегулювання та популяризації, що обумовлює мету даного дослідження.

Результати дослідження. У економічних колах краудфандинг визначають як спосіб збору коштів, який дає можливість окремим фізичним чи юридичним особам залучати капітал для впровадження конкретного проєкту або ідеї через

спеціальну онлайн-платформу. Особливість краудфандингу полягає у тому, що він дозволяє сформувати необхідний капітал з незначних внесків дуже великої кількості людей (дрібних донорів), при цьому уся процедура відбувається онлайн. Завдяки такому підходу відбувається максимальна диверсифікація кредиторів для підприємця та мінімізація кредитного ризику для вкладників (донорів).

Наразі краудфандинг широко застосовують для збору коштів з метою фінансування соціальних заходів благодійних організацій, підприємницьких та інвестиційних проєктів, особистих потреб (лікування, навчання тощо). Відповідно до специфіки процедури, сформувались чотири типи моделей краудфандингу: краудфандинг на основі пожертв; краудфандинг на основі винагороди; краудфандинг акцій; краудфандинг кредиту.

Привабливість краудфандингових платформ визначають за кількома критеріями: надійність, доступність для користувачів та зрозумілість системи. Ключовими умовами залучення коштів через краудфандингові платформи є те, що кошти передаються на фінансування проєкту лише у випадку, якщо збереться щонайменше 50% від оголошеної потреби (деякі платформи зазначають 100 %). У випадку вдалого завершення збору коштів, платформа стягує до 10% від зібраної суми фінансування. Усі грошові кошти, які зібрано в межах невдалого проєкту, обов'язково повертаються на рахунки донорів.

Наразі найбільш популярними у світі є такі краудфандингові платформи: WhyDonate, FundedByMe, Funding Circle, Indiegogo, Crowdcube (табл. 1). В Україні також сформовано та набули чималої популярності платформи Спільнокошт, КУБ, Моє місто та ін.

Ретельний аналіз онлайн-платформ краудфандингу дозволяє виокремити декілька ключових переваг та недоліків такої форми фінансування суб'єктів підприємництва. Зокрема, до суттєвих переваг варто віднести: підвищення соціальної відповідальності бізнесу шляхом поширення інформації про нагальні потреби громади; гнучкість у процесі фінансування, яка базується лише на достатності зібраних ресурсів; мобілізовані ресурси стають дешевим джерелом фінансування, що приваблює суб'єктів малого бізнесу; відсутність додаткового забезпечення щодо повернення залученого капіталу; вигідна реклама, оскільки успішний проєкт обговорюється широким колом донорів і це робить його ще більш популярним; нарощення обсягів виробництва та продажів завдяки підвищеному інтересу широкого кола донорів до функціонування проєкту.

Незважаючи на численні переваги до недоліків краудфандингу варто віднести можливість шахрайства, засоби боротьби з яким потребують постійного удосконалення. Поряд з цим, якщо проєкт не зібрав належного обсягу встановленого бюджету, то його видаляють з платформи і процедуру доведеться починати від початку. Крім того, заслуговує особливої уваги аспект управління процедурою залучення коштів. Уся кампанія з розробки проєкту для фінансування за допомогою краудфандингу вимагає активної та ретельної підготовки.

Найпопулярніші краудфандингові платформи

Платформа	Характеристика
WhyDonate	Може організувати збір коштів на будь-яку справу. Платформа є некомерційною та безприбутковою, нині стягує найнижчу ціну за послуги. Зареєстровано 400 тис. донорів і 15 тис. фандрайзерів.
FundedByMe	Організовує збір коштів на основі винагороди або акціонерного фінансування. Особлива увага приділяється підприємцям з Європи.
Funding Circle	Забезпечує краудфандинг кредиту. За умови безкоштовної реєстрації, підприємці можуть отримати кредити від 5 000 до 250 000 євро.
Crowdcube	Платформу запустив «Венчурний фонд Crowdcube» з метою залучення інвесторів, які достатньо обізнані про інвестиційні проекти фонду і готові робити власний інвестиційний вибір. Як перевага, незалежний висококваліфікований менеджер венчурного фонду здійснює управління інвестованим капіталом
Boomerang	Перша та найбільша платформа краудфандингу на основі винагород. Використовується для збору коштів на проекти у сфері підприємництва, музики, мистецтва та культури.
Companisto	Платформа краудфандингу, особливістю якої є те, що вона найбільш широкий перелік різноманітних способів сплати внесків, щоб інвестори могли брати участь з будь-яких країн світу та регіонів
Seedrs	Платформа краудфандингу акцій, де будь-який інвестор може інвестувати суму від 10 євро, що допомагає власникам бізнесу продати акції своєї компанії. Це зручний та ефективний спосіб для компаній середнього та великого бізнесу наростити власний капітал
Kickstarter	Забезпечує фінансову підтримку різноманітних технічних винаходів, соціальних, музичних та відео проєктів, інших творчих ідей.
Indiegogo	Передусім фінансуються бізнес-проєкти, які сприяють поліпшенню екології та покращенню побуту. Платформа дозволила профінансувати низку українських проєктів.
Краудфандинг в Україні	
Спільнокошт	Дозволяє знайти необхідне фінансування для соціальних заходів, розробку винаходів, мистецьких акцій, зйомки фільмів та ін.
КУБ	Платформа краудфандингу кредиту заснована на базі ПриватБанку. Дозволяє взабезпечити фінансування для відкриття чи розширення масштабів підприємницької діяльності.
Mo.Cash	Функціонує на основі краудфандингу кредиту. Призначена для розвитку малого бізнесу. Максимальний обсяг позики, яку тут можна залучити становить 500 000 гривень.
Startera	Спеціальна платформа, що забезпечує краудфандинг для творчих, соціальних та стартап проєктів.
Моє місто	Локальна платформа, діє в Одесі, Харкові та Дніпрі з 2015 р. Використовуючи платформу громади збирають кошти на фінансування соціально корисних проєктів. Платформа стала потужним майданчиком збору ресурсів для забезпечення потреб військових та волонтерів.

Джерело: узагальнено за даними [2, 3, 4, 5, 6].

Висновки. Зважаючи на стрімкий технологічний розвиток та діджиталізацію усіх інформаційно-фінансових процедур, краудфандинг здатний зайняти ключове місце у фінансовому забезпеченні підприємницьких структур, активність яких сприятиме місцевому та регіональному розвитку.

Список використаних джерел

1. Котеленець К. М., Красік М. Ю. Теоретичне розуміння соціальної технології краудфандингу (спільнокошту) в умовах війни в Україні. In The 11 th International scientific and practical conference “Innovative development of science, technology and education”(August 1-3, 2024) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2024. P. 285.

2. Мазаракі А., Волосович С. Краудфандинг благодійності в умовах протидії збройній агресії. Scientia fructuosa, 2023. №147(1). С.4-16.

3. Мое місто: краудфандинг для соціальних проєктів. Mucity. URL : <https://mucity.one/crowdfunding>.

4. Спільнокошт. Велика Ідея. BiggggIdea. URL : <https://biggggidea.com/projects/> (дата звернення: 11.10.2024).

5. Як українські краудфандингові платформи допомагають військовим, волонтерам і не лише їм. Центр демократії та верховенства права. URL : <https://cedem.org.ua/news/kraudfandyngovi-platformy/>.

6. Startera. Веб-сайт. URL : <https://startera.org.ua/>.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Світлана ПЛЕТЕНЕЦЬКА

к. е. н., доцент, Університет економіки та права «КРОК»

Вступ. Фінансове забезпечення відіграє важливу роль у процесі розвитку регіонів і допомагає розв'язувати численні соціально-економічні завдання, націлені на підвищення життєвого рівня населення і сприяння загальнонаціональному прогресу на рівні окремих територіальних одиниць. А якщо врахувати, що в умовах повномасштабної війни територіальні громади вирішують не лише власні завдання, а й національного значення- підтримки обороноздатності країни, то питання ефективного управління фінансовими ресурсами громади стає дедалі актуальними. Тому достатнє фінансове забезпечення та управління ним, яке здійснюється з боку державних органів влади, має реалізовуватися у рамках функціонування результативного організаційного механізму, вдосконалення якого повинно бути пріоритетом державного управління на шляху до відбудови і ефективного функціонування регіонів.

Результати дослідження. Без перебільшення можна стверджувати, що територіальні громади в умовах війни стали ключовою ланкою забезпечення стійкості та соціальної стабільності для тилкових регіонів і каталізатором процесів стабілізації ситуації для звільнених територій. Досвід реагування місцевого самоврядування України на виклики війни є унікальним. Це зумовлене двома чинниками. По-перше, фінансова, економічна та інституційна стійкість

територіальних громад досягнута і проявлена в умовах нетривалості існування і розвитку останніх. Адже громади у їх сучасній територіальній конфігурації, з наявними ресурсами і повноваженнями утворені порівняно недавно, що свідчить про їх перебування на етапі становлення як суб'єктів публічного управління на момент повномасштабного вторгнення. По-друге, їх становлення відбувається в умовах накладання двох безпрецедентних перманентних криз – поширення пандемії Covid-19 та війни. Адже повномасштабне вторгнення в Україну відбулося в умовах розпалу боротьби із пандемією. Це спричинило виникнення деяких додаткових ефектів (як позитивного, так і негативного характеру), що безпосередньо вплинули на стійкість громад під час вторгнення рф.

Серед позитивних ефектів варто виділити набутий досвід і нові поведінкові норми: налагодження горизонтальної та вертикальної координації органів місцевого самоврядування в умовах протидії ковідкризі; набуття досвіду реагування на надзвичайні ситуації та вихід «за межі» у прийнятті управлінських рішень; активізацію цифровізації (дистанційні навчання та зайнятість, використання цифрових інструментів органами місцевого самоврядування в управлінському процесі, взаємодії з жителями та бізнесом); розвиток волонтерського середовища і активізація громадянського суспільства. Ці набуті поведінкові норми дали громадам більшу маневреність для своєчасної реакції на виклики війни.

Негативним було те, що ковідкриза зумовила зниження фінансової спроможності територіальних громад та сповільнила темпи їх економічного зростання внаслідок послаблення бізнес-середовища і ускладнення ситуації на ринку праці. Тому, станом на початок 2022 року громади не відновилися у повній мірі, проте змушені були стикнутися з війною.

Проведені на сучасному етапі дослідження доводять нерівномірність впливу війни на розвиток територіальних громад. В залежності від наближення до лінії фронту розрізняють такі типи громад: територіальні громади у прифронтових регіонах – громади у Донецькій, Луганській, Запорізькій, Миколаївській, Харківській та Херсонській областях; територіальні громади у регіонах, де відновлено контроль України – Київ, Київська, Житомирська, Сумська та Чернігівська області; територіальні громади в опорних регіонах – громади у Вінницькій, Дніпропетровській, Кіровоградській, Одеській та Полтавській областях; територіальні громади у тилових регіонах – громади у Волинській, Закарпатській, Івано Франківській, Львівській, Рівненській, Тернопільській, Хмельницькій, Чернівецькій та Черкаській областях.

Серед вагомих причин порушення фінансової стійкості територіальних громад – руйнування інфраструктури та житла, зниження економічної активності, демографічна криза та падіння рівня реальних доходів населення. Ці детермінанти, а також макроекономічна нестабільність, стали причиною погіршення бюджетної стійкості територіальних громад і «запустили» низку реакцій на різних рівнях управління для стабілізації ситуації. Розглянемо вплив цих детермінант на фінансову стійкість територіальних громад та їх спроможність до економічного зростання (чи відновлення економічного

зростання). Понад 1/3 грошового еквіваленту втрат та збитків, завданих громадам в Україні в усіх групах регіонів, становлять втрати і збитки економічного характеру - зумовлені закриттям підприємств, втратою робочих місць, знищенням і пошкодженням активів, розірванням логістичних ланцюгів тощо.

Нівелювання їх впливу та відновлення довоєнного стану бізнес середовища, на відміну від відбудови інфраструктури, є більш складним довготривалим процесом і вимагає досягнення макроекономічної стабільності і безпеки. Представники органів місцевого самоврядування територіальних громад в Україні вказують на суттєве зниження підприємницької активності суб'єктів господарювання на їх території у 2022-2023 роках порівняно із довоєнним періодом. Найбільше падіння економічної активності спостерігається у територіальних громадах у прифронтових регіонах: 34,4% підприємств повністю або майже повністю припинили роботу; 32% - працюють на рівні 40-60%; лише 10% продовжують працювати на довоєнному рівні.

Війна внесла значні корективи у територіальне розміщення підприємницьких структур. Зважаючи на різну безпекову ситуацію у регіонах та громадах, у 2022 році відбувся процес релокації підприємств з прифронтових у більш безпечні регіони, завдяки чому вдалося зберегти близько 35 тис. робочих місць. Найбільшу кількість релокованих підприємств прийняли громади у тилкових Львівській (кожне четверте переміщене підприємство), Закарпатській, Чернівецькій та Тернопільській областях. Релокація підприємств для територіальних громад у прифронтових регіонах, де найбільш гострою є проблема масового знищення і пошкодження житла, значно посилює ризик неповернення жителів цих громад після припинення бойових дій. Це перешкода для виживання/економічного зростання цих громад у довгостроковій перспективі навіть після завершення бойових дій, відновлення критичної інфраструктури та системи надання соціальних послуг населенню.

Нова реальність, в якій опинились громади змусила по-новому підходити до реалізації бюджетної політики місцевого самоврядування. Йдеться про те, що в умовах повномасштабної війни та значного зниження фінансової спроможності, органи місцевого самоврядування територіальних громад, окрім долання безпекових викликів (приріст видатків на громадський порядок, безпеку і судову владу у 2022 році становив 461,1%-658,1%), зосередилися на наданні адміністративних та соціальних послуг населенню.

За період війни в суспільстві є чітке розуміння того, що всі громади опинились у різному безпековому та соціально-економічному становищі, в залежності від наближення до лінії бойових дій. А це значить, що ризики порушення стійкості для прифронтових, тилкових, опорних і громад, де відновлено контроль держави Україна, будуть різні. Відтак, і підходи до управління розвитком територій та забезпечення їх стійкості теж будуть різнитися. На тлі війни прослідковуються негативні зміни у функціонуванні та розвитку територіальних громад України:

- а) збільшення кількості територіальних громад, які потребують фінансової підтримки з державного бюджету;
- б) зростання диспропорцій за індексом податкоспроможності громад;
- в) втрата економічного потенціалу територіальними громадами в економічно розвинених регіонах, де у довоєнний період концентрувалися громади.

Нова реальність диктує необхідність перегляду чинної системи міжбюджетного вирівнювання, а, отже, і зміцнення фінансової стійкості територіальних громад. Надання зовнішньої фінансової підтримки стало нагальним для громад з огляду на глибину проблем, з якими вони зіткнулися в умовах війни. Пріоритетними сферами, які органи місцевого самоврядування визначають як першочергові для залучення зовнішніх ресурсів, є: організація укриттів, забезпечення житлом ВПО та місцевих жителів, які втратили оселю, подолання проблеми безробіття і задоволення гуманітарних потреб зміцнення фінансової стійкості територіальних громад.

Висновки. Зважаючи на різні типи громад, які тепер прийнято детермінувати, з огляду на наслідки війни, можна окреслити орієнтири відновлення їх економічного поступу. Посилення фінансової стійкості територіальних громад у південних, східних та частково північних регіонах має відбуватися у таких напрямках: відбудова інфраструктури та системи надання соціальних і адміністративних послуг населенню; зміна структури економіки внаслідок залучення видів підприємництва, які розвиваються на основі інновацій та невеликої потреби у людському ресурсі; орієнтація на залучення донорської фінансової підтримки. У тилкових областях – на забезпеченні економічного зростання громад шляхом ефективного використання і диверсифікації фінансових інструментів (активний доступ до кредитних ресурсів, міжнародна технічна допомога і ін.) та максимізації економічного ефекту від залученого сюди додаткового людського і підприємницького ресурсу.

Список використаних джерел

1. Фінансові детермінанти економічного зростання регіонів і громад України в умовах нестабільності: погляд крізь призму поведінкової економіки: монографія / за ред. Возняк Г.В. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, 2023. 557 с.
2. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.] ; за ред. В. Г. Потапенка. – Київ : НІСД, 2023. – 54 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/adstiykist-gromad-_1_gotove_0.pdf
3. Возняк Г. В., Патицька Х.О. Бюджетні детермінанти забезпечення стійкості територіальних громад: воєнна адаптація та орієнтири повоєнного відновлення. *Фінанси України*. 2023. № 8. С. 81-96.
4. Економіка відновлення: навчальний посібник / за ред. В. І. Грушка. - Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2023. - 221 с.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ВІЙНИ

Оксана РУБАЙ

к. е. н., доцент, Львівський національний університет природокористування

Вступ. Розвиток стратегічного управління підприємствами в умовах воєнного стану є надзвичайно складним процесом, що обумовлений екстремальними обставинами, які суттєво змінюють умови функціонування бізнесу. У воєнний час підприємствам дуже важко будувати довгострокові плани, адже постійно змінюється ситуація і виникають нові проблеми, підприємства стикаються з низкою викликів, таких як нестабільна економіка, руйнування інфраструктури, перебої з постачанням, негаразди в логістиці та неефективне стратегічне управління, що призводить до низької конкурентоспроможності та короткого циклу життя. Низький рівень конкурентоспроможності та короткочасність існування українських підприємств є наслідком вище перелічених проблем, серед яких ключову роль відіграє недостатнє використання інструментів стратегічного управління.

Побудова ефективної системи стратегічного управління підприємством є фундаментом його якісного зростання. Система стратегічного управління повинна бути гнучкою та адаптивною, щоб оперативно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища. Вона має охоплювати всі етапи управління: від формування фінансової стратегії до контролю її виконання. Основний фокус – це постійне вдосконалення та підвищення ефективності використання фінансового потенціалу.

Результати дослідження. Починаючи з 24 лютого 2022 року Україна потерпає від збройної агресії Російської федерації. Ворог захоплює населені пункти разом з інфраструктурою та місцевим населенням. До рук агресора потрапляють як стратегічні об'єкти, безперервна діяльність яких забезпечує життя в Україні, так і різні підприємства, організації та установи у тому числі й державні. Розвиток економіки України майже зупинився [1, с.92].

Саме тому, управління підприємством у воєнний час вимагає розробки нових стратегій, які дозволять зберегти бізнес та забезпечити його стабільне функціонування. Одним із ключових елементів такої стратегії є гнучке управління виробництвом, яке передбачає можливість швидкого перепрофілювання та релокації. Ці стратегічні інструменти дозволяють підприємствам адаптуватися до нових умов і мінімізувати вплив зовнішніх факторів.

У сучасному бізнес-середовищі особлива увага приділяється розробці фінансової стратегії, яка є ключовим інструментом для прийняття ефективних управлінських рішень. Вона дозволяє узгодити короткострокові тактичні дії з довгостроковими стратегічними цілями підприємства, забезпечуючи його стабільність та конкурентоспроможність. Сьогодні, фінансова стратегія – це не просто набір фінансових показників, а скоріше цілісна система, яка дозволяє підприємству досягати своїх цілей у систематичний та цілеспрямований спосіб.

Вона забезпечує ефективне управління фінансовим потенціалом, мінімізацію ризиків та оптимізацію бізнес-процесів.

Ключові характеристики системи визначаються взаємодією її складових частин та їхніми властивостями. Саме цей взаємозв'язок дозволяє системі враховувати всі чинники, що впливають на прийняття управлінських рішень. Здатність системи адаптуватися до змін зовнішнього та внутрішнього середовища підтверджує її цілісний характер. Порушення роботи однієї складової системи запускає ланцюгову реакцію, що може призвести до негативних наслідків для всієї системи.

Особливістю стратегічного управління є швидка реакція підприємства на динамічні зміни зовнішнього середовища, які змушують приймати стратегічні рішення для виявлення непередбачених наслідків та вчасно приймати стратегічні рішення в реальному масштабі часу [2, с.224].

Держава відіграє ключову роль у створенні умов для ефективної діяльності підприємств. Особливо важливо це сьогодні, коли потрібні швидкі та прості рішення. Продовження реформ та залучення іноземних інвестицій є необхідними для трансформації економіки та суспільства.

Висновки. Отже, стратегічне управління набуває особливої важливості в умовах війни. Саме воно дозволяє підприємствам ефективно перебудовувати свою діяльність, адаптуючись до нових реалій. Воєнний стан створює безпрецедентні виклики для бізнесу, вимагаючи від підприємств гнучкості, адаптивності та швидкого реагування на зміни, проте незважаючи на всі труднощі, воєнний стан також відкриває нові можливості для розвитку бізнесу. Багато компаній демонструють неймовірну стійкість і здатність адаптуватися до нових умов.

Список використаних джерел

1. Доценко І. О. Стратегічне управління діяльністю суб'єктів господарювання України в умовах воєнного стану. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/69214143-96a7-4074-b9be-50bf04b57329/content>.
2. Юрченко Ю. О. Еволюція практики стратегічного управління. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2019. № 1. С. 222–229.

ЕСМ-ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ

Олена РУСАК

к. е. н., доцент, Поліський національний університет

Вступ. Сучасні бізнес-процеси є стильним акцентом та великим обширним простором для впровадження різноманітних цифрових інструментів. Їх ключова роль проявляється у структуризації та автоматизації усіх процедур суб'єкта господарювання, результатом яких є краще розуміння бізнес-процесів, виявлення слабких місць, усунення ризиків та поліпшення ефективності менеджменту. ЕСМ-інструменти є одні із дієвих, оскільки координують документообіг компанії, впроваджують систему управління корпоративним контентом.

Результати дослідження. Сучасні бізнес-процеси можна класифікувати за такими групами, як операційні, маркетингові, фінансові, клієнтські, управлінські. Операційні бізнес-процеси є головними, оскільки забезпечують отримання прибутку внаслідок налагодження виробництва, зберігання, транспортування та управління запасами. Маркетингові – орієнтовані на споживача, просування продукції, товарів чи послуг на ринок; рекламне забезпечення; розробку, модифікацію та адміністрування сайту, ведення соціальних медіа.

Вагома роль фінансових бізнес-процесів відображається у фінансовій стійкості, платоспроможності та незалежності підприємства. Обліково-аналітичні аспекти, оподаткування, бюджетування, фінансовий аналіз, звітність забезпечують функціональність такої системи і, відповідно, раціональне управління грошовими потоками та цільовим використанням ресурсів.

Досягненню стратегічних цілей сприяють управлінські бізнес-процеси, оскільки вони передбачають постійний моніторинг розвитку, ідентифікацію та верифікацію суб'єкта господарювання, управління проектами, здійснення просторового планування, яке сприятиме вчасному виявленню та запобіганню ризиків. Однак досягти бажаних результатів в умовах сьогодення не можливо без врахування так званих клієнтських бізнес-процесів, які охоплюють соціально-економічні та правові аспекти комунікації компанії з клієнтами, основними партнерами, контрагентами. Такі бізнес-процеси орієнтовані на створення позитивного іміджу та забезпечення лояльних умов ведення бізнесу.

Головна місія кожного із бізнес-процесів полягає у забезпеченні правильного алгоритму дій щодо реалізації цілей в часі, посиленню адаптивності в усіх можливих варіантах реалізації власних прагнень, економії бюджету внаслідок використання цифрових інструментів. Синергія ефективної роботи зазначених бізнес-процесів сприяє покращенню, виконанню, моделюванню та контролю за виконанням дій, спрямованих на ефективне прийняття управлінських рішень (рис.1).

Рис. 1. Складові бізнес-процесів в контексті прийняття управлінських рішень

Джерело: власні дослідження.

Для кращого розуміння бізнес-процесів, своєчасного виявлення недоліків, що гальмують розвиток, виникає необхідність у використанні сучасних цифрових інструментів. Для п'яти вказаних сегментів, найбільш поширеними та дієвими є BPM-, ERP-, CRM-, EAM-, ESM-продукти (табл. 1). Головною умовою їх використання є попередній детальний аналіз усіх слабких і сильних сторін діяльності суб'єкта господарювання.

Таблиця 1

Функціональність цифрових інструментів в управлінні бізнес-процесами

Бізнес-процеси	Цифрові інструменти	Функціональність цифрового інструменту
1. Операційні бізнес-процеси	ERP-продукт ЕСМ-продукт	› управління ресурсами підприємства
2. Фінансові бізнес-процеси	EAM-продукт ЕСМ-продукт	› управління активами підприємства
3. Маркетингові бізнес-процеси	CRM-продукт ЕСМ-продукт	› управління відносин з клієнтами
4. Управлінські бізнес-процеси	BPM-продукт; EAM-продукт, ERP-продукт; ЕСМ-продукт	› управління компанією та ефективністю бізнесу
5. Клієнтські бізнес-процеси	ЕСМ-продукт	› управління корпоративним контентом

Джерело: побудовано на основі [3].

ЕСМ-продукт є загальнозастосованим і являє собою програмний пакет, що дозволяє структурувати та автоматизувати бізнес-процеси на кожному етапі розвитку підприємства. Основна місія ЕСМ - це генерування інформаційного середовища, збір, накопичення, зберігання бази даних та надання можливості доступу них. Інтеграція нового бухгалтерського програмного забезпечення в ЕСМ-систему дозволяє впорядкувати електронний документообіг, сприяє плануванню обсягів використання ресурсного потенціалу, управлінню запасами,

прийняттю базових рішень, підвищенню ефективності менеджменту. Переваги використання ЕСМ-продукту в бізнес-процесах зображені у рис.1.

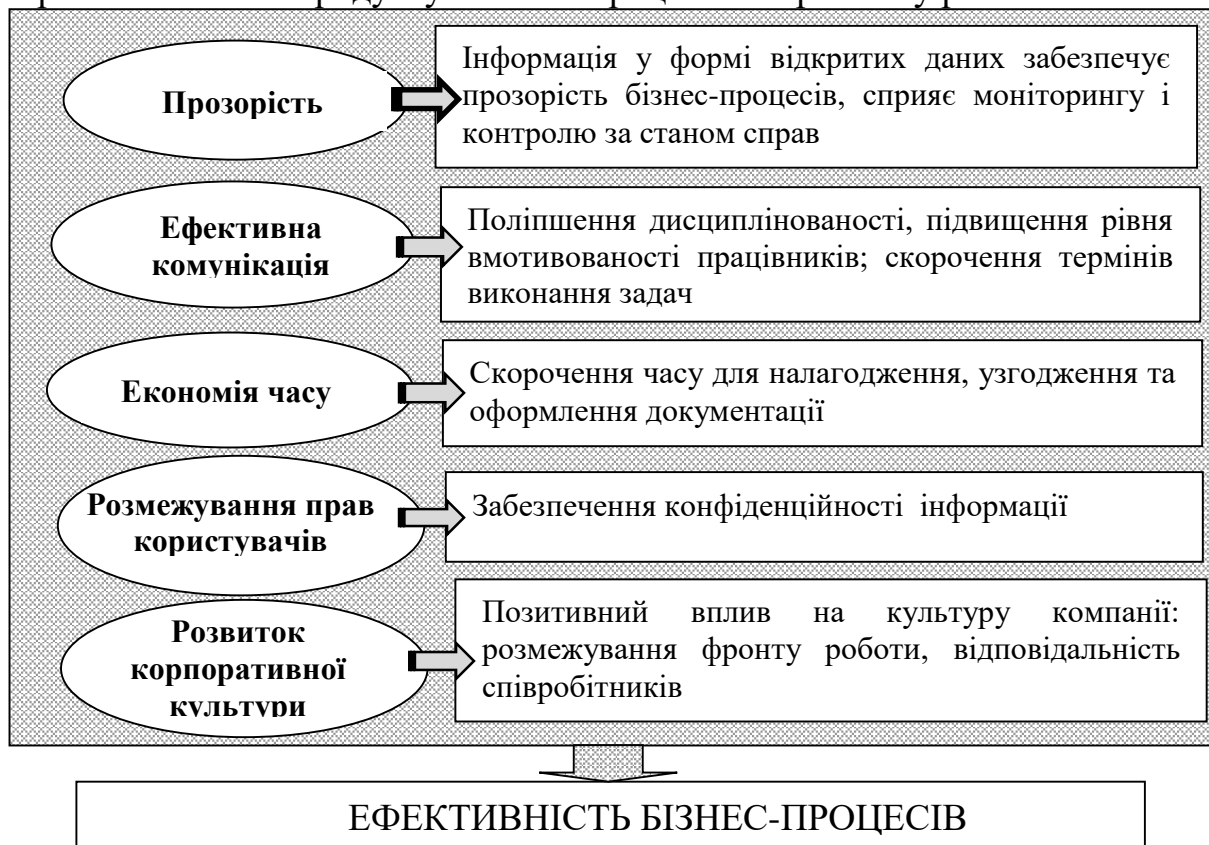

Рис. 2. Основні переваги використання ЕСМ-продукту в бізнес-процесах
Джерело: власні дослідження.

Висновки. Швидка адаптивність бізнесу до постійних змін та викликів соціально-економічного та політичного характерів можлива лише за умови впровадження нових цифрових інструментів, ЕСМ-продукту зокрема. Їх використання у бізнес-процесах у швидкому майбутньому дозволить налагодити взаємодію різних служб, застосувати автоматизовані рішення для рутинних завдань, сфокусувати увагу на клієнтоорієнтованість, ефективно використовувати аналітику для прийняття обґрунтованих рішень.

Список використаних джерел

1. Класифікація бізнес-процесів – які вони бувають? URL: <https://todo.ltd/2023/11/16/klasyfikacziya-biznes-proczesiv-yaki-von/> (дата звернення 15.10.2024).
2. Нетепчук В.В. Управління бізнес-процесами: навч. посібник. / Рівне: НУВГП. 2014. 158 с.
3. Панцир П. П. Цифрові інструменти та їх роль у бізнес-процесах організації. Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти: матеріали міжнарод. наук.-практ. конф.(м. Львів. 25-56 трав. 2020 р.). Львів, 2020. С. 53-54.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Наталія САВЧЕНКО

к. е. н., доцент, Поліський національний університет

Роман САВЧЕНКО

к. е. н., доцент, Поліський національний університет

Вступ. Управлінський облік відіграє ключову роль при прийнятті стратегічних рішень власниками та адміністративним персоналом підприємства, шляхом формування релевантного інформаційного масиву для планування, контролю та аналізу господарської діяльності. Його методологічний інструментарій використовується для вивчення поведінки витрат та доходів, визначення рівня рентабельності та ефективності господарських операцій, що сприяє оптимізації використання ресурсів та мінімізує фінансові ризики. Завдяки управлінському обліку підприємство може швидше реагувати на зміни у зовнішньому середовищі та адаптувати свою стратегію у відповідності до нових ринкових умов. Крім того, управлінський облік підвищує ступінь контрольованості витрат, доходів, грошових потоків та результативності діяльності. Він дозволяє керівникам аналізувати фінансові та нефінансові показники в режимі реального часу, оцінювати ефективність діяльності окремих підрозділів і проєктів, а також приймати обґрунтовані рішення щодо інвестування, оптимізації розміру витрат чи розширення (скорочення) діяльності. Завдяки цьому управлінський облік стає важливим інструментом, що сприяє ефективності діяльності підприємства.

Результати дослідження. Сучасні тенденції розвитку управлінського обліку відображають глибокі зміни, що відбуваються в економічному середовищі. Роль управлінського обліку значно розширюється, виходячи за межі традиційного збору та аналізу фінансової та нефінансової інформації з метою ухвалення управлінських рішень. Однією з ключових тенденцій розвитку даної підсистеми бухгалтерського обліку є активна цифровізація та автоматизація виробничих, технологічних та облікових процесів. Застосування новітніх технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання та автоматизовані системи обліку, дозволяють значно прискорити обробку даних, зменшити ступінь ризикованості виникнення помилок та оптимізувати розмір витрат на адміністрування. Автоматизація дозволяє керівникам зосередитися на стратегічних аспектах управління, оскільки рутинні операції виконуються в автоматизованому режимі.

Цифрова трансформація управлінського обліку також включає перехід на хмарні технології та мобільні платформи. Це дозволяє співробітникам відділу управлінського обліку працювати віддалено, отримуючи доступ до даних та інструментів у будь-який час та з будь-якої точки світу. Зокрема, це важливо в умовах сучасних глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19, військові дії, які зробили дистанційну роботу новою формою організації професійної

діяльності для багатьох підприємств. Мобільність і гнучкість, які забезпечуються хмарними рішеннями, дозволяють підприємствам швидше реагувати на зміни в ринковому середовищі та бути більш адаптивними.

Не менш важливою тенденцією є підвищення ступеню взаємодії системи управлінського обліку з різними підрозділами підприємства. Сьогодні управлінський облік вже не є ізольованою системою, яка займається лише фінансовими показниками. Його інформація має супроводжувати процеси логістики, виробництва, збуту, інноваційної та інвестиційної діяльності. Наприклад, маркетологи можуть використовувати дані управлінського обліку для оцінки ефективності рекламних кампаній, оптимізації витрат на просування товарів (продукції, робіт, послуг) та визначення найбільш прибуткових продуктів чи ринків збуту. Це дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу маркетингового бюджету та коригування стратегії розвитку підприємства. Також, дані управлінського обліку є важливими для логістичної служби, оскільки стає можливою оптимізація розміру витрат на транспортування, зберігання та обробку товарів. Логісти можуть використовувати цю інформацію для аналізу ефективності постачання, управління запасами та мінімізації витрат на логістичні процеси. Стає можливим прийняття обґрунтованих рішень щодо побудови маршрутів доставки, вибору постачальників і обсягу замовлень. Крім того, система управлінського обліку надає інформацію про рентабельність окремих логістичних операцій і дозволяє контролювати виконання бюджету. Дані про витрати логістичного ланцюжка допомагають ідентифікувати проблемні зони та виявляти можливості для їх усунення, що в кінцевому підсумку сприяє підвищенню ефективності роботи логістичної служби.

Настав час поглибити й упорядкувати роботу інформаційного сектору на кожному підприємстві, що неможливо здійснити без вивчення свого інформаційного поля і впровадження у практику управлінського і стратегічного обліку [1]. Це дозволяє створити більш цілісну картину ефективності діяльності підприємства та вчасно коригувати стратегію його розвитку. Інтеграція з іншими відділами також сприяє удосконаленню процесу планування ресурсів, що є надзвичайно важливим у конкурентному середовищі. Сучасний управлінський облік все більше орієнтується на аналіз великих обсягів даних, що дозволяє приймати більш обґрунтовані та стратегічно орієнтовані рішення. Використання сучасних аналітичних інструментів дає змогу прогнозувати не тільки фінансові показники, але й оцінювати ризики. Це робить управлінський облік важливим стратегічним інструментом менеджменту.

Системою управлінського обліку також все частіше враховуються екологічні та соціальні аспекти діяльності суб'єкта господарювання. Адже у сучасному світі зростає роль корпоративної соціальної відповідальності, тому підприємства прагнуть не лише максимізувати розмір прибутку, але й мінімізувати негативний вплив своєї діяльності на навколишнє середовище. Це призвело до виникнення так званої ESG-звітності (Environmental, Social, and Corporate Governance), де управлінський облік відіграє ключову роль при оцінці екологічних та соціальних наслідків діяльності підприємства. Зокрема, до уваги

беруться витрати на екологічні ініціативи, відповідність стандартам якості та проводиться оцінка соціальних інвестицій.

Ще одним важливим аспектом розвитку управлінського обліку є підвищення вимог до прозорості та відповідності регуляторним стандартам. У багатьох країнах і секторах економіки зростає необхідність у більш відкритому та чесному звітуванні. Це вимагає від підприємств не лише надання точних даних, але й дотримання положень міжнародних стандартів обліку та звітності, наприклад таких як МСФЗ. Управлінський облік стає важливою ланкою в забезпеченні відповідності вимогам регуляторів та інвесторів.

Висновки. Таким чином, сучасні тенденції розвитку управлінського обліку спрямовані на використання новітніх технологій, інтеграцію з іншими бізнес-процесами, зростання ролі аналітики та прогнозування, а також врахування соціальних і екологічних аспектів. Це дозволяє системі управлінського обліку відігравати ключову роль у стратегічному управлінні підприємством та забезпечувати адаптацію його діяльності до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Пушкар М. С., Пушкар М. Р. Управлінський облік – складова загальної облікової системи інформації. *Вісник економіки*. № 1, 2024. С. 94-110
2. Савченко Р.О., Савченко Н.М. Роль інформаційних технологій в конвергенції фінансового та управлінського обліку. 100-річчя Поліського національного університету: здобутки, реалії, перспективи : зб. пр. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф., 1 листоп. 2022 р. Житомир : Поліський нац. університет, 2022. С. 232–235.

ОЦІНКА ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Алла СОКОЛОВА

к. е. н., доцент

Майя ПОЛІЩУК, Наталія ГОНТА

*Волинська державна сільськогосподарська дослідна станція
Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН*

Вступ. Величина скупної віддачі від ресурсного потенціалу, ефективність залучених коштів та інвестиційна привабливість, соціально-економічний розвиток сільських територій – все це залежить від ефективності функціонування створених в результаті децентралізаційних перетворень територіальних громад (далі ТГ). Вважаємо, що саме фінансовий аспект в аналізі результатів

децентралізаційних перетворень є одним із найважливіших, оскільки від нього, в значній мірі, залежить успішність функціонування, сталий розвиток територіальних громад та якість життя місцевого населення. Тому, метою даного дослідження є оцінка та аналіз дохідної частини формування місцевих бюджетів територіальних громад Волинської області. Адже бюджети місцевого самоврядування складають основу стійкості місцевих фінансових ресурсів. На подальших етапах розвитку та функціонування сільських ТГ доцільно сконцентрувати увагу на залученні як власних доходів, так і інвестицій для розвитку виробничої сфери та сфери послуг, зокрема, неаграрної промисловості, будівництва, транспорту, туризму та рекреації й ін. [1].

Результати дослідження. Підсумовуючи результати децентралізаційних перетворень у Волинській області за період 2015-2023 рр., варто зазначити, що значна кількість створених ТГ скористалась наданою інституційною та фінансовою спроможністю до ефективного самоврядування, незважаючи на різні перешкоди та відсутність досвіду роботи в умовах децентралізації. Нині в області створено 4 адміністративні райони, які об'єднують 54 міські, селищні та сільські територіальні громади (табл. 1).

Таблиця 1

**Результати децентралізаційних перетворень
у розрізі районів Волинської області, станом на 1.01.2024 р.**

№ п/п/	Області / райони	Кількість громад, од	Площа, км ²	Чисельність населення, осіб
1.	Володимирський	11	2556,5	172947
2.	Камінь-Каширський	5	4679,7	131592
3.	Ковельський	23	7658,7	269595
4.	Луцький	15	5249,1	457287
Разом		54	20144,0	1031421

Джерело: розраховано за даними [2].

В найбільшому за розміром Ковельському районі створено 23 територіальні громади, найчисельнішою є Луцька ТГ Луцького району, де проживає 241,9 тис. осіб. Результати щорічного моніторингу реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, які відображені в Інформаційно-аналітичному дашборді «Бюджети територіальних громад України» [2], свідчать про те, що за період 2021-2023 рр. зросли надходження до місцевих бюджетів (табл. 2).

Фінансові надходження до місцевих бюджетів (загальний та спеціальний фонд) територіальних громад Волинської області, які формуються податкових та неподаткових платежів, а також місцевих податків і зборів, з розрахунку на 1 мешканця у 2023 р. склали 10,77 тис. грн, що на 5,46 тис. грн (у 2,0 рази) більше, ніж у 2021 р., попри складну ситуацію в країні, спричинену військовою агресією росії. Проте цей показник на 1,26 тис. грн нижчий, ніж у середньому по Україні.

Таблиця 2

Динаміка надходжень до місцевих бюджетів в територіальних громадах Волинської області у 2021-2023 рр.

Показники	Роки			2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+,-	%, раз
Надходження (загальний та спеціальний фонд), всього, млрд грн					
- Україна	245,6	317,84	414,82	169,22	168,9
- Волинська область	5,48	8,30	11,00	5,52	в 2,0 р.
Надходження (загальний та спеціальний фонд) на 1 мешканця, тис. грн					
- Україна	6,80	9,21	12,03	5,23	176,9
- Волинська область	5,31	8,13	10,77	5,46	в 2,0 р.
Надходження (загальний фонд), всього, млрд грн					
- Україна	242,84	281,91	314,24	71,4	129,4
- Волинська область	5,44	7,42	8,43	2,99	154,9
Надходження (загальний фонд) на 1 мешканця, тис. грн					
- Україна	8,17	5,04	9,11	0,94	111,5
- Волинська область	5,28	7,26	8,25	2,97	156,3

Джерело: розраховано за даними [2].

Наявність економічно активних суб'єктів підприємницької діяльності, достатня кількість кваліфікованих трудових ресурсів, розвинена промислова та соціальна інфраструктура – все це та багато іншого є основою для успішного розвитку громади. Показники, які характеризують фіскальну віддачу території громад досліджуваного регіону наведені в табл. 3.

Таблиця 3

Фіскальна віддача території в територіальних громадах Волинської області у 2021-2023 рр.

Показники	Роки			2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+,-	%, раз
Фіскальна віддача території, тис. грн					
- Україна	437,76	508,20	566,47	128,71	129,4
- Волинська область	268,19	365,52	415,46	147,27	154,9
Фіскальна віддача території на 1 мешканця, грн					
- Україна	0,01	0,01	0,02	0,01	в 2,0 р.
- Волинська область	0,26	0,36	0,41	0,15	157,7
Волинська область до показника фіскальної віддачі з розрахунку на 1 мешканця по Україні, грн (+,-)	0,25	0,35	0,39	x	x

Джерело: розраховано за даними [2].

Фіскальна віддача території – це показник, який обчислюється як співвідношення надходжень загального фонду до території громади: у 2023 р. в ТГ Волинської області він склав 415,46 тис. грн на км², що на 147,27 тис. грн вище, ніж у 2021 р., проте, на 151,01 тис. грн нижче середнього значення по Україні. Місцеві податки і збори (табл. 4) залежать від ставок, встановлених

Податковим кодексом України, об'єкта оподаткування, порядку справляння та наданих податкових пільг.

Таблиця 4

**Місцеві податки і збори у територіальних громадах
Волинської області у 2021-2023 рр.**

Показники	Роки			2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+,-	%
Місцеві податки і збори (загальний фонд), млрд. грн					
- Україна	72,53	67,40	80,93	8,40	111,6
- Волинська область	1,40	1,53	1,80	0,40	128,6
Місцеві податки і збори (загальний фонд) на 1 мешканця, тис. грн					
- Україна	2,01	1,95	2,35	0,34	116,9
- Волинська область	1,36	1,50	1,77	0,41	130,1
Волинська область до показника місцевих і зборів з розрахунку на 1 мешканця по Україні, грн (+,-)	-0,65	-0,45	-0,58	x	x

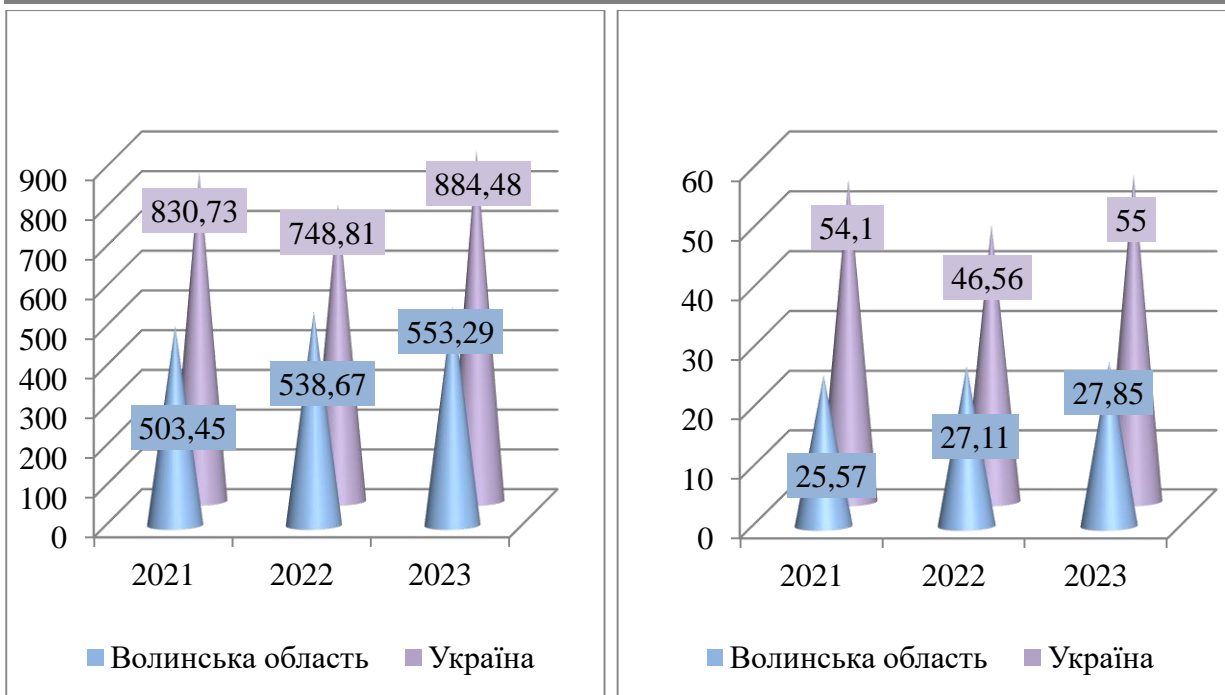
Джерело: розраховано за даними [2].

Частка власних доходів територіальних громад Волинської області у загальному обсязі надходжень в 2023 р. склали 55,4 %. В середньому по Україні цей показник становить 69,2 %, що свідчить про необхідність наділення досліджуваних ТГ більшими ресурсами та мобілізацію їх внутрішнього виробничо-ресурсного потенціалу, в т. ч. земельних ресурсів.

Незважаючи на окремі преференції та звільнення від плати за землю, позитивним є те, що більшість орендарів (як фізичних, так і юридичних осіб) ТГ Волині продовжують сплачувати кошти до місцевих бюджетів й тим самим підтримувати місцеве самоврядування, яке у 2022 р. пережило непрості часи, як і вся країна та бізнес загалом, про що свідчать дані рисунку.

Варто зазначити, що земельні угіддя мають безперечні переваги у якості стабільного ресурсу наповнення бюджетів громад, оскільки знаходять на обліку, що забезпечує досить точне визначення суми податкового зобов'язання. Втім, як свідчать результати дослідження, нині резерви збільшення надходжень плати за землю до бюджетів громад Волинської області використовуються не повною мірою, що вимагає від органів місцевого самоврядування застосування системного підходу до управління земельними ресурсами, і, як наслідок, збільшення їх фіскальної віддачі.

В середньому у 2023 р. дохідність земель 1 громади (загальний фонд) територій Волинської області склала 27,85 тис. грн, що на 2,28 тис. грн (8,9 %) більше, ніж у 2021 р., проте на 21,15 тис. грн менше, ніж в середньому по Україні. Вище наведений показник характеризує фінансову ефективність управління земельними ресурсами у громадах та роль плати за землю у наповненні місцевих бюджетів досліджуваного регіону і свідчить про невикористані резерви й цьому напрямку.

Плата за землю, на 1 мешканця, грн

Дохідність земель 1 громади (заг. фонд, тис. грн)

Рис. Плата за землю та дохідність земель у територіальних громадах Волинської області та України в 2021-2023 рр.

Джерело: побудовано за даними [2]

Висновки. Оцінка дохідної частини формування місцевих бюджетів Волинської області свідчить про ефективність фінансової децентралізації, яка теоретично може забезпечити умови для подальшого розвитку соціально-економічного потенціалу сільських територій ТГ досліджуваного регіону. Проте, вважаємо, що в сучасних умовах нові масштаби, структура і рівень повноважень сільських громад потребує перегляду структури та обсягів власних надходжень до бюджету, розвитку виробничої і соціальної інфраструктури, оптимізації управлінських витрат, пошуку додаткових джерел капіталовкладень та фінансування програм розвитку з метою забезпечення фінансової конкурентоспроможності громад та реалізації заходів щодо покращання якості життя сільських мешканців.

Список використаної літератури

1. Nataliia Patyka, Alla Sokolova, Anastasiia Movchaniuk, Inna Sysoieva, Roman Khirivskiy, (2023). Ukraine's rural areas in the conditions of decentralization and local self-government reform: challenges and prospects. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, Vol 9 №3, p. 266-295. URL: <https://are-journal.com/are/issue/view/35>. (дата звернення 24.09.2024).
2. Інформаційно-аналітичний дашборд «Бюджети територіальних громад України». URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14281?page=3>. (дата звернення 25.09.2024 р.).

АНАЛІЗ БЮДЖЕТУ ОЛІЇВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

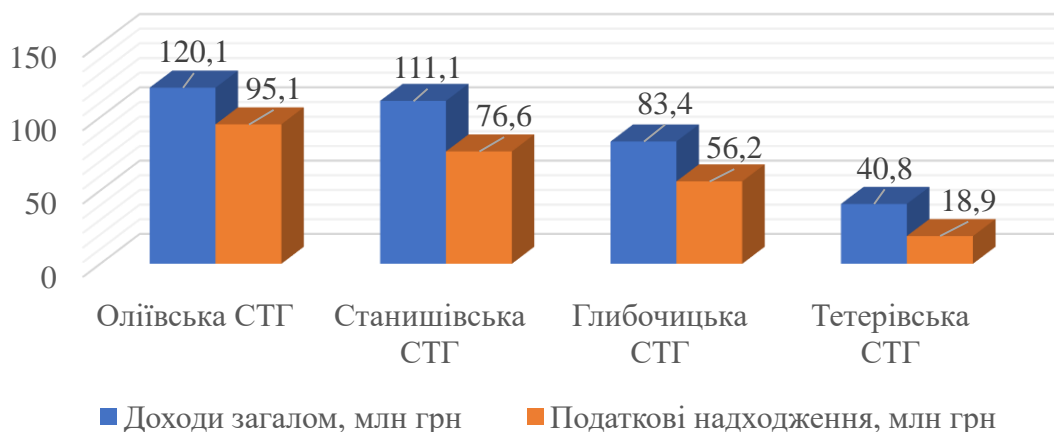
Олег СТОЙКО

к. е. н., доцент, Поліський національний університет

Вступ. Оцінка сучасного стану місцевих бюджетів є важливим індикатором діагностики фінансового стану та результативності системи управління на рівні територіальної громади. Впродовж першого півріччя 2024 р. «місцеві бюджети зіткнулися з низкою викликів та змін, які вимагають ретельного аналізу та розробки стратегічних рішень для подолання можливих майбутніх труднощів» [6]. З огляду на це постає актуальним завдання щодо аналізу поточного стану бюджету окремої територіальної громади та виокремлення основних тенденцій з формування та використання її бюджетних коштів в нестабільних умовах повномасштабної війни.

Проблеми формування і виконання місцевих бюджетів в умовах війни досліджують такі вітчизняні науковці: Ватаманюк-Зелінська У. З., Гаврилюк С. О., Онищук І., Пилипенко Я. В., Фурик І. І., Штундер І. М. та ін. Водночас в умовах війни потребують подальшого дослідження особливості формування та використання коштів бюджету окремих територіальних громад.

Результати дослідження. Оліївська сільська територіальна громада є однією із чотирьох приміських житомирських територіальних громад. Серед цих громад найбільше доходів загалом і податкових надходжень за перше півріччя 2024 р. отримала Оліївська СТГ – відповідно 120,1 млн грн та 95,1 млн грн (рис. 1). Найменше доходів за аналогічний період отримала Тетерівська СТГ – 40,8 млн грн, з них податкові надходження становлять лише 46,3 %, а решта доходів сформована за рахунок субвенцій і дотацій з державного бюджету.

*Рис. 1. Доходи бюджетів Оліївської, Станишівської, Глибочицької та Тетерівської сільських територіальних громад (з врахуванням трансфертів) за січень-червень 2024 р.
Джерело: складено за [1; 2; 3; 4].*

Аналіз дохідної частини бюджету Оліївської СТГ за січень-червень 2021-2024 рр. засвідчує тенденцію до поступового зростання (табл. 1). Порівняння доходів за 6 місяців 2024 р. із доходами за такий же період довоєнного 2021 р. демонструє їх приріст в цій громаді на 40,5 %.

Таблиця 1

Доходи і видатки бюджету Оліївської сільської територіальної громади за січень-червень 2021-2024 рр.

Показник	січень-червень 2021 р.	січень-червень 2022 р.	січень-червень 2023 р.	січень-червень 2024 р.	2024 р. до 2021 р. (% або пунктів)
Доходи, млн грн	85,5	86,2	104,2	120,1	140,5
Виконання за доходами, %	53,2	47,5	37,6	39,0	- 14,2
Видатки, млн грн	80,4	54,2	111,8	102,2	127,1
Виконання за видатками, %	48,3	29,5	35,2	33,1	- 15,2
Кредитування, млн. грн.	-	-	-	9,0	-
Дефіцит (-)/профіцит (+), млн грн	5,1	32,0	- 7,6	8,9	174,5

Джерело: складено за [2].

Якщо розглядати видаткову частину бюджету Оліївській СТГ за 2021-2024 рр., то спостерігалось значне зниження обсягу видатків у першій половині 2022 р. через повномасштабне вторгнення, але вже у наступні два роки відбулось суттєве перевищення рівня довоєнного 2021 р.

Упродовж 1-го півріччя 2022-2024 рр. сформувалася стійка тенденція щодо невиконання планових показників як дохідної, так і видаткової частини бюджету Оліївській СТГ. Так, в 2024 р. проти 2021 р. невиконання плану за доходами становить 14,2 пунктів, а за видатками відповідно – 15,2 пунктів.

Дані табл. 1 показують, що за першу половину 2024 р. надходження до Оліївській СТГ перевищили видатки разом з кредитуванням на 8,9 млн грн, що вказує на досягнення певної стабілізації бюджету вищезазначеної громади та її адаптації до змін в нестабільних умовах воєнного стану.

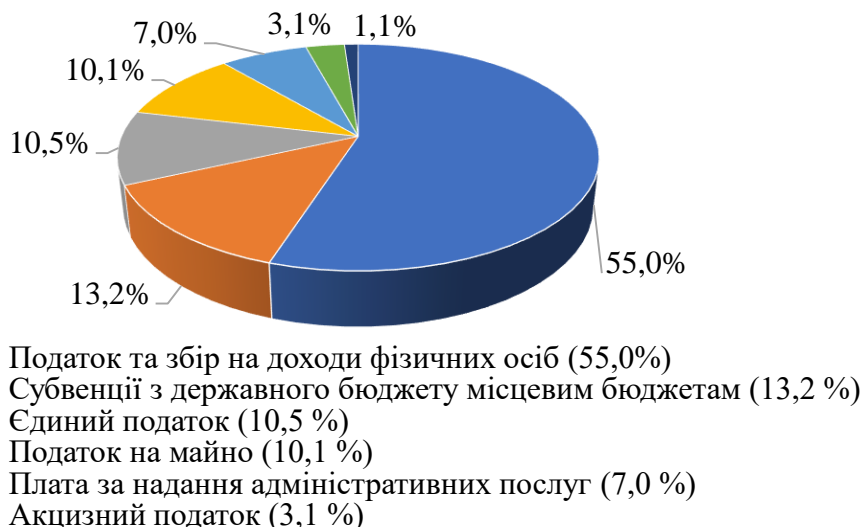

Рис. 2. Структура доходів бюджету Оліївської сільської територіальної громади (з врахуванням трансфертів) за січень-червень 2024 р.

Джерело: складено за [2].

У структурі доходів Оліївській СТГ за перше півріччя 2024 р. (рис. 2) найбільша частка припадає на податок та збір на доходи фізичних осіб (55,0 %), місцеві податки займають 20,6 %, а субвенції з державного бюджету і плата за надання адміністративних послуг відповідно 13,2 % і 7,0 %. Найменша частка припадає на акцизний податок (3,1 %). Загалом у структурі Оліївській СТГ за січень-червень 2024 р. податкові надходження займають 79,2 %, неподаткові надходження – 7,2 %, офіційні трансферти – 13,6 %.

Обсяги податку та збору на доходи фізичних осіб у порівнянні з першим півріччям 2021 р. зросли за такий же період 2022 р. на 2,2 млн грн, а вже в 2023 р. і в 2024 р. істотно збільшилися відповідно на 13,6 млн грн і 15,8 млн грн (рис. 3). На розмір надходжень ПДФО в Оліївській СТГ незначною мірою вплинуло вилучення з 01 жовтня 2023 р. з місцевих бюджетів до державного бюджету надходжень від цього податку, отриманих з грошового забезпечення військовослужбовців. Така ситуація пояснюється тим, що на території Оліївської СТГ не зареєстровано багато військових і навчальних частини національних Збройних Сил й інших військових формувань України. Водночас «звичайне ПДФО» залишається в територіальних громадах у розмірі 64 % [5].

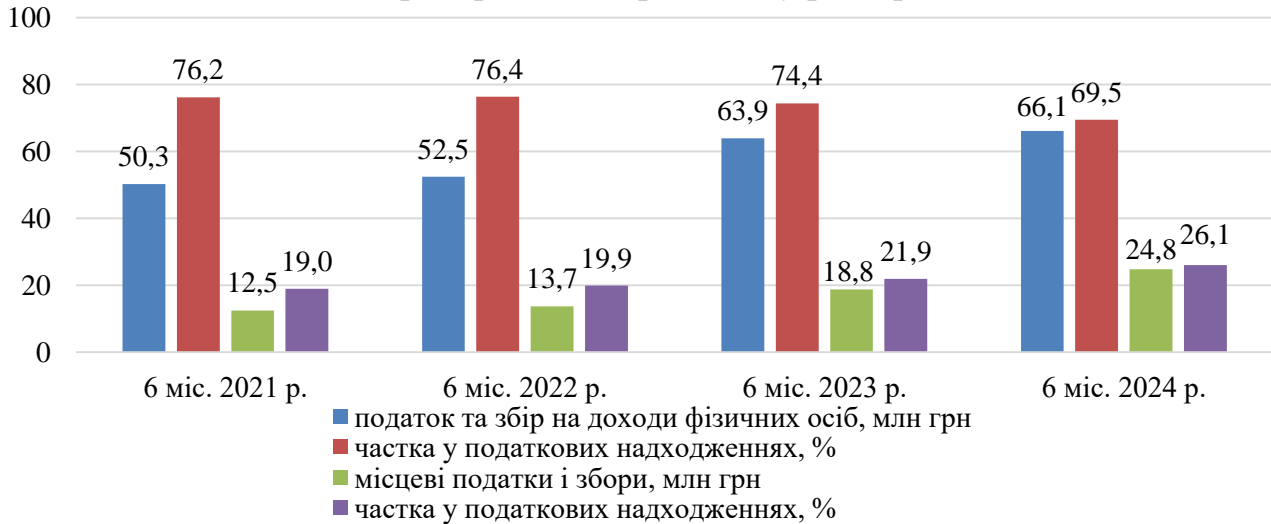

Рис. 3. Частка податку на доходи фізичних осіб і місцевих податків та зборів у податкових надходженнях Оліївської сільської територіальної громади за січень-червень 2021-2024 рр.

Джерело: складено за [2].

Варто відмітити стійку тенденцію щодо зростання обсягів місцевих податків і зборів впродовж періоду, що аналізується. Так, проти 6 місяців довоєнного 2021 р. надходження від місцевих податків і зборів збільшилися за аналогічний період 2022 р. на 1,2 млн грн, 2023 р. – на 6,3 млн грн, 2024 р. – на 12,3 млн. грн. Якщо по ПДФО спостерігається неухильне зниження його частки у податкових надходженнях, то частка місцевих податків і зборів в цих надходженнях постійно зростає (з 19,0 % у 2021 р. до 26,1 % у 2024 р.). Такі показники свідчать про зміни у структурі податкових надходжень Оліївської СТГ в умовах воєнного стану на користь місцевих податків і зборів.

Незважаючи на повномасштабну війну Оліївська СТГ в межах своїх повноважень надає весь необхідний спектр послуг жителям громади. У структурі

видатків бюджету Оліївської СТГ за січень-червень 2024 р. (рис. 4) найбільша частка припадає на освіту, що складає 29,1 млн грн або 28,5 % від загальної суми видатків. Це свідчить про значимість освітніх програм і загальноосвітніх шкіл та інших навчальних закладів відповідним фінансуванням.

Друге місце займають видатки на загальнодержавні функції на суму 27,8 млн грн, що складає 27,2 % від загального обсягу видатків. Ця стаття видатків містить в собі витрати на державне управління та інші загальнодержавні потреби, у тому числі на утримання органів місцевого самоврядування. На економічну діяльність припадає 14,9 млн грн або 14,5 % від загальної суми видатків. Це стосується вкладення коштів в економічний розвиток, фінансової підтримки господарюючих суб'єктів та інших економічних ініціатив.

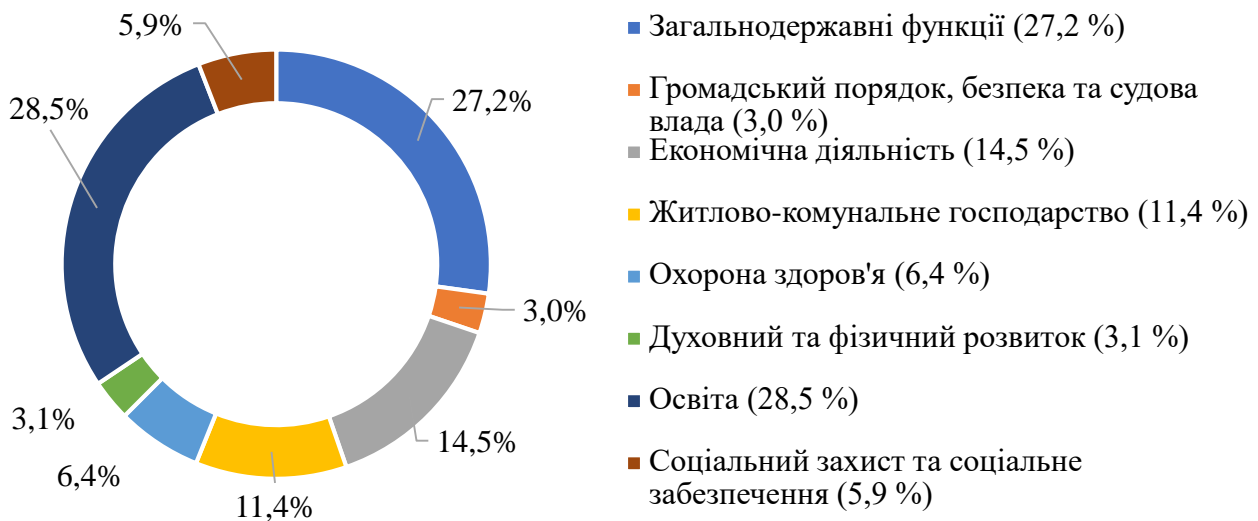

Рис. 4. Структура видатків бюджету у розрізі галузей Оліївської сільської територіальної громади за січень-червень 2024 р.

Джерело: складено за [2].

На сектор житлово-комунального господарства спрямовано 11,7 млн грн, що становить 11,4 % від загальної величини видатків за перших шість місяців 2024 р. Видатки на охорону здоров'я і соціальний захист та соціальне забезпечення профінансовані відповідно на 6,6 млн. грн (6,4 %) та 6,0 млн грн (5,9 %). Це підкреслює важливість надання комплексу медичних і соціальних послуг на достатньому рівні для жителів громади. Найменша частка видатків припадає на духовний та фізичний розвиток (3,2 млн грн або 3,1 %), що вказує на необхідність збільшення коштів на цю статтю видатків з метою поліпшення духовного та фізичного розвитку мешканців Оліївської СТГ.

Згідно з чинним законодавством видатки на національну оборону фінансуються винятково завдяки коштам державного бюджету. Відповідно до Бюджетного кодексу органам місцевої влади «не надано повноваження фінансувати з місцевих бюджетів сектору безпеки і оборони, у тому числі програм посилення обороноздатності і безпеки держави та сприяння матеріально-технічному забезпеченню Збройних Сил України» [6].

Водночас у видатковій частині місцевих бюджетів з 2022 р. з'явилася нова стаття видатків «Заходи та роботи з територіальної оборони». Якщо в 2022 р. плановий обсяг таких заходів і робіт складав 2,3 млн грн, то в 2023 р і 2024 р.

відповідно 5,9 млн грн і 7,4 млн грн або більше проти 2022 р. на 156,5 % та 221,7 % (рис. 5). Найкраще виконання плану спостерігалось за січень-червень 2023 р. (55,9 %), дещо нижчі значення за аналогічний період у 2022 р. (43,4 %) та 2024 р. (45,9 %).

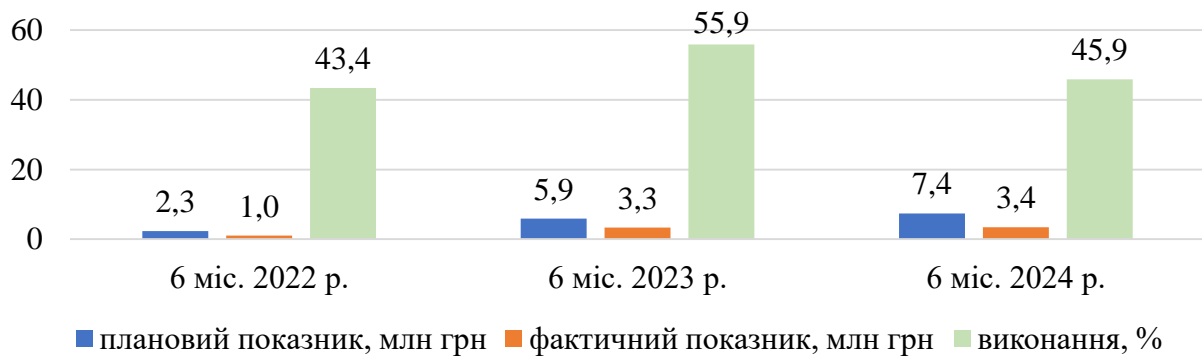

Рис. 5. Обсяг заходів та робіт з територіальної оборони бюджету Оліївської сільської територіальної громади за січень-червень 2022-2024 рр.

Джерело: складено за [2].

Висновки. В умовах повномасштабної війни дохідна і видаткова частини бюджету Оліївської СТГ мають позитивну динаміку щодо нарощення їхніх обсягів. Серед чотирьох приміських житомирських територіальних громад Оліївська СТГ посідає перше місце як за обсягом доходів загалом, так і за обсягом податкових надходжень. У структурі доходів Оліївської СТГ найбільша частка припадає на податок на доходи фізичних осіб, обсяги якого не суттєво зменшились через вилучення з 01 жовтня 2023 р. військового ПДФО до державного бюджету. За останні роки намітилась позитивна тенденція щодо збільшення податкових надходжень за рахунок місцевих податків і зборів. У складних умовах воєнного стану Оліївська СТГ забезпечує життєдіяльність своїх жителів і надає суспільні послуги на належному рівні.

Список використаних джерел:

1. Бюджет Глибочицької сільської територіальної громади // Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/0654400000/info/indicators>
2. Бюджет Оліївської сільської територіальної громади // Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/0654500000/info/indicators>
3. Бюджет Станишівської сільської територіальної громади // Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/0653000000/info/indicators>
4. Бюджет Тетерівської сільської територіальної громади // Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/0650800000/info/indicators>
5. Кознова О. Військовий ПДФО буде спрямовано на армію : Закон прийнято // LIGA ZAKON // URL: https://biz.ligazakon.net/news/223377_vyskoviy-pdfo-bude-spryamovano-na-armyu-zakon-priynyato
6. Онищук І. Аналіз місцевих бюджетів за січень-квітень 2024 року // Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/news/18256?page=2>.

РОЛЬ БАНКІВ, ЯК СУБ'ЄКТІВ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ ДЕРЖАВИ

Леся СУС

к. е. н., доцент, Поліський національний університет

Вступ. Первинний фінансовий моніторинг як особлива частина системи фінансового моніторингу в економічному просторі держави забезпечує своєчасну та об'єктивну інформацію про умови функціонування суб'єктів, які провадять фінансові операції. Проведення первинного фінансового моніторингу – це оперативне управління змінами, які відбуваються у фінансовій сфері, задля попередження та усунення негативних наслідків для економіки, які виникають внаслідок різного роду зловживань, пов'язаних із розподілом та перерозподілом фінансових ресурсів [3].

Результати дослідження. На рівні кожної держави побудована національна система фінансового моніторингу (рис. 1). Згідно законодавства України структура системи фінансового моніторингу складається з державного та первинного рівнів [2].

Рис.1. Національна система фінансового моніторингу

Джерело: власні дослідження.

Найактивнішими суб'єктами первинного фінансового моніторингу виступають депозитні корпорації, а саме банківські установи, основним завданням яких є проведення ідентифікації та верифікації клієнтів, фіксування інформації про виявлені фінансові операції з високим ризиком. На практиці важливим завданням банків, як суб'єктів первинного моніторингу є виявлення кінцевого вигодонабувача, під яким розуміють особу, яка здійснює прямий чи непрямий вплив на функціонування суб'єкта господарювання (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка та структура отриманих повідомлень про фінансові операції у розрізі СПФМ

Роки	Банки, тис. од.	Небанківські установи, тис. од.	Частка банків в загальній кількості повідомлень, %
2014	1260,51	36,82	97,2
2015	4312,64	44,48	99,0
2016	6260,73	59,05	99,1
2017	7940,80	72,70	99,1
2018	9871,61	98,18	99,0
2019	11327,04	110,33	99,0
2020	4675,43	50,11	98,9
2021	1638,48	21,39	98,7
2022	1174,04	5,35	99,5
2023	1423,31	6,28	99,6

Джерело: розраховано автором за даними ДСФМ України [5].

Варто зазначити, що до 2020 року спостерігалася стійка тенденція щодо збільшення кількості повідомлень про операції, що підлягають фінансовому моніторингу. Так, з 2014 по 2019 рр. їх кількість зросла майже в 10 разів і в 2019 р. становила 11327,04 тис. штук.

Така тенденція була обумовлена такими факторами, як збільшення кількості підозрілих фінансових операцій; розширення переліку фінансових операцій з ознаками обов'язкового та внутрішнього фінансового моніторингу; збільшення кількості суб'єктів первинного фінансового моніторингу [1, с. 4].

Відзначимо, що за 2020 р. ДСФМУ отримала понад 4,7 млн звернень від суб'єктів первинного моніторингу, що майже у 2,4 рази менше за відповідний показник попереднього року. В наступні роки цей показник продовжує зменшуватися, а в 2023 р. становить 1,4 млн штук. Такій тенденції сприяло ухвалення нового закону та зменшення кількості критеріїв до операцій, за якими необхідно проводити фінансовий моніторинг.

Як засвідчують дані, наведені в табл. 1, основна частина повідомлень про сумнівні фінансові операції надходить від банківських установ. За період 2014–2024 рр. їхня питома вага знаходилася у межах 97,2–99,6 %. Причинами такої мізерної частки повідомлень від небанківських фінансових установ є недостатня кількість методичних указівок щодо проведення фінансового моніторингу цими інституціями та недосконалість процедури проведення контролю над їх діяльністю загалом й у сфері моніторингу зокрема [4, с. 39].

Висновки. Станом на початок 2024 р. кількість СПФМ на обліку в Держфінмоніторингу становила 11,45 тис., що на 12 % менше ніж в

попередньому році та в двічі менше ніж в 2014 р. Цей показник є найнижчий за останніх 10 років. Таку тенденцію можна пояснити політикою оптимізації витрат, що веде до зменшення кількості структурних підрозділів установ, що здійснюють первинний фінансовий моніторинг. Хочеться щиро сподіватися, що зменшення кількості суб'єктів не вплине на якість та ефективність системи фінансового моніторингу України.

В результаті досліджень нами виокремлено два напрями щодо удосконалення системи первинного фінансового моніторингу в банках: підвищення рівня кваліфікації банкірів, як учасників системи ВК/ФТ; підвищення рівня фінансової інклюзії населення та довіри до банківських установ.

Список використаних джерел

1. Смагло О. Функціонування системи фінансового моніторингу в Україні. *Економіка та суспільство*. Випуск 26. 2021. С. 1-7. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-28>.

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

3. Гнаткович О.Д., Овчиннікова Т.В., Смолінська С.Д. Фінансовий моніторинг в Україні та напрями його покращення. *Економіка та суспільство*. № 38. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1271/1225>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-14>.

4. Дропа Я., Тесля С., Піхоцька М. Розвиток системи фінансового моніторингу як складової частини формування ефективного контролю й безпеки в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Випуск 37. С. 35–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-37-5>.

5. Звіти про діяльність. *Державна служба фінансового моніторингу України*. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/zviti-pro-diyalnist> (дата звернення: 11.10.2024).

МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Людмила ТАРАСОВИЧ

к. е. н., доцент, Поліський національний університет

Михайло РАТНИКОВ

магістрант, Поліський національний університет

Вступ. Маркетингова стратегія є дієвим інструментом антикризового менеджменту підприємства. Сучасні підприємства все частіше стикаються з економічними, технологічними та соціальними викликами, що вимагають швидкої адаптації й реагування на кризові стани. Маркетингова стратегія дозволяє не лише втримати позиції на ринку під час кризи, але й виявити нові можливості для стратегічного розвитку.

Результати дослідження. Маркетингову стратегію, як інструмент антикризового менеджменту, слід розглядати як комплекс відповідних заходів та управлінських рішень, спрямованих на стабілізацію та адаптацію діяльності підприємства під час кризи, з метою мінімізації її негативних наслідків та забезпечення подальшого розвитку [4-5].

Профіль існуючих і потенційно можливих кризових станів та умов у Ветеринарному центрі «Vet House» свідчить про те, в цілому клініка має високий рівень обслуговування та позитивні відгуки від клієнтів, що свідчить про її стабільність і довіру з боку власників тварин. Однак, як і будь-яка медична установа, ветеринарна клініка стикається з типовими проблемами (різні кризові стани та умови), які впливають як на операційні процеси, так і на якість обслуговування, зокрема, технічні неполадки; перевантаження через велику кількість пацієнтів (окремі відгуки свідчать, що іноді клієнти скаржаться на недостатньо професійне обслуговування або затримки в наданні деяких послуг); непередбачувані обставини, пов'язані із воєнними діями в країні (відключення світла (клініка має свій генератор), різноманітні загрози життю і здоров'ю пацієнтів тощо); робота під час пандемії COVID-19 та ін.

Очевидно, що окреслені стани потребують професійного менеджменту у площині формування маркетингової стратегії, що пропонується здійснювати у сім ключових етапів, кожен з яких уможлиблює поступову адаптацію до кризових умов, забезпечує підвищення ефективності роботи клініки та збереження конкурентного рівня.

На першому етапі необхідним є аналіз зовнішнього та внутрішнього середовищ: аналіз зовнішнього середовища; аналіз конкурентного середовища через дослідження конкурентів, їх маркетингових стратегій, цінової політики та інновацій; SWOT-аналіз. Другим етапом є визначення цілей антикризового управління: фінансових цілей; цілей щодо утримання клієнтів; цілей розширення ринку. На третьому етапі доцільно провести сегментацію ринку та визначити

цільову аудиторію: аналіз потреб клієнтів; сегментація ринку; формування цільової аудиторії. Четвертий етап передбачає безпосередньо розробку маркетингової стратегії: продуктова стратегія; цінова стратегія; стратегія просування; стратегія дистрибуції. Планування маркетингових заходів (п'ятий етап) передбачає реалізацію короткострокових та довгострокових заходів. На шостому етапі – упровадження та контролю – здійснюватиметься реалізація стратегії та моніторинг і корекція. Сьомим етапом формування стратегії є оцінка результатів та вдосконалення, що передбачає: оцінку результатів; коригування стратегії [1-3].

На наступному етапі дослідження обґрунтовано сучасні підходи до формування й удосконалення маркетингової стратегії для підтримки конкурентоспроможності та залучення клієнтів у складних умовах. Напрямами удосконалення маркетингової стратегії антикризового управління є такі: цифровізація маркетингу: сайт та SEO; соціальні мережі; інтернет-реклама; клієнтоорієнтованість і покращення сервісу: програми лояльності для постійних клієнтів; персоналізація послуг; відгуки та рекомендації; антикризові ціноутворення та гнучкі умови оплати: гнучка система знижок, можливість розстрочки, пакети послуг; комунікація і підтримка клієнтів: антикризова комунікація; цілодобова консультаційна підтримка; партнерства і співпраця: співпраця з зоомагазинами та притулками; ветеринарне страхування; інновації і технології: телеветеринарія; упровадження CRM-системи; підвищення рівня корпоративної соціальної відповідальності: благодійні ініціативи; екологічні практики [1-3].

Крім того, покращення антикризового управління пропонується також здійснювати через: а) планування надзвичайних ситуацій (у випадку воєнних дій, пандемій або перебоїв у постачанні, необхідно мати детальні плани на випадок кризових ситуацій, включаючи резерви медикаментів і обладнання); б) формування фінансових резервів та страхування (забезпечення фінансової стабільності шляхом створення резервного фонду може допомогти у випадку різких змін економічної ситуації або зменшення клієнтського потоку); в) навчання персоналу (регулярні тренінги з антикризового управління та готовності до екстремальних умов підвищать здатність персоналу швидко й ефективно реагувати на непередбачувані ситуації).

Висновки. Формування маркетингової стратегії передбачає ретельний аналіз ринкових умов, визначення цілей, сегментацію ринку, розробку продуктово-цінової стратегії, планування заходів та моніторинг результатів. Удосконалення маркетингової стратегії має зосереджуватися на цифровізації, гнучкому ціноутворенні, партнерствах та інноваціях. Зазначені підходи допоможуть адаптуватися до нових реалій, підтримувати лояльність клієнтів та залучати нових у складних економічних умовах.

Список використаних джерел

1. Багорка М. О., Устік Т. В. Обґрунтування вибору маркетингової стратегії управління підприємством. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія:

економіка та управління. 2022. №5. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-04-01>. (дата звернення: 22.09.2024).

2. Олійник А. С., Тургеля Ю. С., Соколовська Ю. Є. Виробничо-маркетингові стратегії антикризового управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19-20. С. 110–116. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.19-20.110. (дата звернення: 12.10.2024).

3. Соболева Г. Формування антикризової політики управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1567> (дата доступу: 30.09.2024).

4. Яремова М.І., Тарасович Л.В., Кільницька О.С., Буднік О.М. Активізація інвестиційного потенціалу як стратегічна передумова управління розвитком бізнесу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 2. С. 65–72. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.12.65>. (дата зв.: 18.10.2024).

5. Tarasovych L., Yareмова M., Vlasenko O. Strategic marketing in the management system: business adaptation technology under global challenges. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. №7. Р. 46–50. DOI: 10.32702/2306-6814.2023.7.46. (дата звернення: 12.09.2024).

ЗМІНА ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Іван ТОФАН

к. е. н., доцент, Львівський національний університет природокористування

Вступ. Реалії останніх десяти років внесли кардинальні та безповоротні зміни у свідомості українців та державній податковій політиці зокрема. Реагування на масштабні виклики, які постали перед нами – триваюча російсько-українська війна, поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, пролонгація глобальної економічної кризи, потребує додаткових фінансових ресурсів та більш ефективного, результативного і виваженого підходу до зміни державної податкової політики.

Результати досліджень. Основним консолідованим документом, який регулює відносини, пов'язані із адмініструванням податків і зборів в Україні, визначаючи їх вичерпний перелік, порядок їх обслуговування, права та обов'язки суб'єктів фіскальних взаємовідносин, а також відповідальність за порушення податкового законодавства є Податковий кодекс України. Та все ж по факту є ціла низка документів які мають дотичне, та все ж невід'ємне значення, на формування державної податкової політики – Бюджетний кодекс України, Положення про державну податкову службу, Стратегія реформування системи управління державними фінансами, Національна стратегія доходів, тощо.

Державна податкова політика – це діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави [1]. Зміна державної податкової політики в умовах повномасштабної війни, що триває вже майже три роки, необхідна і своєчасна. Проаналізуємо тенденції які відбулись в податковій політиці протягом останніх трьох років і вірогідні зміни які нас чекають найближчим часом з урахування зміни податкового законодавства на даний час.

З метою провадження прогнозованої і збалансованої податкової політики та дотриманням бюджетно-податкової дисципліни у середньостроковій перспективі була прийнята чергова «Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки» [2]. Метою даної стратегії є перехід до справедливішої податкової системи, яка би забезпечувала рівність платників податків перед законом і зменшила час на обслуговування обов'язкових платежів. Попередня стратегія діяла протягом 2017-2020 років і мала цілий ряд недоліків які необхідно було врахувати при формуванні «Стратегії 2022-2025 років». Це стосується, перш за все – подальшого удосконалення податкового законодавства гармонізуючи його із законодавством ЄС, реформи податкової служби, відсутності інтегрованої системи управління ризиками. У кінці 2023 року був прийнятий ще далекоглядніший документ – Національна стратегія доходів (надалі НСД) [3]. Саме НСД мала би стати тим документом який би дав надію бізнесу і громадянам очікувати виваженої і передбачуваної податкової політики уцілому. У НСД заплановані ширші дії з точки зору податкової політики, менеджменту, хоча і достатньо незрозумілими є механізми та інструменти здійснення реформ.

У другій декаді жовтня 2024 року ВРУ прийняла у другому читанні надзвичайно резонансний як для малого бізнесу так і для громадян Законопроект №11416 [4] у якому підвищується більше ніж у 3 рази суми військового збору при нарахуванні заробітної плати найманих працівників (перш за все), зростає його ставка і для спрощенців, хоча у НСД цього не відображено. Хоча доцільно зазначити що військовий збір діє виключно на час воєнного стану і Україні. Цікавим є той факт що середній і великий бізнес аж ніяк не торкнуться зміни податкової політики у частині зростання податкових платежів, адже вони повністю перекладені на плечі найманих працівників та спрощенців. Хоча згідно НСД, у першому півріччі 2023 року найбільшими споживачами податкових пільг є суб'єкти господарювання у сфері оптової, роздрібної торгівлі – 28,6 % від загальної кількості пільговиків. Діяльність у сфері охорони здоров'я та надання соціальної допомоги – 25,0 %. З урахуванням освітян та транспортної галузі – це 75% від усієї кількості пільговиків які є податковими агентами. Тобто 3/4 – це пільговики у нематеріальній сфері, що з точки зору податкової політики і фінансових втрат бюджету є неприйнятним у країнах з ринковою економікою.

За розрахунками профільного комітету ВРУ доходи від запровадження збільшення податків у 2024 році збагатять казну на 150 млрд.грн., що є недостатнім при покритті дефіциту державного бюджету. Доречно розглянути і

інші джерела фінансування які могли би суттєво збільшити доходи державного бюджету, адже його дефіцит у 2024 році сягає 500 млрд.грн.

На нашу думку, доцільно розглянути цілий ряд альтернативних джерел фінансування які би могли значно підвищити фіскальну ефективність бюджетів та фондів і не торкались найбільш незахищених верств населення, особливо під час війни, а саме:

- збільшити податкове навантаження на гральний бізнес, що є справедливим рішенням у світлі високих прибутків цієї галузі;
- зменшити фінансування медійних новинних продуктів в умовах воєнного стану;
- запровадити податок на розкіш, на дохід який перевищує 20 мзп який дозволить збалансувати податковий тягар та забезпечити соціальну справедливість;
- запровадити шкалу оподаткування ПДФО на доходи більше 5 мзп;
- вивести з переліку видів діяльності які оподатковуються за спрощеною системою – ІТ -галузь, як імпортно-орієнтований вид діяльності;
- привести у відповідність зарплатню державним службовцям І-ІІІ рангу (премії, надбавки) які наразі є необґрунтованими.

Висновки. Таким чином, зміна державної податкової політики в умовах воєнного стану є невідворотним процесом, який сповідує чітку державницьку стратегію із урахуванням реалій сьогодення. Та все ж такі різкі зміни податкового навантаження потребують обґрунтованого пояснення та виваженого поступового впровадження.

Список використаних джерел

1. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy> (дата звернення: 11.10.2024).
2. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки [https:// База даних «Законодавство України» / ВР України./ URL: http: https://if.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/576960.html](https://База даних «Законодавство України» / ВР України./ URL: http: https://if.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/576960.html) (дата звернення: 13.10.2024).
3. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: http:https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (дата звернення: 14.10.2024).
4. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану №11416 URL: <http: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44809> (дата звернення: 12.10.2024).

**ОБЛІКОВО-ПОДАТКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА
ТА ЛІСОЗАГОТІВЛІ УКРАЇНИ**

Ніна ЦЕГЕЛЬНИК

к. е. н, доцент, Поліський національний університет

Вступ. Обліково-податкове забезпечення сталого розвитку підприємств лісового господарства та лісозаготівлі в Україні є важливою складовою економічної стратегії країни, що потребує належної уваги з боку держави, бізнесу та наукової спільноти. Лісове господарство, забезпечуючи соціально-економічний розвиток регіонів, грає ключову роль у підтримці екологічної рівноваги. Водночас, ефективне управління лісовими ресурсами, що включає облік і оподаткування, є необхідним для забезпечення їх раціонального використання та відновлення.

Сучасні виклики, з якими стикається українське лісове господарство, такі як нелегальні рубки, зміни клімату та необхідність підвищення продуктивності, вимагають вдосконалення обліково-податкових систем. Це, в свою чергу, потребує розробки нових підходів до формування облікової інформації, що дозволяє оцінити екологічний та економічний внесок лісової галузі. Актуальність теми посилюється потребою в інтеграції сталих практик ведення лісового господарства в рамках сучасних міжнародних стандартів та екологічних вимог.

У процесі обліково-податкового забезпечення підприємств важливе значення має запровадження прозорих механізмів оподаткування, що стимулюють інвестиції в лісове господарство, сприяють модернізації виробництва та забезпечують конкурентоспроможність українських підприємств на міжнародному ринку.

Серед науковців, які досліджували питання обліково-податкового забезпечення сталого розвитку підприємств лісового господарства та лісозаготівлі в Україні, можна виділити таких фахівців, як В.Ю. Гордополов, В.Д. Гоцуляк, Н.І. Даниш, І.С. Несходовський, М.М. Танасієва, О.В. Шавурська та інших. Їхні роботи зосереджуються на специфіці ведення обліку та розробці методик для лісових підприємств, зокрема обліку лісових біологічних активів та особливостей калькулювання собівартості продукції лісового господарства.

Таким чином, дослідження обліково-податкового забезпечення сталого розвитку підприємств лісового господарства та лісозаготівлі є необхідним для формування рекомендацій щодо їх подальшого розвитку, підвищення ефективності та забезпечення екологічної безпеки.

Результати дослідження. Підприємства лісового господарства та лісозаготівлі відіграють важливу роль в економіці України, забезпечуючи національні та міжнародні ринки деревиною та іншими лісовими продуктами. Однак їхня діяльність повинна бути спрямована не лише на отримання прибутку, але й на підтримку сталого розвитку, який включає екологічну, економічну та соціальну компоненти [2]. Для досягнення цієї мети необхідне ефективне

обліково-податкове забезпечення, яке враховує специфіку галузі та вимоги до сталого розвитку.

Облік у підприємствах лісового господарства та лісозаготівлі має свої специфічні особливості, пов'язані із специфікою діяльності цих підприємств, включаючи вирощування, експлуатацію, переробку лісових ресурсів та охорону лісів. Основні аспекти, які визначають особливості обліку в цій сфері наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Особливості обліку у підприємствах лісового господарства та лісозаготівлі

Особливості	Характеристика
Специфіка об'єктів обліку	- Лісові ресурси: облік деревини вимагає особливого підходу, оскільки ліс – це живий організм, і його запаси змінюються залежно від природних умов, методів ведення лісового господарства, а також менеджменту. - Садіння та догляд: витрати на посадку, догляд за молодими насадженнями та інші агрономічні заходи потребують детального обліку.
Методика обліку	- Оцінка лісових насаджень: включає вивчення методів обліку запасів деревини, оцінки лісових ділянок, таких як пробна рубка, вивчення лісової продуктивності і т.д. - Облік втрачених лісів: урахування втрат, які можуть виникнути через для пожеж, шкідників чи захворювання.
Фінансовий облік	- Витрати на ведення лісового господарства: Облік всіх витрат, пов'язаних з вирощуванням і збором лісових ресурсів. Це може включати як поточні витрати, так і капітальні інвестиції на обладнання або розвиток інфраструктури. - Облік доходів: Включає в себе реалізацію деревини та інших продуктів лісового господарства, таких як гриби, ягоди, лікувальні рослини
Екологічний аспект та збереження ресурсів	- Облік екологічного впливу: Включає моніторинг впливу діяльності підприємства на екосистему, зменшення негативних впливів та ведення відповідної документації. - Зохоронні заходи: Включає витрати на охорону лісів, відновлення екосистем, що є важливими аспектами в обліку природних ресурсів.
Управлінський облік	Аналіз ефективності: Управлінський облік вимагає детального аналізу окремих ланок діяльності підприємства, що дозволяє зосередитися на прибутковості різних видів діяльності в лісовому господарстві. - Планування та прогнозування: Бюджетування і стратегічний менеджмент на базі аналізу витрат і доходів, а також прогнозування урожайності.

Джерело: власні дослідження.

Облік у підприємствах лісового господарства є складним і багатогранним процесом, що потребує спеціального підходу через унікальності природних ресурсів та їх збалансовану експлуатацію. Вдосконалення облікових практик у цій галузі допоможе покращити управління фінансами, забезпечити сталий розвиток та зберегти лісові ресурси для майбутніх поколінь.

Підприємства у сфері лісового господарства, відповідно до податкового законодавства, окрім стандартного набору податків, таких як податок на прибуток, ПДВ та ЄСВ, підприємства сплачують екологічний податок і рентну плату за спеціальне використання лісових ресурсів.

Рентна плата є основним елементом оподаткування, який безпосередньо впливає на економічну ефективність діяльності підприємств [1]. Водночас високі

ставки рентної плати можуть створювати фінансові труднощі для підприємств, що, у свою чергу, може негативно вплинути на сталість їхнього розвитку. Важливим аспектом є раціональне використання коштів від сплати рентних платежів, які повинні спрямовуватися на відновлення та збереження лісових ресурсів.

Обліково-податкове забезпечення підприємств лісового господарства є важливим інструментом для стимулювання сталого розвитку. Воно допомагає контролювати використання лісових ресурсів та зберігати екологічну рівновагу. Важливим завданням для підприємств є впровадження системи екологічного обліку та розробка стратегій, які спрямовані на зменшення впливу на довкілля.

Належна система оподаткування повинна сприяти раціональному використанню ресурсів, забезпечувати фінансування програм з відновлення лісів та заохочувати екологічно відповідальну діяльність підприємств. Крім того, важливо впроваджувати пільгове оподаткування для підприємств, які інвестують у збереження лісів та сталий розвиток.

Для забезпечення сталого розвитку підприємств лісового господарства та лісозаготівлі України необхідно:

- впроваджувати сучасні інформаційні системи для автоматизації обліку лісових ресурсів та екологічних активів;
- удосконалити методики оцінки біологічних активів, враховуючи специфіку довгострокових інвестицій у лісові ресурси;
- стимулювати підприємства до екологічної відповідальності через надання податкових пільг для тих, хто дотримується принципів сталого розвитку;
- змінити підхід до використання рентної плати, спрямовуючи більшу частину доходів на фінансування заходів зі збереження лісів.

Висновки. Таким чином, обліково-податкове забезпечення є важливою складовою сталого розвитку підприємств лісового господарства та лісозаготівлі України. Його вдосконалення дозволить підприємствам ефективніше використовувати лісові ресурси, забезпечуючи їхнє збереження для майбутніх поколінь. Впровадження сучасних систем обліку та стимулювання екологічно відповідальної діяльності через оподаткування є ключовими факторами для досягнення цієї мети.

Список використаних джерел

1. Правдюк Н.Л. Інформаційне забезпечення управління лісового господарства в частині оподаткування. *Ефективна економіка*. 2024. № 8. URL: <http://surl.li/umqwcn> (дата звернення: 25.08.2024).
2. Цегельник Н.І. Економічний стан лісової галузі в Україні та його вплив на сталий розвиток лісгосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2021. № 13-14. – URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3461&i=2> (дата звернення: 25.08.2024).

АНАЛІЗ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Інна ШУБЕНКО

к.е.н, доцент, Поліський національний університет

Алла ПАНОЧИШЕНА

викладач ВСП ЖТФК КНУБА

Вступ. Ринок страхування життя є важливою складовою страхового ринку кожної країни, адже зменшує навантаження на державні соціальні програми, через те, що приватні страхові компанії забезпечують допомогу у критичних ситуаціях для громадян. Велика кількість полісів страхування життя включають накопичувальні компоненти, що дозволяє страховим компаніям інвестувати кошти та отримувати дохід. Страхові компанії вкладають значні кошти в різні фінансові інструменти, тим самим сприяючи розвитку ринків капіталу, фінансової системи та стабільності економіки кожної країни, про що засвідчують економіки розвинутих країн.

Ринок страхування життя сприяє посиленню соціальної відповідальності, допомагаючи людям планувати своє майбутнє та забезпечувати захист для близьких. Страхування життя дозволяє захистити сім'ї від фінансових втрат у випадку смерті основного годувальника. Це допомагає забезпечити стабільне майбутнє для членів сім'ї та зберегти їхній рівень життя. Розвинуті ринки страхування життя сприяють формуванню стабільного розвитку економіки та сприяють формуванню сталого добробуту на рівні окремих домогосподарств.

Метою дослідження є окреслити напрями розвитку ринку страхування життя в Україні у довоєнний період і під час російсько-української війни в Україні.

Результати дослідження. Нині ринок страхування життя в Україні перебуває у складних умовах, коли відбувається зниження надходжень страхових премій за даним видом страхування, що пояснюється зниженням купівельної спроможності українських громадян через війну та зниження реальних доходів. За період 2020-2022 рр. в Україні суттєво зменшилася і кількість страхових компаній (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка кількості страхових компаній зі страхування життя та їх частка в Україні у 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Всього страховиків	210	155	128
Non-life	190	142	116
Life	20	13	12
Частка Life- страховиків, %	9,5	8,3	9,3

Джерело: складено за даними [2].

Це пояснюється підвищенням вимог до страхових компаній з боку державного регулятора і окупацією окремих українських територій. Ринку

страхування життя в Україні належить не більше 10% всіх страховиків, що не відповідає тенденціям розвиненого ринку страхування, де переважна частина страховиків зосереджена у накопичувальних страхових компаніях.

Проведений аналіз страхових премій та страхових виплат по страхуванню життя, у 2020-2022 рр. (рис. 1.) показав їх зменшення у рік повномасштабного вторгнення рф на територію України.

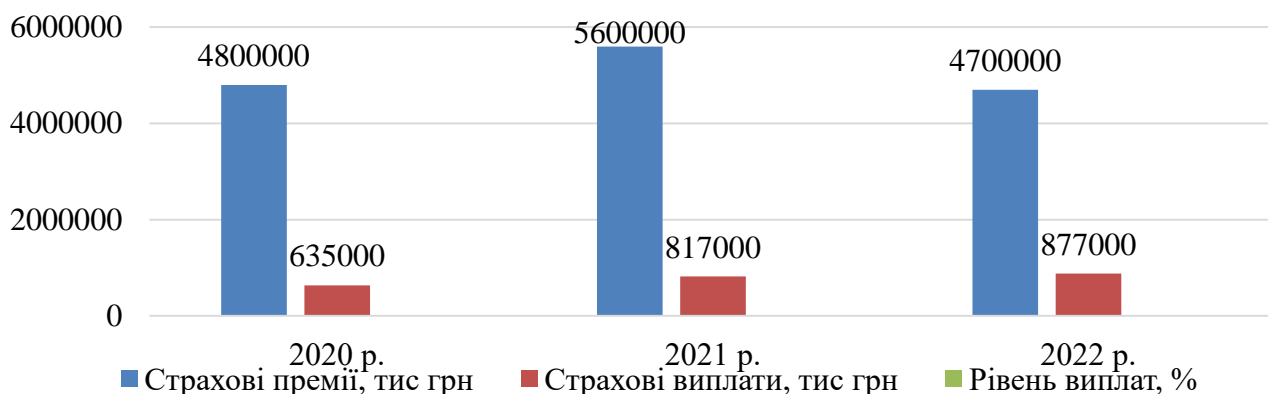

Рис. 1. Страхові премії та страхові виплати по компаніям зі страхування життя у 2020-2022 рр. в Україні

Джерело: складено за даними [1].

У 2022 р. страхові премії скоротилися на 900 000 тис. грн, виплати, навпаки, зросли на 60 000 тис грн. Рівень виплат по страхуванню життя склав 18% у 2022 році, що є невисоким показником порівняно із ризикованими видами страхування.

Якщо проаналізувати зібрані страхові премії по страховим компаніям, які займаються страхуванням життя, то лідером в Україні є страхова компанія Метлайф - MetLife (Metropolitan Life Insurance Company).

Таблиця 2

Динаміка, темп росту та зміни страхових премій зі страхування життя у розрізі провідних компаній зі страхування життя в Україні у 2020-2022 рр.

Назва компанії	Страхові премії, тис. грн			Темп росту, % 2022/2021	Зміна, тис грн 2022/2020
	2022 р.	2021 р.	2020 р.		
МЕТЛАЙФ	2 120 311	2 107 239	1 555 070	0,62	565 241
ТАС	518 678	766 214	680 891	-32,31	-162 213
ГРАВЕ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	507 511,3	520 749,0	441 262,3	-2,54	66 249
УНІКА ЖИТТЯ	422 797,0	525 551,7	574 530,0	-19,5	-151 733
PZU УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	398 062,0	635 450	538 282	-37,4	-140 220
ARX LIFE	266 272	320 907	259 631	-17	6 641
ФОРТ -ЛАЙФ	89 760	170 084	97 29601	-47	-9 639 841
ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС	67 251	93 556	92 965	-28,12	-25 714
КНЯЖА ЛАЙФ ВІЄННА ІНШУРАНС ГРУП	60 323	72 935	77 247,3	-17,2	-16 924,3
КД-ЖИТТЯ	53 204	57 467	48 158	-7,42	5 046
Всього	4504169,9	5270153,4	4365332,7	-14,53	138837,2

Джерело: складено за даними [2].

Частка страхових премій, яка належить даній компанії на ринку страхування життя складає трохи більше 47% у 2022 р. За проведеним дослідженням встановлено, що на першу п'ятірку страховиків припадає і понад 90% сформованих страхових резервів по страхуванню життя, це вказує на факт високої концентрації ринку страхування життя

Висновки. Проведений аналіз показників по розвитку ринку страхування життя в Україні показав, що під час війни показники по зібраним страховим преміям впали через початок війни і слабкі перспективи стабільності та сталої купівельної спроможності українців. Крім того, ризики війни не підлягають страхуванню, за укладеними договорами страхування, а віднесені до форс-мажорних обставин, коли страховик може відмовити у виплаті страхової суми. Тому у сукупності ці фактори сприяли суттєвому зменшенню надходжень по страхуванню життя. Крім того, державний регулятор підвищив вимоги до страховиків, які надають такі послуги. Як результат ринок покинули слабкі страховики, а війна стала тим тригером, який пришвидшив процес зменшення кількості слабких страхових компаній. Про розвиток даного сектору страхування можливо буде говорити лише після відновлення миру у нашій країні, а наразі лише невелика кількість громадян, може собі дозволити даний вид страхування.

Список використаних джерел

1. Аналіз портфелів страховиків зі страхування життя за 2020-2022 рр. Національний банк України. URL: <http://surl.li/сyрueo>.
2. Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення 15 вересня 2024 р.).

ВІДШКОДУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ З ПДВ ВАНТАЖНИМ АВТОПЕРЕВІЗНИКАМ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Юрій ЯРМОЛЕНКО

к. е. н., м. Хмельницький

Вступ. В умовах повномасштабної війни та екзогенних змін транспортна галузь стає своєрідним кровоносним руслом, що постійно рухається, змінюється, наповнюючись жвавими потоками для забезпечення, насамперед, циркулярного розвитку економічної системи в умовах обмеженості внутрішніх ресурсів. За таких обставин вагомого значення набувають автомобільні перевезення у міжнародному напрямку під час призупинення авіасполучень та блокування морських портів, оскільки основний транспортний артеріальний системи – залізниця постійно стикається з наростаючими викликами, які особливо загострилися під час військових дій [1].

Результати дослідження. Фінансово-організаційний механізм розвитку автотранспортних перевезень в системі податково-бюджетного механізму є

актуальним питанням не тільки для безпосередніх міжнародних перевізників, а й науковців за даними напрямком досліджень, експертів, представників органів виконавчої влади, відповідальних за наповнення бюджетів всіх рівнів. Тому розглянемо такий важливий напрямок фінансового забезпечення суб'єктів господарювання як бюджетне відшкодування ПДВ на прикладі діяльності міжнародних перевізників вантажів автотранспортом в Хмельницької області.

Отже, існує можливість отримати учасникам міжнародних автоперевезень кошти з бюджету, коли суми ПДВ сплачені по внутрішніх поставках заявляються учасниками зовнішніх операцій до відшкодування [2]. Йдеться про суми оплаченого податкового кредиту постачальникам, відсутності податкового боргу по інших платежах та в межах ліміту наявної реєстраційної суми у заявника [3].

Результати дослідження за регіональними даними надають можливість звернути увагу на деякі фінансові показники стану бюджетного відшкодування суб'єктам господарювання транспортної галузі Хмельницької області (табл.1). Так, прослідковується позитивна динаміка кількісного зростання вантажоперевізників у загальній кількості відшкодувальників регіону з 21,5 % у 2021 році до 25-27 % протягом 2022 -2023 років. Слід підкреслити також ріст повернення ПДВ транспортникам у 2023 році порівняно із 2022 роком у 5 разів, до 76,8 млн.грн., при середньообласному показнику росту 3,87. Однак суми відшкодовані з бюджету автоперевізникам вантажів залишаються незначними, якщо по порівнювати у частці загального показника по регіону, коливаючись в інтервалі 2,3 – 4 %.

Таблиця 1

Динаміка відшкодувань автомобільним перевізникам Хмельницької області

№ п/п	Показники	Періоди		
		2021	2022	2023
1	Відшкодовано по області (тис грн)	1493793,7	482333,4	1867063,5
2	Відшкодовано автоперевізникам, (тис грн)	34009,9	14652,0	76844,1
3	Частка відшкодованого ПДВ (%):	100	100	100
4	неавтоперевізникам	97,7	97,0	95,9
5	автоперевізникам	2,3	3,0	4,1
6	Кількість осіб, яким відшкодували ПДВ з бюджету	167	100	133
7	Кількість авто перевізників- відшкодувальників	36	27	34
8	Частка платників ПДВ з бюджетним відшкодуванням(%)	100	100	100
9	неавтоперевізникам	79,5	73	74,5
10	автоперевізникам	21,5	27	25,5

Джерело: Узагальнено та згруповано автором за даними ГУ ДПС у Хмельницькій області

Висновки. Проведене дослідження за результатами аналізу бюджетного відшкодування в області дозволить у подальшому визначити напрями фінансового забезпечення автомобільних перевізників вантажів через вдосконалення інформаційної бази податково-бюджетного механізму, що підвищить ефективність діяльності автотранспортників у міжнародному сполученні в умовах військового стану.

Список використаних джерел

1. Проблеми експортних перевезень залізничним транспортом України. URL;<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/problemy-ekspornykh-perevezen-zaliznychnym-transportom-ukrayiny> (дата звернення:19.09.2024)
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI/ Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення:19.09.2024)
3. Ярмоленко Ю.Ю. Нульова ставка податку на додану вартість від імпорту та внутрішніх операцій в Україні в умовах воєнних дій. Збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного круглого столу (м. Хмельницький, 20.06.2024). Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С.22 – 24.

СЕКЦІЯ 2

НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ: ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

**FINANCIAL INSTRUMENTS FOR ENSURING THE SECURITY
OF FUNCTIONING OF SUBJECTS OF THE AGRICULTURAL MARKET
OF UKRAINE ON THE BASIS OF STATE SUPPORT**

Vitaliy KOZAK

graduate student Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University,

Introduction. In modern conditions, subjects of the agro-food market of Ukraine need a new approach of state support and regulation of credit provision, taking into account the limited ability to build a mechanism for reproducing the balance between own and borrowed funds for their financial security, because the conditions in which enterprises operate are mostly critical, and, do not create an expanded reproduction of financial resources in the activity of the economic system during martial law. An important role in the process of functioning of the subjects of the agro-food market in the conditions of martial law should be played by financial instruments of support, which are provided by the state and create the basis for the necessary financial balance [4].

Research results. Since in the state there is a significant imbalance in relations both in the food sphere and in the financial sphere, there is every reason to assert that the process of implementation of financial instruments to support the activities of agro-food market subjects and their financial security at the state level should take place with the formation of the agricultural sector of the economy, the system of preferential credit provision, since the post-war crediting system absolutely does not meet the modern requirements of expanded reproduction of agro-food production and optimal performance indicators [7]. Venture financing technology is one of the practical tools for modernizing the system of credit support for large subjects of the agro-food market. One cannot help but agree that the increased riskiness of agro-food production and the difficult access of market subjects to traditional sources of financing lead to the search for modern risk financing instruments adapted to our harsh realities [2]. The problem of credit provision of the subject of the agro-food market is translated into the priority plane of the formation of current assets, focusing on the sources of formation, methods of rationing the need for their structural elements [3].

The war has caused catastrophic damage to the subjects of the agro-food market and threatens a long-term increase in the level of threats and risks. There is a destabilization of production, a decrease in investment due to growing uncertainty and the destruction of human capital in agro-food industries. Market actors are in deep crisis due to disruptions and damage to supply chains, trade routes and business operations. The actual devastating effects of ensuring the financial security of agro-

food operators are very difficult to measure during a military conflict, but a survey of 238 large agro-food enterprises showed that only 15% were still operating at full capacity, 2% had closed their businesses, and 33% were not operating. Of these large enterprises, only 44% have a sufficient base of financial resources, while 6% have already exhausted their financial capabilities. The surveyed 105 small and medium-sized subjects of the agro-food market show that 47% of them do not work, and only 15% work in full. A quarter of small and medium-sized enterprises have already exhausted their financial resources [5].

In addition to the destruction of the agro-food infrastructure, the military conflict affected the regulatory instruments for ensuring the financial security of the subjects of the agro-food market of Ukraine in several directions. First, increased insecurity and uncertainty due to problems with the financing of business entities has negatively affected private investment in the agro-food sector, and this situation is exacerbated by the inability of banks to provide financing. Second, as a result of the war, the fiscal shock made it difficult to provide real government support and services, destroying the tax base and increasing military spending. The World Bank predicts a decrease in GDP from the subjects of the agro-food market by approximately 45.1% [9]. This is due to a significant reduction in the export of products, the collapse of state investments, which reflects a large loss of income of agro-food subjects.

The National Institute of Strategic Studies identifies several financial instruments for supporting agro-food market entities during the period of martial law in Ukraine [1; 5; 8]:

The expansion of financing mechanisms. For preferential lending to small and medium-sized entities of the agro-food market, Ukraine will receive grant (0.4 million EUR) and loan (7 million EUR) funds from the Credit Institution for Reconstruction (KfW, Germany) for the implementation of the project "Refinancing of energy-efficient investments of small and medium-sized enterprises of Ukraine through the financial sector". This is a continuation of the project "Support of small and medium-sized enterprises" jointly with KfW, which made it possible to develop a system of crediting Ukrainian agro-food market subjects in the national currency thanks to the financial assistance of the EU to compensate for losses from the exchange rate difference and to provide them with financing in the total amount of more than 21.98 billion EUR. The Government of Ukraine is raising a 30-year loan with a 10-year grace period through partner banks to finance small and medium-sized entities of the agro-food market in the national currency, which will allow investing resources in energy technology measures under martial law.

The financial support of business from the state. Within the framework of the state program "Affordable loans 5-7-9%", credit agreements for 1.59 billion EUR were concluded (including by public sector banks – for the amount of 0.85 billion EUR).

Redistribution of coverage of debt obligations of subjects of the agro-food market [6]. The amount of state guarantees provided to creditor banks on a portfolio basis in 2021-2022 has been reduced. The released limits of state guarantees are transferred to ensure partial fulfillment of debt obligations of agro-food market subjects. In the liberated regions of Ukraine, financing of the sowing campaign is provided from 2022.

The maximum size of the provision of these guarantees has been established for each creditor bank.

A joint Power Banking – banking network has been created, which works even in blackout conditions [6]. The regulator, together with the system banks of Ukraine, developed a solution that became a joint response to the challenges caused by massive missile attacks. Banks have become an integral part of the project of the Ukrainian authorities to ensure the unbreakability and continuity of the operation of critical services in conditions of energy terror, namely the continuity of the provision of banking services to subjects of the agro-food market. Power Banking is a joint network of bank branches across the country that operates and provides banking services to customers even in critical situations during a blackout.

Conclusions. Thus, the current state of ensuring the financial security of the subjects of the agro-food market in the state is accompanied by a number of key challenges that hold back their development. The existing challenges require a change in the vectors of ensuring the financial security of the development of agro-food market entities in Ukraine, in particular, through financial instruments of state support and the use of effective instruments for the growth of their financial potential. A positive trend in the field of state support for agro-food market entities in Ukraine is: significant simplification by banking institutions of the conditions for obtaining loans; opportunities to receive state subsidies targeted subsidized credit programs, loans, as well as assistance from European donors.

References

1. State program "Affordable loans 5-7-9%". (2023). URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_chas_dii_voennogo_stanu_v_mezhakh.
2. Lupenko, Yu. O. (2015). Modern technologies of venture financing of agrarian business. *Accounting and Finance*, 1(67), 81-87.
3. Lutsiv, B. L. (2015). Banks in investing in the economic development of Ukraine. *World of Finance*, 1, 151-160.
4. Maksymchuk, M. V. (2018). Business support tools in the region: problems of formation and prospects of institutionalization. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 4(132), 33-38.
5. Ministry of Economy of Ukraine. (2022). URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=36922bf4-9d07-4cea-8ab1>.
6. Review of tools for supporting financial stability in the conditions of martial law in Ukraine (2022). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-7>
7. Sereda, O.O., Kushal, I.M. (2021). The mechanism of financial and credit support for the development of enterprises in the real sector of the economy. *Bulletin of the Sumy National Agrarian University. Series "Economics and Management"*, 4(90), 36-42.
8. Government portal. (2022). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-otrymaie-vid-kfw-74-mln-ievro-dlia>.

ENSURING SECURITY OF BANKS IN THE MARKET OF FINTECH SERVICES AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF METASPACE

Oleksiy MELNYK

*graduate student Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University,
Zaporizhzhia, Ukraine*

Introduction. Ensuring the safe, steady and stable development of banks in the financial market is at the forefront today, as the solution to conceptual issues of their activities in the Fintech services market is conditioned by the active implementation of digitalization and the action of the economic intelligence structures available in Ukraine on issues of international organized crime. The digital transformation of banks in the market of Fintech services and innovative metaspaces technologies makes it possible to use electronic money with high mobility, to automate financial transactions with mathematical algorithms of their operation, to reduce the costs of manufacturing and the convenience of safe use of servers that face constant attempts by fraudsters and hackers to take over them [2].

Research results. In the world of payment systems, electronic money is used (QIWI, WebMoney, VisaCash, PayPal, Crypova Luty), in particular, the launch of the digital euro has been announced in the EU [2; 5]. The Ministry of Digital Transformation of Ukraine introduced the platform "Action. Signature-EU" for a digital signature in the "Action" application, which is recognized by the EU; a new program has been created for state bodies, in accordance with the Law of Ukraine on e-residency; "Strategy for the development of the ecosystem of innovations in Ukraine" was introduced [3]. In 2021, the NBU launched the "E-Hryvnia" project, the purpose of which is to determine the need for a large-scale issue of a digital form of the hryvnia in Ukraine [4]. In addition to the developed concept, the digital transformation of the financial ecosystem is an opportunity for the economic growth of the country. However, without proper guarantees and state support, the digital transformation will be carried out rather slowly, so banks using Fintech services are faced with the task of implementing powerful and safe innovative metaspaces technologies and, together with EU partners, increasing the speed of the volume of financial transactions in conditions of increased regulatory action NBU and the European Investment Bank. That is, with a change in the behavior of consumers of Fintech services and a growing demand for innovative metaspaces technologies, the legal framework and financial market situation will change. This will lead to the emergence of new bank security tools in the market of Fintech services and will create conditions for the emergence of new institutes specializing in innovative technologies. Experts believe that "the pandemic only accelerated the development of innovative technologies and the digitalization of FinTech services" [6]. In 2020, the NBU adopted the Strategy for the Development of Fintech Services in Ukraine until 2025 and joined the Global Financial Innovation Network (GFIN) in 2021, which, in particular, contributed to increasing the level of

penetration of metaspaces innovations into the financial sector and the implementation of the tasks of the developed Strategy [1].

The development of metaspaces financial innovations in the Ukrainian market of Fintech services is largely facilitated by the modernization of the domestic legal framework and its harmonization with European legislation. In particular, the adoption of the Law of Ukraine "On Payment Services" for the payment services market allowed the regulator to introduce the issuance of digital currency (E-Hryvnia), expand payment services, increase transparency of information for customers, open banking and create the Open Banking API HUB [4]. In 2022, the Law of Ukraine "On Virtual Assets" was developed, which will enter into force after amendments to the Tax Code and its adaptation to EU standards in the field of regulation of the cryptocurrency industry [10]. This allows you to determine the legal regime of services for the exchange of virtual assets, the main participants of the virtual assets market, their rights and obligations, as well as the state policy in the sphere of circulation of virtual assets [3; 5].

Before the full-scale military conflict in Ukraine, the market of FinTech services and innovative metaspaces technologies included more than 200 companies. The analysis of the distribution of FinTech and metaspaces innovations by spheres of activity shows that the leader in the field of financial technologies remains technological infrastructure, where the direct product is the creation of IT solutions for banks and the main technology is API. Also, a significant share (19% of the market) is occupied by payment services and transfers. At the same time, the chatbot became the basic technology of payment services and personal finance products [6]. Online lending is gaining more and more popularity among consumers and users of banking products in the market of FinTech services and innovative metaspaces technologies, due to the speed and possibility of issuing a loan within 24/7 and scoring requirements. The activity of innovative technologies of the metaspaces for the provision of services regarding cryptocurrency operations with the use of Blockchain has increased, the situation in the field of insurance services (InsurTech) has improved. At the same time, the least developed niches remain crowdfunding and FinTech service comparison [2]. Ukrainian banks use artificial intelligence technology to create online lending and insurance products and introduce innovative financial instruments.

Blockchain technology as a metaspaces innovation has significantly changed the banking world, providing increased security, transparency and risk management in financial transactions. Using agreed standards of innovative metaspaces technologies, Blockchain provides a single source of information for participants in the banking business network, manages data, and provides easier, cheaper, and faster access to capital through programmable digital assets and securities [8]. For example, the European Investment Bank (EIB) issued a digital bond on a public Blockchain platform, using metaspaces technology to distribute a ledger for digital bonds worth EUR 100 million. This eliminates the need to use the Central Depository of Securities and reduces the time of calculations [9].

Global spending on Blockchain technology in the banking sector increased to EUR 11.3 billion in 2022, and is forecast to grow to EUR 18.2 billion in 2024 [5]. By 2025,

more than half of the world's banks will use innovative metaspaces technologies in the Blockchain network to ensure the safety and reliability of financial transactions [7; 11].

Conclusions. Thus, the digital transformation of the financial ecosystem is an opportunity to ensure the safety of banks and the economic growth of the country. The market of FinTech services and innovative metaspaces technologies in the Blockchain network simplifies the integration of banks with the world of cyber protection systems and digital assets, optimizes financial operations and is the foundation for the development of digital finance. However, the legitimacy of Blockchain, given the conservatism of regulators, leads to a split between public and private Blockchain platforms. Accordingly, the modernization of the legislation on the regulation of the market of FinTech services and innovative technologies of the metaspaces in the context of further digitalization of the economy, bringing it to the regulatory standards of European legislation in connection with Ukraine's desire to become a member of the EU will create conditions for the development of a new financial market infrastructure, increasing the financial literacy of the population regarding financial innovations and digitalization of financial services in the future.

References

1. Global measures of financial innovation. (2021). National Bank of Ukraine. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-priyednavsya-do-globalnoyi-mereji-finansovih-innovatsiy>.
2. Klyoba, L.G. (2018). Digitalization is an innovative direction for the development of banks. Effective Economy, 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/86.pdf.
3. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. (2023). URL: <https://thedigital.gov.ua/>.
4. National Bank of Ukraine about “E-hryvnia”. (2022). URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia>.
5. FAQs on a digital euro. (2024). URL: https://www.ecb.europa.eu/euro/digital_euro/faqs/html/ecb.faq_digital_euro.en.html
6. Українська асоціація ФінТех та інноваційних компаній (UAFIC). (2021). URL: <https://fintechua.org/market-map>.
7. Is bitcoin “digital gold”? The value of bitcoin. URL: <https://www.moonpay.com/learn/bitcoin/bitcoin-digital-gold>
8. Blockchain success. (2022). URL: <https://www.ibm.com/topics/blockchain>.
9. EIB issues its first ever digital bond on a public blockchain. (2021). URL: <https://www.eib.org/en/press/all/2021-141-european-investment-bank-eib-issues-its-first-ever-digital-bond-on-a-public-blockchain>.
10. Global Blockchain in the finance sector. (2022). URL: <https://www.computerworld.com/article/3356502/global-blockchain-spending-to-hit-124b-by-2022-finance-sector-leads-growth.html>.
11. Towards the capital markets. (2020). URL: <https://www.accenture.com/us-en/insights/capital-markets/capital-markets-vision-2025>.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Владислав АНДРІЄВИЧ

*здобувач третього рівня вищої освіти (PhD),
Поліський національний університет*

Вступ. У сучасному світі цифрова трансформація стала визначальним фактором розвитку та конкурентоспроможності малих підприємств. Вона охоплює впровадження новітніх технологій, які змінюють спосіб ведення бізнесу, підвищують ефективність та відкривають нові можливості для зростання.

Результати дослідження. Сутність економічного потенціалу малих підприємств полягає в їх здатності створювати економічну цінність через інновації, гнучкість та ефективне використання ресурсів. Ось кілька ключових аспектів: а) інноваціях та адаптивності, б) створення робочих місць, в) гнучкість та швидкість реагування, г) ефективне використання ресурсів, д) конкуренція та розвиток ринків. Малі підприємства часто є джерелом інновацій завдяки своїй здатності швидко адаптуватися до змін на ринку та впроваджувати нові ідеї [1]. Вони відіграють важливу роль у створенні робочих місць, що сприяє економічному зростанню та соціальному розвитку, мають меншу бюрократію, що дозволяє їм швидше реагувати на зміни в ринкових умовах та потреби клієнтів, завдяки своїм розмірам можуть ефективніше використовувати наявні ресурси та оптимізувати витрати [2]. Вони сприяють конкуренції на ринку, що веде до покращення якості товарів та послуг, а також до зниження цін.

Виклики сьогодення у напрямі цифрової трансформації економічного потенціалу малих підприємств, впровадженні новітніх технологій дозволяє підвищити ефективність, продуктивність та конкурентоспроможність, що зумовлене автоматизацією виробничих та господарських процесів через використання цифрових інструментів для автоматизації рутинних завдань допомагає зменшити витрати часу та ресурсів, зосередження уваги фахівців на стратегічних завданнях; аналізі даних й прийнятті обґрунтованих рішень, прогнозі ринкових тенденцій; розширення ринків через впровадження Інтернет та електронної комерції, продаж товарів та послуг по всьому світу; покращення комунікацій в середині компанії, з клієнтами та партнерами [3].

Сутність цифрової трансформації підприємств полягає у впровадженні технологій, які змінюють основні бізнес-процеси, моделі та стратегії для досягнення більшої ефективності, гнучкості та створення нової цінності, ключовими аспектами яких є такі: 1) організація, що керується даними (цифрова трансформація передбачає перехід до прийняття рішень на основі даних, що дозволяє підприємствам діяти більш обґрунтовано та ефективно; 2) автоматизація операцій (впровадження технологій для автоматизації рутинних завдань допомагає зменшити витрати та підвищити продуктивність);

3) покращення взаємодії з клієнтами (цифрові інструменти дозволяють краще розуміти потреби клієнтів та забезпечувати більш персоналізований підхід); 4) створення нових бізнес-моделей (цифрова трансформація відкриває можливості для розробки нових бізнес-моделей, які можуть забезпечити додаткові джерела доходу); 5) підвищення гнучкості бізнесу (впровадження цифрових технологій дозволяє підприємствам швидше адаптуватися до змін на ринку та реагувати на нові виклики. Тому цифрова трансформація є комплексним процесом, який охоплює всі аспекти діяльності підприємства, спрямованим на підвищення його конкурентоспроможності та створення нової цінності для клієнтів та акціонерів.

Перевагами цифрової трансформації визначається автоматизація процесів (використання програмного забезпечення для автоматизації рутинних завдань дозволяє зменшити витрати часу та ресурсів, що включає управління запасами, бухгалтерський облік, обробку замовлень та інші операційні процеси), покращення комунікацій (цифрові інструменти, такі як електронна пошта, месенджери та відеоконференції, сприяють більш ефективній комунікації як всередині компанії, так і з клієнтами та партнерами), аналіз даних (сучасні аналітичні платформи дозволяють малим підприємствам збирати та аналізувати великі обсяги даних, що допомагає приймати обґрунтовані рішення та прогнозувати ринкові тенденції), розширення ринків (інтернет та електронна комерція відкривають доступ до глобальних ринків, дозволяючи малим підприємствам продавати свої товари та послуги по всьому світу). Встановлено, що виклики цифрової трансформації наразі є високі витрати на впровадження, що може бути складним для малих підприємств з обмеженими ресурсами; потреба в навчанні персоналу, що також потребує часу та коштів; кібербезпека, яка пов'язана з тим, що збільшенням цифрових операцій зростає ризик кіберзагроз, тому малі підприємства повинні інвестувати в захист своїх даних та систем.

Висновки. Таким чином, економічний потенціал малих підприємств полягає в їх здатності сприяти економічному зростанню, створювати робочі місця, впроваджувати інновації та ефективно використовувати ресурси. Цифрова трансформація є невід'ємною частиною сучасного бізнесу, яка відкриває нові можливості для малих підприємств. Вона дозволяє підвищити ефективність, розширити ринки та покращити взаємодію з клієнтами. Проте, для успішної трансформації необхідно враховувати виклики та бути готовими до інвестицій у нові технології та навчання персоналу. Цифрова трансформація є ключовим фактором для підвищення економічного потенціалу малих підприємств, дозволяючи їм залишатися конкурентоспроможними та ефективними в умовах сучасного ринку.

Список використаних джерел

1. Werthmuller Sam Small Businesses Adapting to Rapidly Changing Economic Landscape, Study Finds. World Economic Forum. 2021. 30 Nov. URL: <http://surl.li/vvcmv5> (дата звернення 03.10.2024).
2. Singh R. Small Enterprises Development: Challenges and Opportunities. In: Farazmand, A. (eds) Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and

Governance. Springer, Cham. 2018. P. 1–6. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-31816-5_2762-2 (дата звернення 20.10.2024).

3. The Digital Transformation of SMEs. OECD. 2021/ 3 February. URL: <https://www.oecd.org/publications/the-digital-transformation-of-smes-bdb9256a-en.htm> (дата звернення 13.10.2024).

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В РОЗРІЗІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Сергій ДАВИДЕНКО

*здобувач третього рівня вищої освіти (PhD),
ННЦ «Інститут аграрної економіки»*

Вступ. Економічний розвиток України перш за все тісно пов'язаний з розвитком її регіонів. Перспективи розвитку національної економіки є неможливим без скоординованого розвитку її складових – економік регіонів.

Чіткий курс України на євроінтеграцію вимагає впровадження нових підходів до розвитку регіонів, а також уточнення цілей, пріоритетів і механізмів реалізації регіональної політики. Враховуючи даний контекст, здійснення аналізу міжнародного досвіду імплементації фінансових інструментів для стимулювання розвитку регіонів є важливим як з теоретичних так і з практичних засад. Беззаперечним є той факт що досвід розвинених країн, особливо країн-членів Європейського Союзу, у галузі регіонального розвитку є важливим та корисним для України.

Результати дослідження. Під час проведення аналізу досліджень і публікацій щодо вищезазначеної проблематики, було з'ясовано що вітчизняні науковці Т. Стройко, Т. Гордєєва, О. Євдоченко, С. Писаренко, І. Сторонянська, Л. Тарангул, Л. Тулуш, Л. Українець, О. Муравський, А. Ткачук та ін. в своїх наукових працях висвітлювали питання щодо імплементації фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку. Однак нові виклики та загрози, спричинені зростанням дисбалансів у розвитку окремих регіонів, вимагають продовження досліджень та пошуку ефективних фінансових інструментів для стимулювання регіонального розвитку, враховуючи досвід розвинених країн світу.

Регіоналізація та децентралізація перетворилися на ключові принципи європейської та глобальної політики, що призвело до підвищення значущості багаторівневого управління і значних змін у структурі регіонального управління. Процеси що супроводжують децентралізацію, в країнах-членах Європейського Союзу, мають на меті покращення ефективності місцевого управління, ефективне використання ресурсів та наближення послуг до громадян.

Європейська політика регіонального розвитку передбачає зменшення економічних та соціальних диспропорцій між різними регіонами країн-учасників ЄС. Дана політика забезпечує рівномірний розвиток та підвищення конкурентоспроможності регіонів, особливо тих, що мають економічні труднощі, високий рівень безробіття або відставання в розвитку.

Регіональна політика країн – членів ЄС традиційно використовувала інструменти, які набувають різного значення для різних країн. Відносна важливість різних інструментів змінювалася з часом. Із погляду історичного розвитку можна виділити п'ять великих груп таких інструментів [3, с. 298]:

- заходи для обмеження відкриття нових підприємств у густонаселених регіонах (столичних районах, їх передмістях або сильно заселених зонах, як у Франції);

- організація економічної діяльності на території країни (державні механізми впливу на галузеві ринки через розташування підприємств державного сектору, як в Італії);

- державна фінансова підтримка (дотації, кредити, інвестиції, субсидії тощо);

- розвиток інфраструктури (використання концесійних механізмів у галузі транспорту для створення розвинутих автошляхів в країнах Європи);

- «м'які» засоби стимулювання соціально-економічного розвитку (створення сприятливого бізнес-клімату, підтримка інформаційних мереж, освіти, наукових досліджень і технічних інновацій) [1, с.97].

Також варто зазначити, що регіональна політика в країнах ЄС зазнала трансформації, а саме зменшився державний вплив на економіку через приватизацію та скорочення державного сектору. Уряди вже не можуть на пряму впливати на інвестиції в виробництво, оскільки значна частина промисловості належить приватним компаніям. Це зумовило більш поширене використання останніх трьох груп інструментів регіональної політики, які дозволяють стимулювати економічний розвиток та підтримувати регіони опосередковано.

Таким чином, інструменти фінансового стимулювання, розвиток інфраструктури та «м'які» засоби стимулювання регіонального розвитку залишаються основними в більшості країн ЄС і по цей час [1, с.97].

Фінансові інструменти стимулювання розвитку регіонів існують в усіх країнах – членах ЄС. Такі інструменти, як інвестиційний грант, субсидювання відсоткових ставок використовуються у Бельгії, Німеччині, Греції, Норвегії, Португалії, Великій Британії; податкові пільги – у Фінляндії, Франції, Греції, Італії; субсидії, пов'язані з використанням робочої сили, – в Австрії, Бельгії, Франції, Ірландії, Швеції; податкові знижки на амортизацію – у Греції; транскордонні пільги – у Фінляндії, Швеції для зацікавлення фірм розміщувати виробництво або інвестиції в проблемних регіонах [3, с. 299].

Отже, в країнах - членах ЄС застосування фінансових інструментів для стимулювання розвитку регіонів має значні відмінності (табл. 1) [1, с. 98].

Також варто зазначити що основними джерелами фінансування регіонального розвитку в ЄС є структурні фонди та програми. Основна задача даних фондів полягає в сприянні економічному зростанню регіонів країн-членів

ЄС через механізм перерозподілу фінансових ресурсів за принципом від «заможних» регіонів до «бідних».

До вище зазначених фондів та програм належать:

- Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF) – це один з ключових фондів ЄС, який створений для фінансування програм щодо зменшення диспропорцій у рівні розвитку між різними регіонами Європи. Фонд здійснює фінансування в підтримку підприємництва і стартапів, підтримку програм навчання та підвищення кваліфікації трудових ресурсів, також інвестує в освіту, культуру, охорону здоров'я, інфраструктурні проекти для поліпшення транспортного та комунікаційного зв'язку між регіонами;

Таблиця 1

Фінансові інструменти стимулювання розвитку регіонів у країнах ЄС

Країна член ЄС	Фінансові інструменти								
	Основні дотації	Субсидії	Податкові пільги	Прискорена амортизація	Субсидії на працевлаштування	Транспортні пільги	Регіональні позики	Створення спеціальних фондів	Інвестиційні гранти
Австрія	+	-	-	-	+	-	-	-	-
Бельгія	+	+	-	-	+	-	-	-	-
Греція	+	+	+	+	-	-	-	-	-
Данія	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Ірландія	+	-	-	-	+	-	-	-	-
Іспанія	+	-	-	-	-	-	-	+	+
Італія	+	-	+	-	-	-	-	+	+
Люксембург	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Нідерланди	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Німеччина	+	+	+	-	-	-	+	+	+
Португалія	+	+	-	-	-	-	-	-	-
Фінляндія	+	-	+	-	-	+	-	-	-
Франція	+	-	+	-	+	-	-	-	-
Швеція	+	-	-	-	+	+	-	-	-

Джерело: власні дослідження.

- Європейський соціальний фонд (ESF) – це один із головних фондів ЄС що спрямований на зміцнення соціальної згуртованості та підвищення рівня зайнятості в Європі. Мета даного фонду допомагати державам-членам ЄС вирішувати соціальні та економічні проблеми, сприяючи інвестуванню в людський капітал, підвищенню кваліфікації, створенню робочих місць та боротьбі з бідністю та соціальною ізоляцією;

- Європейський фонд сільськогосподарських гарантій (EAGF) - це один із двох ключових фінансових інструментів Європейського Союзу в рамках Спільної аграрної політики (CAP). Основне завдання фонду фінансування поточних заходів Спільної аграрної політики, зокрема прямих виплат фермерам і заходів з регулювання ринку сільськогосподарської продукції;

- Європейський фонд сільського розвитку (EAFRD) є одним із головних фінансових інструментів Європейського Союзу, спрямованим на підтримку

сільського розвитку в рамках Спільної аграрної політики (САР). Функціонал фонду полягає в сприянні сталому розвитку сільських територій, підвищенні конкурентоспроможності сільського господарства, поліпшенні якості життя в сільських районах та збереженні природних ресурсів.

- Фонд згуртування (Cohesion Fund) — це один із головних фінансових інструментів Європейського Союзу, створений для підтримки економічного та соціального зближення менш розвинених країн і регіонів ЄС. Фонд спрямований на зменшення економічних, соціальних і територіальних диспропорцій, допомагаючи країнам-членам, що мають нижчий рівень доходу, розвиватися та інтегруватися в загальноєвропейську економіку. Він фінансує проекти у сферах інфраструктури, екології та енергетики.

Висновки. Загалом, зарубіжний досвід імплементації фінансових інструментів для стимулювання регіонального розвитку свідчить про те, що державна підтримка повинна бути спрямована на сприяння соціально-економічному зростанню регіонів і зміцнення їхньої конкурентоспроможності. В Україні цього можна досягти за допомогою фінансових інструментів, орієнтованих на стимулювання через фінансові стимули, такі як гранти на розвиток, які широко використовуються в рамках регіональної політики ЄС і є актуальними для впровадження в національну практику сьогодні. Це допоможе підвищити зацікавленість місцевих органів влади в нарощуванні власного фінансового потенціалу.

Особлива увага має бути зосереджена на підтримці, яка сприяє покращенню бізнес-клімату та стимулюванню інвестицій, а саме на застосуванні "м'яких" інструментів стимулювання. Вони сприяють розвитку регіонів через активізацію інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств, що діють у цих регіонах. Потрібно й надалі зміцнювати практику надання фінансової підтримки для регіонального розвитку на конкурсній основі.

Крім того, важливим чинником успішного розвитку регіонів є інституційна підтримка, зокрема через регіональні фонди розвитку або агенції регіонального розвитку, що сприятиме покращенню їхньої бюджетної самостійності.

Список використаних джерел

1. Нечипоренко А.В. Зарубіжний досвід використання фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. с. 97-101.
2. Стройко Т.В., Гордєєва Т.Ф., Євдоченко О.О. Стратегічні напрями функціонування фінансових інструментів регіональної політики ЄС. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. №1. с. 55-59.
3. Менеджмент європейської економічної інтеграції : [підручник] / С.М. Писаренко, Н.В. Горін, Л.А. Українець [та ін.] ; за ред. С.М. Писаренко. – К. : Знання, 2012. – 373 с.
4. Офіційний сайт Європейського Союзу [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://ec.europa.eu/regional_policy/.

ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ БУРЯКОЦУКРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Михайло ДАНИЛИШИН

*здобувач третього рівня вищої освіти (PhD),
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*

Вступ. Трансформаційні процеси у вітчизняній економіці, що відбуваються впродовж повномасштабного воєнного вторгнення країни-агресора потребують глибоких структурних перетворень економічних відносин і розробки нових підходів, спрямованих на побудову дієвих інституційних засад розвитку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу України та забезпечення сталих темпів його економічного зростання. Глибина проблеми має масштабні виклики, які сконцентровані не лише в дефіциті фінансових ресурсів, а також у недосконалому механізмі їх формування, раціонального розподілу і використання. Виникає необхідність пошуку потенційних резервів таких ресурсів, впровадженні нових механізмів їх акумуляції й ефективного розміщення з метою заощадження довгострокових інвестиційних ресурсів для фінансового забезпечення галузей бурякоцукрового підкомплексу.

Результати дослідження. Успішним прикладом у цьому слугує країни ЄС, в яких стратегічні інструменти фінансового розвитку бурякоцукрового підкомплексу закладені у ланцюгах формування доданої вартості, які забезпечують достатній обсяг фінансових ресурсів, спрямованих на фінансову інклюзію галузей та виробництво якісних продуктів харчової промисловості. Акумуляовані джерела фінансування формуються та розподіляються із акцентом на концепцію всебічної трансформації інклюзивних домінуючих драйверів фінансового потенціалу, таких як: циркулярна ефективність використання «зелених» інвестицій, вибір компліментарних технологій «зелених» фінансів для масштабного ланцюга захисту фінансового капіталу від глобальних викликів та впровадження нової доктрини щодо відтермінування ефекту на забруднення навколишнього середовища [4].

На цих засадах, ООН та ОЕСР пропонує Україні інструменти розвитку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу постійно оновлювати, оскільки нова парадигма європейської моделі фінансового розвитку певної галузі із циркулярним ефектом «зелених» інвестицій дозволяє акумулювати та розподіляти їх в пріоритетні проекти екологізації галузей аграрного виробництва та галузей харчової промисловості, призупинення та покращення якості навколишнього середовища, сприяння ефективності використання власних та бюджетних ресурсів на фінансування галузево-територіальних дестинацій в ЄС із виробництва харчових продуктів. Саме таке поєднання дозволяє перевести бурякоцукровий підкомплекс, на якісно новий рівень використання ресурсної бази, як в аграрному секторі економіки, так і в харчовій промисловості, за умови

постійно діючої системи декаплінгу, як інтерактивної системи управління процесом розподілу фінансових ресурсів в структурі компонент фінансового потенціалу із переходом фінансових ресурсів з процес використання інвестиційних ресурсів [3]. Тобто, європейський простір вимагає прозорого механізму циркулярного ланцюга «зелених» фінансів в тих державах, що обрали екологічний напрям аграрного виробництва та переробки, як можливість отримання вигоди шляхом кращого використання вартості матеріалів, праці, енергії та фінансового капіталу, вкладених у інвестиції після закінчення кожного циклу їх використання.

Стверджуючи, що інструменти розвитку фінансового потенціалу представляють певний стан забезпечення фінансової рівноваги, стабільності, платоспроможності та ліквідності суб'єктів господарювання у довгостроковому періоді, П. Бубенко акцентує увагу на їх потребі у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення виробництва, формування достатньої фінансової незалежності та гідного протистояння існуючим і виникаючим чинникам небезпеки, що прагнуть завдати фінансової шкоди змінюючи небажано структуру капіталу, або примусово модифікують видову структуру елементів фінансового капіталу, захищаючи інтересів власників певної галузі [1].

Усвідомлення того факту, що в контексті адаптації вітчизняного бурякоцукрового підкомплексу до особливостей Індустрії 4.0 та 5.0, та спроби фізично й економічно вижити в реаліях воєнного та післявоєнного часу та адаптуватися до моделі BANI World, традиційні й класичні безпекоорієнтовані інструменти розвитку фінансового потенціалу через процеси управління фінансовими ресурсами навряд чи зможуть гарантувати досягнення галузями бурякоцукрового підкомплексу тактичних і стратегічних цілей. Вищезазначене зумовлює необхідність виявлення джерел можливої трансформації механізму розвитку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу в умовах нестабільності, ризиків та сучасних потреб економіки України.

Відповідно до ресурсного підходу фінансовим потенціалом бурякоцукрового підкомплексу вважають сукупністю фінансово-інвестиційних ресурсів, які не тільки використовуються в певний момент часу, а й ті, які залишаються незадіяними, але в будь-який момент можуть бути мобілізованими. При цьому метою або ціллю їх використання є: забезпечення соціально-економічного розвитку аграрного виробництва та цукрової галузі харчової промисловості; забезпечення сталих темпів економічного зростання у визначений період часу; фінансування діяльності з певними стратегічними напрямками впровадження циркулярних ланцюгів «зелених» фінансових ресурсів, які трансформуються в інвестиції для збільшення фінансових можливостей галузей бурякоцукрового підкомплексу; виконання функціонального призначення «зелених» фінансів для досягнення безпечного рівня еколого-економічного розвитку. Хоча не варто забувати, що «зелені» фінанси із модифікацією їх в інвестиції можуть використовуватися не за призначенням, тобто фінансовий потенціал може бути задіяний для будь-яких цілей, що залежать від прийнятих

суб'єктами бурякоцукрового підкомплексу рішень щодо розподілу та використання акумульованого фінансово-інвестиційного капіталу [2].

Інституційний підхід до розвитку фінансового потенціалу із домінуючою ознакою циркулярних «зелених» фінансів в загальній величині фінансово-інвестиційного капіталу бурякоцукрової підкомплексу уможлиблює перетворення споживчого продукту в додану вартість. Зауважимо на такій важливій характеристиці «зелених» фінансів, як інструменту розвитку фінансовому потенціалі, - це їх гіпотетична доступність забезпечувати формування додаткових фінансових потоків для подальшого їх розподілу в потоки інвестицій, - дозволяє нам анонсувати розширення елементів його компонент на засадах нової методики оцінки стану фінансової стійкості та платоспроможності в бурякоцукровому підкомплексі, що у відносному значенні дорівнює рівню ліквідності «зелених» фінансових ресурсів. При цьому, необхідно робити акцент на комплексних властивостях фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу, який здатний забезпечити, по-перше, стійкість стану фінансової рівноваги на макрорівні, по-друге, зміну статусу залучених «зелених» фінансових ресурсів та їх розподілу на мезорівні, і по-третє, перспектив стійкого еколого-економічного зростання чи успішності фінансово-економічної діяльності суб'єктів на мікрорівні [5].

Висновки. Побудова моделі розвитку фінансового потенціалу на інструментах «зелених» фінансів відображає ринкові, правові, природно-біологічні, економічні, інвестиційні та фінансові ризики, і таким чином, формує сценарії фінансово-інвестиційного та соціально-економічного регулювання бурякоцукрового підкомплексу, під дією вимог Європейських макрорегіональних інститутів. Інтеграція Європейських мікрорегіональних інститутів в інститути розвитку бурякоцукрового підкомплексу, що оточують галузі аграрного виробництва та харчової промисловості, в параметри «споживачі, конкуренти, постачальники, інфраструктура, фінансові відносини», дозволяє об'єднати їх в єдину систему, що сформує блок «зовнішні ринкові сигнали» фінансового потенціалу. Зовнішні ринкові сигнали ототожнюються із фінансовими індикаторами в цьому блоці, які дозволяє визначити оптимальні критерії (параметри) формування додаткової вартості фінансових ресурсів (активів, капіталу), тобто збалансувати фактори-стимулятори та фактори-дестимлятори вкладання «зелених» фінансів в інвестиційні еко-проекти галузей бурякоцукрового підкомплексу за вимогами Європейських макрорегіональних інститутів.

Список використаних джерел

1. Бубенко П. Т., Глухарев С. М., Димченко О. В. Фінансова безпека інноваційного бізнесу як фактор економічного розвитку: монографія. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 164 с.
2. Acsinte S., Verbeek A. Access-to-finance conditions for Projects supporting Circular Economy. InnovFin Advisory. Luxembourg. 2015. URL: https://www.eib.org/attachments/pj/access_to_finance_study_on_circular_economy_en.pdf

3. Financing Circularity: Demystifying Finance for Circular Economies. (2020). UNEP Finance Initiative. URL: <https://www.unepfi.org/publications/general-publications/financing-circularity/>.

4. Mobilizing Financing for the Circular Economy. URL: https://unece.org/sites/default/files/2023-04/circular-step%20mobilizing%20financing-%204.28.2023_0.pdf.

5. Reshetilov G. O. Financing the circular economy: A European perspective. Modern Economics. 2022. № 32. Pp. 84-91.

Е – ГРИВНЯ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЕТИНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Юрій ДЕРЕВКО

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD),

Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

Вступ. Для успішного розвитку економіки країни важливо залучати тимчасово вільні кошти від фізичних та юридичних осіб, а також здійснювати їхній розподіл і перерозподіл на комерційній основі серед різних секторів економіки. Гроші є ключовим інструментом для забезпечення функціонування економіки країни, оскільки вони виступають посередником у всіх економічних відносинах, що стосуються купівлі-продажу результатів діяльності суб'єктів господарювання [1]. Запровадження е-гривні як національної цифрової валюти України набуває особливої актуальності в умовах швидкої трансформації світових фінансових ринків та зростаючої популярності криптовалют. Цифрова валюта CBDC (central bank digital currencies) може стати важливим інструментом модернізації фінансової системи України, забезпечуючи швидкі, безпечні та прозорі транзакції.

Результати дослідження. Вперше інформацію про можливість запровадження е-гривні було поширено НБУ наприкінці 2017 р. Національний банк підкреслював, що він не ставить за мету створення ще однієї криптовалюти, а питання її емісії (централізоване чи децентралізоване) залежить від цільової моделі, яка буде обрана після тестування [6].

На даний момент Національний банк досліджує і опрацьовує можливі варіанти застосування е-гривні, які визначатимуть її дизайн та ключові характеристики:

- е-гривня для роздрібних безготівкових платежів із можливим функціоналом «програмованих» грошей;
- е-гривня для використання у сфері, пов'язаній з обігом віртуальних активів;

- е-гривня для забезпечення можливості здійснення транскордонних платежів [5].

Отже, хоча е-гривня ще перебуває на стадії активного вивчення учасниками платіжного ринку, наразі існують лише пропозиції для обговорення. Наприклад, у Проєкті концепції впровадження НБУ за 2023 р. окреслюються варіанти ключових механізмів е-гривні як цифрової валюти та фінансового інструменту [4].

Впровадження е-гривні в Україні потенційно сприятиме модернізації фінансової системи, підвищуючи її ефективність і прозорість, та адаптації до глобальних цифрових трансформацій. Е-гривня може виступати проміжною складовою фінансової системи для здійснення державного регулювання традиційних децентралізованих криптовалютних інструментів.

Е-гривня, відрізняється від криптовалют у декількох аспектах. По-перше, CBDC підлягає регулюванню та контролю з боку Національного банку України, що відрізняється від криптовалют. Крім того, Е-гривня має потенціал для забезпечення стабільності вартості, оскільки її вартість пов'язана з офіційною валютою країни, що відрізняється від криптовалют, які можуть мати значні коливання вартості через ринкові умови та спекуляції [3].

Виділимо можливі переваги впровадження цифрової національної валюти. Окрім характеристик, що стосуватимуться конкретно CBDC (central bank digital currencies), варто визначити як перевагу можливість використання е-гривні для регуляції ринку криптовалют в Україні. Зокрема, шляхом легалізації прямого обміну е-гривні на поширені види криптовалют і технічного забезпечення цього процесу, можливо здійснювати адекватне оцінювання та регулювання взаємодії населення з криптовалютними ринками (оподаткування прибутків, декларування, детінізація анонімних розрахунків тощо). Шляхом державного забезпечення обміну криптовалют на національну ЦВЦБ можливо виключити ланку P2P-обмінів з ланцюжка використання криптовалюти у побуті.

Цифрові валюти, такі, як е-гривня, мають значний потенціал для підвищення ефективності фінансових операцій. Це досягається завдяки ряду факторів, які включають скорочення часу та зниження вартості транзакцій. Традиційні фінансові транзакції, особливо міжнародні, можуть займати кілька днів через необхідність проходження через кілька банків та фінансових установ. Цей процес часто включає перевірки, підтвердження та обробку платежів, що створює затримки. Е-гривня, як цифрова валюта, дозволяє здійснювати транзакції миттєво або майже миттєво. Це можливо завдяки використанню технології блокчейн або інших розподілених реєстрів, які дозволяють безпосередньо передавати кошти між учасниками без посередників [2].

Високі банківські комісії є однією з основних проблем для бізнесу, особливо при проведенні міжнародних платежів. Традиційні фінансові системи вимагають комісій за послуги, які включають обробку платежів, конвертацію валют та інші адміністративні витрати. Це може значно збільшити вартість транзакцій. Е-гривня дозволяє значно знизити ці витрати завдяки відсутності посередників, автоматизації процесів і зменшенню валютних ризиків.

Бізнес, особливо малий та середній, часто стикається з проблемами при використанні традиційних банківських систем. Високі комісії, затримки та складні процедури створюють додаткові бар'єри для ефективного ведення бізнесу. Е-гривня може значно спростити цей процес, оскільки транзакції з е-гривнею можна легко відстежити в режимі реального часу, що забезпечує прозорість фінансових потоків, а використання технології блокчейн забезпечує високий рівень безпеки та захисту від шахрайства та несанкціонованих доступів. Також цифрова валюта може використовуватись будь-де і будь-коли, що забезпечує зручність та гнучкість у фінансових операціях.

Висновки. Впровадження е-гривні може значно зменшити обіг готівкових коштів в економіці України, що має ряд важливих переваг для фінансової системи та суспільства в цілому.

Е-гривня як інструмент для здійснення миттєвих роздрібних платежів може стати альтернативою наявних засобів та інструментів роздрібних платежів – готівці, платіжним дорученням, платіжним карткам та електронним грошам та забезпечити детінізацію фінансового ринку в країні. Перевагами е-гривні є простота використання, безпечність, (погашення і розрахунки гарантуються Національним банком), швидке отримання статусу користувача, швидкість розрахунків.

Список використаних джерел

1. Грицай С.О. Перспективи та тенденції появи CBDC в Україні: проект "е-гривня". Юридичний науковий електронний журнал. 2024, № 1. С. 354-359. URL: DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/80>.
2. Гулей А. І. Цифрова трансформація вітчизняного банківського середовища в умовах розвитку фінтехекосистеми. Український журнал прикладної економіки. 2019. Т. 4, № 1. С. 6–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujae_2019_4_1_3.
3. Миронов О.Г. Регулювання віртуальних активів в Україні: поточний стан та перспективи. Інвестиції: практика та досвід. 2024. №9. С. 80 – 86.
4. Національний банк України. Е-гривня – цифрові гроші Національного банку України. Проект концепції впровадження. Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Draft_vision_introducing_e-hryvnia_2023.pdf.
5. Національний банк України. Про е-гривню – цифрові гроші Національного банку. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia#2163-strategichni-dokumenty>
6. НВ Бізнес. Не криптовалюта. Що таке е-гривня, і як вона працюватиме. Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/finance/ne-kriptovalyuta-shcho-take-e-grivnya-i-yak-vona-pracyuvatime-50007892.html>.

ПОДАТКОВО-БЮДЖЕТНЕ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Олександр ЗАЄЦЬ

*заступник Голови Правління АТ «ТАСКОМБАНК»,
здобувач третього рівня вищої освіти (PhD),
ННЦ «Інститут аграрної економіки*

Вступ. Для забезпечення швидкого відновлення після завершення або припинення військового стану, забезпечення сталого економічного зростання України в середньо строковій перспективі, та з метою реалізації європейського курсу необхідно проводити виважену фіскальну політику. Побудова партнерських відносин між бізнесом та державою та покращення інвестиційного клімату з врахуванням соціального та екологічного виміру. Довіра платників податків до контролюючих органів має ключове значення. Зменшення рівня невизначеності та допомога міжнародних партнерів у подоланні наслідків війни сприятимуть розвитку інвестиційної активності в Україні.

Результати дослідження. Сільське господарство та переробна промисловість наразі займає ключові позиції в економіці України. Доля експорту продовольчими товарами та сировиною для їх виробництва стабільно зростає протягом останніх 15 років та досяг 63% за 2023 рік та 64% за 5 міс. 2024 проти близько 13% в 2005-2017 роках.

Даному сектору як орієнтованому на експорт доводиться справлятися окрім загальних ризиків притаманних для всіх секторів економіки таких як: обстріли об'єктів портової та енергетичної інфраструктури проблема нестачі робочої сили та мобілізації працівників., так і притаманних для експортно орієнтованих підприємств, а саме обмеження шляхів експорту, підвищення витрат на логістику та зниження світових цін на сировинні товари збереження обмежень на експорт або транзит сільськогосподарської продукції низкою європейських країн. До цих ризиків в поточному сезоні додалися і погодні фактори - аномально високі температури в перших двох декадах липня негативно вплинули на урожайність ярих культур.

В той же час фінансова підтримка сільськогосподарських та товаровиробників залишається обмеженою. Так, з одного боку відбулась зміна конфігурації програми 5-7-9, зменшено ліміти фінансування під обігові кошти до 5 млн. грн., розширені ліміти на кредитування галузі тваринництва до 150 млн. грн. та збережено ліміти фінансування на інвестиційні цілі для переробних підприємств в межах 150 млн. грн. Проте вимоги до забезпечення що встановлюють банки відповідають звичайним кредитам, а додаткові комісії від 1% роблять дані кредити дорожче за стандартні ставки по кредитам в доларах США чи євро. Враховуючи, що підприємства експортно – орієнтовані, тож валютні ризики є мінімальними.

Відповідно до оновленого меморандуму з МВФ від 17.06.2024 та пункту 32-34 - говориться про звуження кредитної підтримки програми фонду розвитку 5-7-9 тож даний інструмент судячи з усього буде поступово змінювати свою конфігурацію та ліміти фінансування зменшуватись [3].

Програма що стартувала весною - частковою компенсацією державою вартості сільгосптехніки та обладнання українського виробництва в цілому позитивно впливає на економіку сектору, проте перелік якісної української сільськогосподарської техніки обмежений. Інші програми спрямовані на підтримку малих та мікро підприємств не створюють суттєвого впливу в цілому на сектор.

Податкове навантаження на сільськогосподарські підприємства протягом дії воєнного стану продовжило збільшуватись. Впровадження мінімального податкового навантаження наприкінці 2021 року для підприємств виробників що знаходяться на 4-й групі спрощеної системи оподаткування при ставці 4% в 2022-2023 роках збільшилась до 5% в 2024 додатково верше з 2015 року була проведена індексація нормативно-грошової оцінки земель. Подальші негативні сигнали щодо майбутніх змін податкового режиму саме для сільськогосподарських виробників вже надходять а саме в затвердженій Стратегії доходів до 2030 року передбачається проведення реформи спрощеної системи оподаткування, яка передбачає поступове підвищення ставки оподаткування до рівня еквівалентному загальному рівню податку на прибуток підприємств. Вже в найближчій перспективі розглядається суттєве підвищення податкового навантаження. [2]

Дискусія про те, які саме податки треба в першу чергу піднімати з огляду їх впливу на економічне зростання має досить впевнену наукову відповідь: прямі податки на юридичні особи є найбільш шкідливими видами податків для економічного зростання, за ними йдуть податки на доходи фізичних осіб, потім податки на споживання (ПДВ, з обороту, акцизи), та, останні за шкодою - майнові податки (на нерухоме майно). Ця шкала звісно не є абсолютном та вимагає врахування всіх особливостей країни де реалізується подібне рішення.

Але погляд на прийнятий Верховною Радою України Закон про нові податки війни № 11416-д та запропонований у ньому домінуючий акцент на прямі податки з доходів громадян та бізнесу, говорить про нагальну необхідність його повернення Уряду на доопрацювання. Відмова від економічного зростання ніколи не буде оптимальною моделлю для України!

В доповнення до цього урядом анонсовано ряд ініціатив щодо підвищення військового збору та ПДВ. Підвищення військового збору призведе до зниження реальних доходів населення адже очевидно, що далеко не всі підприємства синхронно переглянуть рівні окладів працівників. Підвищення ПДВ автоматично призведе до зростання цін на основні товари, зокрема ліки та базові продукти харчування: хліб, молоко, масло тощо. Для вразливих категорій громадян навіть незначне підвищення цін на базові продукти харчування може стати значним фінансовим тягарем. А для аграріїв збільшення потреби в обігових коштів та замороженню ПДВ адже де факто повернення ПДВ відбувається лише тільки після реалізації продукції та отримання оплати від покупця.

Для збільшення податкових надходжень в першу чергу має відбутись реформа оподаткування ПДФО. Досвід 2016 року коли мало прогресивна система була змінена на фіксовану ставку 18% та зниження в першу чергу ЄСВ, показує, що зменшення податкового навантаження призводить виключно до збільшення податкових надходжень до бюджету.

Серйозну проблему та нерівноцінність створює наявність можливості обрати для своїх найманих працівників статус само зайнятих осіб на спрощеній системі оподаткування замість стандартного трудового договору та відповідно сплачувати низьку ставку оподаткування доходу - 5% в порівнянні з 18% такого ж доходу найманого працівника. Дані підходи активно використовуються в ІТ секторі на додачу до спеціального режиму Дія Сіті.

Поточна система оподаткування заробітних плат, де загальні податкові відрахування складають 50% змушує частину підприємств виплачувати заробітну плату через не офіційну частину. Відповідно до даних податкової служби в 2023 році доля працівників з мінімальною офіційною заробітною платою складала 20%, на додачу до 53% співробітників з заробітною платою в діапазоні 7-20 тис. грн. Що свідчить про знаходження певної частини доходу в неофіційній зоні.

Високий рівень інфляції та нестача робочої сили змушують компанії підвищувати рівень оплати праці співробітникам, джерела підвищення обмежені тож зміна режимів оподаткування, або введення спеціального режиму для виробників сільськогосподарської продукції та переробних підприємств по аналогії з Дія Сіті допоможуть підвищити реальні доходи населення, а за рахунок переведення частини «сірих» доходів в офіційну площину буде компенсовано загальне зменшення податкового навантаження на виплати доходів працівникам

Прийнятий закон влітку 2022 року про пільги для індустріальних парки направлений на стимулювання створення переробних галузей. в цілому позитивно сприйнятий бізнесом та відкриває широкі можливості для інвестицій адже звільнення від ПДВ при імпорті нового обладнання що ввозиться учасниками індустріальних парків та звільнення протягом 10 років від податку на прибуток в разі направлення прибутку на розвиток індустріального парку - є суттєвими стимулами для інвестицій проте впровадження особливого режиму оподаткування доходів працівників ще більш підвищило привабливість та могло би вирішити проблему нестачі трудових ресурсів, розширить можливості підприємств залучати найманих працівників із інших країн. [1]

Висновки. Тож для забезпечення сталого розвитку агропромислового виробництва доцільні наступні зміни в податково-бюджетному регулюванні:

- перерозподіл витрат на підтримку 5-7-9 на інші цільові програми адже доступність до кредитів наразі є в банківській системі та сектор не потребує такої підтримки;
- створення особливого режиму оподаткування доходів працівників сільськогосподарських виробників аналог дія сіті для ІТ сектору;
- спрощення та скорочення термінів відшкодування ПДВ .

Список використаних джерел

1. Закон України «Про індустриальні парки»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>.
2. Національна стратегія доходів.
https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf.
3. Постанова Кабінету міністрів України від 30 квітня 2024 р. № 473 Про внесення змін до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва.

**ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ
МІЖНАРОДНИХ АВТОПЕРЕВЕЗЕНЬ**

Владислав КУЛЬБАЧНИЙ

*здобувач третього рівня вищої освіти (PhD),
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
Науковий керівник – д.е.н., професор Віктор СИНЧАК*

Вступ. Сьогодні логістична сфера є основою функціонування сучасної світової спільноти. Автоперевезення є одним із основних способів взаємодії країн між собою. Тому розвиток сфери міжнародних автоперевезень є пріоритетним напрямком діяльності державної політики будь-якої країни. За допомогою автомобільних логістичних коридорів, кожного дня, перевозиться велика кількість пасажирів, імпортуються та експортуються різноманітні види товарів, що робить суттєвий вклад у бюджет та розвиток національної економіки.

Результати дослідження. Міжнародна співпраця важлива для розвитку світових спільнот та для встановлення зв'язків між різними країнами. Україна – держава, яка має вигідне географічне положення. Через неї проходять всі значимі річкові/морські, повітряні, залізничні та автомобільні шляхи, які є підґрунтям для розвитку транспортної системи та логістичної взаємодії з іншими країнами. Міжнародна логістична співпраця дає можливість їй безперешкодно забезпечувати перевезення пасажирів майже у будь-яку частину світу, й імпортувати на свою територію необхідні українцям різноманітні товари. Експорт також є ключовим елементом української логістичної сфери.

В останні роки розвиток міжнародних автоперевезень має досить мінливий характер. З початку повномасштабного російського військового вторгнення логістична сфера стала однією із ключових в Україні та світі. Автоперевезення стали основним шляхом взаємодії з іншими країнами. Збільшилась частка пасажирів, які почали віддавати перевагу автоперевезенням (закриття повітряного простору, портів, зменшення річкового та залізничного транспорту, внаслідок воєнних дій). З 2022 року ряди міжнародних автоперевізників поповнили ще 178 нових підприємств, а кількість куплених квитків зростає

втричі. Також стало популярним замовлення логістичних послуг за допомогою онлайн-сервісів. Однією із найбільш популярних платформ є Blablacar [1].

Експорт та імпорт товарів також значною мірою став відбуватись за допомогою автомобільного транспорту. З лютого 2022 року відбулось зменшення міжнародних вантажних перевезень, а транспортна інфраструктура зазнала значних обстрілів і руйнувань. Не зважаючи на це, міжнародні автоперевезення не зупинились, а стабільно функціонують і нині.

Автоперевезення є однією із сфер логістики, які сприяють створенню та зміцненню міжнародних зв'язків. Якщо говорити про принципи діяльності міжнародних компаній-автоперевізників, то разом з технічним, управлінським, логістичним, інноваційним принципами, важливим є фінансовий фактор. Фінанси є одним із головних критеріїв функціонування підприємств. Саме тому оцінці фінансового механізму міжнародних автоперевезень приділяється велика увага в сучасному світі.

Український вчений Поддєрьогін А. М. визначає фінансовий механізм як систему управління фінансами, яка створена для підприємства з метою взаємодії фінансових відносин та грошових фондів, для підвищення ефективності їхнього впливу на остаточні результати діяльності компанії [2, с. 173].

Міжнародна логістика робить значний внесок у наповнення світового бюджету та формує стабільну світову економіку. Якщо говорити за Україну, то логістика, і автоперевезення в тому числі, відіграють значну роль у формуванні державного бюджету.

Бюджет України у 2024 році склав приблизно 1 трлн. 768,5 млрд. грн. З яких державна влада виділяла кошти на розвиток та відновлення різних сфер діяльності. Найбільша частка коштів була направлена на національну безпеку та військову сферу. Транспортна система також не залишалась поза увагою. Так в Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості було направлено 51,2 млрд. грн., частиною якого і є логістична галузь [3]. Державне фінансування та іноземні інвестиції дали змогу значно розвинути логістичну сферу, в тому числі і міжнародного напрямку.

Після 2.5 років війни автоперевезення майже повернулися до довоєнного рівня. Так у 2023 році було перевезено 282,4 млн. тонн вантажів, а в 2022 році – 231,1 млн. тонн. За рік кількість перевезеного вантажу збільшилась на 22%.

Також спостерігається тенденція нарощення обертів провідних українських логістичних компаній, які займаються експортом товарів в інші країни. Яскравим прикладом може слугувати «Перша логістична компанія», яка зосередилася на перевезенні зерна і збільшила виручку за рік у понад два рази. У той же час виручка «Нової пошти» за 2023 рік збільшилась на 54%, ТОВ «Метінвест-Шіппінг» – на 25%, а ТОВ «Промвагонтранс», що входить до складу ТОВ «УкрАгроХолдинг» – на 31% [4].

Значний вплив на фінансовий стан міжнародних компаній-автоперевізників має війна в Україні. Кожного дня, логістичні компанії та автомагістралі руйнуються внаслідок ракетних ударів з боку окупантів. Автоперевізники зазнають значних фінансових, ресурсних та людських втрат. Фінансові труднощі

полягають у тому що, транспорт, потребує дорогого ремонту після пошкодження або повної заміни.

Курс долара також має суттєвий вплив на формування бюджету компаній-автоперевізників. З його зростанням, збільшується вартість необхідних матеріалів, таких як автотранспорт, деталі до нього, бензин, газ, ТО автомобіля, збільшення заробітної плати працівникам тощо.

Військові дії на території нашої держави також позначаються на доходах компаній-автоперевізників. Загальна мобілізація означає відбір працездатних чоловіків, віком від 25 до 60 років, що складають 80% персоналу основного складу логістичних компаній. Це призвело до того, що в транспортній сфері виник дефіцит працівників, і в свою чергу, зменшилась кількість мобільних автомобілів на маршруті, а разом із ними знизилися обсяги доходів підприємств. У 2024 році стало можливим бронювання працівників для важливих сфер діяльності, що трохи покращило становище компаній-автоперевізників.

Висновки. Таким чином міжнародні автоперевезення є основою світової економіки, і України в тому числі. Оцінка фінансового механізму міжнародних автоперевезень показала, що в останні роки міжнародні компанії-автоперевізники в Україні значно збільшили обсяги своїх доходів та майже вийшли на довоєнний рівень. Проте, через війну в Україні, логістична сфера зазнає постійних фінансових збитків та руйнувань. Держава щороку виділяє певну суму коштів на розвиток логістики, в тому числі і міжнародного формату. Проте, через збільшення податків та загальну мобілізацію, міжнародні компанії-автоперевізники втрачають чимало коштів. Фінансова політика країни повинна бути сформована таким чином, щоб забезпечити стабільність логістичних компаній та їх подальший розвиток, в тому числі і на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Ринок міжнародних автобусних перевезень в Україні: виклики, можливості, досвід компанії. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/rinok-mizhnarodnih-avtobusnih-perevezen-v-ukrayini-vikliki-mozhливosti-dosvid-kompanij>.
2. Метеленко Н.Г., Шульга О.П. Концептуалізація поняття «фінансовий механізм». Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 10. С. 171-179.
3. Все про бюджет – 2024: основні показники та витрати. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/11/30/infografika/ekonomika/vse-pro-byudzheta-2024-osnovni-pokaznyky-ta-vytraty>.
4. Галузеві тренди. Стан логістичної галузі в Україні: тренди та особливості. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/galuzevi-trendi-stan-logistichnoyi-galuzi-v-ukrayini-trendi-ta-osoblivosti>.

ПОДАТКОВІ СТИМУЛИ ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Михайло ЛУКОМСЬКИЙ

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD),

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник – д.е.н., професор Віктор СИНЧАК

Вступ. В умовах війни та повоєнного відновлення малий бізнес відіграє важливу роль у підтримці економіки, забезпеченні робочих місць та розвитку місцевих громад. Однак через руйнівні наслідки бойових дій та економічну нестабільність, малим підприємствам часто доводиться стикатися з серйозними фінансовими труднощами. У таких умовах податкові стимули стають важливим інструментом для підтримки малого бізнесу, оскільки вони сприяють зниженню фінансового тиску, стимулюють інвестиції та полегшують відновлення господарської діяльності. У цьому контексті особливо актуальними є заходи з оптимізації оподаткування, запровадження податкових пільг та спрощення податкового адміністрування, які дозволяють малим підприємствам ефективніше долати виклики війни та брати активну участь у процесі відновлення економіки країни.

Результати дослідження. В умовах війни в Україні ухвалено кілька законодавчих ініціатив для підтримки малого бізнесу. По-перше, прийнято Закон України № 2118-ІХ від 03.03.2022, який призупинив перебіг термінів податкових зобов'язань, заборонив проведення податкових перевірок та звільнив платників від відповідальності за несвоєчасне виконання зобов'язань [1].

Законодавчі зміни дозволили фізичним особам-підприємцям першої та другої групи зробити сплату єдиного податку добровільною, а ліміти доходів для третьої групи підвищити до 10 млрд гривень [2]. Ставка єдиного податку була знижена до 2%, а платники звільнені від звітності з ПДВ. Також фізичні особи-підприємці та члени фермерських господарств звільняються від сплати єдиного соціального внеску (ЄСВ) на час війни та ще на 12 місяців після її завершення. Крім того, платники єдиного податку можуть не сплачувати ЄСВ за мобілізованих працівників [2]. Скасовано акцизи на нафтопродукти та знижено ПДВ на пальне з 20% до 7%. У зонах активних бойових дій також скасували плату за землю та екологічний податок.

Закон України № 2142 від 24.03.2022 уточнив, що реєстрація платників ПДВ не скасовується під час переходу на 2% [3]. У квітні 2022 року скасували обмеження щодо прибутку для платників третьої групи єдиного податку. Національному банку України надано право купувати цінні папери у емітентів для підтримки економіки, а стягнення майна за іпотекою заборонено на час війни та 30 днів після її завершення. Усі ці заходи покликані зменшити податкове навантаження на бізнес і стимулювати його відновлення в умовах війни.

За даними оцінки впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні з 24 лютого 2022 року 8 % підприємств скористались податковими пільгами [4].

У багатьох країнах світу існують різноманітні форми податкового стимулювання, які допомагають малим підприємствам долати фінансові труднощі та сприяти їх відновленню. Вивчення таких практик дозволить виявити ефективні механізми підтримки, які можуть бути адаптовані до українських умов. Серед таких форм податкового стимулювання, можна виділити: створення рівних умов оподаткування для підприємств різних організаційно-правових форм, забезпечення податкової нейтральності при зміні структури компанії, звільнення деяких підприємств від необхідності звітувати про господарську діяльність та запровадження спрощеної системи обліку, зниження ставок податку на прибуток, заохочення науково-дослідної та інвестиційної діяльності, податкові канікули для новостворених підприємств тощо. У кожній країні використовуються свої поєднання податкових стимулів, які можуть включати один або кілька методів.

На основі узагальненого світового досвіду, зібраного Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)[5], можна виділити основні види податкової підтримки малого бізнесу:

1. Податкові пільги, що дозволяють зменшити суму оподаткованого доходу за рахунок різних відрахувань. Вони охоплюють витрати на бізнес, оплату праці, амортизацію активів тощо. Ці пільги можуть збільшувати прибуток після оподаткування, знижувати витрати і покращувати грошові потоки підприємств, що є особливо важливим для нових компаній або в період кризи. В Угорщині, наприклад, малий бізнес може зменшувати свій оподатковуваний прибуток, збільшуючи кількість працівників. У Великобританії малі підприємства отримують додаткові податкові пільги на НДДКР, а в Японії та Кореї діють знижки на представницькі витрати.

2. Податкові кредити, що безпосередньо зменшують податкові зобов'язання підприємств. Наприклад, Франція надає податкові кредити для малих підприємств на витрати, пов'язані з новими продуктами, а також для молодих інноваційних компаній. У Канаді малим приватним компаніям надається підвищена ставка податкового кредиту на дослідницьку діяльність.

3. Податкові канікули – тимчасове звільнення від податку на прибуток для новостворених підприємств, що сприяє подоланню фінансових труднощів на початкових етапах діяльності. Застосовуються у США, Німеччині, Франції, Швеції, Швейцарії, Румунії, Словаччині та Чехії.

4. Звільнення від окремих податків або застосування спрощених податкових режимів, які часто замінюють кілька інших податків. Наприклад, у Франції молоді інноваційні компанії можуть бути звільнені від податку на прибуток у перші два роки діяльності, а в Ірландії аналогічні заходи діють для нових підприємств.

Досвід зарубіжних країн у застосуванні податкових пільг, таких як податкові кредити, канікули та знижки, може стати корисним для вдосконалення національної податкової політики і підтримки стійкості малого бізнесу в Україні.

Крім того, з метою пом'якшення негативного впливу війни на фінанси малого підприємництва, вважаємо за необхідне продовжити застосування податкових пільг, таких як зниження податкових ставок, звільнення від відповідальності за порушення термінів сплати податків і застосування спрощеної звітності. Ці рекомендації можуть допомогти малим підприємствам зберегти стійкість і адаптуватися до нових умов в умовах війни.

Висновки. Під час воєнного стану малому бізнесу було надано кілька податкових стимулів, серед яких: зменшення податкових ставок, заборона проведення перевірок, інвестиційні надбавки та кредити, податкові канікули, відсутність відповідальності за порушення термінів сплати податків, призупинення термінів виконання зобов'язань, соціальні пільги, знижки на земельні податки, спрощена система звітності та обліку, а також зміни в оподаткуванні капіталу. Пропозиції щодо продовження дії податкових пільг, можуть стати ключовими для подальшої підтримки малих підприємств в Україні. В умовах повоєнного відновлення ці заходи сприятимуть не лише економічній стабільності, а й активній участі малих підприємств у відновленні економіки країни. Крім того, важливим є впровадження найкращих практик міжнародного досвіду для підвищення результативності податкових стимулів.

Загалом, податкові стимули в умовах війни є важливим інструментом для підтримки малого бізнесу, і їх подальше вдосконалення має стати пріоритетом державної політики.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України. № 2118-IX від 03.03.2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>.

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України. № 2120-IX від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану. № 2142 від 24.03.2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/>.

4. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Київ: Програма розвитку ООН в Україні, 2024. 86 с. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf>.

5. OECD, Taxation of SMEs in OECD and G20 Countries, OECD Tax Policy Studies, No. 23, OECD Publishing, Paris, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264243507-en>.

МІЖНАРОДНІ ПРАКТИКИ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Дмитро САМАРІЧЕВ

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD),

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник – д.е.н., професор Віктор СИНЧАК

Аграрний сектор є важливою складовою економіки багатьох країн, забезпечуючи продовольчу безпеку, зайнятість та експортні можливості. Податкове стимулювання виступає ефективним інструментом підтримки аграрних підприємств, оскільки воно сприяє зниженню витрат, підвищенню інвестиційної активності та розвитку інновацій. У цьому контексті варто проаналізувати міжнародні практики податкового стимулювання аграрного сектору та їх можливості для адаптації в Україні. Податкове стимулювання аграрного сектору економіки кожної країни є ключовим інструментом державної політики. Спеціальні податкові режими, знижені ставки та звільнення від окремих податків підтримують розвиток аграрних підприємств. При цьому важливо, щоб таке стимулювання сприяло зменшенню нерівності в аграрному секторі. Податкова політика повинна забезпечувати справедливий розподіл податкового навантаження між аграрними підприємствами різних розмірів і форм власності, сприяючи тим самим збалансованому розвитку сектору та зменшенню соціально-економічної нерівності.

Наприклад, у США аграрний сектор оподатковується податками на прибуток, землю та майно за прогресивною шкалою ставок, що залежить від рівня доходу [1]. В Європейському Союзі різні країни, як-от Німеччина, пропонують спрощені процедури для малих фермерів, а також пільги на електроенергію та нафтопродукти. У Німеччині сільськогосподарські компанії можуть сплачувати корпоративний податок від 15%, з можливістю звільнення для малих фермерів [2]. У Франції існують спеціальні податкові режими, які надають пільги сільськогосподарським підприємствам. Прибуток індивідуальних фермерів або товариств може оподатковуватися за двома режимами: за схемою мікро-БА (форма згладжування доходу) та на основі фактичного доходу [3]. Це дозволяє фермерам вибирати найбільш вигідний спосіб оподаткування.

В Іспанії та Польщі також до аграрних підприємств застосовують податок на прибуток, податок на майно, екологічний податок та ПДВ. Однак кожна з цих країн має свої особливості податкового регулювання, спрямовані на забезпечення сталого розвитку аграрного сектору. В Іспанії держава може надавати субсидії на придбання сільськогосподарської техніки та обладнання, що допомагає сільськогосподарським підприємствам модернізувати свою діяльність та підвищити продуктивність [4]. У Польщі діють податкові пільги на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), які компенсують прийнятні витрати, що можуть бути вираховані з податкової бази. Цей механізм включає витрати на заробітну плату дослідників,

придбання наукового обладнання та матеріалів, а також витрати на реєстрацію патентів і амортизацію основних засобів [5].

Дослідження інструментів податкового стимулювання аграрного сектора економіки розвинених країн ілюструє широкий спектр заходів, спрямованих на підтримку аграрного бізнесу, таких як, зниження податкових ставок, надання податкових канікул та пільг на екологічні інвестиції, прогресивну систему оподаткування та спеціальні податкові режими (табл. 1).

Таблиця 1

Інструменти податкового стимулювання аграрного сектору в окремих країнах

Інструменти	Країни	Опис
Знижені податкові ставки	Нідерланди, Франція, Німеччина	Аграрні підприємства можуть користуватися зниженими ставками податку на прибуток, що зменшує фінансове навантаження і сприяє інвестиціям.
Податкові канікули	Нова Зеландія, Австралія	Уряд надає аграрним підприємствам податкові канікули у випадках фінансових труднощів, що дозволяє їм відновити виробництво без додаткових витрат.
Податкові пільги на інвестиції в екологічні технології	Австралія, Канада	Сільгоспвиробники, які інвестують у екологічно чисті технології, отримують податкові пільги, що стимулює впровадження сталих практик.
Прогресивна система оподаткування	США	Прогресивна система оподаткування в аграрному секторі дозволяє фермерам зменшити податкове навантаження в залежності від рівня доходу.
Спеціальні податкові режими для малих фермерів	Німеччина, Франція	Надають спрощені процедури оподаткування та пільги для малих фермерів, що допомагає їм зберегти фінансову стабільність і розвиватися.

Джерело: складено за даними [6].

Міжнародний досвід податкового стимулювання аграрного сектору свідчить про широке використання різноманітних заходів, які допомагають зменшити фінансовий тиск на аграріїв, стимулювати інновації та підвищувати продуктивність. З огляду на досвід розвинених країн, Україні варто адаптувати ефективні податкові практики для покращення умов ведення сільського господарства. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність вітчизняного аграрного бізнесу, сприятиме інвестиційній активності та забезпечить сталий розвиток аграрного сектору країни.

Список використаних джерел

1. Moravec L., Hinke J., Kukalová G., & Šlapáková A. Comparison of tax burden on farms in selected US states. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. 2019. № 67(3). P. 839-851. URL: doi:10.11118/actaun201967030839.
2. Jantke K., Hartmann M.J., Rasche L., Blanz B., Schneider U.A. Agricultural greenhouse gas emissions: Knowledge and positions of German farmers. *Land*. 2020. № 9(5). URL: doi: 10.3390/land9050130.
3. Omurgazieva N., Tilekeeva B., Bekkozhaeva A., Chanachev N., Cholponkulov T. Impact of tax policy on the development of agrarian enterprises and organisations. *Ekonomika APK*. 2024. № 31(3), P. 34-44. URL: doi:10.32317/2221-1055.2024030.34.

4. Fernández-Rodríguez E., García-Fernández R., Martínez-Arias A. Influence of ownership structure on the determinants of effective tax rates of Spanish companies. *Sustainability*. 2019. № 11(5), article number 1441. URL: doi: 10.3390/su11051441.

5. Bórawski P., Bełdycka-Bórawska A., Szymańska E.J., Jankowski K.J., Dunn J.W. Price volatility of agricultural land in Poland in the context of the European Union. *Land Use Policy*. 2019. № 82, P. 486-496. URL: doi: 10.1016/j.landusepol.2018.11.027.

6. OECD. Taxation in agriculture. Paris: OECD Publishing. 2020. URL: doi:10.1787/073bdf99-en.

ВПЛИВ ОСВІТНІХ ПРОЄКТІВ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Сергій ТРОХИМИШИН

*здобувач третього рівня вищої освіти (PhD),
Поліський національний університет*

Вступ. Під час війни наявність розвиткових проєктів в територіальних громадах виходить на одне з вирішальних місць для місцевого економічного розвитку. Розвиткові проєкти у сфері освіти для підприємців, мають ключові впливи на розвиток малого бізнесу в територіальних громадах.

Результати дослідження. Школа підтримки малого та середнього бізнесу (далі Проєкт) – це навчальний проєкт для людей, які хочуть відкрити власну справу. Один з таких проєктів організовано у 2023 р. консорціум організацій, зокрема, БФ «Справжні українці», ГО «Вдоскональ себе», NGO «Mondo» [0]. Опис Проєкту наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Сутність та завдання проєкту

Мета проєкту	Інтегрувати ВПО до економічного життя міста.
Завдання проєкту	<ul style="list-style-type: none"> • Навчити складати бізнес-плани. • Навчити знаходити фінансування для своїх ідей. • Навчити складати маркетингову та комунікаційну стратегії. • Навчити розбиратися в основах трудового та податкового законодавства.
Процес	Проживання забезпечується організаторами Проєкту. Учасники самостійно оплачують проїзд і харчування під час проєкту.
Тривалість навчання	Модульна система. Тривалість 5 модулів. 1 модуль це 1 вихідні (субота-неділя). Перерва між модулями 2–3 тижні.
Склад та вимоги до учасників	Група це 20–25 осіб. Учасники Проєкту це: Люди зі статусом ВПО, діючі підприємці Житомира та Житомирської області, люди, які хочуть відкрити власну справу.

Джерело: складено автором на підставі [3.]

Розглянемо далі окремі етапи реалізації Проєкту у м. Житомир. Дані Проєктів зафіксовані в таблиці 2 [4].

Таблиця 2

Етапи реалізації Проєкту у м. Житомир

Проєкт	Тривалість проєкту	Бюджет, грн
1 набір	01 лютого по 11 червня 2023 р.	511 544
2 набір	12 червня по 4 листопада 2023 р.	937 718

Джерело: складено автором на підставі даних ГО «Вдоскональ себе» [4].

В проєкті взяло участь 75 осіб. Проте, з різних причин навчання завершили 61 особа (в т. ч. 17 людей зі статусом ВПО, – 2 учасника наразі бізнес не ведуть, одна особа у ЗСУ, інша – перебуває за кордоном). Структура учасників за даними моніторингу Проєкту наведено в таблиці 3 [1]. Таким чином, ми бачимо за даними таблиці 3, що після завершення проєкту 14 людей зареєструвалися як фізична особа підприємець, серед цих учасників 5 осіб зі статусом ВПО. Для розуміння визначимо відсоткове значення кількості людей, які стали підприємцями (1).

$$E = \frac{Q_3}{Q_6} = \frac{14}{31} * 100\% = 45\% \quad (1),$$

де Q₆ – кількість людей, без реєстрації ФОП на початок проєкту;

Q₃ – кількість людей, які зареєструвалися, як ФОП за даними моніторингу.

Таблиця 3

Склад учасників Проєкту у м. Житомир

№	Назва	до проєкту	після проєкту	+/-
1	ФОП і юридичні особи	30	44	+14
	в т. ч. юридичні особи	1	1	0
	в т. ч. ВПО	5	10	+5
2	Без реєстрації юридичної особи	31	17	-14
	в т. ч. працівники ОМС	1	1	0
	в т. ч. ВПО	12	7	-5
3	Всього	61	61	x

Джерело: складено автором на підставі даних ГО «Вдоскональ себе» [4].

Таким чином, ми бачимо, що 45% учасників Проєкту, зареєструвалися ФОП і продовжили свою діяльність як підприємці. Це свідчить про доволі високу ефективність програми. Відомо, що кожен третій бізнес закривається у перший рік діяльності [2]. Запропонований Проєкт покликаний сприяти зайнятості та самозайнятості населення через розвиток підприємництва, що покликане сприяти подоланню сучасних викликів соціуму України.

Висновки. Ефективність подібних програм можна оцінювати багатьма різними методами. Ми являємося прихильниками того, що необхідно порівнювати зміну від податкових надходжень до вартості освітніх програм. І за умови перевищення очікуваних податкових надходжень вартості освітніх програм (при терміні 1 рік), реалізовувати такі освітні програми.

Під час війни спостерігається значна зміни структури економіки, то подібні проекти можуть стати рятівним містком для невеликих громад. Проте, для підтвердження цієї гіпотези варто провести більш комплексні дослідження.

Список використаних джерел

1. Виграно 5 грантів на розвиток бізнесу, серед переможців ВПО і підприємці Житомирської області. Real Ukrainians. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02CawCFukzSGT5f65xMuSGwJvBz3ozhMuhF3wTRQB5AAEUxhh85FabM9rLgznad6K7l&id=100087592680972&locale=uk_
2. Кожен третій ФОП закривається в перший рік роботи. Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/foronomics-2024-9>(дата звернення 20.10.2024).
3. Мікрогрантовий проєкт «Школа підтримки малого та середнього бізнесу». Гурт. URL: <https://gurt.org.ua/news/grants/88151/>
4. Річний звіт ГО «Вдоскональ себе». NGO Improve yourself. Веб-сайт. URL: https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=341372735469614&id=100087906690005&rdid=1hc5pdkhVXyrPCJR (дата звернення 12.10.2024).

СЕКЦІЯ 3
НАУКОВІ ДЕБЮТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

**COMPONENTS OF ENTREPRENEURSHIP
AND TERRITORIAL COMMUNITY DEVELOPMENT
IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES**

Nina KOVAL

*master's degree Polissia National University
Scientific director – Mariia PLOTNIKOVA, PhD*

Introduction. The rapid growth of cities has led to a range of problems, such as air pollution, traffic congestion, and housing shortages. To address these issues, cities are implementing green technologies, promoting urban-to-rural migration, and investing in community development programs. A growing emphasis on sustainability and environmental protection is driving a shift towards greener lifestyles and communities.

Research results. In response to growing concerns about climate change, resource depletion, and social inequality, there has been a significant shift in the way we think about economic development. Today, there is a growing emphasis on sustainability, environmental protection, and social justice. This approach showcased a paradigm shift from development models that prioritized economic growth and efficiency at the expense of social equity and environmental sustainability to a more inclusive and holistic approach that seeks to address the needs of all people and protect the planet. The cost of achieving sustainable development and improving living standards remains uncertain, even for developed countries. Young people are motivated to move to the countryside by a desire for a more sustainable and fulfilling lifestyle, a sense of community, and the opportunity to connect with nature. To implement ecological homestead settlements, it is necessary to create territorial communities, develop consumer cooperatives, and promote sustainable economic development in rural areas.

Ecological settlements seek to create a more sustainable and equitable way of life, promoting environmental stewardship, social justice, and personal well-being. Ecological settlements offer a unique opportunity to live in harmony with nature, create a strong sense of community, and contribute to a more sustainable future. By focusing on self-sufficiency, environmental stewardship, and social justice, ecological settlements can provide a model for a more sustainable way of life. Ecological settlements are communities that prioritize sustainability, self-sufficiency, and a connection with nature. They are based on a shared vision of a better future and are often governed by democratic principles.

Migration is influenced by personal factors such as economic needs and lifestyle preferences, as well as government policies and institutional structures. Ecovillages are characterized by their focus on sustainability, community participation, and a holistic approach to life. They often challenge traditional ways of living and prioritize a more connected and sustainable future. A SWOT analysis can help identify opportunities

and challenges for creating a network of experts who can provide advisory services to rural communities and support the development of the agriindustrial sector.

The national economy is complex and multifaceted, serving various functions beyond production, such as technology, distribution, politics, and environmental protection. Family homesteads have gained international attention as a model for sustainable living and community development. People from over 20 countries have visited family homesteads in Ukraine to learn more about this approach. Family homesteads are a popular model for sustainable living in Ukraine, attracting people with diverse backgrounds and skills. To promote the development of homesteads, clear regulations, information support, and land banking are needed. Homesteads can contribute to reducing import dependency, promoting spiritual development, and reducing waste.

Conclusions. Focusing on the role of informal institutions in building social capital can strengthen community engagement and collaboration. Family homesteads are a popular model for sustainable living in Ukraine, emphasizing community, cooperation, and self-governance. Weak local governance and limited community engagement are hindering development in rural areas.

References

1. Khodakovsky Ye., Voytenko A., Plotnikova M, Buluy O. Psychological foundations of innovative regional management and planning community development. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2021. Vol. 6. P.. 58–64. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.6.58.

2. Shvets T., Ovdyyuk O., Plotnikova M. Kostiuk L Entrepreneurship and multifunctional rural development: public management, strategy, organization and planning. *Ekonomika ta derzhava*. 2021. Vol. 4. P. 137–142. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.4.137.

3. Tkachuk V., Shvets T., Plotnikova M. Strategic investment entrepreneurship management in the territorial communities development. *Agrosvit*, 2020. Vol. 24. P. 12–21. doi: 10.32702/2306-6792.2020.24.12.

4. Ramanauskas, J., Buluy, OPrysiashniuk, O., Plotnikova, M. Trends of asymmetries and imbalances in rural development. *Scientific Horizons*. 2020. Vol. 02 (87), 66–74. doi: 10.33249/2663-2144-2020-87-02-66-74.

5. Yakobchuk, V., Khodakovsky, Y., Heimerl, O., Plotnikova, M. Alternative imperatives of the decentralized societies activities. *Scientific Horizons*, 2020. Vol. 04 (89). P. 15–26. doi: 10.33249/2663-2144-2020-89-4-15-26.

6. Khodakovsky, Y., Prysiashniuk, O., Buluy, O., Plotnikova, M. Innovation and investment bases of management decisions in entrepreneurship. *Scientific Horizons*, 2020. Vol. 08 (93). P. 21–30. do i: 10.33249/2663-2144-2020-93-8-21-30.

7. Plotnikova M.F. Multifunctional Development Of Rural Areas. *Black Sea Economic Studios. Scientific journal*. 2018. Vol. 32. P. 66–71.

8. Dovzhenko V., Voytenko A., Plotnikova M. The use of european experience of participatory management in strategic planning of territorial communities development. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*. 2020. Vol. 12. available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1957>.

9. Voytenko A., Plotnikova M., Buluy O. Information technologies in communication and interaction of government, society and business in public administration, local self-government and entrepreneurship development. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*. 2021. Vol. 2. available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1979>.

PROMISING DIRECTIONS FOR DEVELOPING THE RESOURCE POTENTIAL OF BUSINESS AND SOCIETY

Andrey KUSHNIRUK

*master's degree Polissia National University
Scientific director – Tatyana SHVETS, PhD*

Introduction. The increasing urbanization of our planet has created a complex web of interconnected problems, from pollution and overcrowding to social inequality and economic disparities. Addressing these challenges requires a holistic approach that combines sustainable development, community engagement, and effective governance.

Research results. A paradigm shift has occurred in socio-economic development, moving away from an industrial focus and toward a more sustainable and equitable approach that prioritizes nature and human well-being. This approach represented a departure from traditional, top-down approaches and a move toward inclusive and sustainable development that benefits everyone in society. Creating a formal network of participatory management specialists can help build a strong support platform for rural communities. By forming a network of participatory management specialists, we can leverage their expertise and resources to provide valuable support and services to rural communities.

Improving the quality of life and ensuring sustainable resource use is a complex challenge that has not been fully addressed by any country, regardless of its level of economic development. Young people are attracted to the countryside for its benefits, including a sense of ownership, a slower pace of life, greater connection to nature, and opportunities for physical and mental well-being. Ecological homestead settlements prioritize a sustainable and self-sufficient way of life, incorporating organic farming, permaculture, waste reduction, renewable energy, and a holistic approach to education. Ecological settlements offer a sustainable alternative to traditional societies, prioritizing harmony with nature and community well-being.

Ecological settlements aim to foster a culture of respect for nature, care for others, and healthy living. Ecological settlements seek to achieve a holistic approach to sustainability by addressing social, cultural, economic, and ecological needs. They aim to promote self-sufficiency, environmental stewardship, and social justice. Ecovillages are communities that integrate social, cultural, economic, and environmental factors to

create a sustainable and harmonious way of life. By combining information and expertise, a network of participatory management specialists can become a valuable resource for community development, providing advisory services and fostering innovation in the agriindustrial sector. Ecological settlements have emerged as a response to the challenges of modern society, offering a more sustainable and harmonious way of life.

The national economy is a complex system that involves the interaction of various factors, including social, natural, political, and technological elements. These interconnected elements contribute to the overall development and well-being of the nation. Family homesteads offer a sustainable and self-sufficient way of life, promoting environmental stewardship, economic development, and community building. While family homesteads offer many benefits, they also face challenges such as resistance from the local community and public authorities. However, successful family homesteads are often characterized by a high level of education, self-organization, and a willingness to learn and experiment. Family homesteads often attract highly educated individuals, contributing to a creative and innovative environment. Family homestead communities are often characterized by a high level of education, a strong sense of community, and a focus on family and sustainability. These communities can play a vital role in promoting social and economic development in rural areas.

Homesteads can offer numerous benefits to society, including reduced dependence on imports, improved environmental sustainability, and opportunities for spiritual growth. To promote the development of homesteads, governments should provide clear regulations, information support, and access to land. Migration patterns are shaped by a complex interplay of individual choices, government policies, and social and economic factors.

Conclusions. Informal institutions can play a vital role in building trust, cooperation, and social capital within rural communities. By studying and supporting these institutions, we can enhance community development and resilience. The lack of effective local governance has led to the emergence of grassroots initiatives and community-based organizations to address the needs of rural areas. Ecological settlements are communities that prioritize sustainability, environmental protection, and social justice. They often incorporate elements of organic farming, renewable energy, and community-based governance. Ecological settlements aim to create a more just and equitable society by fostering harmony with nature, promoting community well-being, and reducing dependence on unsustainable practices.

References

1. Tkachuk, V., Shvets, T. and Plotnikova, M. Strategic investment entrepreneurship management in the territorial communities development. *Agrosvit*, 2020. Vol. 24. P. 12–21. doi: 10.32702/2306-6792.2020.24.12.
2. Ramanauskas, J., Buluy, OPrysiashniuk, O., Plotnikova, M. Trends of asymmetries and imbalances in rural development. *Scientific Horizons*. 2020. Vol. 02 (87), 66–74. doi: 10.33249/2663-2144-2020-87-02-66-74.

3. Yakobchuk, V., Khodakovsky, Y., Heimerl, O., Plotnikova, M. Alternative imperatives of the decentralized societies activities. *Scientific Horizons*, 2020. Vol. 04 (89). P. 15–26. doi: 10.33249/2663-2144-2020-89-4-15-26.

4. Khodakovsky, Y., Prysiazhniuk, O., Buluy, O., Plotnikova, M. Innovation and investment bases of management decisions in entrepreneurship. *Scientific Horizons*, 2020. Vol. 08 (93). P. 21–30. do i: 10.33249/2663-2144-2020-93-8-21-30.

5. Plotnikova M.F. Multifunctional Development Of Rural Areas. *Black Sea Economic Studios. Scientific journal*. 2018. Vol. 32. P. 66–71.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН В ОПОДАТКУВАННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ УКРАЇНИ

Наталія БЛАЖКО

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – д.е.н, професор Олександр ВІЛЕНЧУК

Вступ. В умовах повномасштабної агресії Росії проти України, аграрний сектор стикається з величезними викликами, що вимагають реформування податкової системи. Це питання є актуальним, оскільки зрівноважена податкова політика може стимулювати розвиток цього сектору, особливо в контексті післявоєнного відновлення країни.

Теоретико-методологічні аспекти оподаткування сільськогосподарських товаровиробників відображено в працях: О.Ю. Буцької, А.В. Бурковської, Т.П. Добрунік, Г.В. Голобородько, М. Ігнатенка, Є.С. Подакова, О.В. Радова, А.В. Руснак, Р.В. Сидоренка. Проте, зважаючи на об'єктивні потреби змін у системі оподаткування товаровиробників, постає необхідність здійснення подальших досліджень у заданому напрямі.

Результати дослідження. Завдяки традиційно потужному продовольчому експорту, Україна є одним з гарантів продовольчої безпеки у світі. До повномасштабної війни за обсягами експорту Україна входила до п'ятірки найбільших експортерів зернових у світі, експортували $\frac{3}{4}$ від того, що виробляли, внутрішнє споживання зернових становило лише 20–25 %. Україна постачала 10 % світового експорту пшениці, понад 14 % кукурудзи і 47 % соняшникової олії. Наразі завдяки допомозі партнерів Україна залишається ключовим постачальником на світових ринках зерна та соняшникової олії, з часткою понад 10 % міжнародної торгівлі. У 2023 р. експортовано 16,1 млн т пшениці до 65 країн, 26,2 млн т кукурудзи до 80 країн і 5,7 млн т соняшникової олії до 130 країн світу [1].

Разом з цим воєнні дії, які відбуваються в Україні внаслідок широкомасштабної агресії Російської Федерації з 2022 р., призвели до значних

ризиків продовольчої безпеки в Україні, яке спричинене, зокрема, порушенням логістичних ланцюгів, зруйнуванням інфраструктури, зменшенням кількості виробленого продовольства на діючих підприємствах.

Зміни в оподаткуванні сільськогосподарських товаровиробників в Україні протягом 2021-2023 рр. мали значний вплив на розвиток аграрного сектору. З одного боку, пандемія COVID-19 та економічні наслідки військової агресії Росії призвели до необхідності змін у податковій політиці, з іншого боку, сільськогосподарські виробники потребували додаткової підтримки та стимулів для розвитку [2]. Основними змінами в системі оподаткування слід визнати: введення пільгових умов для аграрних підприємств під час пандемії COVID-19; перегляд ставок ПДВ для деяких видів сільськогосподарської продукції; спрощення системи оподаткування для малих сільськогосподарських виробників.

Таблиця 1

Податкові зміни для сільськогосподарських підприємств (2021-2023 рр.)

Рік	Зміна ПДВ для аграріїв	Податкова підтримка під час війни	Спрощення для малих виробників
2021	ПДВ 14% на певні товари	-	Введення спец. режиму
2022	Тимчасове скасування ПДВ	Компенсація витрат на пальне	Збільшення податкових пільг
2023	Повернення до 20%	Зниження ставок для малих фермерів	Збільшення лімітів по ЄП

Джерело: сформовано автором на основі [2].

Воєнний стан та фінансово-економічні труднощі в Україні, спричинили необхідність у зміні підходів до оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Держава запровадила низку податкових заходів для підтримки галузі, що дозволило підприємствам адаптуватися до нових умов і продовжити діяльність в умовах невизначеності та ризикованості.

Таблиця 2

Податкові пільги для аграріїв під час війни (2022-2023 рр.)

Пільга	Рік запровадження	Ефект на галузь
Скасування ПДВ на певні товари	2022	Зниження податкового навантаження
Компенсація вартості пального	2022	Зменшення витрат фермерів
Пільгові кредити під 0%	2023	Підтримка інвестиційної активності

Джерело: сформовано автором на основі [3].

Сучасний стан оподаткування сільськогосподарських товаровиробників України дійсно демонструє значні зміни, обумовлені низкою зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливали на аграрний сектор протягом 2021-2023 рр. Зокрема, важливим зовнішнім фактором стала, як зазначено вище, глобальна пандемія COVID-19, яка порушила міжнародні ланцюги постачання та створила значні логістичні проблеми. Це призвело до подорожчання імпортованих сировинних матеріалів та добрив, що збільшило витрати аграрних виробників.

Серед внутрішніх факторів дестабілізації національної економіки варто відзначити підвищення вартості палива та енергоносіїв, що стало результатом як глобальних енергетичних криз, так і військових дій. Це безпосередньо вплинуло на витрати агровиробників, особливо тих, хто залежав від дизельного пального та електроенергії для виконання виробничо-господарської діяльності. Внутрішня інфляція також значно вплинула на закупівельні ціни та зарплати в аграрному секторі, що змусило підприємства шукати нові шляхи зменшення податкового тягаря [4].

Водночас міжнародні виклики, зокрема зміни у торговельних відносинах з Європейським Союзом та іншими партнерами, також вплинули на ситуацію. Впровадження певних квот і тарифних обмежень на експорт сільськогосподарської продукції з України змусило виробників переорієнтуватися на нові ринки, що потребувало адаптації не лише виробничих процесів, але й податкової політики. Окрім того, варто зазначити і роль валютних коливань, які вплинули на доходи агровиробників, що експортують свою продукцію, та призвели до додаткових фінансових труднощів у зв'язку зі змінами у валютних курсах.

Важливу роль у підтримці сільськогосподарського сектора під час війни відіграли спеціальні заходи, запроваджені державою для аграріїв, які постраждали внаслідок бойових дій. Серед них скасування ПДВ на окремі товари першої потреби, компенсація витрат на пальне, а також доступ до пільгового кредитування під 0%. Ці заходи не лише допомогли фермерам вижити у складних умовах, але й сприяли збереженню робочих місць та підтримці продовольчої безпеки країни [5].

Висновки. Відтак тенденції в оподаткуванні сільськогосподарських товаровиробників України у 2021-2023 роках свідчать про необхідність гнучкого підходу до податкової політики з урахуванням змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Податкова підтримка аграрного сектору є важливою умовою для його сталого розвитку, особливо в умовах війни та економічної нестабільності. Однак, для досягнення бажаного результату необхідно не лише реагувати на поточні виклики, а й активно формувати проактивну політику, що сприятиме зміцненню аграрного сектору в довгостроковій перспективі.

Важливо наголосити на адаптації податкових ставок, регулярно переглядаючи їх відповідно до економічної ситуації в країні та міжнародних тенденцій. Це дозволить аграріям мати більше фінансових ресурсів для інвестування у розвиток своїх підприємств. Крім того, важливим є збільшення фінансової підтримки аграріїв через безповоротні дотації, пільгові кредити й програми компенсації витрат, що забезпечить стабільність аграрного сектору та його конкурентоспроможність на ринку.

Важливо також заохочувати аграріїв до впровадження нових технологій і інноваційних рішень, створюючи спеціалізовані фонди та програми, що підтримують аграрні стартапи та інноваційні проекти. Підвищення обізнаності аграріїв про податкове законодавство та нові можливості підтримки з боку держави є не менш важливим. Це може бути реалізовано шляхом проведення

семінарів, тренінгів та створення доступних інформаційних платформ, що дозволять аграріям своєчасно реагувати на зміни у законодавстві.

Окрім цього, Україні слід активніше співпрацювати з міжнародними організаціями, які займаються підтримкою аграрного сектору, для отримання експертної допомоги та фінансових ресурсів. Це дозволить підвищити ефективність заходів, спрямованих на розвиток сільського господарства, і забезпечити стійкість галузі у складних умовах. Таким чином, реалізація вищезазначених пропозицій може суттєво сприяти стабільному розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні, що позитивно вплине на економіку країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Лупенко, Ю. О. Андрос С.В. Банківське кредитування аграрного сектору економіки. Економічний вісник НТУУ «КПІ»: збірник наукових праць. 2019. № 16. С. 196–207.

2. Продовольча безпека: світові тенденції та можливості агропродовольчого комплексу України: моногр. / за ред. Л.В. Шинкарук. Київ: НУБіП, 2022. 306 с.

3. Данькевич С.М., Дребот О.І., Паляничко Н.І. Фінансово-економічний механізм збалансованого використання земель лісогосподарського призначення (на прикладі Малого Полісся України): моногр. / за ред. О.І. Дребот. Київ: Аграрна наука, 2023. 415 с.

4. Державна податкова служба України: відповідь на запит на отримання публічної інформації (лист від 26.01.2024 № 203/ЗП/99-00-19-03-02-10).

5. Продовольча безпека: світові тенденції та можливості агропродовольчого комплексу України: моногр. / за ред. Л.В. Шинкарук. Київ: НУБіП, 2022. 306 с. URL: chromeextension://efaidnbnmn-nibpcajpcglclefindmkaj/https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u317/2022_monografiya_prodovolcha_bezpeka.pdf.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ, ПОДАТКОВИЙ ОБЛІК І АУДИТ

Вікторія БОНДАРЧУК

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., професор Лариса СУЛІМЕНКО

Вступ. У контексті глобальних екологічних викликів та зростаючого усвідомлення необхідності збалансованого розвитку, екологічне оподаткування стає все більш важливим інструментом державної політики. Україна, як країна з багатим природним потенціалом та значними екологічними проблемами, успадкованими з радянських часів, стоїть перед необхідністю вдосконалення своєї системи екологічного оподаткування.

Згідно з Податковим кодексом України, екологічний податок – це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів забруднюючих речовин у повітря та воду, розміщення відходів та утворення радіоактивних відходів [3].

Результати дослідження. Основні цілі екологічного оподаткування можна визначити наступним чином:

1. Регулювання екологічних ризиків, оскільки екологічні податки стимулюють підприємства до зменшення викидів забруднюючих речовин, що позитивно впливає на якість повітря, води та ґрунтів.
2. Фінансування екологічних програм: зібрані кошти від екологічних податків використовуються на реалізацію екологічних проектів і програм, що сприяють збереженню довкілля.
3. Стимулювання інновацій: підприємства, які прагнуть зменшити податкове навантаження, можуть інвестувати в нові технології та екологічно чисті рішення[6].

Облік екологічного податку зазвичай ведеться окремо від інших податкових зобов'язань, що забезпечує прозорість фінансових потоків та ефективний контроль. Ключовим моментом при цьому є правильне документальне оформлення всіх операцій, пов'язаних із викидами та утилізацією відходів та проведення відповідних розрахунків за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, за їх скиди безпосередньо у водні об'єкти, за розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях та за утворення радіоактивних відходів, необхідних для достовірного нарахування екологічних платежів. Для цього підприємства формують спеціальну податкову звітність – Податкову декларацію екологічного податку та подають її до податкових органів у встановлені законодавством терміни.

Аудит екологічного податку передбачає перевірку правильності нарахування, сплати та використання цього податку відповідно до

законодавства. Це може включати оцінку відповідності підприємства екологічним стандартам, перевірку точності даних у звітності та забезпечення дотримання всіх нормативних актів. Мета аудиту полягає в мінімізації ризиків недотримання законодавства та виявленні можливих порушень або неточностей в обліку [5].

Аналізуючи положення Податкового кодексу щодо платників податку, можна помітити, що вони охоплюють широке коло суб'єктів – від великих промислових підприємств до окремих громадян, які використовують транспортні засоби. Це свідчить про намагання законодавця реалізувати принцип "забруднювач платить" на всіх рівнях [2].

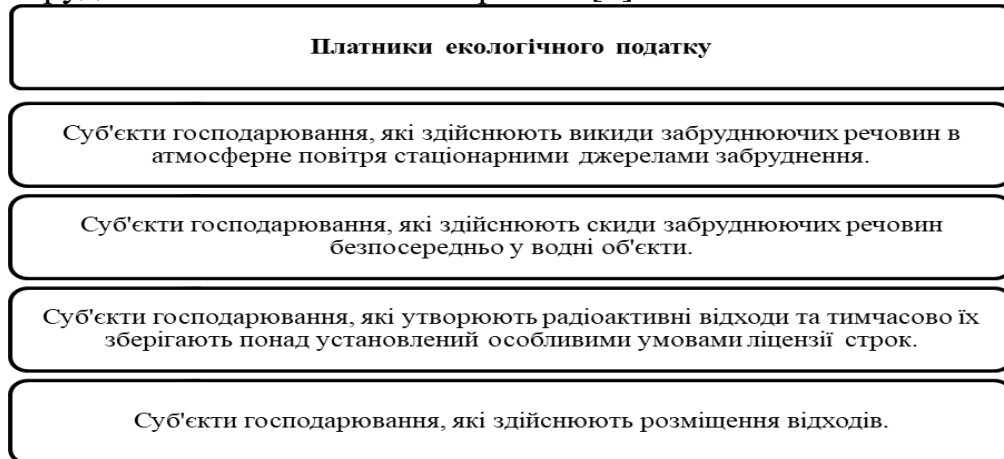

Рис.1 Платники екологічного податку

Джерело: власні дослідження.

Особливу увагу привертають ставки екологічного податку, встановлені Податковим кодексом. Вони диференційовані залежно від виду забруднюючої речовини та її небезпеки для навколишнього середовища. Механізм обчислення податку, передбачений Податковим кодексом, базується на фактичних обсягах викидів та скидів забруднюючих речовин. Цікавим аспектом є розподіл надходжень від екологічного податку. Згідно з Бюджетним кодексом України, значна частина цих коштів спрямовується до місцевих бюджетів. Це потенційно може сприяти вирішенню локальних екологічних проблем [1].

В науковій економічній літературі зазначається про те, що екологічне оподаткування в Україні стикається з численними проблемами, які заважають його ефективності. По-перше, існуючі ставки податку є занадто низькими, що не стимулює підприємства зменшувати викиди забруднюючих речовин. А це означає, що вартість забруднення не є достатньою мотивацією для впровадження екологічних практик.

По-друге, недостатня диференціація ставок, які не враховують регіональні особливості та різний рівень небезпеки від забруднення, що може призводити до нерівномірного навантаження на бізнес.

Третім викликом є неефективний механізм розподілу надходжень від екологічного податку, оскільки значна частина коштів не спрямовується на вирішення екологічних проблем. Це викликає недовіру підприємств, які не бачать реальних результатів від своїх сплат податків.

Четвертим аспектом, що заважає ефективності екологічне оподаткування, є недосконала система контролю, яка не забезпечує належного моніторингу дотримання екологічного законодавства. Це дозволяє підприємствам ухилятися від сплати податків або подавати недостовірну інформацію. І нарешті, відсутність комплексного підходу до екологічного оподаткування призводить до розрізнених заходів, які ускладнюють реалізацію екологічної політики. Для покращення ситуації Україні необхідно вирішити ці проблеми, щоб забезпечити реальний вплив екологічного оподаткування на охорону навколишнього середовища [4].

Перспективи розвитку екологічного оподаткування в Україні мають великий потенціал для поліпшення екологічної ситуації. По-перше, необхідно розширити базу оподаткування, запровадивши нові податки, такі як податок на упаковку та енергоносії. Це допоможе зменшити відходи та спонукати до енергозбереження. По-друге, важливо підвищити та диференціювати ставки податків, адаптуючи їх до реальних екологічних витрат та регіональних особливостей.

Вдосконалення механізму розподілу надходжень від сплати податків дозволить використовувати кошти на цільові екологічні програми. Впровадження екологічних пілг та субсидій стимулюватиме підприємства впроваджувати екологічно чисті технології. Важливо також посилити контроль за дотриманням екологічного законодавства та підвищення відповідальності за його порушення.

Інтеграція екологічного оподаткування в загальну економічну політику забезпечить синергію між екологічними і економічними цілями. Гармонізація з нормами ЄС допоможе Україні наблизити свою систему до європейських стандартів. Лише комплексний підхід до розвитку екологічного оподаткування дозволить досягти сталого розвитку та поліпшення якості навколишнього середовища [2].

Висновки. Підсумовуючи, можна зазначити, що положення Податкового кодексу України щодо екологічного оподаткування створюють базову основу для реалізації принципу "забруднювач платить", однак, ця система потребує подальшого вдосконалення та розвитку. Тому необхідно переглянути ставки податку, вдосконалити систему моніторингу забруднення, розробити механізми цільового використання надходжень від екологічного податку.

У кінцевому результаті, ефективність екологічного оподаткування в Україні залежить не лише від положень Податкового кодексу, але й від їх практичної реалізації, від спроможності держави забезпечити контроль за дотриманням екологічного законодавства, а також від готовності суспільства взяти на себе відповідальність за збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Панченко О.Д. Екологічне оподаткування в Україні: реалії та перспективи в умовах сталого розвитку. Економіка та суспільство. Випуск № 64. 2024. URL: <http://surl.li/bopgzc>.

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

4. Новіцький М. Реалії та перспективи розвитку екологічного оподаткування в Україні. Актуальні питання фінансової теорії та практики. Збірник матеріалів Десятої заочно-дистанційної наукової конференції студентів і молодих вчених, м. Тернопіль, ЗУНУ, 26 квітня 2023 р. Ч. 2. URL: <http://surl.li/qjcnbq>.

5. Шульга Т.М. Становлення і розвиток екологічного оподаткування в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2023 № 6-3 том 2. С.67-69. URL: <http://surl.li/btmogr>.

6. Ярошевич Н., Якимів А. Екологічний податок як інструмент реалізації державної екологічної політики. Економіка та суспільство. 2022. №36. URL: <http://surl.li/qrmsch>.

КОНТРОЛЬ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Лілія ГАЙДАМАЧЕНКО

здобувач освітнього ступеня магістр, Поліський національний університет

Науковий керівник – к. е. н., доцент Ніна ЦЕГЕЛЬНИК

Вступ. Контроль за оплатою праці працівників закладів освіти є невід’ємною складовою системи управління освітніми установами, що визначає не лише фінансову стабільність організацій, але й загальний мотивований клімат працюючих колективів. Уявлення про гідну оплату праці як основного чинника задоволення працівників та їхньої мотивації до професійної діяльності впливають з важливого соціального контексту, в якому функціонують сучасні освітні заклади.

У порівнянні з іншими секторами економіки, управління оплатою праці в освіті має свої специфічні особливості, які зумовлені бюджетним фінансуванням, розвитком освітніх реформ та динамікою змін у законодавстві. Відзначається необхідність не лише визначення справедливої оплати праці, але й ведення її точного обліку, аналізу витрат та контролю, що передбачає чіткі процедури та механізми для запобігання зловживанням та забезпечення прозорості фінансових потоків.

Результати дослідження. Оплата праці працівників закладів освіти є важливою складовою соціально-економічного захисту педагогів і забезпечення

ефективної роботи освітньої системи. В умовах сучасної реформи освіти питання контролю оплати праці набуває особливої актуальності, оскільки впливає на мотивацію та продуктивність працівників. Контроль з оплати праці допомагає забезпечити справедливий розподіл заробітної плати, дотримання трудового законодавства та своєчасне виправлення можливих відхилень.

Контроль з оплати праці передбачає його вивчення та аналіз, що дозволяє:

- забезпечити відповідність заробітної плати вимогам законодавства та локальних нормативних актів;
- оптимізувати витрати закладу освіти на оплату праці;
- визначити та реалізувати об'єктивні критерії для оцінки працівників;
- запобігти зловживанням і несправедливому розподілу фінансів.

Контроль за оплатою праці працівників закладів освіти включає в себе кілька ключових складових, які забезпечують ефективність цього процесу (рис. 1.).

Ці складові дають змогу забезпечити комплексний і системний підхід до контролю за оплатою праці працівників закладів освіти, забезпечуючи однозначність, прозорість і ефективність в цій важливій сфері. Це, у свою чергу, сприяє створенню здорового і мотивованого трудового середовища у закладах.

Контроль оплати праці в освітніх закладах включає як зовнішні, так і внутрішні заходи.

Зовнішній контроль за оплатою праці працівників закладів освіти полягає в перевірці дотримання законодавства щодо трудових відносин та виплати заробітної плати з боку державних органів і контролюючих установ. Його основні завдання – забезпечення відповідності оплати праці працівників чинним нормам, уникнення затримок у виплатах та запобігання порушенням прав працівників.

Внутрішній контроль за оплатою праці працівників закладів освіти є важливим механізмом, що забезпечує прозорість, точність та законність нарахування та виплат заробітної плати. Внутрішній контроль реалізується на рівні адміністрації та бухгалтерії навчальних закладів, а також через регулярний моніторинг і перевірку дотримання фінансових процедур.

Внутрішній контроль за оплатою праці працівників можна поділити на три етапи:

- первинний контроль – здійснюється на рівні керівництва структурних підрозділів закладу (директор, завідувачі кафедр). На цьому етапі контролюється своєчасність подання табелів обліку робочого часу, звітів про відрядження, лікарняних тощо;
- фінансовий контроль – проводиться бухгалтерією, яка перевіряє правильність нарахувань та відрахувань із заробітної плати, оформлення документації та дотримання трудових угод;
- контроль результатів – після виплат проводиться аналіз відповідності фактичних виплат плановим показникам та оцінка ефективності використання фонду оплати праці.

Складові контролю з оплати праці працівників закладів освіти	
Законодавство	Встановлення національних і локальних законодавчих актів, які регулюють оплату праці, нарахування соціальних виплат, податку на доходи фізичних осіб та інші аспекти трудових відносин
Внутрішні регламенти	Розробка і впровадження локальних нормативних документів, що визначають правила нарахування заробітної плати та премій
Трудові контракти	Оформлення трудових угод із працівниками, які містять деталізацію умов оплати праці
Облікові документи	Ведення системи обліку робочого часу, лікарняних листів, відпусток та інших факторів, що впливають на обсяг зарплати
Фінансова звітність	Систематичне складання звітів про витрати на оплату праці, що забезпечує прозорість і контроль за використанням коштів
Аудит	Проведення внутрішнього або зовнішнього фінансового аудиту для оцінки правильності нарахування та виплат заробітної плати
Моніторинг	Систематичне спостереження за дотриманням процедур та стандартів, визначених для оплати праці
Аналіз відхилень	Оцінка відмінностей між запланованими та фактичними витратами на оплату праці, що дозволяє виявити проблемні аспекти
Економічний аналіз	Використання різних фінансових показників для оцінки ефективності використання коштів на оплату праці
Преміювання і матеріальні заохочення	Визначення принципів та критеріїв нарахування премій і бонусів, що сприяють мотивації працівників
Оцінка ефективності праці	Встановлення чітких критеріїв для оцінки продуктивності працівників, що впливають на рівень їхнього доходу
Підвищення кваліфікації	Організація навчальних програм для працівників з питань трудового законодавства, оплати праці та управлінських навичок
Консультації та підтримка	Надання консультацій працівникам щодо їхніх прав і можливостей в області оплати праці

Рис. 1. Характеристика складових контролю з оплати праці працівників закладів освіти

Джерело: власна розробка автора.

Висновки. Контроль з оплати праці працівників закладів освіти є важливим інструментом для забезпечення ефективного управління фінансами і мотивації персоналу. Використання прозорих процедур і регулярного аналізу витрат дозволяє досягати більшої ефективності в управлінні оплатою праці, знижуючи ризики фінансових проблем і покращуючи робочі умови працівників.

Отже, ефективний контроль з оплати праці має значний вплив на мотивацію працівників закладів освіти. Працівники, які отримують справедливу і своєчасну заробітну плату, відчують більше задоволення від роботи, що позитивно впливає на їхню продуктивність. Крім того, прозорість у системі оплати праці підвищує довіру до керівництва і сприяє формуванню позитивного мікроклімату в колективі.

Список використаних джерел

1. Про оплату праці: Закон України від 24.03.95 р. № 108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Ходаківська Л.О. Внутрішньогосподарський контроль розрахунків з оплати праці. *Економіка та суспільство*. 2018. № 17. С. 668–673.

РОЛЬ ЖІНКИ В КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ РФ ТА УКРАЇНИ В ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2014 -2024 рр.

Ганна ГОЛУБ

*учениця 10 класу КЗ СОР Глухівський ліцей-інтернат
з посиленою військово-фізичною підготовкою*

Війна не робить винятків, вона дотична як до жінок, так і чоловіків. При цьому жіноча історія у війні довго залишалася ненаписаною. Нині проблема звиятиги жінок у війнах полягає в тому, що дана тема є неабияк актуальною та потребує більш ретельного вивчення. Це пов'язано з тим, що протягом десятиліть і до останнього часу історики мало приділяли уваги вивченню ролі та місця жінок в історії України. Їх цікавили лише військові й дипломатичні аспекти конфлікту. При цьому історія зосереджувала увагу тільки довкола чоловічої військової еліти, яка приймала важливі, доленосні рішення. Таким чином, жіночі подвиги під час війни є важливим аспектом, який потребує ретельного дослідження [5].

Загальновідомо, що основними причинами початку збройної агресії РФ проти України були: неспроможність РФ після переможної Революції гідності продовжувати неоімперську політику щодо України, утверджувати свої проросійські наративи, прагнення знищити Україну як державу. Росія з 2014 р. вела на українських територіях “гібридну війну”, яка передбачала агресію без офіційного оголошення війни, нехтування агресором міжнародними нормами

ведення бойових дій та чинними угодами й досягнутими домовленостями та широкого використання методів інформаційної боротьби й терору.

Роль жінки в подіях російсько-української війни недооцінена. Жінки зі зброєю в руках та набором медикаментів виборюють цілісність України на рівні із чоловіками. Катерина Поліщук (Пташка) – музикантка за освітою, тернопільчанка - служить парамедикинею в «Госпітальєрах» з 2021 року. 24 лютого 2022 року Катерина Поліщук поїхала до Маріуполя. Після того, як розбомбили шпиталь, де вона перебувала, допомагала гарнізону "Азовсталі". На Азовсталі вона не лише рятувала життя бійців, але й підтримувала бойовий дух побратимів. Навесні 22-го року весь світ дізнався про цю парамедикиню [2].

Олександра Крученко – парамедикиня, закінчила Глухівське медичне училище, потім служила медицинею в Сумському прикордонному загоні, а пізніше її перевели на Донеччину. 24 лютого 2022 року Олександрю Крученко передислокували на завод "Азовмаш". Згодом разом з побратимами відправилися до "Азовсталі", звідки потрапила в російський полон [4].

Анастасія Леонова – інструктор з тактичної медицини, яка навчала майже 3000 військових за 3 місяці та рятувала сотні життів.

Жінки, які виступили проти ворога не зі зброєю, а з медичним інструментом, допомагали рятувати життя українським захисникам, які боролися проти окупанта. Ці жінки вивозили поранених, надавали їм невідкладну допомогу на лінії зіткнення, постійно ризикуючи власним життям; пройшли полон та не втратили надію на перемогу.

У різний час жінки на фронті оволоділи багатьма воєнними спеціальностями: від медицини та зв'язку до розвідки, деякі, навіть, узяли до рук автомати. На жаль, у сучасному світі жінкам також довелося зіштовхнутися з війною через вторгнення Росії в Україну. Ще у 2014 році багато з них кинули свою улюблену справу й вирушили на фронт для захисту своєї країни (Юлія Матвієнко «Білка», Олена Білозерська, Вікторія Дворецька "Дика", Адріана Сусак, Ольга Сімонова тощо), інші ж продовжили виконувати надзвичайно важливу роль в тилу [2].

Неоціненну роботу проводять і жінки-волонтерки, які з початком повномасштабного вторгнення допомагали нашим збройним силам: постачали продукти харчування, воду, одяг, збирали гроші на озброєння, під кулями вивозили людей із окупованих територій або тих, де ведуться активні бойові дії (Донецька, Луганська, Харківська, Запорізька, Херсонська обл.). Жінки різних професій: Ольга Шульгач-Попенко- лікарка, Альона Кривуляк - директорка департаменту Національних гарячих ліній та соціальної допомоги Громадської організації «Ла Страда-Україна», Лариса Радкевич – викладачка, Ірина Гринжук – підприємця, Євгенія Девіс – психологиня; поєднували власну справу із волонтерством, надаючи допомогу найбільш вразливим верствам суспільства та допомагаючи ЗСУ [4].

Висновок. Проаналізувавши військовий шлях таких жінок: Інни Дерусової – першої жінки Героя України (посмертно), бойового медика полку «Азов» Юлії Зубченко; військовослужбовиці Іноземного легіону ТРО ЗСУ

Таліти до Валле; Юлії Матвієнко («Білка»), Вікторії Дворецької («Дика»), Андріани Сусак – снайперок батальйону «Айдар»; Ольги Сімонової військовослужбовці 24-тої окремої механізованої бригади ім. Данила Галицького; Лесі Литвинової – саперки; Олександри Крученко – бойової медицині "Азовмашу" та "Азовсталі" можна стверджувати, що внесок жінок у здобуття перемоги неоціненний, бо вони пройшли крізь пекло: брали участь у штурмах, ексгумували тіла, влаштовували засідки, вивозили поранених, рятували життя побратимам. Кожна з історій жінок-військових унікальна, бо розповідає про страшні сторінки нашого сьогодення, боротьбу народу за свою державу, коли жінки та чоловіки, попри неймовірні труднощі, відстоюють територіальну цілісність нашої держави та оберігають спокій цивільного населення.

Список використаних джерел

1. Апчел О., Біленька Л., Гаврилюк Ю. та ін. Жити попри все: розповіді жінок про війну, 2014 та 2022. ГО «Східноукраїнський центр громадських ініціатив». Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2024. 164 с.
2. Подобна Є. Дівчата зрізають коси: книга спогадів. Український інститут національної пам'яті. Київ : Люта справа, 2018. 346 с.
3. 100+ історій жінок та дівчат у війні Росії проти України: збірка. Т. 1 / уклад.: О. Бучинська, О. Давліканова, І. Лилик, О. Яшкіна та ін.; за ред. О. Давліканової. Київ : ТОВ «ВІСТКА», 2022. 170 с.
4. 100+ історій жінок та дівчат у війні Росії проти України: збірка. Т. 2 / уклад.: О. Бучинська, О. Давліканова, І. Лилик, О. Яшкіна та ін.; за ред. О. Давліканової. Київ : ТОВ «ВІСТКА», 2022. 232 с.
5. Маруся Звіробій, військовослужбовець десантно-штурмових військ ЗСУ [Електронний ресурс]. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3484543-marusa-zvirobij-vijskovosluzbovec-desantnosturmovih-vijsk-zsu.html> (дата звернення : [11.10.2024]).

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКУ ТА ПРИБУТКОВОСТІ ТОВ «АВРОРА АВТО»

Олександр ДЕНИСОВ

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Інна ШУБЕНКО

Вступ. Під час війни з РФ на території, яка вільна від окупантів досить важливим є нормальне функціонування суб'єктів малого бізнесу, причому досить важливим є питання прибутку та прибутковості підприємств. Прибуток – це категорія, яка є однією із найважливіших у діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, адже показує його ефективність, про що наголошують науковці.

Результати дослідження. Провівши комплексну оцінку діяльності ТОВ «Аврора АВТО», були зроблені висновки, що підприємство здійснює свою діяльність на задовільному рівні з невисокою чистою рентабельністю, що на кінець 2023 року склала 2,05 %. Для даного автотранспортного підприємства можна сформуванати основні напрями збільшення прибутку.

По-перше, слід оптимізувати витрати підприємства, що може бути реалізованим через оптимізацію маршрутів: пошук найбільш ефективних шляхів для зменшення витрат на паливо та час перевезення, зацікавленість працівників використовувати паливо ефективно та раціонально.

По друге, для ТОВ «Аврора АВТО» слід постійно підвищувати ефективність господарської діяльності через вдосконалення процесів логістики та забезпечення транспортних засобів та працівників свого підприємства найсучаснішим обладнанням, що сприятиме зменшенню витрат часу, палива, та інших ресурсів.

По- третє, для ТОВ «Аврора АВТО» доцільним розширення асортименту послуг, які надає підприємство, зокрема введення нових послуг для залучення більшої кількості клієнтів. Так як підприємство займається транспортними перевезеннями і територіально перебуває у досить зручному місці 1,5 км від автошляху «Київ-Чоп» доцільним є створення магазину-кафе із формуванням зони відпочинку для водіїв міжнародних перевезень. Ця ідея може бути реалізованою через вкладання значних коштів для створення кімнат відпочинку для водіїв та інших бажаючих осіб відпочити у дорозі.

Вважаємо за необхідне рекомендувати власникам підприємства розширювати зони діяльності, для збільшення прибутку підприємства. Розширення діяльності підприємства сприятиме диверсифікації діяльності підприємства. Але такі ідеї є у власників підприємства, але поки що вони не реалізуються через стан війни в Україні, тому підприємство нині намагається не вийти з бізнесу, а здійснювати та нарощувати існуючий налагоджений бізнес. Під час війни транспортні перевезення автомобільним транспортом стали активно використовуватися в Україні, що пов'язано із нездійсненням авіаційних

перевезень та підвищенням вартості перевезень залізничним транспортом, а іноді неможливістю здійснення залізничних перевезень через ускладнену логістику, тому послуги перевезення вантажним автомобільним транспортом нині користується великою популярністю.

Тому спершу спрогнозуємо чистий прибуток для ТОВ «Аврора АВТО» на найближчі п'ять років, щоб відслідкувати, які фінансові ресурси може створити підприємство для майбутніх інвестицій у магазин-кафе. Для складання прогнозу використаємо програму Excel для формування прогнозу будемо використовувати звітні дані Звіту про фінансові результати за 2021-2023 рр. (рис. 1).

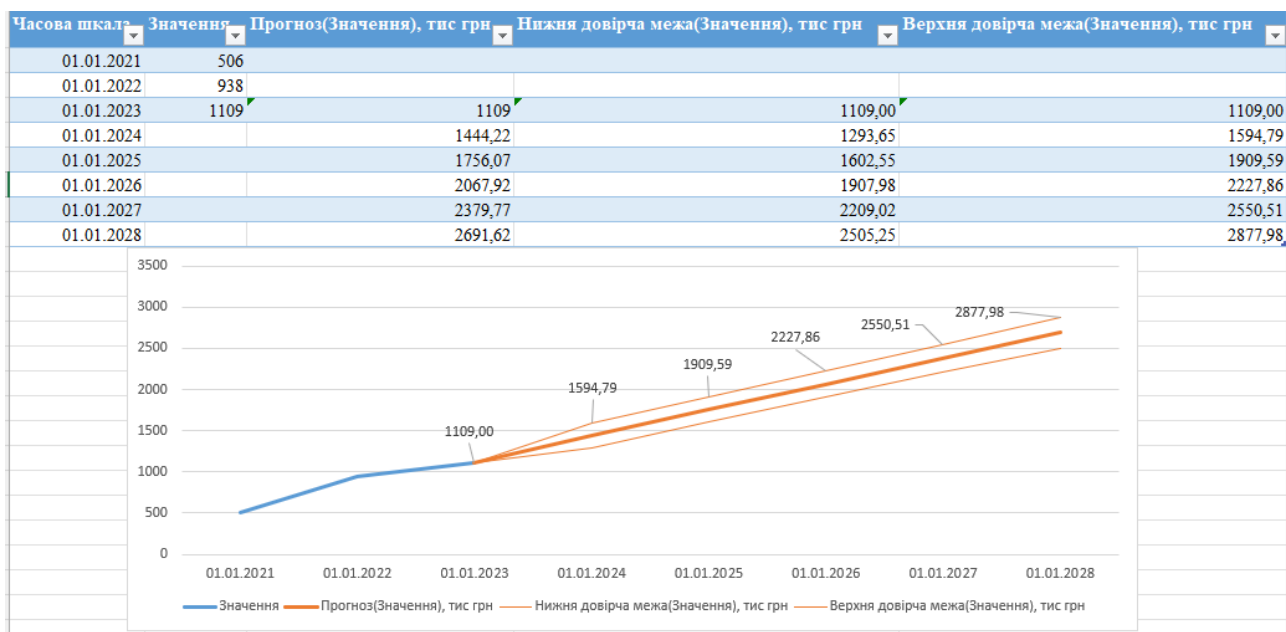

Рис. 1. Прогноз чистого прибутку ТОВ «Аврора АВТО» на 2024-2028 рр.

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «Аврора-АВТО» за 2021, 2022, 2023 рр.

Як видно із проведених розрахунків за однакових відносно рівних умов ТОВ «Аврора АВТО» за прогнозом буде формувати чистий прибуток. Підрахуємо суму чистого прибутку, яка теоретичного може бути використаною для будівництва магазину-кафе для водіїв міжнародних перевезень, у розрахунках ми будемо використовувати усереднені показники, одержані у результаті прогнозу чистого прибутку (табл. 1).

Таблиця 1

Сума майбутніх накопичень для формування фінансових ресурсів для створення магазину-кафе ТОВ «Аврора АВТО»

Показники	Прогнозні дані, тис грн					Всього накопичено коштів
	2024 р.	2025 р.	2026 р.	2027 р.	2028 р.	
Чистий прибуток	1594,79	1909,59	2227,86	2550,51	2877,98	*
Резервний фонд	79,73	95,47	111,39	127,52	143,89	*
Інші витрати	47,84	57,28	66,83	76,57	86,33	*
Залишок	1467,22	1756,84	2049,64	2346,42	2877,98	10267,88

Джерело: власні розрахунки.

Прогнозується, що у резервний фонд ТОВ «Аврора АВТО», буде спрямовувати 5% чистого прибутку, на інші непередбачені витрати спрямовується до 3 % чистого прибутку, тому чистий прибуток щорічно розподіляється за такою схемою, 8 % у резерви решта коштів акумулюються на депозитному рахунку товариства. Таким чином, впродовж п'яти років за відносно стабільних умов підприємство може акумулювати понад 10267 тис грн, що може стати початковою сумою для інвестицій у магазин-кафе.

Висновки. Визначено, що основними напрямками підвищення прибутковості ТОВ «Аврора Авто» є оптимізація витрат підприємства, як це відбулося у 2023 році, коли при розширенні діяльності підприємство змогло скоротити собівартість наданих послуг. Потребує вдосконалення і оптимізація маршрутів вантажних транспортних засобів, що систематично здійснюється у діяльності ТОВ «Аврора АВТО», що зменшує витрати підприємства, у першу чергу, на паливо. Встановлено, що одним із шляхів збільшення прибутку і прибутковості підприємства є диверсифікація його діяльності, а саме створення нового виду господарської діяльності – це будівництво і введення в експлуатацію магазину- кафе. Для цього підприємству на початковому етапі слід акумулювати власні кошти. Для ТОВ «Аврора АВТО» був здійснений прогноз чистого прибутку на період 2024-2028 рр. Визначено, що за п'ять років підприємство зможе акумулювати більше 10267 тис. грн коштів на реалізацію бізнес-ідеї стосовно створення магазину-кафе. За умови, що 8 % коштів щорічно направляються у резервні фонди на непередбачені витрати підприємства.

Список використаних джерел

1. Андрусь О. І., Пятаченко С. Ю. Фактори та система формування прибутковості підприємства. Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія Економіка. 2022. Вип. 2(60). С. 105-112.
2. Беззубко Б., Ткаченко М. Особливості формування стратегії українських підприємств під час війни. *Галицький економічний вісник*. № 5-6. 2022. С.99 URL:https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.05_06.
3. Боденчук, Л., Боденчук, С., Нідельчу, В. Формування системи управління прибутком підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. №50. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-25>.

СТРАТЕГІЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Дмитро ДИШЛЮК

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Антоніна ЗЕЛІНСЬКА

Вступ. Інноваційна політика займає важливе місце в системі менеджменту підприємства, оскільки є стратегічним інструментом для забезпечення його довгострокового розвитку та конкурентоспроможності [1-5]. Інноваційна політика підприємства – стратегічний підхід до впровадження нових технологій, методів та продуктів у діяльність підприємства для підвищення його конкурентоспроможності та ефективності. Вона передбачає постійний пошук і реалізацію інновацій у сферах виробництва, менеджменту, маркетингу та збуту.

Результати дослідження. Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) «ЛІТКОМ» спеціалізується на постачанні та впровадженні інтегрованих технологічних рішень для різних галузей, зокрема для конференц-центрів, медичних установ, освітніх закладів та ситуаційних центрів. Напрямами діяльності є дистрибуція високотехнологічного обладнання, включаючи інтерактивні системи, системи безпеки, відеоконференції, а також професійне аудіо та комунаційне обладнання.

Встановлено, що на інноваційну діяльність ТОВ «ЛІТКОМ» мають суттєвий вплив зовнішні фактори, насамперед економічна нестабільність та соціальний попит на новітні технології безпеки й освіти. За таких умов, підприємству слід продовжувати адаптацію до регуляторних вимог, диверсифікувати постачальників, орієнтуватися на інноваційні рішення з високою доданою вартістю і розширювати інноваційний бізнес-портфель. Для вдосконалення інноваційної політики ТОВ «ЛІТКОМ» доцільно впровадити конкретні дії, спрямовані на підвищення якості управлінських процесів, розвитку інноваційного потенціалу та адаптації до релевантних ринкових умов. Інноваційну стратегію розвитку підприємства слід формувати у площині розширення технологічного асортименту, підвищення ефективності управління, цифрової трансформації та інтенсифікації співпраці з клієнтами та партнерами (рис. 1).

Основними напрямами стратегії визначено:

1) *Розширення інноваційного бізнес-портфеля:* 1) інтерактивні рішення для навчання (пропозиція нових інтерактивних продуктів, зокрема рішень для гібридного навчання з використанням технологій доповненої реальності (AR) та штучного інтелекту (AI). Окреслене відповідає трендам дистанційного та змішаного навчання, що набирає популярності у навчальних закладах); 2) системи безпеки та відеоаналітика (інвестиції в розробку або придбання технологій для покращення систем відеоспостереження з аналітичними

можливостями, зокрема розпізнавання облич або визначення небезпечних ситуацій у реальному часі, що допоможе підвищити рівень безпеки в громадських і комерційних місцях).

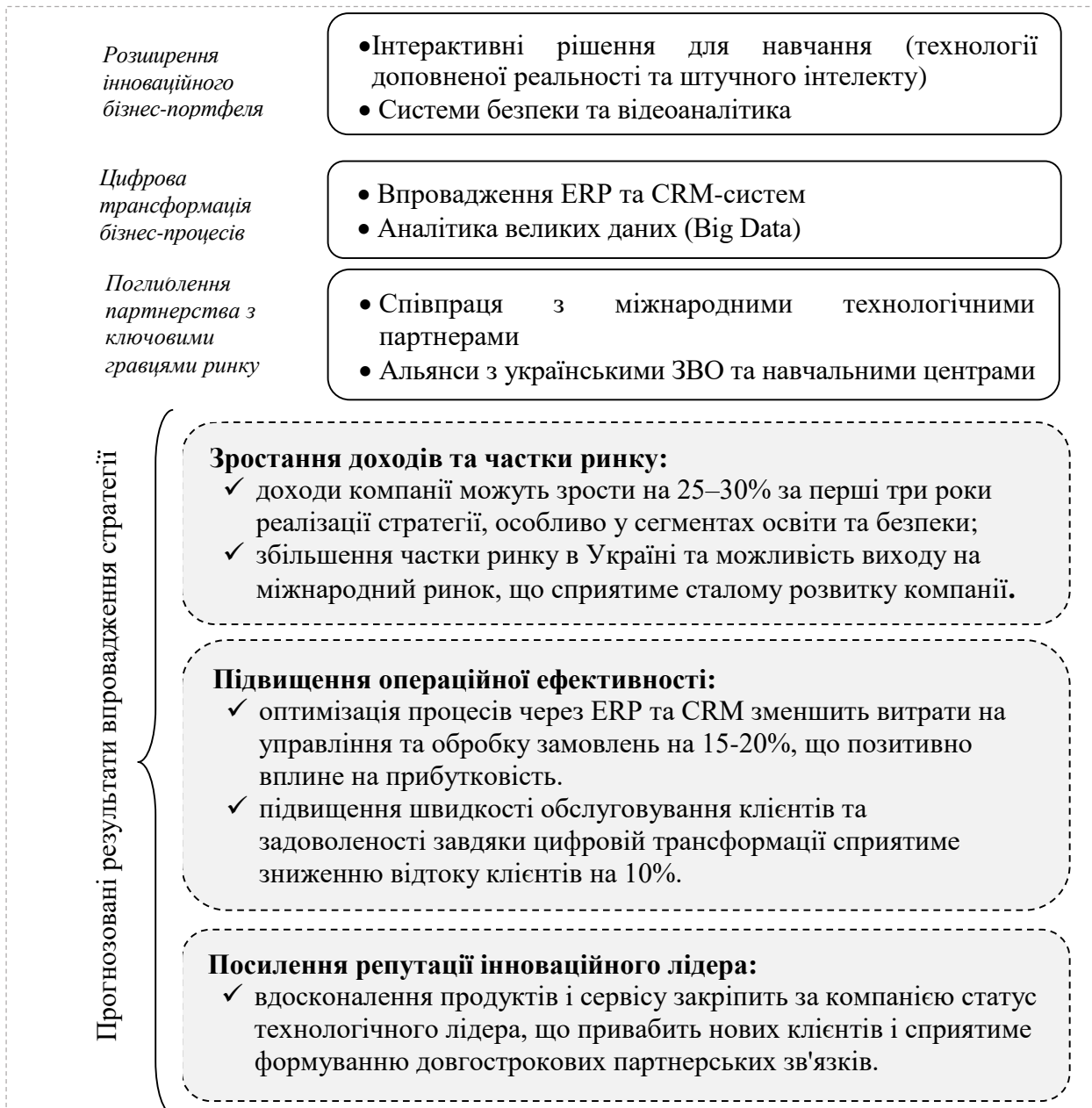

Рис. 1. Обґрунтування інноваційної стратегії розвитку ТОВ «ЛІТКОМ»

Джерело: розроблено автором на основі [1-7].

2) *Цифрова трансформація бізнес-процесів*: 1) впровадження ERP та CRM-систем (для оптимізації управління ресурсами, забезпечення чіткого моніторингу замовлень та покращення взаємодії з клієнтами слід впровадити ERP-систему, інтегровану з CRM, що підвищить рівень обслуговування клієнтів, забезпечить своєчасне виконання замовлень і покращить прогнозування потреб ринку); 2) аналітика великих даних (впровадження аналітичних систем дозволить обробляти великі обсяги даних про ринок, поведінку клієнтів і ефективність продуктів, що забезпечить стратегічну перевагу та точнішу адаптацію продуктів до потреб замовників).

3) *Поглиблення партнерства з ключовими гравцями ринку*: 1) співпраця з міжнародними технологічними партнерами (закупівля передових технологій від лідерів ринку (Cisco, Microsoft) та інтеграція їх у власні рішення дозволить розширити інноваційний потенціал. Партнерські програми також сприятимуть підвищенню кваліфікації працівників і кращій підтримці кінцевих користувачів); 2) Альянси з українськими вишами та навчальними центрами, що дозволить створювати програми навчання, тестувати нові рішення для гібридного навчання та глибше вивчати потреби освітніх установ).

Імплементация інноваційної стратегії забезпечить:

по-перше, зростання доходів підприємства на 25–30% за перші 3 роки, особливо у сегментах освіти та безпеки та частки ринку; збільшення частки ринку в Україні та можливість виходу на міжнародний ринок, що сприятиме сталому розвитку компанії;

по-друге, підвищення операційної ефективності, адже оптимізація процесів через ERP та CRM зменшить витрати на управління та обробку замовлень на 15–20%; підвищення швидкості обслуговування клієнтів та задоволеності завдяки цифровій трансформації, що сприятиме зниженню відтоку клієнтів на 10 %);

по-третє, посилення репутації інноваційного лідера, оскільки вдосконалення продуктів і сервісу закріпить за компанією статус технологічного лідера, а це, в свою чергу, привабить нових клієнтів і сприятиме формуванню довгострокових партнерських відносин.

Висновки. Удосконалення інноваційної політики ТОВ «ЛІТКОМ» пропонується реалізувати в рамках інноваційної стратегії розвитку, яку необхідно формувати у площині розширення технологічного асортименту, підвищення ефективності управління, цифрової трансформації та інтенсифікації співпраці з клієнтами та партнерами. Встановлено, що імплементация стратегії забезпечить: зростання доходів підприємства на 25–30% упродовж 3 років, особливо у сегментах освіти та безпеки; збільшення частки ринку в Україні та виходів на міжнародний ринок, що сприятиме сталому розвитку компанії; зменшення витрат на управління та обробку замовлень на 15–20%; зниження відтоку клієнтів на 10 %; посилення репутації інноваційного лідера.

Список використаних джерел

1. Дащенко Н.М. Впровадження моделі відкритих інновацій для підвищення конкурентоспроможності підприємств. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. № 3(77)-1. С. 105–110.
2. Кравчук І.І., Лавриненко С.О., Зелінська А.М. Діджиталізація бізнес-процесів: інноваційна складова менеджменту підприємств. *Економіка та суспільство*. Вип. № 58. 2023. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-58-19.
3. Лавриненко С.О., Зелінська А. М., Бездітко О. Є. Бізнес-комунікації та їх інноваційність в системі менеджменту підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-41>.
4. Присяжнюк О. Ф., Кравчук І. І., Місевич М.А. Сучасні тренди діджиталізації бізнес-менеджменту. *Проблеми сучасних трансформацій*.

Сер.: економіка та управління. 2024. Вип. 1(10). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-04-03>.

5. Присяжнюк О. Ф., Безименний С. В. Інноваційні рішення в управлінні інвестиційними проектами. *Економіка і суспільство*. 2021. № 29. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/29>.

СУЧАСНИЙ СТАН УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Сергій ДІДУС

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Олег СТОЙКО

Вступ. Одним із проявів нинішньої фінансової кризи в Україні є серйозна нестача вільних коштів, яка значною мірою спричинена поганим управлінням дебіторською заборгованістю вітчизняних підприємств. Так само, динаміка дебіторської заборгованості тісно пов'язана зі станом ефективності управління кредиторською заборгованістю підприємства, що робить дослідження цих питань чи не найважливішим питанням на сучасному етапі економічного функціонування підприємств України. В умовах економічної нестабільності питання забезпечення ефективного управління кредиторською та дебіторською заборгованістю є особливо актуальним для вітчизняних підприємств, оскільки погане управління може призвести до кризи взаємної заборгованості. Отже, необхідність своєчасного та ефективного управління проблемами кредиторської та дебіторської заборгованості на сучасному підприємстві підтверджує актуальність даної теми дослідження.

Вивченням питання управління кредиторською та дебіторською заборгованістю займалися О. М. Бондаренко та І. І. Масюк [1], Ю. М. Великий, Р. А. Чемчикаленко та К. О. Хохолко [2], Я. Р. Герасименко, К. С. Жадько та Я. В. Тютюнник [3], І. М. Мягих [4], М. М. Петричко та М. А. Волкогон [5], М. П. Хохлов та О. С. Корнієнко [6] та інші. Попри вагомі наукові доробки та теоретичні напрацювання щодо проблематики дебіторської та кредиторської заборгованості, питання швидкого та результативного управління ними на підприємстві потребує подальшого вдосконалення.

Результати досліджень. За визначенням таких дослідників, як Петричко, М. М., Волкогон М. А., «управління дебіторською та кредиторською заборгованістю – один із ключових складників системи управління будь-яким підприємством, який включає сукупність методів, принципів та процедур взаємодії з покупцями щодо реалізації активів чи послуг із відстрочкою платежу, інкасації заборгованості та організацією фінансового забезпечення боргової активності» [5, с. 664]. Водночас

вказані автори вважають, що «управління дебіторською та кредиторською заборгованістю також характеризується системою інструментів, які, враховуючи макро- та мікропоказники, регулюють та узгоджують інтереси підприємства та контрагентів, забезпечуючи, таким чином, фінансову стійкість підприємства в довгостроковій перспективі» [5, с. 664].

Управління борговими зобов'язаннями підприємства являє собою доволі нелегкий та активний процес, що обмежується насамперед нерозривністю походження і вагогим наповненням як дебіторської, так і кредиторської заборгованості та джерел їх погашення. Так само, на думку Великого Ю. М., Чемчикаленка Р. А., Хохолка К. О., «основною метою такого аналізу є не тільки забезпечення надходження реальних грошових коштів, але й підтримання кредитного рейтингу та загальної платоспроможності підприємства» [2, с. 47].

Управління заборгованістю підприємства (і не важливо, чи це буде дебіторська, чи кредиторська заборгованість) – це значне й трудомістке завдання для ТОВ «Айбудпроект», що працює в сучасних непростих умовах.

В системі ТОВ «Айбудпроект» механізм управління заборгованістю містить наступні заходи:

- аналіз реальної вартості наявної дебіторської та кредиторської заборгованості;
- обрахунок величини оборотних активів, що можуть відволікатися у дебіторську заборгованість за товарним кредитом і до того ж за наданими авансами;
- вилучення з переліку партнерів підприємства із значним рівнем ризику неповернення дебіторської заборгованості;
- використання сучасних форм та підходів рефінансування заборгованості;
- визначення фінансової змоги підприємства видати комерційний кредит;
- впровадження заходів щодо пришвидшення повернення боргів дебіторів;
- диверсифікація клієнтів з метою уникнення ризику несплати монопольним замовником;
- динамічний та статичний аналіз формування та погашення кредиторської заборгованості;
- надання змоги покрити дебіторську заборгованість за рахунок векселів чи іншими цінними паперами;
- забезпечення періодичного контролю за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості;
- попередження формування простроченої кредиторської заборгованості;
- пошук умов продажу, які забезпечать гарантоване надходження грошових коштів;
- підготовка на наступний період основних засад щодо розрахунків підприємства з іншими підприємствами;
- запровадження механізму застосування штрафних санкцій за прострочену заборгованість контрагентів;
- створення умов забезпечення стягнення заборгованості;

– щомісячний та щоквартальний перегляд граничних сум кредиторської заборгованості.

Невід'ємною складовою, що передує ефективному управлінню дебіторською та кредиторською заборгованістю ТОВ «Айбудпроект», є її аналіз. Аналіз показників, які характеризують стан дебіторської та кредиторської заборгованості дають змогу визначити основні завдання політики управління заборгованостями. Одним із найоптимальніших індикаторів здорового фінансового стану підприємства є перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською.

Проаналізуємо співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Айбудпроект» за 2021-2023 рр. в табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Айбудпроект» за 2021-2023 рр.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р.	
				+, -	у %
Дебіторська заборгованість, тис. грн	3006,9	4695,3	6513,4	3506,5	216,6
в т.ч. за товари, роботи та послуги	840,8	2171,4	2539,4	1698,6	302,0
Кредиторська заборгованість, тис. грн	2223,1	662,1	1975,0	-248,1	88,8
в т.ч. за товари, роботи та послуги	2223,1	662,1	1970,8	-252,3	88,7
Різниця дебіторської та кредиторської заборгованості, тис. грн	783,8	4033,2	4538,4	3754,6	579,0
в т.ч. за товари, роботи та послуги	-1382,3	1509,3	568,6	1950,9	-
Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, %	135,3	709,2	329,8	194,5	-
в т.ч. за товари, роботи та послуги	37,8	328,0	128,9	91,1	-

Джерело: розраховано на основі даних ТОВ «Айбудпроект».

Дебіторська заборгованість ТОВ «Айбудпроект» за період дослідження збільшилися на 3506,5 тис. грн чи в 2,2 рази, кредиторська заборгованість зменшилася на 248,1 тис. грн чи на 11,2 %. Кредиторська заборгованість менше дебіторської: в 2021 р. на 783,3 тис. грн., в 2022 р. на 4033,2 тис. грн., а в 2023 році на 4538,4 тис. грн.

Натомість на сьогодні можна стверджувати про істотне розбалансування дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Айбудпроект», серйозні прогалини в управлінні насамперед дебіторською заборгованістю, що притаманно такому виду економічної діяльності як будівництво.

Проаналізуємо структуру дебіторської та кредиторської заборгованостей ТОВ «Айбудпроект» за 2021-2023 рр. в табл. 2.

В структурі дебіторської заборгованості за 2023 р. питома вага заборгованості за продукцію, роботи і послуги складає 39,0 % (в підсумку до суми активів 24,6 %), що більше від 2021 р. на 11,0 % (на 8,7 % в структурі активів). В структурі кредиторської заборгованості за 2023 р. питома вага заборгованості за товари, роботи і послуги становить 99,8 % (в підсумку до суми пасивів 23,3 %), що менше від 2021 р. на 0,2 % (на 18,9 % в структурі пасивів).

В структурі дебіторської заборгованості за 2023 р. питома вага заборгованості за продукцію, роботи і послуги складає 39,0 % (в підсумку до суми активів 24,6 %), що більше від 2021 р. на 11,0 % (на 8,7 % в структурі активів). В структурі кредиторської заборгованості за 2023 р. питома вага заборгованості за товари, роботи і послуги становить 99,8 % (в підсумку до суми пасивів 23,3 %), що менше від 2021 р. на 0,2 % (на 18,9 % в структурі пасивів).

Таблиця 2

**Структура дебіторської та кредиторської заборгованості
ТОВ «Айбудпроект» за 2021-2023 рр.**

Показники	2021 р.			2022 р.			2023 р.		
	Сума, тис. грн	%	% до підсум ку балан- су	Сума, тис. грн	%	% до підсум ку балан- су	Сума, тис. грн	%	% до підсум ку балан- су
Дебіторська заборгованість за:									
продукцію, роботи, послуги	840,8	28,0	15,9	2171,4	46,2	30,6	2539,4	39,0	24,6
розрахунками з бюджетом	-	-	-	-	-	-	8,7	0,1	0,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	2166,1	72,0	41,1	2523,9	53,8	35,6	3965,3	60,9	38,4
Всього дебіторської заборгованості	3006,9	100,0	57,0	4695,3	100,0	66,2	6513,4	100,0	63,0
Кредиторська заборгованість за:									
товари, роботи, послуги	2223,1	100,0	42,2	662,1	100,0	11,3	1970,8	99,8	23,3
розрахунками зі страхування	-	-	-	-	-	-	4,2	0,2	0,0
Всього кредиторської заборгованості	2223,1	100,0	42,2	662,1	100,0	11,3	1975	100,0	23,4

Джерело: розраховано на основі даних ТОВ «Айбудпроект».

Ефективність управління дебіторською та кредиторською заборгованістю на ТОВ «Айбудпроект» залежить від низки чинників, а саме:

- неналежного контролю за погашенням заборгованості чи надмірно тривалого періоду погашення заборгованості;
- застосування чіткої процедури щодо роботи з простроченою та сумнівною дебіторською та кредиторською заборгованістю;
- своєчасного та систематичного здійснення аналізу кредитоспроможності потенційного покупця та оцінки потреби у комерційному кредитуванні;
- наявності належного розміру резерву сумнівної заборгованості;
- наявності надміру значної суми заборгованості покупців;
- наявності у керівників підприємства належної інформації про збільшення витрат у зв'язку із зростанням величини дебіторської та кредиторської заборгованості;
- наявності у керівників підприємства всебічної та об'єктивної інформації про строки погашення власних зобов'язань та заборгованості дебіторів;
- чіткого розмежування відповідальності й контролю за виконанням роботи щодо погашення заборгованості;

– оптимального розподілу функції акумулювання фінансових ресурсів, аналізу дебіторської заборгованості й прийняття рішення щодо надання позикових коштів різним підрозділам.

Висновки. Фінансовий стан і результати діяльності ТОВ «Айбудпроект» значною мірою залежать від ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Тому слід приділити серйозну увагу аналізу цієї складової оборотних активів. Найхарактернішим є те, що всі питання управління дебіторською та кредиторською заборгованістю позитивно відбиваються на показниках діяльності підприємства, росту ліквідності та виявляють той самий вплив на прибутковість, платоспроможність та оборот, що є вигідним для підприємства.

Управління кредиторською заборгованістю забезпечує належний імідж ТОВ «Айбудпроект» як надійного кредитора, а управління дебіторською заборгованістю забезпечує цей високий рівень платоспроможності та фінансової стійкості через відсутність необхідності залучення кредитних коштів для розрахунків з кредиторами та відповідний рівень рентабельності.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. М., Масюк І. І. Шляхи вдосконалення мінімізації дебіторської і кредиторської заборгованості та управління ними. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 4. С. 26-29.

2. Великий Ю. М., Чемчикаленко Р. А., Хохолко К. О. Оцінка стану управління дебіторською та кредиторською заборгованостями на вітчизняних підприємствах. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 6. С. 46-48.

3. Герасименко Я. Р., Жадько К. С., Тютюнник Я. В. Управління кредиторською та дебіторською заборгованістю в умовах нестабільності економіки. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки*. 2021. № 4(2). С. 62-69.

4. Мягих І. М. Методичний підхід до аналізу та оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості як складових управління фінансової стійкості авіакомпаній України. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 4. С. 255-262.

5. Петричко, М. М., Волкогон М. А. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства. *Економіка та суспільство: електронний науковий фаховий журнал*. Мукачеве, 2017. №13. С. 662-666.

6. Хохлов М. П., Корнієнко О. С. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 402-407.

ТЕХНОЛОГІЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Дар'я ДОМБРОВСЬКА

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Лариса НЕДІЛЬСЬКА

Вступ. Будь-який бізнес залежить від рівня ефективного використання майна. Особливого значення у формуванні ділової активності, підтриманні ліквідності та платоспроможності підприємства набувають оборотні активи підприємства, які не лише забезпечують безперервний цикл виробництва, а й здатні суттєво підвищити прибутковість. Проблеми підвищення ефективності використання оборотних активів висвітлюються у багатьох наукових дослідженнях різних науковців. Зокрема, Н. Г. Сікетіна, А. П. Іпатова, М. А. Овод акцентують увагу на недосконалості методичних аспектів ефективного використання оборотних активів [1]. Натомість, Г. О. Нагаєва порушує проблему недостатнього забезпечення підприємств оборотними активами [2]. Таким чином, теоретико-методичні та практичні засади підвищення рівня ефективності використання оборотних активів залишаються актуальними за будь-яких умов господарювання.

Основна частина. Особливості формування та використання оборотних активів вітчизняних підприємств зумовлюють потребу у конкретизації окремих етапів технології підвищення ефективності їх використання (табл. 1).

Встановлення факту критичного стану низки фінансових показників (коефіцієнту оборотності та тривалості кредиторської заборгованості) діяльності вітчизняних підприємств, зумовлює необхідність організації першого етапу технології підвищення ефективності використання оборотних активів вітчизняних підприємств - виявлення основних проблем та загроз і детального аналізу показників оборотності та ефективності.

Другий етап - оптимізація управління оборотними активами – охоплює процедуру запровадження та підтримки системи ефективного управління запасами Just-In-Time. Така система полягає у тому, що сировина або матеріали постачаються на виробництво саме у той момент, коли у них є потреба. Це дозволить зменшити витрати на зберігання та досягнути мінімального обсягу оборотних активів потрібних для виробничих циклів.

У цьому контексті можливою пропозицією також може бути скорочення або категоричне призупинення співпраці з постачальниками в не вигідних умовах для підприємства та зосередження на постачальниках, які пропонують більш вигідні засади або перегляд умов договорів. Також підвищення рівня ліквідності для підприємства дозволить швидше відповідати за своїми зобов'язаннями. Це можна досягти або через збільшення чистого доходу від виручки, або через

залучення додаткових джерел фінансування.

Ефективність використання оборотних активів для отримання чистого доходу (виручки) теж має вагоме значення, тому варто оптимізувати виробничі процеси для знаходження економічно обґрунтованого рівня собівартості при якому відбудеться її зменшення.

Таблиця 1

Етапи технології підвищення ефективності використання оборотних активів вітчизняних підприємств

№	Назва етапу	Зміст етапу
1.	Аналіз поточної ситуації	1. Провести детальний аналіз показників оборотності та ефективності, виявлення основних проблем та загроз
2.	Оптимізація управління оборотними активами	1. Запровадити систему управління запасами (Just- In- Time) 2. Провести більш детальний аналіз дебіторської заборгованості, переглянути умови з покупцями 3. Збільшення чистого прибутку та виручки
3.	Підвищити ефективність залучення та використання капіталу	1. Оптимізація структури капіталу 2. Реструктуризація боргів 3. Перегляд діючих кредитних договорів за строками 4. Більш детальний аналіз кредиторської заборгованості, переглянути умови з постачальниками
4.	Підвищення чистого доходу від реалізації та зменшення витрат	1. Розширення ринків збуту 2. Диверсифікація виробництва 3. Розширення обслуговуючих виробництв 4. Оптимізація витрат
5.	Ретельний контроль і моніторинг рівня показників	1. Автоматизація процесу моніторингу 2. Регулярний контроль за ключовими показниками 3. Моніторинг ключових показників
6.	Довгострокові заходи	1. Модернізація виробничих процесів 2. Підвищення кваліфікації кадрів 3. Заходи інноваційного оновлення

Джерело: власні дослідження.

Наступний етап - підвищення ефективності залучення та використання капіталу – передбачає, передусім, оптимізацію структури капіталу, що можна досягнути, якщо провести аналіз усіх джерел фінансування, щоб уникнути перенавантаження боргів, яке все існує на підприємстві. Показник оборотності та тривалості власного капіталу також потребує особливої уваги та формування можливих пропозицій для покращення. У процесі цього етапу варто переглянути співвідношення власного та залученого капіталу, адже підприємство може мати значні проблеми з рівнем оборотності кредиторської заборгованості. У результаті, варто провести переговори з постачальниками про зміни умов оплати товарів, зниження термінів виплат.

Четвертий етап полягає у розробці підходів щодо підвищення чистого доходу від реалізації та зменшення витрат. Тут важливим аспектом є підвищення рентабельності, що може бути досягнуто завдяки збільшенню обсягу продажів, еквівалентному зниженню витрат та підвищенню якості продукції. У ході цього етапу потрібно спробувати шукати нові канали збуту продукції та укласти нові контракти з потенційними покупцями. Також варто оптимізувати виробничі

витрати, впроваджуючи нові технології та процеси, що дозволить знизити операційні витрати. Також варто розглянути можливість інвестування в маркетинг і рекламу для просування свого бізнесу через соціальні мережі. Важливою є об'єктивна оцінка конкурентів і можливостей ринку для поступового обґрунтованого підвищення цін на продукцію.

Під час реалізації наступного етапу варто впроваджувати процедури щоквартального або щомісячного моніторингу та аналізу ключових показників (презентація різноманітних звітів, діаграм та подальше їх обговорення).

На останньому етапі відбувається впровадження довгострокових заходів, націлених на сталий розвиток підприємства. Так, за підсумками здійснених процедур усієї технології підвищення ефективності використання оборотних активів підприємств приймаються рішення про можливе інвестування в нові виробничі лінії та обладнання, інноваційні підходи чи продукти, які підвищують ефективність виробництва. В межах цього етапу неодмінно потрібно організувати навчання для усіх працівників з акцентом на сучасні технології та заохочувати їх.

Висновки. Для підвищення ефективності використання оборотних активів вітчизняних підприємств може бути використана технологія підвищення ефективності використання оборотних активів, що базується на послідовній реалізації всіх її етапів. Кожен із запропонованих етапів спрямований на поліпшення управління оборотними активами, збільшення доходу, зниження витрат та зростання чистого прибутку. Регулярний аналіз, модернізація процесів, стимулювання та навчання працівників - ключові інструменти для підвищення ефективності використання оборотних активів та успішного розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Сікетіна Н. Г., Іпатова А. П., Овод М. А. Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*, 2018. № 47 (1323). С. 78-81.
2. Нагаєва Г. О. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних активів у сільському господарстві. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2020. №1. С. 22- 27.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ СФЕРИ

Євгеній ЗЕЛІНСЬКИЙ

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – д.е.н, професор Олександр ВІЛЕНЧУК

Вступ. Одним з пріоритетних завдань формування соціально-орієнтованої моделі національної економіки є забезпечення прийнятних умов життєдіяльності громадян, що передбачає надання послуг з енерго-, газо- та водопостачання, а також оперативне розв'язання наявних проблем санітарного та побутового характеру. Актуальність окресленого питання набуває особливої ваги в умовах військової агресії РФ проти України. Відтак зростає актуальність забезпечення безперервного функціонування комунальних підприємств з відповідними джерелами надходжень фінансових ресурсів.

Теоретико-методологічні напрацювання у сфері діяльності комунальних підприємств та пошуку джерел їх фінансового забезпечення віддзеркалено у наукових працях таких, як А. Дубас, Л. Новікова, О. Зерова, В. Костецький, О. Коцюрба, та інші. Проте комунальні підприємства належать до критичної інфраструктури, що зумовлює необхідність їх ефективної діяльності, насамперед в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України. Саме на цьому ґрунтується актуальність та доцільність здійснення подальших досліджень.

Результати дослідження. Основою життєзабезпечення місцевого самоврядування виступають підприємства комунальної сфери. В Україні функціонує понад 14 тис. надавачів комунальних послуг, заснованих органами місцевого самоврядування [6]. Критичний аналіз літературних джерел дозволив виявити та систематизувати ключові проблеми функціонування комунальних підприємств в Україні. Такими проблемами визнано: «висока собівартість комунальних послуг, наявність фінансової заборгованості у споживачів послуг перед комунальними підприємствами, високий рівень зношеності необоротних активів, якій складає понад 80%, недостатній рівень інвестування в технічну модернізацію об'єктів комунальної власності тощо» [1, с. 100].

Важливою частиною національної економіки є саме комунальне господарство, яке забезпечує функціонування міст і селищ, значно впливаючи на розвиток соціальної інфраструктури та суспільних відносин. Місцеві органи влади та самоврядування, окрім використання бюджетних коштів, активно залучають ресурси комунального господарства для здійснення своїх функцій – як власних, так і делегованих. У процесі децентралізації якість послуг, що надаються комунальними підприємствами, стає дедалі важливішою [2, с. 13].

Сфера надання комунальних послуг населенню розширюється щороку у зв'язку зі зростанням чисельності суб'єктів комунальної власності в Україні,

проте разом з цим збільшується потенційний ризик корупції. Часто місцеві посадовці ініціюють створення нових КП, керуючись власними інтересами, що не завжди відповідає потребам громади [4, с. 67]. В табл. 1 віддзеркалено ключові тенденції змін у діяльності комунальних підприємств України та в Львівській області за 2018-2022 рр. За досліджуваний період кількість комунальних підприємств зросла загалом в Україні на 2548 од. (21,9 %) та у Львівській області на 138 од. (17%) [6]. Представленні дані свідчать, що комунальні підприємства займають дуже малу частку в загальному обсязі юридичних осіб України, і за останні роки ця частка ледь перевищує 1%.

В умовах застарілої інфраструктури особливо важливим стає впровадження сучасних технологій та енергоефективних рішень, що сприятиме зниженню експлуатаційних витрат і підвищенню надійності систем. Інвестиції в модернізацію не лише підвищать якість послуг, а й допоможуть скоротити ризики аварій і пов'язані з ними додаткові витрати.

Таблиця 1

Тенденції змін у діяльності комунальних підприємств України та у Львівській області за 2018-2022 рр.

Показник	Роки					Темп росту /2018 р.
	2018	2019	2020	2021	2022	
Кількість юр. осіб в Україні, всього, од.	1235024	1298435	1350627	1395448	1437009	1,16
у т. ч.: комунальних підприємств	11640	12842	13 883	14 174	14 188	1,22
Питома вага КП у загальній кількості юр. осіб, %	0,94	0,99	1,03	1,02	0,99	1,05
Кількість юр. осіб у Львівській області, всього, од.	64 462	67 578	71 104	74 475	77 944	1,21
у т. ч.: комунальних підприємств	813	901	926	946	951	1,17
Питома вага КП у загальній к-сті юр. осіб Львівської обл., %	1,26	1,33	1,30	1,27	1,22	0,97

Джерело: складено на основі [6].

Крім безпосередніх витрат на ремонт, варто врахувати витрати на попереджувальні заходи, що можуть значно знизити рівень ризику аварійності. Для цього необхідно використовувати бюджетні асигнування, міжнародні та внутрішні гранти, кредити, а також лізингові програми. Такий підхід дозволяє розподілити фінансовий тягар та залучити кошти з різних джерел [5, с. 94]. У таблиці 2 представлено структуру бюджетних витрат Львівської міської територіальної громади на потреби житлово-комунального господарства, що відображає фінансові пріоритети міста у цій сфері.

**Розподіл видатків на ЖКГ бюджету Львівської МТГ
за 2019-2022 рр., тис. грн**

Видатки	Рік			Темп росту 2021/2019 р.
	2019	2020	2021	
Експлуатація та технічне обслуговування житлового фонду	60 093	12 628	17 438	0,29
Забезпечення діяльності водопровідно-каналізаційного господарства	9 895	19 669	24 928	2,52
Забезпечення збору та вивезення сміття	122970	172970	99232	0,81
Організація благоустрою	568304	551 613	834 609	1,47
Інша діяльність у сфері житлово-комунального господарства	2073	2273	3146	1,52
Всього видатки на ЖКГ	764 175	760779	981 385	1,28

Джерело: складено на основі [6].

За результатами дослідження встановлено, що за 2020-2021 рр. видатки на ЖКГ суттєво збільшилися. За перше півріччя 2022 р. рівень видатків на ЖКГ майже сягнув річного рівня видатків за 2020 р. Такий стрімкий зріст видатків на ЖКГ пов'язаний з тим, що з початком війни значно постраждала сфера житлово-комунальних послуг. На разі значна частка коштів витрачається на відновлення об'єктів ЖКГ, які були пошкоджені чи зруйновані під час ракетних ударів ворога. Слід зазначити, що найбільше видатків спрямовується на організацію благоустрою населених пунктів (близько 70%), на другому місці утилізація сміття і відходів (в середньому 16%).

Подальший розвиток послуг у сфері комунальних господарств має бути спрямований на їх диверсифікацію та підвищення фінансової спроможності підприємств даного сегменту національної економіки. Це сприятиме значному покращенню якості комунальних послуг, що безпосередньо позначиться на рівні життя громадян. Успішне впровадження таких механізмів сприятиме зміцненню довіри до комунальних підприємств та підвищить ефективність використання наявних ресурсів.

Висновки. Отже, комунальні підприємства мають значний потенціал для поліпшення своєї фінансової стабільності за умови застосування сучасних управлінських підходів оптимізації процесів використання ресурсів. Це дозволить не тільки покращити економічну ефективність підприємств, а й забезпечити вищий рівень послуг для громадян. Проте для досягнення цих результатів необхідна тісна співпраця між керівниками регіональних органів влади та комунальними підприємствами. Взаємодія між ними має бути ефективною та узгодженою, з метою успішного розв'язання проблеми фінансової стабільності та підвищення якості обслуговування. Управління фінансами комунальних підприємств в Україні належить до ключових пріоритетів у сфері місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Коцюрба О. Ю. Інструменти забезпечення діяльності підприємств житлово-комунального господарства *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. 2017. Вип. 31. С. 65–72.
2. Жукова О. А., Михайлюк В. В. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення підприємств комунального господарства. *Подільський науковий вісник*. № 2 (14) 2020. С.10–14.
3. Могуча, Г. С. Сучасні тренди фінансово-господарської діяльності комунальних підприємств. *Методологічні проблеми фінансової теорії та практики* : зб. наук. праць. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. Вип. 3. С. 180–85.
4. Балацький Є. О., Лаврик В. В. Аналіз рівня заборгованості сфери житлово-комунального господарства в Україні. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Випуск 5(73). Частина 2. С.64-70.
5. Ярмистий М.О. Місцеві органи влади в умовах воєнного стану:повноваження та співпраця військових адміністрацій з органами місцевого самоврядування. *Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування*. Київ 2022.
6. Державна служба статистики України URL :<https://www.ukrstat.gov.ua>.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

Олеся ІВАНИЦЬКА

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., професор Лариса СУЛІМЕНКО

Вступ. Основні засоби є ключовим елементом виробничого процесу, що забезпечує функціонування та розвиток підприємств у різних галузях економіки. Вони уособлюють матеріальні ресурси, які використовуються у виробничій діяльності протягом тривалого періоду, і їх ефективне управління є вагомим умовою успішності бізнесу. Економічна сутність основних засобів полягає не лише у їх фізичному існуванні, але й у здатності створювати додану вартість, забезпечуючи підприємству конкурентні переваги [1].

В процесі сучасних змін, зумовлених розвитком технологій та глобалізацією ринків, важливість основних засобів стає ще більш актуальною. Їхній вплив на виробничі процеси, здатність до модернізації та енергозбереження визначають не тільки фінансові результати підприємств, але й їх екологічну стійкість. Розуміння економічної сутності основних засобів дозволяє глибше усвідомити їхню роль у формуванні сталого розвитку компаній та покращенні загальної

економічної ситуації в країні [4].

Результати дослідження. Основні засоби відіграють ключову роль у функціонуванні будь-якого підприємства, оскільки вони становлять матеріально-технічну базу для здійснення господарської діяльності. Їхній стан, вартість і ефективне використання безпосередньо впливають на фінансові результати підприємства, продуктивність та конкурентоспроможність на ринку.

Основні засоби – це матеріальні активи підприємства, які використовуються в його господарській діяльності протягом тривалого часу, зазвичай більше одного року, і які поступово зношуються, втрачаючи свою первинну вартість. Відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) [2] та національних бухгалтерських стандартів [3], основні засоби визначаються як об'єкти, що:

- мають матеріальну форму;
- використовуються для виробництва продукції, надання послуг, виконання робіт або для управлінських цілей;
- мають тривалий термін експлуатації (більше одного року або операційного циклу);
- приносять економічну вигоду підприємству.

З економічної точки зору основні засоби мають кілька важливих характеристик:

✓ капітальна інвестиція – основні засоби є капітальними інвестиціями, оскільки потребують значних витрат при їх придбанні або створенні. Ці витрати формують частину довгострокових активів підприємства і повертаються через амортизацію та генерування прибутку;

✓ знос та амортизація – з часом основні засоби зношуються, що зменшує їхню корисність та економічну цінність. Амортизація – це процес систематичного розподілу вартості основних засобів на витрати протягом їхнього корисного терміну служби. Амортизаційні відрахування дозволяють підприємству поступово відновлювати вкладений капітал у вигляді нових інвестицій;

✓ ефективність використання основних засобів – ви значається рівнем їхньої продуктивності, тобто тим, наскільки вони сприяють виробництву продукції або наданню послуг. Недостатнє або нераціональне використання основних засобів може призвести до збільшення витрат і зниження конкурентоспроможності підприємства.

Основні засоби включають різні види матеріальних активів, такі як будівлі, споруди, машини, обладнання, транспортні засоби, а також інші довготривалі активи, що використовуються у виробничому процесі.

Основні засоби підприємств поділяються на кілька груп залежно від їхнього призначення та характеру використання:

- будівлі та споруди – це об'єкти нерухомості, які використовуються для забезпечення виробничого процесу або надання послуг (заводи, офіси, склади).
- машини та обладнання – основні засоби, що забезпечують виробництво продукції, виконання робіт або надання послуг (виробничі верстати,

комп'ютерна техніка);

- транспортні засоби – використовуються для перевезення працівників, сировини та готової продукції;
- інші основні засоби – включають меблі, інструменти, комп'ютерні системи та інші активи.

Кожна з цих груп має різний рівень зносу та специфіку експлуатації, що впливає на методи їх обліку, амортизацію та оцінку вартості.

Оцінка основних засобів проводиться на різних етапах їхнього життєвого циклу: при придбанні, модернізації, зношенні та ліквідації. Основними методами оцінки є:

- ✓ первісна вартість – це сума витрат на придбання або створення активу, включаючи всі витрати на доставку, монтаж та налаштування;
- ✓ переоцінка вартості – у випадку суттєвих змін ринкової вартості основних засобів підприємство може проводити переоцінку для відображення їхньої поточної вартості;
- ✓ залишкова вартість – це вартість основних засобів після відрахування амортизації. Залишкова вартість відображає поточну економічну цінність активу для підприємства.

Важливою складовою фінансового управління підприємством є ефективне управління основними засобами. Ефективне управління основними засобами є важливою складовою успішної діяльності будь-якого підприємства, оскільки основні засоби становлять найбільшу частину активів і відіграють ключову роль у виробничому процесі. Вони включають в себе різноманітні матеріальні ресурси, такі як будівлі, машини, обладнання, транспортні засоби та інші активи, які використовуються у виробництві товарів і послуг протягом тривалого часу.

Ефективне управління забезпечує:

- правильне використання основних засобів дозволяє підвищити загальну продуктивність підприємства, забезпечуючи безперебійну роботу виробничих процесів;
- оптимізація використання основних засобів допомагає знизити витрати на їх обслуговування та утримання, а також покращити енергетичну ефективність;
- систематичне обслуговування, регулярний ремонт та модернізація основних засобів сприяють продовженню їхнього терміну служби, що в свою чергу знижує потребу у частій купівлі нового обладнання;
- привабливість для інвесторів, оскільки це свідчить про їх здатність генерувати прибуток та управляти ризиками;
- впровадження нових технологій та модернізація основних засобів дозволяють підприємству залишатися конкурентоспроможним на ринку, адаптуючись до змінних умов і вимог споживачів.

Таким чином, ефективне управління основними засобами є критично важливим для досягнення стратегічних цілей підприємства. Це вимагає комплексного підходу, що включає планування, облік, контроль і аналіз використання активів, а також підготовку кваліфікованих кадрів, здатних

ефективно організувати цей процес. У підсумку, правильна політика у сфері управління основними засобами може суттєво підвищити загальну конкурентоспроможність підприємства, сприяючи його сталому розвитку.

Висновки. Основні засоби є невід'ємною частиною виробничого процесу на підприємстві, що впливає на його довгострокову стійкість та економічну ефективність. Розуміння економічної сутності основних засобів дозволяє підприємствам забезпечити їх ефективне використання, раціональне управління та своєчасну модернізацію. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Список використаних джерел

1. Колісник, Т.А., Буднікова, І.С., Шмиголь, Н.М. Економічна сутність основних засобів підприємства та форми їх відтворення. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Вип. 5(10), С. 229- 234.
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (дата звернення: 11.10.2024)
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 06.10.2024).
4. Проскуріна Н. М., Марко Н. Ю. Економічна сутність основних засобів. дослідження науковців та нормативно-правові акти. *Scientific Notes of the International Humanitarian University*. 2022. № 37. С. 38-44.

РОЛЬ ОБЛІКУ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Тетяна ІВАШКО

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Тетяна ГАЙДУЧОК

Вступ. Сталий розвиток є головною концепцією сучасної економіки, спрямованою на балансування економічних, соціальних та екологічних аспектів для забезпечення гармонійного розвитку суспільства та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь. Все більше вітчизняних науковців у процесі дослідження сталого розвитку звертаються до світового досвіду, акцентуючи увагу на Цілях сталого розвитку (ЦСР), які повинні бути досягнуті до грудня 2030 року в державах-членах ООН. Це свідчить про те, що сталий розвиток є універсальним поняттям, яке охоплює різні країни, сфери діяльності, і водночас підкреслює складність його інтерпретації [1].

У цьому контексті облік екологічних витрат набуває важливого значення, дозволяє підприємствам оцінювати вплив на навколишнє середовище та інтегрувати екологічні аспекти у стратегію розвитку.

Метою статті є аналіз ролі обліку екологічних витрат у забезпеченні сталого розвитку, а також визначення підходів, які сприяють ефективній інтеграції екологічної відповідальності в діяльність підприємств.

Результати дослідження. Концепція сталого розвитку, популяризована після конференції ООН в Ріо-де-Жанейро у 1992 році, базується на трьох ключових компонентах: економічній, соціальній та екологічній. Екологічна складова відіграє важливу роль, оскільки стосується збереження природних ресурсів і зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Екологічна відповідальність, відповідно до Директиви 2004/35/ЄС, передбачає обов'язок оператора вжити заходів для запобігання екологічній шкоді або усунення її наслідків, з метою відновлення природних ресурсів до стану, що існував до моменту заподіяння шкоди. Крім того, оператор зобов'язаний покрити витрати, пов'язані з такими заходами. Відновлення природних ресурсів здійснює особа, яка спричинила екологічну шкоду, відповідно до спеціально розробленого плану ліквідації її наслідків [2].

Екологічна відповідальність полягає у визнанні підприємствами свого впливу на довкілля і прийнятті на себе зобов'язань мінімізувати його шляхом впровадження нових технологій, використання ресурсів раціонально та зменшення кількості відходів. Важливим аспектом такої відповідальності є здатність підприємств оцінювати та контролювати свої екологічні витрати, що може бути досягнуто через облік екологічних витрат.

Максимів Л. І. [3] зазначає, що екологічні витрати пов'язані з компенсацією негативних зовнішніх ефектів, які виникають внаслідок добровільних або обов'язкових природоохоронних заходів і спрямовані на запобігання, усунення або зменшення впливу на довкілля. Окрім того, вони охоплюють втрати продуктивності, незворотні втрати сировини, матеріалів та енергії, що мають негативний вплив на економіку підприємств.

Загалом, екологічні витрати можуть бути класифіковані на дві основні групи: прямі витрати та непрямі витрати. Прямі витрати включають у себе витрати на здійснення природоохоронних заходів, таких як модернізація виробництва, впровадження екологічно чистих технологій та встановлення обладнання для зниження викидів шкідливих речовин. Непрямі ж витрати виникають у зв'язку з втратами, спричиненими погіршенням якості природних ресурсів, таких як вода, повітря та земля, що в свою чергу призводить до скорочення продуктивності та економічних збитків.

Цікавим є підхід колективу авторів [4] до класифікації екологічних витрат, який передбачає виділення кількох ключових аспектів. Зокрема, вони окремо виділяють такі витрати:

- придбання екологічно чистої сировини;
- оплата праці за виконану роботу, пов'язану з охороною навколишнього середовища;

- амортизаційні відрахування природоохоронного обладнання;
- пені та штрафи, сплачені державі за перевищення нормативів викидів забруднювальних речовин;
- пені за прострочені позики, видані на природоохоронні цілі;
- збитки від продажу або вибуття об'єктів основних засобів, пов'язаних із природоохоронною діяльністю;
- інші витрати на охорону навколишнього середовища.

Такий підхід дозволяє більш комплексно оцінювати структуру екологічних витрат, що допомагає підприємствам точніше планувати природоохоронні заходи та їхню фінансову складову.

З огляду на вищезазначене, підприємствам необхідно враховувати екологічні витрати не лише як додатковий фінансовий тягар, але і як інвестицію в стале та екологічно безпечне майбутнє, що в довгостроковій перспективі може позитивно вплинути на їхню економічну ефективність та репутацію.

Облік в такому випадку допомагає підприємствам оптимізувати свою діяльність та впроваджувати більш ефективні екологічні стратегії. Разом з тим, облік екологічних витрат сприяє:

1) оптимізації витрат – підприємства можуть оцінювати ефективність своїх екологічних ініціатив та знаходити шляхи для зниження витрат (впровадження технологій, що скорочують споживання ресурсів або зменшують утворення відходів);

2) прийняттю управлінських рішень – облік дозволяє керівникам приймати інформовані рішення щодо екологічної стратегії підприємства (рішення про модернізацію виробництва, впровадження нових технологій або участь у програмах зі скорочення викидів);

3) покращенню репутації – сучасні споживачі все більше звертають увагу на екологічну відповідальність підприємств (підприємства, які прозоро ведуть облік екологічних витрат і впроваджують відповідальні практики, можуть зміцнити свою репутацію і залучити більше клієнтів та партнерів) і т.д.

Незважаючи на очевидні переваги, впровадження обліку екологічних витрат стикається з певними проблемами та викликами. До основних із можна віднести:

– відсутність єдиних стандартів (хоча існують міжнародні рекомендації щодо обліку екологічних витрат, у багатьох країнах немає чітких законодавчих вимог або стандартів, які б регулювали цей процес);

– складність оцінки деяких екологічних витрат (наприклад, витрати, пов'язані з деградацією екосистем важко виміряти у грошовому еквіваленті);

– необхідність спеціалізованого програмного забезпечення (для ведення обліку екологічних витрат підприємствам може знадобитися спеціалізоване програмне забезпечення, яке дозволить відстежувати та аналізувати великі обсяги даних).

Висновки. Таким чином, облік екологічних витрат є невід'ємною частиною системи управління підприємством, спрямованої на досягнення сталого розвитку. Він дозволяє підприємствам оцінювати свій вплив на довкілля, знижувати екологічні витрати та приймати рішення, що сприяють збереженню

природних ресурсів. Незважаючи на певні виклики, цей інструмент набуває дедалі більшого значення в умовах глобальних екологічних загроз та зростаючих вимог до екологічної відповідальності, особливо в умовах військової агресії.

У таких умовах облік екологічних витрат стає важливим інструментом не лише для підприємств, а й для держави та міжнародних організацій. По-перше, він допомагає оцінити збитки, завдані екології внаслідок бойових дій, та обґрунтувати необхідність виділення фінансових ресурсів для екологічного відновлення. По-друге, такий облік може сприяти розробці ефективних стратегій для мінімізації подальших екологічних втрат, зокрема через вжиття заходів з очищення територій від шкідливих забруднень, відновлення знищених лісів і зелених зон, а також реабілітації природних ресурсів.

Під час війни важливо також враховувати перспективи післявоєнного відновлення, коли підприємства та держава повинні не лише відбудувувати інфраструктуру, а й впроваджувати екологічно безпечні практики. Це передбачає розробку нових стандартів обліку екологічних витрат, що охоплюватимуть як короткострокові витрати на ліквідацію наслідків, так і довгострокові витрати на реабілітацію довкілля та створення умов для сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Страпчук С. І. Особливості сталого розвитку аграрного сектору та його нормативно-правове забезпечення. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Сер. Економічні науки*. 2021. № 2., Т. 1. С. 220-236.
2. Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди від 21 квітня 2004 року : Директива 2004/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_965 (дата звернення: 07.10. 2024).
3. Максимів Л. І. Тенденції розвитку екологічно орієнтованого бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2005. № 5. С. 18–23.
4. Савченко О. Ф., Дацій О. І., Байда А. О., Зима Г. І. Екологічні витрати: проблеми права, обліку та оподаткування. *Економіка та держава*. 2015. № 5. С. 11–19.

**РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА
У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ РИНКУ
АГРАРНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Олег КИСЛЮК

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – д.е.н, професор Олександр ВІЛЕНЧУК

Вступ. В умовах ризикогенності сільського господарства постає необхідність у виборі оптимальних інструментів протидії різноманітним ризикам. У світовій практиці протидія потенційним загрозам природного, антропогенного, екологічного та фінансово-економічного характеру здійснюється з використанням механізмів мікрострахування, страхування та перестрахування. Такий вибір фермерів зумовлений можливістю розподілу ризиків та відповідальності між зацікавленими особами та отримання відшкодування збитків у разі настання страхової події. Для національних сільгосптоваровиробників в умовах воєнного та повоєнного відновлення аграрного виробництва в Україні актуальними питаннями є пошук мотиваційних чинників до укладання договорів страхування. Одним з таких чинників може стати розвиток державно-приватного партнерства (ДПП) у сфері аграрного страхування.

Результати дослідження. Актуальність розвитку державно-приватного партнерства важливе, оскільки сільськогосподарське виробництво в Україні займає значку частину в експорті країни та є критично важливим для забезпечення продовольчої безпеки на національному та глобальному рівнях. Ринок аграрного страхування на сьогодні функціонує в умовах ризиків, викликаних природно-кліматичними явищами, а також військовими діями, що також потребує актуальних механізмів захисту. У таблиці 1 представлені ключові показники розвитку аграрного страхування в Україні за 2018-2022 рр.

Таблиця 1

Динаміка розвитку аграрного страхування в Україні за 2018-2022 рр.

Показник	Роки					2022 р. до 2018 р., %
	2018	2019	2020	2021	2022	
Кількість страхових компаній	13	20	15	14	15	15
Застрахована площа, тис. га	974	748,7	1011,6	1316,9	193,8	-80,10
Кількість страхових договорів	1207	1852	3225	4288	484	-59,83
Страхові платежі, тис. грн	208200	226285	174996	205928	81061	- 61,06
Страхові виплати, тис. грн	8678	107611	351819	117646	29830	243,7

Джерело: розраховано за даними [1;2].

Аналіз сучасного стану аграрного страхування в Україні у порівнянні з 2018 р. засвідчує суттєве зниження застрахованої площі. Це пов'язано із

зменшенням сільськогосподарських підприємств та засівних площ у зв'язку із повномасштабним вторгненням. Ринок аграрного страхування мав тенденцію до зростання у 2018-2021 рр., кількість страхових договорів збільшилось на 3081 шт. що 2,5 рази більше за показники 2018 року. Застрахована площа зросла на 342.9 тис. га за досліджуваний період.

Сучасний ринок агрострахування, у порівнянні із іншими країнами, розвивається повільними темпами [5]. В країнах Америки та Європи площі застрахованих посівів складають 60-80%, натомість в Україні менше 5% [4]. Стримуючим фактором розвитку агрострахування є відсутність ефективної підтримки держави, розвиненої інфраструктури. Також система страхування наразі недооцінена серед сільськогосподарських виробників, зокрема через відсутність довіри до страхових компаній, низький рівень обізнаності про страхові продукти та значні фінансові витрати на страхування.

Розв'язання окреслених проблем перебуває у площині активної взаємодії між державою та суб'єктами підприємницької діяльності, тобто йдеться про функціонування системи державно-приватного партнерства в сфері аграрного страхування (рис 1).

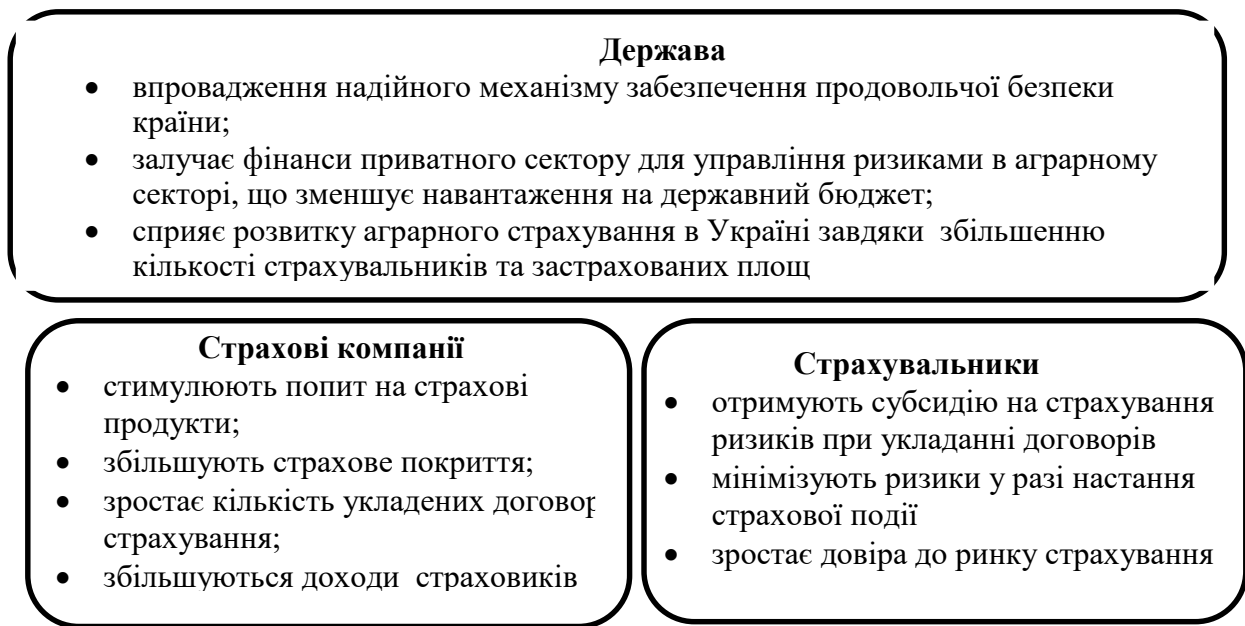

Рис. 1. Фінансово-економічні ефекти державно-приватного партнерства для стейкхолдерів ринку агрострахування

Джерело: власні дослідження.

Дослідження досвіду зарубіжних країн, таких як Польща, Італія, Франція, свідчить про ефективну модель розвитку аграрного страхування за умов участі держави не лише як регулятора, але й партнера для усіх суб'єктів ринку.

Державна підтримка у вигляді субсидування дозволяє фермерам зменшити витрати на страхування, а страховим компаніям суттєво розширити страхове покриття. Водночас участь держави у цій співпраці буде сприяти залученню фінансів приватного сектору для управління ризиками в аграрному виробництві, що сприятиме процесу забезпечення продовольчої безпеки країни.

У світовій практиці зазвичай використовують чотири різні моделі організації системи аграрного страхування. Розглянемо зазначені моделі детальніше:

- ліберальна модель, яка заснована на конкуренції (поширені в Німеччині, Нідерландах, Швеції, Угорщині). Модель заснована на умовах ринкової конкуренції між приватними компаніями. Роль держави у фінансуванні аграрного бізнесу не передбачена. Дана модель має переваги у країнах з розвинутою економікою, оскільки дозволяє ринку саморегулюватись;

- модель обов'язкового страхування, що заснована на тотальному державному контролі (поширені в Греції, Індії, Кіпрі та на Філіппінах). Представлена модель має всеохоплюючий характер щодо страхування сільськогосподарських ризиків, що є позитивним з позиції захисту фінансово-економічних інтересів фермерів, але, за такою формою взаємовідносин практично відсутня конкуренція на страховому ринку;

- модель на засадах державно-приватного партнерства (актуально в Іспанії, Італії, Люксембурзі, Польщі, Франції та Швейцарії). Передбачає різні джерела витрат на страхування за кошти державного бюджету та приватних компаній. Перевагою для страхувальника є відчутне зменшення розміру страхового платежу, а для страховика приріст страхових премій та збільшення страхового покриття;

- модель взаємного страхування, заснована на взаємодопомозі некомерційних страхових компаній (актуально для Великої Британії, Казахстану). Заснована на взаємодопомозі між членами некомерційних організацій. Управління коштами здійснюється членами-страхувальниками, що дозволяє їм самостійно розпоряджатися напрямками використання коштів, надавати знижки учасникам на страхування [3].

У процесі дослідження виявлено, що для України оптимальною буде модель заснована на засадах державно-приватного партнерства. Сучасна модель аграрного страхування у повоєнний, відновлювальний період часу має передбачати та забезпечувати усім учасникам ринку взаємовигідні умови співпраці. Для успішного формування та впровадження моделі ДПП адаптувати досвід закордонних країн в інноваційний розвиток аграрного страхування, а також врахувати соціально-економічні особливості України. Звідси постає доцільність вжиття наступних заходів:

1. Трансформація чинного законодавства, яке регулює державно-приватне партнерство в Україні, до умов сьогодення. Важливим є контроль за виконанням стратегічних завдань в розвитку ДПП та цілеспрямована державна політика в сфері розвитку системи аграрного страхування;

2. Підвищення обізнаності стейкхолдерів аграрного ринку страхування у перевагах програм ДПП за участю держави та страховиків. Інструментами інформування можуть слугувати доповіді спікерів на тематичних конференціях, маркетингові рекламні компанії, робота страхових агентів при презентації послуг страхування;

3. Впровадження сучасних страхових технологій щодо оцінювання ймовірності настання ризиків, що приймаються на страхування, здійснення актуарних розрахунків на еквівалентності страхових відносин, урегулювання страхових претензій тощо.

Висновки. Роль державно-приватного партнерства у формуванні сучасної моделі ринку аграрного страхування є вагомим, зважаючи на потенційні можливості нейтралізації негативного впливу ймовірних ризиків в аграрній сфері з одночасним підвищенням рівня продовольчої безпеки в країні. Доцільність розвитку державно-приватного партнерства на ринку аграрного страхування полягає у виконанні державою ролі гаранта у взаємовідносинах усіх учасників ринку, стимулюючи безпечний розвиток виробництва сільськогосподарської продукції в країні. Зазначена модель мотивує фермерів до укладання договорів аграрного страхування та сприяє підвищенню довіри до страхових послуг в цілому. За умов послідовного розвитку моделі ДПП страхові компанії отримують можливість суттєвого розширення страхового покриття та стимулювати розвиток ринку аграрного страхування в Україні.

Список використаних джерел

1. Агрострахування: рейтинг страхових компаній України за 2020–2022 роки. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife/20/12/76>
2. Віленчук О.М. Взаємодія стейкхолдерів страхового ринку на засадах державного партнерства. Наукові горизонти 2019. №4 С. 27-34.
3. Віленчук О. М., Савицька А. С. Сучасні тренди розвитку загальноєвропейського ринку аграрного страхування: можливості та перспективи для України. Бізнесінформ 2024 №4 С. 253-259.
4. Сахацький М. П. Державна підтримка агрострахування в сучасних умовах. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2010. № 4 (57). С. 3–7.
5. Стельмащук, А. М. Формування ринкової моделі агрострахування на засадах державно-приватного партнерства Інноваційна економіка. 2019. № 1-2. С. 13-24.

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Костянтин КОВАЛЕНКО

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Оксана ПРИСЯЖНЮК

Вступ. У період воєнного стану в країні забезпечення ефективності діяльності підприємств промислово-оборонного комплексу має важливе значення, оскільки питання безпеки, обороноздатності та забезпечення стабільності економіки є пріоритетними. Зважаючи на це, доцільно розглянути різні аспекти забезпечення ефективності цих підприємств, зокрема фінансові.

Результати дослідження. Як відомо, ефективність – багатовекторна категорія, що можна обґрунтувати доцільністю її забезпечення у різних напрямках діяльності підприємств. В основі визначення ефективності (як в цілому, так і окремих напрямів) є співвідношення між результатами та витратами [1].

Як було зазначено вище, ефективна діяльність підприємств оборонно-промислового комплексу критично важлива у період воєнного стану, тому доцільно зосереджувати увагу не лише на ефективності операційного процесу, технічного та технологічного аспектів ефективності, а й на ефективному використанні фінансових інструментів.

Ефективне використання фінансових інструментів можливе лише при умові розробки фінансової стратегії, яка слугує орієнтиром для їх вибору, зважаючи на стратегічні цілі. У рамках реалізації фінансової стратегії важливо забезпечити ефективне фінансове планування. При цьому доцільно враховувати окрім обсягів виробництва, які взаємозалежні з сумою капіталовкладень, вплив факторів інфляції, потенційні ризики, коливання попиту та ін [2]. Зважаючи на вплив зазначених факторів для забезпечення ефективної роботи підприємств доцільно використовувати такий фінансовий інструмент, як страхування. Його дія може поширюватись як на фінансові активи так і на забезпечення якості продукції, що у даній сфері відіграє першочергове значення, оскільки висока якість часто є запорукою забезпечення життя та здоров'я військових.

Одним із важливих фінансових інструментів, що сприяє розвитку підприємств є інвестиційні кошти (кредити банків, державні кошти, іноземні інвестиції) та грантові кошти (державні, від іноземних партнерів). Від суми вкладених коштів у модернізацію виробництва, застосування інноваційних технологій залежить можливість масштабування виробництва за мінімальний період часу, а відтак, підвищення рівня забезпечення військових необхідними товарами. Певні переваги у цьому процесі має лізинг, оскільки дозволяє без

великих сум витрат отримати необхідне технічне оснащення та забезпечити гнучкість управління грошовими потоками.

Підвищенню ефективності господарської діяльності сприяє використання такого фінансового інструменту, як оподаткування. Зважаючи на критичну важливість підприємств промислово-оборонної сфери, держава зазвичай надає податкові пільги, які напряму впливають на фінансову спроможність підприємств та їх рентабельність.

Специфіка призначення продукції підприємств промислово-оборонного комплексу передбачає їх функціонування на інноваційній основі. Тому залучення фінансових коштів у сферу наукових досліджень дозволить підвищити конкурентоспроможність за рахунок впровадження новинок у всі процеси та позитивно вплинути на рівень адаптації підприємств оборонно-промислового комплексу до інновацій.

Висновки. Оптимізація застосування фінансових інструментів для забезпечення ефективної роботи підприємств промислово-оборонної сфери є стратегічно важливим завданням. Проведені дослідження доводять потребу застосування їх на засадах комплексності для досягнення стратегічних фінансових цілей та забезпечення стійкості до загроз, особливо зовнішнього середовища. Таким чином, фінансові інструменти відіграють важливу роль у процесі забезпечення ефективності діяльності підприємств промислово-оборонного комплексу, а відтак, і у підвищенні безпеки та обороноздатності країни.

Список використаних джерел

1. Кравченко В. Ефективність діяльності підприємства: зміст, види та роль у сучасних умовах. 2024. *Економіка та суспільство*, (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-93>.
2. Рогач, С. Економічна ефективність використання фінансових ресурсів підприємства. 2023. *Економіка та суспільство*, (55). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-4>.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Ангеліна КОВАЛЬ

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Ніна ЦЕГЕЛЬНИК

Вступ. Облік і контроль грошових коштів є ключовими аспектами фінансового управління підприємствами різних форм власності та галузей діяльності. Ефективний облік грошових коштів дозволяє забезпечити точність фінансової інформації, своєчасність фінансових звітів та підвищення рівня прозорості у використанні ресурсів. У сучасних умовах, коли бізнес стикається з постійними змінами в економічному середовищі, важливо не лише забезпечити належний облік, але й адаптувати контрольні механізми, щоб задовольнити потреби швидко змінюваного ринку.

Недостатній контроль за грошовими коштами може призвести до значних фінансових втрат, зниження ліквідності підприємства і, врешті-решт, до його банкрутства. Тому вдосконалення обліку та контролю грошових коштів є актуальним завданням для менеджменту, бухгалтерів і фінансистів. Використання новітніх технологій, автоматизація облікових процесів, впровадження ефективних контрольних систем є лише деякими з можливостей, які можуть істотно підвищити ефективність управління грошовими потоками.

Вивчення даної теми є важливим для розробки комплексних стратегій управління фінансами, що безпосередньо впливають на успіх і конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Результати дослідження. Грошові кошти є ключовим елементом функціонування підприємства, відображаючи його ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість. Ефективний облік і контроль грошових коштів необхідний для забезпечення стабільного руху фінансів, раціонального використання ресурсів і запобігання шахрайству. В умовах сучасного динамічного середовища все більшої актуальності набуває вдосконалення методів управління грошовими коштами, що включає як автоматизацію процесів, так і впровадження нових підходів до внутрішнього контролю.

Основні проблеми, що виникають при обліку та контролі грошових коштів на підприємствах, можуть бути пов'язані з різними аспектами управління фінансами, внутрішнім контролем та законодавчими вимогами. Ось основні з них:

- відсутність чітких процедур внутрішнього контролю за рухом грошових коштів може призводити до шахрайства, зловживань або помилок у відображенні операцій. Часто це пов'язано з недостатнім розподілом обов'язків між працівниками, що здійснюють фінансові операції, що може спричинити

конфлікт інтересів або надмірний контроль однієї особи за всіма етапами фінансового процесу;

- відсутність або недостатнє використання автоматизованих систем обліку (ERP-систем) ускладнює оперативність ведення обліку та збільшує кількість ручних операцій, що підвищує ризик помилок і затримок в обробці фінансової інформації. Це також обмежує можливості швидкого моніторингу та контролю за рухом коштів;

- проблеми з правильним відображенням грошових коштів у фінансовій звітності можуть виникати через складності в оцінці таких елементів, як каса, банківські рахунки та еквіваленти грошових коштів (інвестиції з коротким терміном погашення). Неправильна класифікація цих активів може призвести до викривлення фінансової звітності та неправильного розрахунку ліквідності;

- ведення обліку готівки часто супроводжується порушенням касової дисципліни, що може спричинити фінансові втрати та неефективне використання грошових коштів. Недотримання правил щодо зберігання готівки, запізнення в проведенні інвентаризацій каси або неефективна робота з касовими ордерами збільшують ризики для підприємства;

- недостатній рівень прогнозування грошових потоків може призвести до дефіциту або надлишку ліквідності, що негативно позначається на операційній діяльності підприємства. Відсутність гнучких інструментів для аналізу та планування руху коштів ускладнює управління фінансовими ресурсами;

- низький рівень захисту фінансових операцій може створювати умови для шахрайства або зловживань з боку працівників. Відсутність чіткої перевірки транзакцій або недоліки в системі безпеки платежів можуть призвести до значних фінансових втрат;

- постійні зміни у законодавстві щодо ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності можуть створювати додаткові труднощі для підприємств. Відсутність своєчасних змін в обліковій політиці підприємства може призвести до порушень нормативних вимог та накладення штрафів;

- неефективне управління дебіторською заборгованістю, несвоєчасне погашення зобов'язань або неправильне відображення таких операцій в обліку можуть спричинити проблеми з управлінням грошовими коштами, що впливає на платоспроможність підприємства.

Проблеми обліку та контролю грошових коштів вимагають постійного вдосконалення систем внутрішнього контролю, впровадження автоматизованих рішень та оптимізації процесів управління фінансовими ресурсами. Рішення цих проблем сприятиме зниженню фінансових ризиків та підвищенню ефективності функціонування підприємства.

Одним із ключових шляхів вдосконалення обліку грошових коштів є впровадження автоматизованих інформаційних систем (ERP-системи). Вони дозволяють: зменшити кількість ручних операцій; забезпечити швидку обробку фінансових даних; мінімізувати кількість помилок, викликаних людським фактором. Автоматизація дозволяє синхронізувати облік грошових коштів з іншими управлінськими системами підприємства, забезпечуючи зручний доступ

до даних і підвищуючи точність фінансової звітності.

Автоматизація обліку грошових коштів сприяє підвищенню ефективності, прискоренню та доступності фінансових послуг, а також зменшенню використання готівки і покращенню цифрової безпеки. Цей процес є критично важливим для забезпечення належного функціонування фінансової системи країни, а також сприяє економічному зростанню та вдосконаленню контролю за грошовими потоками [2].

Важливим аспектом контролю грошових коштів є вдосконалення внутрішніх процедур. Основними заходами є: розподіл обов'язків між працівниками, щоб уникнути концентрації контролю над усіма операціями в одних руках; впровадження регулярних внутрішніх аудитів для виявлення можливих порушень; застосування політики подвійної перевірки для важливих фінансових операцій. Такі заходи мінімізують ризики шахрайства та зловживань [1].

Застосування електронних платіжних систем та мобільних додатків дозволяє значно спростити платіжні операції та зменшити час на їх виконання. Також це підвищує прозорість контролю за рухом грошових коштів. Зокрема, використання систем онлайн-банкінгу та електронних гаранцій забезпечує: можливість моніторингу операцій у режимі реального часу; швидке виконання платежів; зменшення залежності від паперової документації.

Для відповідності вимогам податкового та фінансового законодавства, а також для підвищення довіри з боку партнерів і контролюючих органів підприємству необхідно регулярно оновлення облікової політики відповідно до змін у законодавстві та міжнародних стандартах (МСФЗ), що є важливим етапом вдосконалення обліку грошових коштів

Отже, в умовах швидких змін і нестабільності економічної ситуації, ефективно управління грошовими потоками є важливим фактором, що визначає фінансову стійкість і успішність діяльності підприємства.

Висновки. Вдосконалення обліку та контролю грошових коштів є важливим елементом підвищення фінансової ефективності підприємства. Впровадження автоматизації, удосконалення внутрішнього контролю, використання сучасних платіжних інструментів та оптимізація управління грошовими потоками дозволяють забезпечити прозорість і надійність фінансових операцій. Регулярне оновлення облікової політики забезпечують відповідність законодавчим вимогам та адаптацію до мінливого середовища.

Список використаних джерел

1. Очеретько Л. М., Харьковська О. В. Удосконалення обліку грошових коштів. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9729> (дата звернення: 13.10.2024).

2. Цегельник Н.І., Коваль А.В. Діджиталізація безготівкових операцій в Україні в умовах війни. *Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики*: Матеріали тринадцятої міжнар. наук.-практ. конф., 13 вересня 2024 р. Одеса: ОНЕУ, 2024. С. 119-120.

ОБЛІК ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВ: НОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Тетяна КОНОНЧУК

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Марина СОЙКА

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к.пед.н., доцент Світлана ВІТЕР

Вступ. У сучасних умовах підприємства стикаються з необхідністю перегляду підходів до управління доходами, оскільки цілі сталого розвитку (ЦСР) ставлять нові вимоги до їх діяльності. Питання обліку доходів набуває особливої актуальності в контексті інтеграції економічних, екологічних та соціальних аспектів у бізнес-процеси. Сучасні підприємства повинні не лише фокусуватися на максимізації прибутку, але й враховувати вплив своєї діяльності на навколишнє середовище та суспільство. Це зумовлює необхідність впровадження нових інструментів обліку, які забезпечать прозорість та відповідність цілям сталого розвитку.

Результат дослідження. ЦСР, які були затверджені Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році, включають 17 глобальних цілей, що охоплюють економічні, екологічні та соціальні аспекти. Цілі вимагають від бізнесу відповідальності перед акціонерами й суспільством, загалом. Для підприємств – це необхідність перегляду підходів до обліку доходів, враховуючи такі фактори, як екологічна стійкість, соціальна справедливість та ефективне використання ресурсів. Зміна традиційних підходів до обліку доходів стає ключовим завданням для підприємств, які прагнуть досягти сталого розвитку. За нашим переконанням, це свідчить, що фінансова звітність повинна охоплювати інформацію про доходи й відображати внесок підприємства у досягнення ЦСР.

В умовах сталого розвитку підприємства повинні використовувати нові інструменти обліку, які дозволяють оцінювати доходи з урахуванням екологічних та соціальних показників. Основними векторами модернізації є:

Інтегрована звітність. Інтегрована звітність пропонує детальну інформацію щодо ефективності використання та впливу підприємства на різні види капіталу (фінансовий, виробничий, людський, природний). Відображає здатність організації генерувати цінність для себе та зацікавлених сторін, визначає стратегічні орієнтири розвитку на різні періоди та слугує джерелом інформації, необхідної користувачам для ухвалення рішень [1].

Інтегрована звітність є важливим інструментом для обліку доходів підприємств у контексті сталого розвитку, об'єднує фінансові та нефінансові

показники, що дозволяє оцінити результати діяльності з урахуванням екологічного та соціального впливу. За допомогою цього підходу можна отримати повну картину діяльності підприємства для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Облік екологічних доходів. Екологічні доходи – доходи, отримані завдяки екологічним ініціативам, таким як переробка відходів, використання відновлюваних джерел енергії, енергоефективні технології тощо. Важливо, щоб система обліку могла ідентифікувати та відображати такі доходи окремо від традиційних фінансових надходжень (доходи від збуту продукції тощо). Такий підхід, на наш погляд, сприяє підвищенню прозорості та стимулює підприємства до більш відповідального ставлення до природних ресурсів.

Система обліку, яка виокремлює екологічні доходи, дозволяє підприємствам краще моніторити свої екологічні зусилля, проводити аналіз ефективності реалізованих ініціатив. Це створює можливість для визначення найуспішніших із них, які можуть бути масштабовані або розвиватися у майбутньому.

Зокрема, підприємства можуть використовувати отримані дані для вдосконалення екологічних стратегій, виявлення нових напрямків інвестицій і зменшення впливу на довкілля. Крім того, аналіз екологічних доходів може стати важливим аргументом у комунікації із зацікавленими сторонами – від інвесторів до споживачів. Відкритість до екологічних ініціатив демонструє соціальну відповідальність підприємства, що, у свою чергу, може призвести до підвищення довіри та лояльності з боку клієнтів, які вважають екологічну свідомість важливим критерієм вибору постачальника товарів чи послуг. Отже, інтеграція екологічних доходів у фінансову звітність покращує розуміння фінансового стану підприємства, сприяє формуванню культури сталого розвитку.

Соціальна відповідальність у контексті доходів. Доходи, отримані через соціально відповідальні практики, також повинні бути враховані у системі обліку. Наприклад, дохід від проєктів, що забезпечують працевлаштування вразливих верств населення, сприяють покращенню умов праці або підтримують місцеві громади. Інтеграція таких показників у загальну систему обліку дозволяє краще оцінювати довгостроковий вплив підприємства на суспільство.

Таким чином, врахування доходів від соціально відповідальних практик в обліковій системі забезпечує більш комплексний підхід до оцінки бізнес-результатів. Це підвищує прозорість фінансової звітності, демонструє зацікавленим сторонам, що підприємство має на увазі довгострокову стратегію розвитку, яка враховує соціальні і екологічні аспекти.

Завдяки цьому підприємства можуть отримати конкурентні переваги, адже соціально відповідальні інвестиції часто ведуть до підвищення репутації, лояльності клієнтів та підтримки з боку партнерів і інвесторів. Інтеграція таких даних дозволяє також краще адаптувати бізнес-процеси до змінюваного середовища, сприяє інноваціям та відкриває нові можливості для розвитку, зокрема через залучення грантів або інвестицій, що підтримують сталий розвиток.

Автоматизація процесів обліку. Сучасні інформаційні технології значно полегшують процес обліку доходів у контексті сталого розвитку. Використання автоматизованих систем дозволяє відслідковувати як фінансові, так і нефінансові показники в режимі реального часу, що дає можливість більш ефективно контролювати доходи та витрати, пов'язані з екологічними та соціальними ініціативами. Це, в свою чергу, сприяє більш прозорому управлінню ресурсами, підвищуючи відповідальність підприємства перед суспільством та природою.

Автоматизовані системи дають змогу проводити детальний аналіз інформації (виявляти тенденції, оперативно реагувати на зміни та приймати обґрунтовані рішення для оптимізації процесів). Крім того, такі технології забезпечують інтеграцію даних з різних джерел, і разом з тим, формують комплексні звіти та динамічно оцінюють ефективність реалізації стратегій, орієнтованих на сталий розвиток. Використання автоматизованих систем також допомагає покращити комунікацію між різними центрами відповідальності підприємства, забезпечуючи обмін знаннями та підтримуючи командну роботу в досягненні спільних цілей. Отже, впровадження таких систем підвищує оперативність у прийнятті виважених управлінських рішень, сприяє зростанню конкурентоспроможності підприємства в умовах сучасного ринку.

Попри виклики, впровадження нових інструментів обліку доходів відкриває для підприємств широкі можливості. Основними перспективами, по-перше, є підвищення конкурентоспроможності – підприємства, які впроваджують інноваційні підходи до обліку доходів, отримують конкурентну перевагу на ринку, оскільки їхня діяльність є більш прозорою і відповідальною. По-друге, зміцнення репутації – прозорий і достовірний облік доходів, який враховує соціальні та екологічні фактори, підвищує довіру з боку клієнтів, інвесторів та партнерів. По-третє, довгострокова фінансова стабільність – інтеграція ЦСР у фінансову звітність дозволяє підприємствам приймати більш стійкі рішення, які сприяють одержанню не тільки короткострокових прибутків, але й забезпечують довгострокову фінансову стабільність.

Висновки. Удосконалення системи обліку доходів підприємств у контексті сталого розвитку є важливим кроком на шляху до відповідального ведення бізнесу. Нові інструменти, такі як інтегрована звітність, облік екологічних доходів та автоматизація процесів, дозволяють підвищити ефективність управління доходами й сприяють досягненню ЦСР. Попри виклики, які виникають у процесі їх впровадження, підприємства отримують значні переваги, зокрема підвищення конкурентоспроможності, зміцнення репутації та забезпечення фінансової стабільності.

Список використаних джерел

1. Мамонтова Н. А., Луцишина В. М. Інтегрована фінансова звітність: особливості формування та перспективи впровадження. *Економіка та підприємництво*. 2023. № 50. С. 163-172.

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Олександр КОРОТУН

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Лариса НЕДІЛЬСЬКА

Вступ. Створення і впровадження стратегії розвитку підприємства є вирішальним кроком, щоб гарантувати його довгостроковий успіх і стабільність у сучасному мінливому середовищі. В умовах швидких ринкових змін, глобалізації та технологічного прогресу підприємства зіштовхуються з новими викликами, які вимагають гнучкого підходу до управління. Бізнес-стратегія допомагає адаптуватися до цих змін, визначати потенційні ризики та використовувати нові можливості. Це дозволяє компанії сформулювати чітку місію, встановити досяжні цілі та розробити стратегії для досягнення конкурентної переваги.

Результати дослідження. Значення стратегії для ефективного використання ресурсів підприємства, підвищення продуктивності та якості товарів чи послуг має вирішальне значення [2]. Крім того, сформульована стратегія відіграє вирішальну роль у залученні інвестицій, оскільки інвесторів приваблюють компанії, які мають чітко визначений план майбутнього розвитку. Наявність чітко сформульованої стратегії допомагає мінімізувати ризики та зміцнити позиції компанії на ринку. Важливо розуміти, що стратегія є основою для інноваційного розвитку, що дозволяє підприємствам підтримувати свою конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Слово «стратегія» походить від грецького слова «strategia», яке трактується в контексті таких значень, як «stratos» (армія) і «agein» (керувати). У Стародавній Греції цей термін використовувався для позначення важливих елементів військової стратегії, які стали важливими через складний характер прийняття військових рішень [1].

Сучасне осмислення поняття «стратегія» в наукових колах насамперед пов'язане з 1950–1960-ми роками ХХ ст., хоча ця тема продовжує залишатися предметом дискусій. Наприклад, В. Л. Дикань стверджує, що появу стратегічного менеджменту як наукової сфери можна віднести до 1911 р., коли у відомій Гарвардській школі бізнесу було викладено перший курс під назвою «Бізнес-політика». Цей курс послужив основою для майбутньої галузі

«стратегічного менеджменту» [1].

Однак епоху швидкої індустріалізації наприкінці XIX – на початку XX ст., зокрема в США, коли почали виникати великі промислові корпорації, слід розглядати як поворотний момент у розвитку стратегічного менеджменту. Одним із помітних прикладів організаційних змін стала реструктуризація General Motors Альфредом Слоуном у 1921 році, яка відділила стратегічне управління від операційного [2].

Очевидно, що немає чіткого та остаточного розуміння терміну «стратегія». Крім того, кожна стратегія є спрощеним відображенням реальності, що може призвести до викривленого розуміння фактів. Однак, коли керівництво впевнене в діях, що впливають з розробленої стратегії, компанія має високу ймовірність досягти значних успіхів. Основна мета стратегії полягає в тому, щоб спрямувати дії всіх співробітників на виконання конкретних завдань, які є вирішальними для виконання місії та досягнення цілей організації.

Згідно з наведеними постулатами можна сформулювати наступне: стратегія відноситься до довгострокового, чітко визначеного плану, який окреслює напрям розвитку компанії з метою посилення її позиції на ринку, задоволення запитів споживачів і досягнення заздалегідь визначених цілей. Стратегія створена, щоб визначити майбутній напрямок організації та допомогти зробити обґрунтований вибір щодо найкращих дій.

Стратегію характеризують її довгострокова перспектива та спрямованість на інновації. Основною метою стратегії компанії є гарантування успішного впровадження інновацій та модифікацій шляхом ефективного розподілу ресурсів, адаптації до зовнішніх змін, сприяння внутрішній координації та передбачення майбутніх перешкод.

Кожна організація, яка прагне процвітати, повинна розробити план свого майбутнього розвитку та розвитку. Вибір стратегії означає, що компанія вибирає певний шлях зростання з усіх доступних варіантів і підходів. Добре продумана стратегія має вирішальне значення для підвищення конкурентоспроможності, зміцнення позицій на ринку та створення організації, яка завдяки вдосконаленню своєї структури управління та організаційної культури буде здатна ефективно працювати на висококонкурентному ринку [2].

Сфера стратегічного менеджменту охоплює широкий спектр напрямів, таких як реструктуризація підприємств, підвищення їх вартості, розвиток динамічних ключових компетенцій, управління знаннями, використання інформаційних технологій для стратегічного розвитку тощо. Існує багато підходів до формування стратегії, а також різні школи думки пропонують свої погляди на цей процес.

У світі бізнесу очевидно, що успішну стратегію неможливо відтворити, і не існує універсального підходу, який би працював для кожної компанії. Отже, здатність стратегічно мислити, розробляти й виконувати стратегію є ключовими навичками для успішного управління. На рис. 1 наведено приклад потенційної стратегії зростання та розвитку підприємства.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що в сучасних ринкових

умовах стратегія розвитку відіграє вирішальну роль, допомагаючи підприємствам визначати стратегічні цілі, впевнено досягати поставлених завдань і підтримувати конкурентну перевагу на ринку товарів і послуг. Стратегічне управління постійно трансформується, особливо в тих країнах, що розвиваються, в тому числі й в нашій державі.

У сучасних умовах ринкових змін створення та реалізація стратегії розвитку підприємства мають велике значення. В умовах економічної невизначеності, стрімкого технологічного прогресу та глобалізації компанії повинні бути адаптованими та здатними реагувати на нові виклики. Розгляд багатьох факторів під час побудови стратегії дозволяє організації зменшити ризики та максимально використати наявні можливості. Одним із важливих аспектів є оцінка зовнішнього середовища, яка передбачає вивчення ринку, конкурентів і загальних економічних тенденцій. Не менш важливим, ніж розгляд внутрішніх ресурсів і можливостей компанії, є їх визнання, що дозволяє правильно розподілити ресурси для досягнення найкращого результату [1].

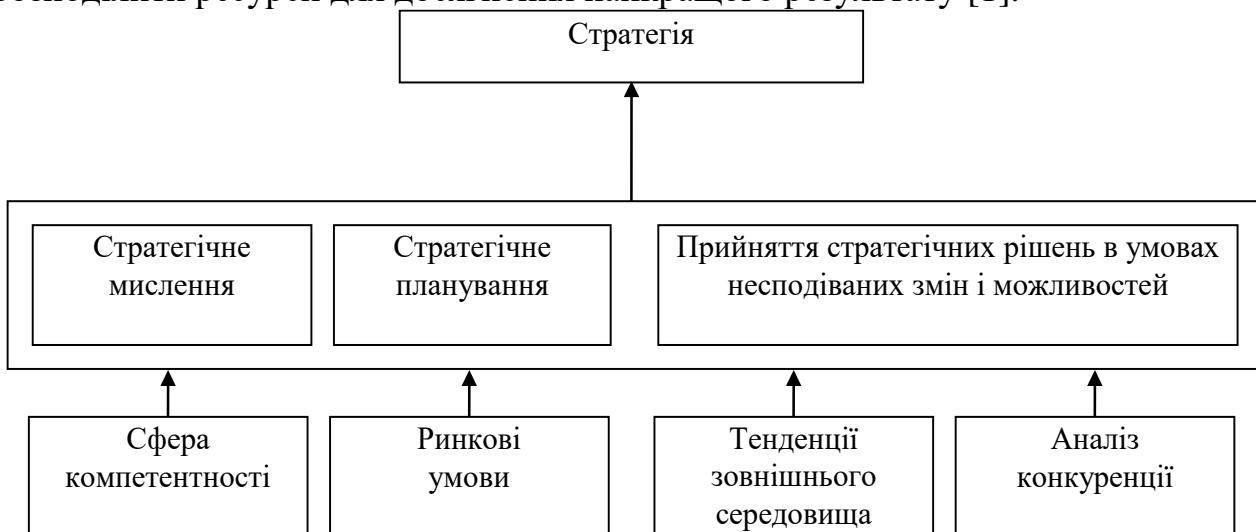

Рис. 1. Загальна схема підходу до побудови стратегії розвитку підприємства

Джерело: побудовано автором за даними [1].

Важливим аспектом, який слід враховувати, є впровадження інновацій і нових технологій, оскільки вони часто служать каталізатором прогресу. Стратегічний план має бути спрямований на досягнення довгострокових цілей, а також бути адаптованим до раптових змін на ринку. Вкрай важливо переконатися, що стратегія відповідає культурі компанії та процесам управління, оскільки це сприяє її успішній реалізації. Ці різні елементи разом сприяють здатності підприємства отримати конкурентну перевагу та сприяти сталому зростанню навіть у складних ринкових умовах [1].

Таким чином, процес створення та реалізації стратегії розвитку підприємства є структурованим і послідовним методом встановлення довгострокових цілей організації та розробки стратегій для їх досягнення. Він охоплює кілька важливих етапів, які допомагають організації адаптуватися до ринкових умов, оптимізувати використання ресурсів і отримати конкурентну перевагу. Цей процес передбачає вивчення зовнішнього оточення та внутрішніх

можливостей, формулювання стратегії, її виконання та моніторинг результатів.

Список використаних джерел

1. Дикань В. Л. Стратегічне управління: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2019. 272 с.
2. Редченко К.І. Стратегічний аналіз у бізнесі: навч. посіб. 2-е. вид., допов. Л.: Новий Світ-2000; Альтаїр-2002, 2013. 272 с.

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ: СТРАТЕГІЇ ТА РИЗИКИ

Тетяна КУНІЦЬКА

здобувачка вищої освіти,

Хмельницький університет управління та права імені Л. Юзькова

Науковий керівник – д.е.н., професор Віктор СИНЧАК

Вступ. Управління державним боргом є важливою складовою фінансової політики кожної країни. Це добре простежується під час кризових періодів, у тому числі таких як воєнний стан. У такій ситуації державний борг створює ризики, що можуть вплинути на довгострокову економічну стабільність країни.

Результати досліджень у сфері управління державним боргом країни, зокрема, і у період дії воєнного стану були викладені у працях вітчизняних науковців, зокрема А.В. Гарбінської-Руденко, О.В. Лямзіна, Н.В. Бондарчук, О.Ю. Матвеева, А.Ю. Мунько та інших авторів. У своїх публікаціях вказані автори зосередили увагу на меті ефективного управління ліквідністю державного боргу. Водночас питання щодо вдосконалення засобів та способів удосконалення управління державним боргом потребують глибшого вивчення.

Результати дослідження. У період воєнного стану уряд України залучає фінансову допомогу переважно у вигляді кредитів і грантів від міжнародних організацій та за рахунок підтримки іноземних партнерів, а також активно використовує військові облігації, як інвестиційний інструмент. Однак запозичення фінансових ресурсів на зовнішньому та внутрішньому ринках призводять до зростання державного боргу. Це впливає на стійкість державних фінансів, а отже, і на державний борг. За Бюджетним кодексом України, «державний борг – це загальна сума заборгованості держави за непогашеними на звітну дату борговими зобов'язаннями, що виникли внаслідок державних запозичень» [1].

З огляду на літературні джерела, відзначимо, що державний борг поділяється на зовнішній та внутрішній. Зовнішній борг є частиною валового внутрішнього боргу держави і стосується її зобов'язань перед іншими країнами, міжнародними фінансовими організаціями та іншими економічними агентами.

Внутрішній борг, з іншого боку – це «заборгованість держави перед власниками державних облігацій та іншими кредиторами» [3].

Державні запозичення здійснюються з метою фінансування дефіциту державного бюджету та рефінансування державного боргу. Право на державні запозичення в межах, встановлених Законом України про Державний бюджет на відповідний рік, належить державі. Таку роль від її імені виконує Міністр фінансів України за дорученням уряду України. Кабінет Міністрів України визначає основні умови здійснення державних запозичень, у тому числі за кредитними договорами та порядком випуску і розміщення державних облігацій.

Управління державним боргом здійснюється Міністерством фінансів України в межах повноважень, передбачених законодавством України. З метою ефективного управління ліквідністю державного боргу та/або Єдиного казначейського рахунку Міністр фінансів України має право від імені України здійснювати правочини, пов'язані з державним боргом. До них слід віднести обмін, випуск, купівлю, погашення та продаж державних боргових зобов'язань, за умови дотримання граничного обсягу державного боргу на кінець бюджетного періоду [2]. Алгоритм таких дій прописаний, чіткий і зрозумілий.

Водночас для покращення управління державним боргом в умовах воєнного стану слід звернути увагу на ризики, пов'язанні з його залученням. Тому для їх мінімізації необхідно розробити комплексну стратегію, спрямовану на диверсифікацію джерел фінансування. Доцільним залишається контроль, який має здійснюватися за рівнем боргу у тісній співпраці з міжнародними фінансовими інституціями (Міжнародним валютним фондом, Європейським банком реконструкції та розвитку та ін.). Допомога від означених інституцій в управлінні фінансовими ризиками у даний час є беззаперечною.

Не менш важливою стратегією є реструктуризація державного боргу. В умовах його високого рівня (понад 84 % ВВП в Україні за 2023 рік) потребує домовленостей з кредиторами про зміну умов погашення позик (продовження термінів погашення, зниження відсоткових ставок тощо). Це зменшить короткостроковий фіскальний тиск і дозволить економіці поступово відновлюватися у повоєнний період.

Нарешті, важливо підтримувати довіру громадян і міжнародної спільноти до дій уряду. Прозорість фіскальної політики та чітке інформування про ситуацію з державним боргом і плани щодо його управління можуть допомогти зменшити соціальну напругу та посилити громадську підтримку. Про стан державного та гарантованого боргу на дату аналізу свідчать дані табл. 1.

Із наведених даних табл. 1, очевидно, що стан державного та гарантованого державою боргу визначається у гривнях та доларах США за курсом Національного банку України на останній день звітного періоду та включає операції за цей день. Тож, станом на 31 серпня 2024 року державний борг України становив 6 078,87 млрд грн (95,40 % загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 147,58 млрд дол. США. Гарантований державою борг України становив 292,82 млрд грн (4,60%) або 7,11 млрд дол. США.

**Державний та гарантований державою борг України
за станом на 31.08.2024 року (за видами відсоткових ставок) (млрд од.)**

Показники	У доларах США	У гривнях	У до % консолідованого боргу
Державний борг	147,58	6 078,87	95,40
Гарантований державою борг	7,11	292,82	4,60
В тому числі за видами відсоткових ставок:			
EURIBOR	6,31	259,84	4,08
SOFR	13,59	559,94	8,79
SONIA	0,17	7,20	0,11
TORF	0,92	37,99	0,60
UIRD 3m USD	0,28	11,37	0,18
Індекс споживчих цін (CPI)	3,52	145,17	2,28
Облікова ставка НБУ	6,96	286,80	4,50
Ставка МВФ	18,35	755,80	11,86
Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб	0,15	5,98	0,09
Фіксована	104,43	4 301,59	67,51

Джерело: розраховано за даними [6].

Проведений аналіз свідчить про те, що наявні проблеми у сфері управління державним боргом та розпочата російська агресія призвели до зростання обсягу державного боргу в Україні. Разом із цим слід зауважити, що протягом серпня 2024 року сума державного та гарантованого державою боргу України зменшилась у гривневому еквіваленті на 2,16 млрд грн і в доларовому еквіваленті на 0,66 млрд дол США.

Висновки. Таким чином обсяги та структура державного боргу в період воєнного стану відображають переорієнтацію держави на підвищення ролі іноземних кредитів із дотриманням інтересів у внутрішніх запозиченнях. Управління державним боргом в умовах воєнного стану є складним, відповідальним процесом і потребує від уряду розробки комплексної стратегії залучення фінансових ресурсів, дотримання збалансованості в управлінні ризиками, забезпечення контролю за рівнем боргу у співпраці з міжнародними фінансовими інституціями. Подальші напрями досліджень в управлінні державним боргом доцільно акцентувати на його прогнозуванні та контролі за недопущенням необґрунтованого зростання.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2456-17>.
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/overview-340>.
3. Гарбінська-Руденко А.В., Лямзіна О.В. Поняття та значення державного боргу України в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. 4, 259–263.

4. Бондарчук Н. В. Проблеми функціонування механізму венчурного фінансування в Україні. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Т. 2. Вип. 18. С. 177-184. URL : <https://doi.org/10.15330/apred.2.18.177-184>
5. Матвеева О. Ю., Мунько А. Ю. Розширення можливостей органів місцевого самоврядування щодо фінансового забезпечення розвитку регіонів. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 4. С. 138-145.
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>.

ПРИНЦИПИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Іван КУРАЧЕНКО

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Олена РУСАК

Вступ. Облікове відображення доходів банківських установ є важливою складовою ефективного фінансового управління, яке забезпечує прозорість та відповідність діяльності банку міжнародним стандартам фінансової звітності (МСФЗ). Облік доходів банківських установ є ключовим аспектом їх фінансового менеджменту. Від правильної організації облікових процесів залежить не лише фінансова стійкість банку, але й його здатність ефективно реагувати на ринкові виклики та регулювати ризики.

З розвитком фінансових ринків, зміною регуляторних вимог, а також змінами в бізнес-середовищі облік доходів банківських установ має відповідати принципам. Дослідження принципів обліку доходів банківських установ є актуальним у сучасних умовах через кілька ключових чинників, що впливають на діяльність банків та їхню фінансову звітність. Правильне застосування принципів обліку сприяє підвищенню довіри до банків і їх фінансовій стійкості в довгостроковій перспективі.

Результати дослідження. Доходи банківських установ охоплюють сукупність грошових надходжень, отриманих банками від їхньої основної діяльності та супутніх операцій. Облік доходів забезпечує узгодженість між діяльністю банку і вимогами регуляторних органів та дає змогу аналізувати ефективність банківської діяльності та формувати управлінські рішення.

Важливими для забезпечення прозорості та достовірності фінансових звітів є принципи обліку доходів банківських установ. Їх дотримання дозволяє банкам ефективно контролювати свою діяльність, а також відповідати вимогам регуляторів і міжнародних стандартів.

Принципи обліку доходів банківських установ – це фундаментальні правила

та підходи, на яких базується ведення фінансового обліку доходів банків. Вони забезпечують єдиний підхід до визнання, оцінки та відображення доходів у фінансовій звітності, що дозволяє банкам надавати прозору і достовірну інформацію про свою діяльність.

Згідно з МСФЗ та загальноприйнятими міжнародними практиками, облік доходів у банківських установах здійснюється на основі кількох важливих принципів (рис. 1).

1. Принцип нарахування (акумуляції) означає, що доходи визнаються в обліку тоді, коли вони зароблені, а не тоді, коли фактично отримані кошти. У банківській діяльності це важливо для точного відображення процентних доходів від кредитів та інвестицій, які нараховуються регулярно, але можуть бути сплачені пізніше.

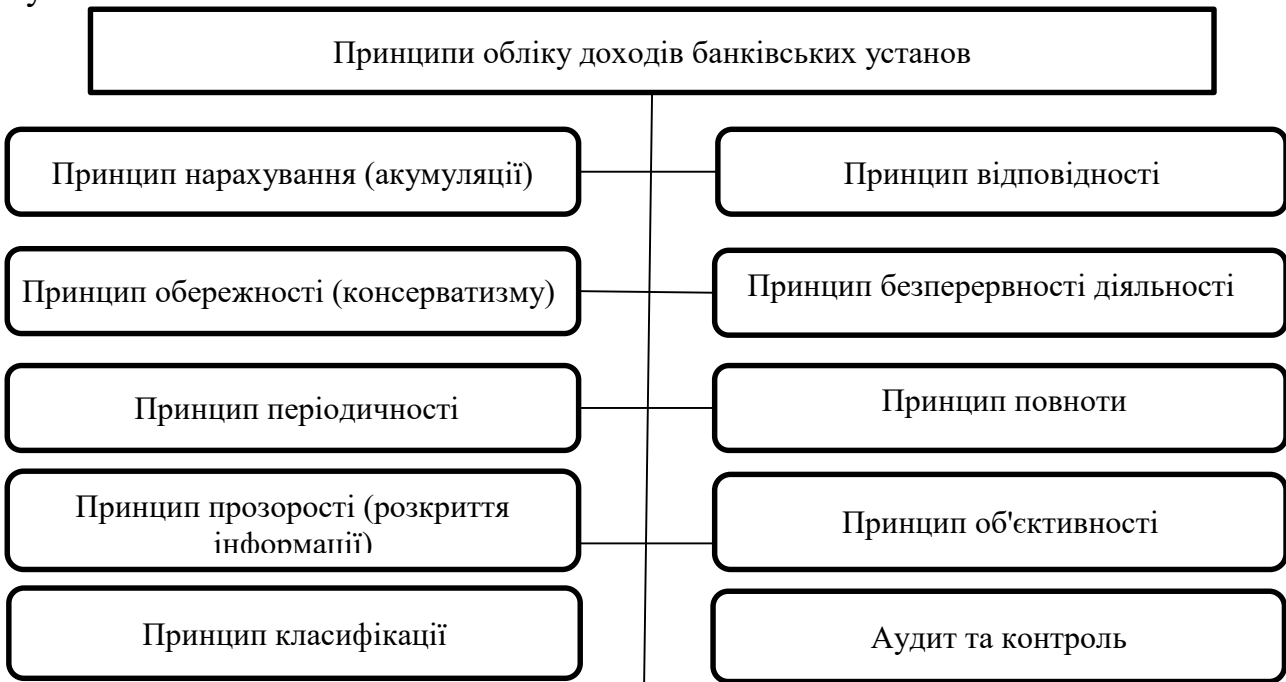

Рис. 1. Принципи обліку доходів банківських установ

Джерело: власна розробка автора.

Наприклад: процентні доходи від кредитів нараховуються щомісячно, навіть якщо клієнт ще не здійснив платіж; комісійні доходи визнаються в момент надання послуг або виконання операцій.

2. Принцип відповідності означає, що доходи повинні визнаватися у тому ж періоді, в якому були понесені витрати, пов'язані з їх отриманням. Це дозволяє коректно оцінити фінансовий результат банку за певний період. Наприклад, якщо банк надає кредит, процентні доходи визнаються поступово протягом строку дії кредиту, а не одразу в момент видачі.

3. Принцип обережності (консерватизму) вимагає, щоб облік доходів здійснювався з певною обережністю. Доходи не повинні бути завищеними або визнаватися передчасно, якщо їх отримання не є повністю гарантованим. Наприклад, сумнівні борги не можуть бути включені до суми доходів банку, поки не буде впевненості в їх поверненні.

4. Принцип безперервності діяльності базується на припущенні, що банк продовжуватиме свою діяльність у майбутньому, і доходи мають визнаватися на основі цього припущення. Відповідно, облік доходів банку враховує його здатність продовжувати операції у довгостроковій перспективі.

5. Принцип періодичності означає, що доходи банку мають бути чітко розподілені за звітними періодами. Це означає, що прибуток, отриманий від фінансових операцій, повинен бути правильно відображений у фінансовій звітності за період, коли він був фактично зароблений. Наприклад, процентні доходи за депозитами або кредитами відображаються на основі місячних, кварталних чи річних звітних періодів.

6. Принцип повноти вимагає, щоб усі доходи банку, незалежно від їх розміру або джерела, повинні бути повністю відображені в облікових записах. Цей принцип забезпечує точність фінансової звітності та дає змогу керівництву банку, інвесторам і регуляторам оцінити реальний фінансовий стан установи.

7. Принцип прозорості (розкриття інформації) характеризується тим що банки повинні надавати детальну інформацію про джерела своїх доходів у фінансових звітах. Це передбачає чітке розмежування процентних, комісійних та інших доходів, а також детальне розкриття значних угод або нетипових доходів. Прозорість допомагає акціонерам, інвесторам і регуляторам краще розуміти структуру доходів банку та його фінансові результати.

8. Принцип об'єктивності означає, що доходи банку повинні бути обґрунтованими і підкріплені реальними фінансовими операціями. Визнання доходів має відбуватися на основі об'єктивних даних та документів, таких як договори, платіжні документи та підтвердження здійснення операцій.

9. Принцип класифікації означає, що доходи банківських установ мають бути класифіковані за типами, такими як: процентні доходи (від кредитів, облігацій тощо); комісійні доходи (від обслуговування рахунків, кредитних карток тощо); інвестиційні доходи (від операцій з цінними паперами); інші доходи (оренда, консультаційні послуги тощо). Ця класифікація забезпечує точне відображення структури доходів у фінансовій звітності.

10. Принципи аудиту та контролю означає, що банк зобов'язаний регулярно проходити внутрішні та зовнішні перевірки обліку доходів, що дозволяє виявляти невідповідності, помилки або зловживання.

Отже, принципи обліку доходів банківських установ допомагають забезпечити точність, достовірність і прозорість фінансової звітності, що є важливим як для внутрішнього управління банком, так і для зовнішніх користувачів фінансової інформації, таких як регулятори, інвестори та клієнти.

Висновки. Принципи обліку доходів банківських установ є критично важливими для забезпечення прозорості, достовірності та відповідності звітності банків. Вони дозволяють правильно оцінювати фінансові результати банківської діяльності, зокрема у випадках, коли доходи мають складну або тривалу природу, а також сприяють управлінню ризиками та відповідності регуляторним вимогам.

Список використаних джерел

1. Крупка М. І., Андрушак Є. В., Пайтра Н. М. Банківська система: підручник. 2-ге вид., пер. і доп. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 524 с.
2. Мартинюк Т. В. Облік у банках: теорія та практика. Житомир: ЖДТУ, 2021. 540 с.
3. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (дата звернення: 11.10.2024)
4. Сисоєнко, І., Карлюка, Д. Аналіз процентних та комісійних доходів банківської установи. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1138/1096>.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Тетяна МАРТИНЕНКО

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Людмила ТАРАСОВИЧ

Вступ. Маркетингові технології займають ключове місце в системі менеджменту підприємства, оскільки сприяють реалізації стратегічних і операційних завдань бізнесу, пов'язаних із просуванням продукції, залученням клієнтів та підвищенням конкурентоспроможності. Їх вплив охоплює різні рівні управління – від стратегічного планування до операційної діяльності.

Результати дослідження. Маркетингові технології – це застосування інструментів, методів та систем для аналізу, планування, впровадження і контролю маркетингових процесів для ефективного залучення, утримання та взаємодії з клієнтами (цільовим ринком). Маркетингові технології дозволяють підприємствам повноцінно розуміти потреби споживачів, оптимізувати рекламні кампанії, автоматизувати комунікації та збільшувати продуктивність бізнесу [2, с. 174].

Актуальність методичних підходів до використання маркетингових технологій у системі менеджменту підприємства полягає в їх здатності забезпечити інтеграцію сучасних технологій у бізнес-процеси для підвищення ефективності управління. Вони дозволяють адаптуватися до швидко змінюваних ринкових умов, автоматизувати маркетингові завдання та покращувати взаємодію з клієнтами [1, с. 65]. Такі підходи допомагають підприємствам досягати конкурентних переваг та впроваджувати інновації для стійкого розвитку.

Розглянемо ключові методи та підходи, які забезпечують ефективне впровадження маркетингових технологій у систему управління підприємством (табл. 1).

Таблиця 1

Методичні підходи до використання маркетингових технологій в системі менеджменту підприємства

Підхід	Ключові аспекти
Системний	1) взаємодія всіх функціональних підрозділів: маркетинг, продажі, фінанси та виробництво працюють у взаємодії для досягнення загальних цілей; 2) єдиний інформаційний простір: МТ інтегруються в загальну інформаційну систему; 3) контроль і моніторинг: постійний моніторинг ефективності впроваджених МТ через зворотний зв'язок і аналітику результатів.
Процесний	1) оптимізація маркетингових процесів: автоматизація маркетингових завдань (електронна розсилка, управління соціальними мережами, CRM); 2) реінжиніринг бізнес-процесів: аналіз існуючих маркетингових процесів з метою їх удосконалення, спрощення або повної зміни; 3) постійне вдосконалення: вдосконалення процесів шляхом оцінки результатів кампаній і коригування стратегії.
Стратегічний	1) аналіз ринку та споживачів: система збору та аналізу даних (Big Data, Google Analytics) дозволяє розуміти поведінку споживачів та ринкові тенденції; 2) формування конкурентних переваг: створення інноваційних продуктів або послуг, які будуть відповідати вимогам ринку та забезпечувати перевагу над конкурентами; 3) цифрові стратегії: автоматизація маркетингу, впровадження нових каналів комунікації та управління клієнтським досвідом.
Клієнто-орієнтований	1) CRM-системи (Customer Relationship Management): персоналізація маркетингових кампаній, підвищувати задоволеність клієнтів і забезпечувати довгострокові відносини; 2) аналіз споживчої поведінки: завдяки МТ компанії можуть збирати детальні дані про вподобання, поведінку і потреби клієнтів; 3) омніканальність: впровадження омніканальних підходів дозволяє забезпечити клієнтам безшовний досвід взаємодії з брендом через різні канали, такі як фізичні точки продажу, онлайн-платформи, мобільні додатки та соціальні мережі.
Інноваційний	1) автоматизація маркетингу: впровадження інструментів автоматизації (email-маркетинг, соціальні мережі, PPC-кампанії); 2) використання штучного інтелекту: аналіз великих обсягів даних, прогнозування поведінки споживачів та персоналізація пропозицій; 3) інтеграція нових технологій: блокчейн, інтернет речей (IoT), доповнена реальність (AR) для покращення маркетингових кампаній та взаємодії з клієнтами.
Аналітичний	1) маркетингова аналітика: аналіз ринку, конкурентів і клієнтів з метою оптимізації кампаній і підвищення їх ефективності; 2) велика кількість даних (Big Data): аналіз великих масивів даних; 3) ключові показники ефективності (KPI): визначення й моніторинг показників ефективності для оцінки маркетингових заходів та коригування стратегії.
Інтеграційний	1) інтеграція з ERP та CRM: інтеграція з ERP (Enterprise Resource Planning) або CRM для забезпечення єдиної бази даних і безперервності процесів; 2) координація між підрозділами: завдяки інтеграції МТ із системами управління підприємством різні підрозділи (маркетинг, продажі, фінанси, виробництво) можуть працювати скоординовано, обмінюючись інформацією в реальному часі.

Джерело: узагальнено автором на основі досліджених джерел.

** МТ – маркетингові технології; ШІ – штучний інтелект.*

Слід виокремити сім важливих методичних підходів до використання маркетингових технологій у системі менеджменту підприємства, а саме: 1) системний – розгляд підприємства як єдиної системи, де маркетингові технології впроваджуються як інтегрована частина управлінських процесів;

2) процесний – безперервне вдосконалення бізнес-процесів через впровадження маркетингових технологій; 3) стратегічний – використання маркетингових технологій для довгострокового планування і досягнення стратегічних цілей; 4) клієнтоорієнтований – використання маркетингових технологій для задоволення потреб клієнтів та підвищення їх лояльності; 5) інноваційний – впровадження нових технологій та інструментів для створення додаткової цінності і досягнення конкурентних переваг; 6) аналітичний – використання даних для ухвалення маркетингових рішень і контролю за результативністю; 7) інтеграційний – інтеграція маркетингових технологій у всі рівні управління менеджменту.

Висновки. Методичні підходи до використання маркетингових технологій у системі менеджменту підприємства дозволяють ефективно впроваджувати інноваційні рішення, підвищувати продуктивність, поліпшувати взаємодію з клієнтами і забезпечувати стратегічний розвиток бізнесу. Інтеграція маркетингових технологій у всі управлінські процеси забезпечує підприємству конкурентні переваги та здатність швидко реагувати на зміни ринку.

Список використаних джерел

1. Семенюк С.Б., Фалович В.А. Сучасні тенденції використання маркетингу в діяльності підприємств. *Маркетинг і цифрові технології*. 2020. Том 4, №1. С.61–73.
2. Tarasovych L.V. Identification of Marketing in the enterprise competitive Management System. *Маркетинг та конкурентоспроможність соціально-економічних систем в умовах сталого розвитку* : збірник тез доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., 17–18 квіт. 2024 р. – Суми: СНАУ, 2024. С. 173–174.

ФІНАНСОВИЙ РИНОК ТА КАНАЛИ ФІНАНСУВАННЯ

Ольга МАШТАЛЯР

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова*

Науковий керівник – д.е.н., професор Віктор СИНЧАК

Вступ. Сьогодні, особливо із розвитком різноманітних технологій, для підприємств і домашніх господарств є чимало способів залучення фінансових ресурсів. Однією із форм їх мобілізації є фінансовий ринок із його розвинутою структурою ринків (фондовим, міжбанківським ринком тощо) і каналами фінансування. Однак останні, на наш погляд, ще недостатньо досліджені, бракує теоретичних напрацювань в частині розкриття їхньої сутності та виділення характерних ознак. У сукупності це й визначає мету нашого дослідження.

Результати дослідження. Тематиці фінансового ринку, зокрема дослідженню його теоретико-методологічних основ, присвятили чимало своїх

праць вітчизняні вчені, серед яких: Луцишин О. О. [1], Благун І. І. [2], Сіренко Н. М. [3] та інші. Аналізуючи роботи вказаних авторів, можна узагальнено виділити сутність поняття «фінансовий ринок», його зміст, призначення тощо.

Виходячи із досліджень науковців, найчастіше у більш загальному розумінні фінансовий ринок визначають, насамперед, як сферу економічних відносин, тобто трактування за економічною сутністю. Ці відносини виникають з такого приводу, що одні суб'єкти мають тимчасово вільні кошти і бажають їх вигідно розмістити, а інші мають потребу у додаткових ресурсах, тобто йдеться про купівлю-продаж фінансових активів, що, зі свого боку, також забезпечує розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів [1; 2]. Важливо пам'ятати про те, що фінансовий ринок є ще й цілою специфічною сферою у фінансовій системі, тому є значимим найперше у розвитку економіки держави. У розгляді нашого питання важливо вказати і на структуру фінансового ринку, тобто поділ його на певні сектори. Хоча й є доволі велика різноманітність класифікації такого поділу, проте основними секторами фінансового ринку можна вважати такі, що класифікуються за видами фінансових активів, зокрема: ринок фінансових послуг, фондовий ринок, кредитний ринок, ринок фінансових послуг та інші.

З такого різноманіття виділення секторів фінансового ринку впливає, що тут також наявна чимала кількість різних інституцій, як-от банки, інвестиційні фонди тощо, а тому тут мова йде і про широкий інструментарій, через який проводяться різних типів операції, що пов'язанні із купівлею-продажем фінансових ресурсів [3]. Це все, зі свого боку, вказує на цілий спектр способів проведення цих операцій. Відтак, на основі попередньо зазначеного можна виділи на фінансовому ринку канали фінансування, по яких відбувається рух капіталів. Узагальнено те, як поділяють канали фінансування, можна подати схематично (рис. 1).

Рис. 1. Види каналів фінансування на фінансовому ринку

Примітка: складено на основі [1, с. 4-5].

Як видно з рис. 1. виділяють у загальному дві групи каналів, які, зауважимо, можна розрізнити в залежності від кількості учасників фінансовому ринку, що беруть участь у певній фінансовій операції [1, с. 4]. Перша група – канал прямого фінансування. Під цим розуміється, що відносини з приводу купівлі-продажу фінансових ресурсів відбуваються без посередників, тобто, умовно кажучи, кошти передаються від власника до позичальника напряму. Зі свого боку, пряме фінансування розділяється на капітальне та таке, що

здійснюється через надання позик. Суть капітального фінансування полягає у тому, що укладається договір, за яким інвестор фінансує підприємство і при цьому має свою частку власності у ньому або певний інвестор може контролювати значний пакет акцій компанії, що так само надає йому право голосу у вирішенні тих чи інших питань щодо її організації тощо. У випадку фінансування через позику, то, очевидно, йдеться про кредитування, де у відносини вступають кредитор та позичальник і яке здійснюється на умовах повернення, платності і т. д. Тобто таке фінансування передбачає тимчасову передачу у користування коштів, і кредитор не має на меті володіння часткою підприємства [1].

Якщо ж канал прямого фінансування передбачає взаємодію двох суб'єктів, то вже у каналі непрямого, навпаки, з'являються треті сторони. По суті, тут відбувається те саме переміщення тих же ж фінансових ресурсів від одних суб'єктів до інших лише не напругу, а за допомогою додаткових учасників, а саме фінансових посередників. Такими можуть бути як банківські, так і небанківські фінансові установи. До прикладу, домашнє господарство має деякі заощадження і хоче їх інвестувати, аби отримати додатковий дохід. Воно може вирішити розмістити їх на ринку цінних паперів, купивши кілька акцій компаній. Проте домогосподарство не має права зробити це безпосередньо, тому далі можуть підключитися брокери або ж брокерські компанії, які за певну комісію з рахунку домогосподарства зможуть купити для нього ті ж акції [3].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можемо зазначити, що завдяки фінансовому ринку можливий більш розширений розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів, що відбувається через прямі та непрямі канали фінансування. Кожен із них має свою особливість, що простежується у взаємодії учасників фінансового ринку та їхній кількості. У подальшому важливим напрямом дослідження може бути обґрунтування способів фінансування залежно від обраного каналу.

Список використаних джерел

1. Фінансовий ринок : опорн. консп. лекцій / уклад. О. О. Луцишин. - Тернопіль : ТНЕУ, 2018. - 173 с.
2. Благун, І.І. Фінансовий ринок України - сучасний погляд на сутність поняття. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка.* – 2019. – № 2. С. 13-20. URL: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2019.2-2>.
3. Sirenko N., Bodnar O., Shyshpanova N. The Institutional Financial Market's Infrastructure: Theoretical and Practical Aspects. *Modern Economics*. 2021. Vol. 25, no. 1. P. 130–135. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.v25\(2021\)-20](https://doi.org/10.31521/modecon.v25(2021)-20).

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПРОФІЛЬ ЗБУТОВОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Павло МОЖАР

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Антоніна ЗЕЛІНСЬКА

Вступ. Збутова політика відіграє ключову роль у досягненні комерційних цілей і формуванні стратегічних орієнтацій суб'єкта господарювання. У загальному контексті, збутова політика включає комплекс заходів та управлінських рішень, спрямованих на організацію процесу продажу товарів (послуг), забезпечуючи ефективне задоволення потреб цільових споживачів і отримання прибутку.

Результати дослідження. Забезпечення ефективної збутової політики підприємства обґрунтовується необхідністю вчасного реагування на ринкові виклики, зумовлені трансформаційними зрушеннями в бізнес-системах. До ключових із них віднесено: 1) конкурентоспроможність підприємства як важливий індикатор його присутності на ринку, що детермінується ефективною збутовою політикою для забезпечення стійких позицій на ринку та адаптації до коливань попиту; 2) зміну споживчих уподобань, що потребує врахування актуальних потреб споживачів та їх очікувань; 3) технологічні інновації, адже з розвитком технологій з'являються нові канали збуту, що впливає на способи продажу та просування товарів; 4) глобалізація ринку, оскільки вихід на міжнародні ринки також потребує адаптації збутової політики під особливості нових регіонів і культур [1-6].

Функції управління збутовою політикою охоплюють широкий спектр дій – від аналітичного дослідження ринку та планування до організації, контролю та коригування збутової стратегії. Ключовими є наступні: 1) аналітична – дослідження ринку; прогнозування попиту; оцінка результатів збуту; 2) планування – встановлення цілей збуту; розробка стратегії збуту; планування логістики; 3) організаційна – формування збутової структури; розподіл ресурсів; управління персоналом; 4) мотиваційна – створення системи стимулювання; стимулювання споживачів; 5) контрольна – моніторинг виконання планів; оцінка ефективності каналів збуту; управління ризиками; 6) коригувальна – внесення змін у стратегію збуту; реакція на зміни ринкових умов; 7) комунікативна – взаємодія з клієнтами; зв'язок із партнерами [4; 5].

Концептуальний профіль збутової політики, з окресленням її місця та ролі в системі менеджменту підприємства, представлено на рис. 1.

Рис. 1. Концептуальний профіль збутової політики підприємства

Джерело: узагальнено на основі досліджених джерел [1-6].

Висновки. Збутова політика підприємства є важливим інструментом для досягнення його стратегічних цілей, забезпечуючи ефективну організацію продажу товарів і послуг, що дозволяє залишатися конкурентоспроможним та задовольняти потреби ринку. Збутова політика є управлінською діяльністю стратегічного рівня і розглядається як важливий елемент загальної стратегії підприємства.

Список використаних джерел

1. Багорка М., Абрамович І., Кравець О. Організація збутової політики в системі маркетингу аграрного підприємства. Підприємництво та інновації. 2024. № 30. С. 59-65. URL: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/30.9>. (дата звернення: 12.10.2024).

2. Бездітко О. Є., Кравчук І. І., Лавриненко С. О. Стратегія формування і управління логістичними ланцюгами поставок на підприємстві. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 2 (49). с. 252–258. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-402>. (дата звернення: 12.10.2024).

3. Ковалик О.А. Характеристика транспортно-логістичного забезпечення діяльності підприємств України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. №6. С. 22–24.

4. Нехай В.В., Колокольчикова І.В. Методологічні засади формування парадигми збуту. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія: економічні науки. Хмельницький. 2023. № 1. С. 120–125.

5. Швед В., Омельченко О., Дробаха С. Збутова політика підприємства та її елементи. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 2(49). С. 76–82. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-12>. (дата звернення: 06.10.2024).

6. Шишкін В.О., Белоусова А.А. Підвищення ефективності системи управління каналами збуту виробничих підприємств. *Волинський національний університет імені Лесі Українки*. 2021. 126 с.

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ АКЦІЙ В УКРАЇНІ

Максим МОСІЙЧУК

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Олег СТОЙКО

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Ринок акцій є потужною платформою для створення ринкової інфраструктури приватизація власності, позитивних соціально-економічних змін та можуть бути передумовами та запорукою становлення вітчизняного фондового ринку як специфічного інституційного явища. Цей ринок є однією з найважливіших умов щодо розвитку фондового ринку.

На даний момент використання акцій як джерела залучення ресурсів підприємства вже наблизилося до рівня фінансування банківського фінансування в корпоративному секторі. Крім того, у багатьох економічно розвинених державах підприємства з більшим ентузіазмом ставляться до випуску корпоративних цінних паперів, ніж до отримання банківських кредитів.

Розвиток ринку акцій має важливе макроекономічне значення, оскільки створює фінансові умови, необхідні для відновлення виробничих можливостей підприємств та сприяння економічному розвитку. Тому проблеми та тенденції розвитку ринку акціонерного капіталу України є актуальними для дослідження.

Аналіз українського ринку цінних паперів досить часто попадає в центр уваги українських фахівців, оскільки саме цей ринок є динамічним. Динаміку розвитку ринку цінних паперів, в т. ч. акцій, досліджували: Л. В. Недільська, Н.

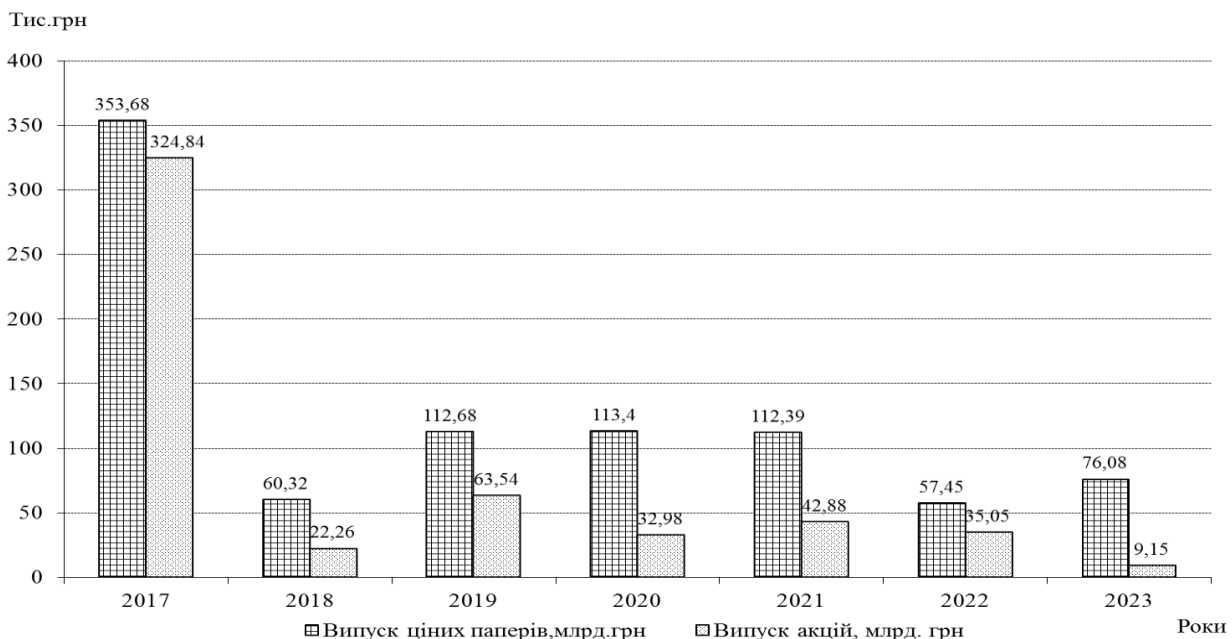
О. Куровська та О. Є. Куровський [1], Т. М. Пілявоз, Л. Д. Глущенко та Н. О. Коваль [2], Н. М. Тимошенко [3], С. Є. Шишков [4] та інші.

Результати дослідження. Саме масштаби випуску та обігу акцій на регульованих ринках та акцій як провідного інструменту у фінансовій системі та інвестиційних процесах, а також особливості акцій порівняно з іншими видами цінних паперів дозволяють розглядати відносини з випуску та обігу акцій у окреме поняття, яке розкриває цю важливу складову розвитку ринків капіталу [4, с. 61].

Важливою частиною фондового ринку є ринок акцій. Зараз компанії використовують корпоративні цінні папери як засіб залучення ресурсів. З точки зору масштабів корпоративного фінансування воно досягло рівня, порівнянного з банківськими кредитами. Крім того, у багатьох економічно розвинених країнах акції вважаються привабливішим інструментом, ніж залучення банківських кредитів. На відміну від інших інструментів залучення грошового капіталу, акція підвищує фінансову автономію компанії.

В цілому ринок акцій будучи складовою фондового ринку є індикатором того, як розвивається економіка. Акції як фінансові активи повністю відображають динаміку розвитку недержавного сектора економіки [2]. Саме тому проаналізуємо сучасні зміни на ринку акцій України.

Ринок акцій є основною частиною внутрішнього фондового ринку, тому досить об'єктивно відображає процес інституційних змін в економіці. Динаміка обсягу і кількості зареєстрованих випусків цінних паперів та акцій в Україні за 2017-2023 рр. зобразимо у вигляді рис. 1.

Джерело: побудовано за даними [5].

Незважаючи на позитивну динаміку обсягів емісії на первинному ринку цінних паперів у 2019-2021 рр., у 2022-2023 рр. у зв'язку з військовою агресією з боку росії спостерігаємо зниження обсягів випуску цінних паперів проти 2019-2021

рр. У 2023 р. було випущено цінних паперів на суму 76,08 млрд грн, що більше на 18,63 млрд грн чи на 32,4 %, але менше 2021 р. на 36,31 млрд грн чи на 48,9 %.

У 2023 р. було випущено акцій на суму 9,15 млрд грн, що менше на 25,9 млрд грн чи на 73,9 %, та менше 2021 р. на 33,73 млрд грн чи на 18,3 %. Загалом у 2023 р. обсяг емісії корпоративних цінних паперів зменшився порівняно з 2017 р. у 35,5 разів.

Серед випуску цінних паперів найбільшу частку становлять акції, в середньому за 2017-2023 рр. – 59,9 %, найбільше в 2017 р. – 91,85 %, а найменше в 2023 р. – 12,03 %. Якщо досліджувати питому вагу цінних паперів у номінальному ВВП, то з найбільшої частки в 2017 р. – 10,89 % питома вага цінних паперів зменшилася в 2023 р. до 12,0 %. Протягом 2023 р. у НКЦПФР зареєстровано 30 випусків акцій. Порівняно з аналогічним періодом 2022 р. обсяг зареєстрованих випусків акцій зменшився на 10 од. найбільше випусків акцій було зареєстровано в 2017 р., а найменше в 2022 р. [5].

Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу з розподілом за видом фінансового інструменту розглянемо в табл. 1.

Таблиця 1

Обсяг торгів акціями на операторах організованих ринків капіталу з розподілом за видом акцій в Україні за 2017-2023 рр.

Рік	Проста акція			Акція іноземного емітента			Акція КІФ			Загальний підсумок торгів акціями	
	млн грн	у % до загального підсумку торгів акцій	у % до загального підсумку торгів фінансовими інструментами	млн грн	у % до загального підсумку торгів акцій	у % до загального підсумку торгів фінансовими інструментами	млн грн	у % до загального підсумку торгів акцій	у % до загального підсумку торгів фінансовими інструментами	млн грн	у % до загального підсумку торгів фінансовими інструментами
2017	5051,56	100,00	2,45	-	-	-	-	-	-	5051,56	2,45
2018	1215,95	100,00	0,47	-	-	-	-	-	-	1215,95	0,47
2019	337,8	92,93	0,11	25,68	7,07	0,01	-	-	-	363,48	0,12
2020	594,13	98,24	0,18	6,95	1,15	0,002	3,72	0,62	0,001	604,8	0,18
2021	591,08	85,00	0,13	104,16	14,98	0,02	0,14	0,02	0,000	695,38	0,15
2022	91,75	8,90	0,06	936,6	90,82	0,58	2,89	0,28	0,002	1031,24	0,64
2023	109,9	93,85	0,03	7,1	6,06	0,002	0,1	0,09	0,000	117,1	0,03

Джерело: побудовано за даними [5].

Як видно з даних табл. 1, найбільший обсяг торгів за видами акцій на операторах організованих ринків капіталу за 2023 р. відбувся з простими акціями – 109,9 млн грн чи 93,85 % від всіх проданих акцій та 0,03 % від загального обсягу торгів фінансовими інструментами, наступними у рейтингу акції іноземних емітентів – 7,1 млн грн чи 6,06 % від всіх проданих акцій та 0,002 % від загального обсягу торгів фінансовими інструментами, акцій КІФ було продано на суму 0,1 млн

грн чи 0,09 % від всіх проданих акцій та 0,00002 % від загального обсягу торгів фінансовими інструментами.

Відмітимо той факт, що шокуючим поворотом подій на ринку акцій стало повномасштабне вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р., що лише погіршило економічну ситуацію держави, лише в цьому році 90,82 % від всіх продажів акцій припало на акції іноземних емітентів.

Загальний підсумок торгів акціями на організованих ринках капіталу в 2023р. становить 17,1 млн грн, що менше від 2022 р. на 914,14 млн грн чи в 8,8 рази та менше від 2017 р. на 3046,08 млн грн чи в 27,0 рази. Основними майданчиками для торгівлі акціями на організованих ринках капіталу залишаються два оператори «УБ» та «ПФТС», що становить 99,91 % вартості торгів акціями в 2023 р., що більше від результатів торгів акціями в 2017 р. на 3,05 %, але менше чим в 2022 р. на 0,6 %.

Висновки та пропозиції. Ринок акцій в Україні у 2023 р. характеризується значним скороченням сукупного обсягу емісій, що, насамперед, пов'язано з нестабільністю через військову агресію з боку росії. Ринок акцій в Україні залишається неповною мірою здатним задовольнити потреби сучасних підприємств у залученні фінансових ресурсів. Основною проблемою ринку акцій залишається незбалансованість структури власності через непрозору процедуру емісії акцій.

Список використаних джерел

1. Недільська Л. В., Куровська Н. О., Куровський О. Є. Особливості капіталізації ринку цінних паперів в Україні. *Бізнес Інформ.* 2023. № 1. С. 145-151.
2. Пілявоз Т. М., Глущенко Л. Д., Коваль Н. О. Сучасний стан ринку корпоративних цінних паперів в Україні. *Економіка та суспільство.* 2023. № 51. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-56>
3. Тимошенко Н. М. Фінансовий моніторинг на ринку цінних паперів України. *Бізнес Інформ.* 2022. № 10. С. 175-180.
4. Шишков С. Є. Ринок акцій як економічний та інституційний феномен : Україна крізь призму світових реалій. *Економіка України.* 2021. № 3. С. 61-86.
5. Інформаційні довідки щодо розвитку фондового ринку України за 2017-2023 рр. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>.

ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТУ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Анастасія МУЗИКА

здобувачка освіти

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,

Науковий керівник – д.е.н., професор Віктор СИНЧАК

Вступ. Бюджет Пенсійного фонду України (далі – ПФУ) є основним джерелом фінансування пенсій та соціальних виплат для мільйонів їх одержувачів. Однак з моменту широкомасштабного російського військового вторгнення та створені з цим проблеми значно вплинули на розбалансування головного соціального позабюджетного фонду. Розбалансованість бюджету, несприятлива демографічна ситуація та недостатні надходження від єдиного внеску (далі – ЄВ) призвели до того, що на початок 2024 року загальний дефіцит Пенсійного фонду перевищив 200 млрд грн. Такий стан вимагає постійних дотацій з державного бюджету для забезпечення своєчасних виплат. Відтак функціонування бюджету ПФУ в умовах складної демографічної ситуації та сучасних реалій потребують нових досліджень і скоригованих заходів.

Результати досліджень у сфері регулювання бюджетних надходжень і формування бюджету ПФУ розглянуті у працях вітчизняних науковців та інших авторів-практиків. Дослідники значну увагу зосереджують на аспектах еволюції фінансового механізму пенсійного забезпечення, реформуванні бюджетних надходжень до ПФУ та їхній ролі у його формуванні. Так, І.Ю. Чугунов та О.В. Насібова зазначають, що пенсійна система, яка виникла на соціальній основі (необхідність підтримки непрацездатних і малозабезпечених верств населення), поступово трансформувалася в економічний чинник соціального розвитку, що містить інвестиційні фактори економічного зростання і впливає на якість відтворення продуктивних сил в Україні [1, с. 80-97]. Т.О. Ставельська та І.Л. Шевчук, досліджуючи передумови та фактори впливу на реформування світової пенсійної системи, аналізують поступові зміни у сфері пенсійного забезпечення в Україні та пропонують вектори подальшого пенсійного реформування. Одночасно з цим дослідники підкреслюють, що підвищення пенсійного віку в Україні було здійснено у завуальований спосіб і практично не вплинуло на вирішення проблем Пенсійного фонду [2].

Відаючи належне проведеним дослідженням, зауважимо, що вітчизняна пенсійна система характеризується впровадженням найбільш довгострокових та складних реформ в Україні. Внутрішня економічна ситуація в Україні погіршилася внаслідок наслідків фінансово-економічної та соціальної кризи, пандемії Covid 19 і зовнішньої військової агресії. У сукупності це посилює негативні тенденції, пов'язані з погіршенням якості життя населення, стагнацією на ринку праці та зростанням фіскальних дисбалансів і проблем у секторі

соціального забезпечення. Натомість національна пенсійна система має гарантувати високі соціальні стандарти для людей похилого віку. Звідси основна її роль у реалізації національних інтересів у сфері соціального захисту, оскільки пенсійне забезпечення є важливою сферою стратегічних інтересів суспільства.

Зазначимо, що питання пов'язані з реформуванням пенсійної системи і надалі знаходяться у центрі уваги вітчизняних учених та фахівців-практиків. Водночас, Закон України від 9 липня 2003 року «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [3] (зі змінами) та Закон України від 2004 року «Про недержавне пенсійне забезпечення» [4] (зі змінами) визначили основні положення пенсійної реформи в Україні. Її значення полягає у запровадженні трирівневої пенсійної системи. Мається на увазі, зокрема: перший рівень – солідарна система; другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; третій рівень – недержавне пенсійне забезпечення.

З трьох рівнів пенсійної системи, задекларованих в Україні, широко використовується лише перший рівень (солідарна система). Другий рівень пенсійної системи (накопичувальний) поки що залишається лише проєктом, а третій ще також є остаточно не реалізованим. Для його впровадження необхідно створити відповідні фінансово-економічні умови. Тому основне навантаження припадає на солідарний рівень пенсійної системи, тобто на Пенсійний фонд України.

Крім того, збалансування бюджету Пенсійного фонду України вже давно є серйозною проблемою. Загальний обсяг надходжень є недостатнім і спричиняє дефіцит бюджету ПФУ. Останній особливо добре простежується за останні сім років (рис. 1), за результатами яких здійснювався наш аналіз.

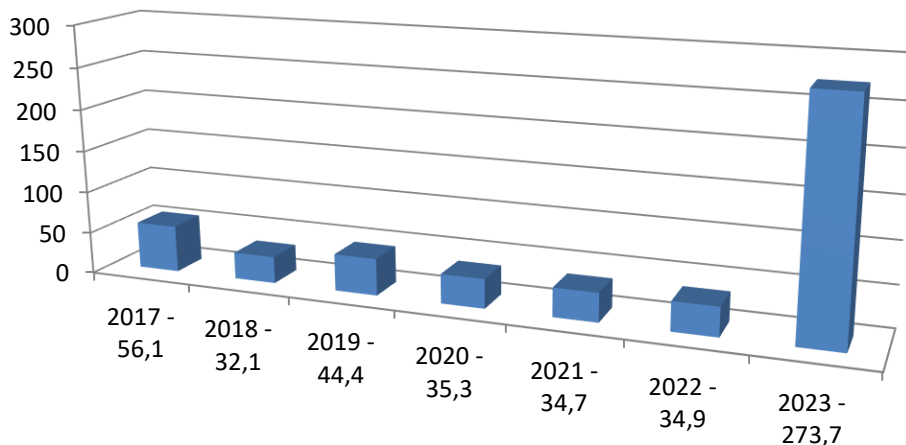

Рис. 1. Динаміка дефіциту бюджету Пенсійного фонду України за 2017-2023 роки (млрд грн)

Джерело: побудовано за даними [5].

За даними рис. 1, очевидно, що дефіцит бюджету ПФУ з 2019 року став поступово зменшуватися (з 44,4 млрд грн до 34,9 млрд грн у 2022 році). Однак у 2023 році спостерігається його різке зростання до 273,7 млрд грн або у 8 разів, порівняно з 2022 роком. Загалом бюджет ПФУ характеризується стабільним

дефіцитом (див. рис. 1) і на 30-40% дотується з державного бюджету, що, на нашу думку, стримує підвищення пенсійних виплат. Такий стан особливо ускладнився після початку великої російсько-української війни. Частина надходжень до Пенсійного фонду України перебувають у стані стагнації через тимчасову окупацію окремих територій України, руйнування промисловості, залишення території держави працездатним населенням та погіршення демографічної ситуації. Вказані причини є вагомими у зростанні дефіциту бюджету ПФУ та потребують продовження міжнародного фінансування для подальшого функціонування солідарної системи пенсійного забезпечення.

Серед інших причин слід виділити відсутність повноцінної трирівневої системи пенсійного забезпечення. Ідеться про другий її рівень, оскільки недержавне пенсійне страхування (третій рівень) через нетривалу практику ще не дає достатньої можливості заощаджувати на пенсію. Звичайно, ніщо не може замінити перший рівень пенсійної системи, але і вона потребує модернізації. Перш за все, має дотримуватися принцип «солідарності поколінь». Наразі доходи ПФУ формуються за рахунок роботодавців, зокрема їхніх внесків. Останні сприймаються як податок на фонд оплати праці, хоча ЄВ не належить до податкової системи. Однак суспільство сприймає їх саме такими, а не як внески у соціальне забезпечення тим, хто його потребує. Тому у післявоєнний період принцип «солідарності поколінь» має реалізовуватися не лише завдяки роботодавцям, але й за рахунок найманих працівників. Це соціально справедливо та відповідально.

Висновки. Стан бюджету ПФУ характеризується розбалансованістю через складну економічну та демографічну ситуацію, ускладнену військовими діями. Для підвищення рівня його стійкості доцільним є запровадження повноцінної накопичувальної системи на другому та третьому рівні та дотримання принципу «солідарності поколінь» на рівні солідарної пенсійної системи як за рахунок роботодавців, так і найманих працівників.

Список використаних джерел

1. Чугунов І.Я., Насібова О.В. Еволюція фінансового механізму пенсійного забезпечення. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2016. № 1. С. 80–97.
2. Ставерська Т.О., Шевчук І.Л. Етапи пенсійної реформи в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 1221–1228.
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 49-51, ст. 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>.
4. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення», Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 47-48, ст.372. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>.
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Бюджет на 2023 рік. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582.

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

Олена НІКІТЧИНА

*Здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Леся СУС

Постановка проблеми. Фінансовий моніторинг є невід’ємною складовою сучасної фінансової системи та ключовим інструментом забезпечення економічної стабільності й безпеки держави. Його основна мета полягає у виявленні, попередженні та протидії незаконним фінансовим операціям, таким як відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансування тероризму. Розвиток фінансового моніторингу в Україні відображає прагнення держави до вдосконалення національного законодавства відповідно до міжнародних стандартів, зокрема рекомендацій FATF та директив ЄС. Протягом останніх десятиліть система фінансового моніторингу зазнала суттєвих змін, зокрема впровадження ризик-орієнтованого підходу, посилення контролю за фінансовими потоками та інтеграції цифрових технологій. Ця тема є надзвичайно важливою, адже від ефективності фінансового моніторингу залежить здатність України протистояти фінансовим злочинам, забезпечувати економічну безпеку та інтегруватися у світову фінансову систему.

Результати досліджень. Фінансовий моніторинг відіграє ключову роль у забезпеченні економічної стабільності, прозорості фінансових операцій та боротьбі з фінансовими злочинами. У сучасних умовах глобалізації та поширення новітніх фінансових технологій, загрози, пов’язані з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму, стають все більш актуальними. У зв’язку з цим формування ефективної системи фінансового моніторингу є пріоритетним завданням для держави.

В Україні фінансовий моніторинг базується на міжнародних стандартах, таких як рекомендації FATF (Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей), а також на законодавчих нормах, спрямованих на контроль і аналіз фінансових операцій. Особливістю української системи є наявність двох рівнів моніторингу: первинного, що здійснюється банками, страховими компаніями та іншими установами, і державного, за який відповідає Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг). Удосконалення системи фінансового моніторингу є важливим етапом євроінтеграційного процесу, що забезпечує відповідність України міжнародним стандартам прозорості та фінансової безпеки.

Фінансовий моніторинг в Україні пройшов кілька ключових етапів розвитку, що відображають поступову еволюцію національної системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму (табл. 1). Ці етапи охоплюють процеси законодавчого

становлення, міжнародної інтеграції, посилення регуляторних механізмів, впровадження цифрових інструментів та адаптації до новітніх викликів.

Таблиця 1

Етапи розвитку фінансового моніторингу в Україні

Етап	Період	Основні події
1. Початковий етап	2001–2003	- Прийнято перший Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом". - Створено Держфінмоніторинг.
2. Міжнародна інтеграція	2004	- Україна вийшла з "чорного списку" FATF завдяки приведенню законодавства у відповідність до міжнародних стандартів. - Розпочато співпрацю з MONEYVAL.
3. Розширення регулювання	2010–2013	- Посилено заходи контролю для банків і небанківських установ. - Введено обов'язкову ідентифікацію клієнтів (KYC).
4. Посилення відповідності	2014–2019	- Удосконалено національне законодавство відповідно до 4-ї Директиви ЄС щодо боротьби з відмиванням коштів. - Запроваджено оцінку ризиків на національному рівні.
5. Цифровізація процесів	2020	- Прийнято нову редакцію закону "Про запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом". - Запроваджено ризик-орієнтований підхід до фінансового моніторингу.
6. Інтеграція новітніх технологій	2021–дотепер	- Розширено моніторинг криптовалют. - Введено нові механізми автоматизації аналізу фінансових операцій. - Активізовано міжнародну співпрацю (FATF, MONEYVAL)

Джерело: згруповано автором [1; 2].

Упродовж останніх років система фінансового моніторингу демонструє активний розвиток. Основною інституцією, що здійснює діяльність в даній сфері, є Державна служба фінансового моніторингу України. Це центральна установа, головним завданням якої є боротьба з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Держфінмоніторинг виконує функції національного підрозділу фінансової розвідки, що передбачає збір, обробку, аналіз та передачу інформації про підозрілі фінансові операції до правоохоронних органів для подальшого розслідування. Його діяльність регламентується нормами національного законодавства та міжнародними рекомендаціями, зокрема рекомендаціями FATF (Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей)..

З моменту початку роботи інформаційної системи фінансового моніторингу Держфінмоніторинг опрацював 57 852 061 повідомлення про фінансові операції, що підлягають моніторингу. У 2023 році було отримано 1 432 684 повідомлення, з яких на облік взято 1 429 594.

В рамках цього дослідження розглянемо кількість інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу за період 2019-2023 років (рис. 1).

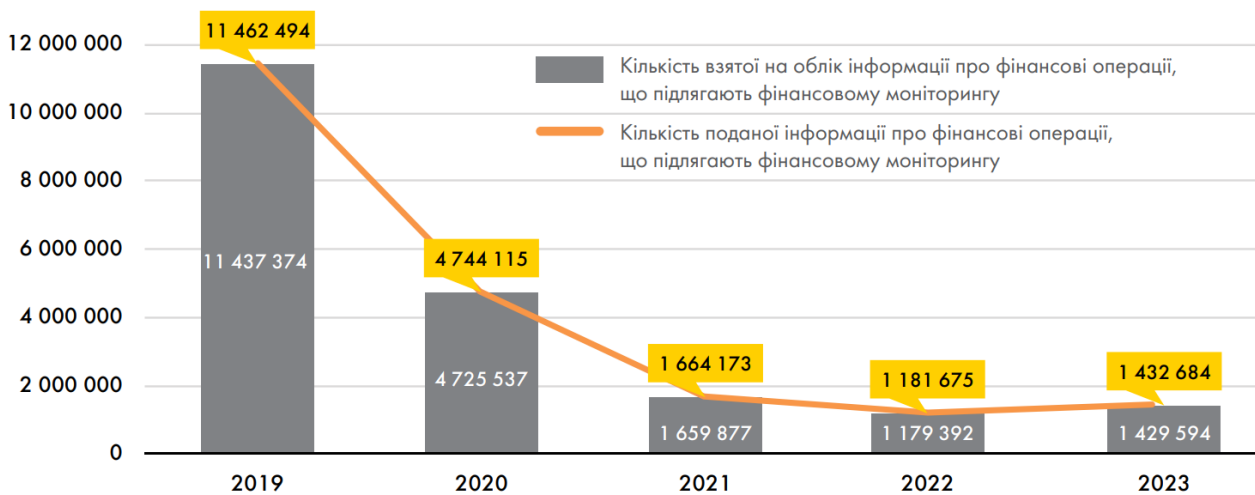

Рис.1 Динаміка інформування про фінансові операції протягом 2019 – 2023рр.

Джерело: за даними ДСФМУ [1].

З 2019 року відзначається стабільне зниження кількості повідомлень про фінансові операції, що надходять до Держфінмоніторингу від суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Ця тенденція пояснюється трьома ключовими факторами:

1) Підвищення порогових значень для обов'язкового фінансового моніторингу. Зміни в законодавстві скоротили кількість операцій, що підлягають обов'язковому моніторингу, за рахунок збільшення порогових сум.

2) Автоматизація та оптимізація внутрішніх процесів. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу запровадили сучасні аналітичні інструменти, які дозволяють відфільтровувати операції, що не відповідають критеріям підозрілих.

3) Зростання фінансової грамотності та дотримання законодавства. Більше клієнтів фінансових установ дотримуються норм прозорості в операціях, що зменшує кількість підозрілих транзакцій.

Також важливо зазначити, що паралельно із зниженням кількості поданих звітів збільшується їх відповідність вимогам фінансового моніторингу, що підтверджується високим відсотком (99,9%) коректних повідомлень у 2023 р.

Висновки: Розвиток фінансового моніторингу в Україні є ключовим елементом забезпечення економічної безпеки держави, боротьби з фінансовими злочинами та інтеграції до світової фінансової системи. Україна активно адаптує своє законодавство до міжнародних стандартів, зокрема рекомендацій FATF та директив ЄС. Це сприяє підвищенню прозорості фінансових операцій і вдосконаленню механізмів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Зміни, спрямовані на впровадження ризик-орієнтованого підходу, дозволили зосередити увагу на найбільш критичних ділянках фінансової системи. Протягом останніх років спостерігається зниження кількості повідомлень про фінансові операції, що надходять до Держфінмоніторингу, проте їх якість значно покращилася. У 2023 році 99,9% поданих звітів відповідали встановленим вимогам, що свідчить про підвищення ефективності роботи суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Незважаючи на значний

прогрес, Україна все ще стикається з викликами, такими як фінансування тероризму через нові фінансові інструменти, зростання кіберзлочинності та необхідність посилення регуляторних механізмів у сфері цифрових активів.

Список використаних джерел

1. Звіт державної служби фінансового моніторингу України за 2023р. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2023ukr.pdf>. (дата звернення 20.10.2024).
2. Гнаткович О.Д., Овчиннікова Т.В., Смолінська С.Д. Фінансовий моніторинг в Україні та напрями його покращення. Економіка та суспільство, 2022. № 38. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1271/1225>. (дата звернення 20.10.2024).

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Дар'я НІКОЛЕНКО

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Олена РУСАК

Вступ. Обліково-аналітичні інструменти управління витратами підприємства є першочерговим етапом для ефективного контролю та оптимізації витрат. Ось кілька ключових аспектів, які підкреслюють їх важливість:

- Планування витрат – створення бюджетів та планів витрат, що допомагає підприємству передбачити фінансові потреби та зосередитися на стратегічних цілях;
- Моніторинг та контроль, тобто використання систем обліку витрат, що дозволяє відслідковувати фактичні витрати у реальному часі і порівнювати їх з запланованими показниками;
- Аналіз витрат – інструменти для класифікації та аналізу витрат (наприклад, ABC-костинг), які дозволяють ідентифікувати основні джерела витрат і оптимізувати їх;
- Виявлення відхилень – аналіз відхилень між запланованими і фактичними витратами, що допомагає відшукати наявні проблеми та вжити коригуючих заходів;
- Прийняття управлінських рішень – надання актуальної інформації для прийняття рішень щодо інвестицій, скорочення витрат або змін у бізнес-процесах;
- Звітність – формування звітів про витрати для різних рівнів управління;
- Оцінка ефективності – використання фінансових коефіцієнтів для оцінки ефективності витрат та їх впливу на рентабельність.

Результати дослідження. Управління витратами в сучасному вимірі слід розглядати як інтегрований процес, який охоплює планування, контроль, аналіз та оптимізацію витрат на всіх рівнях підприємства. Зважаючи на постійні ризики, дослідники часто вказують на необхідність гнучкості в управлінні витратами, щоб адаптуватися до змін у ринкових умовах і стратегічних цілях підприємства. Крім цього акцентується увага на використанні інформаційних технологій та аналітичних інструментів для підвищення ефективності управління витратами.

Багато вітчизняних та зарубіжних науковців вивчають процес управління витратами з різних аспектів. Так зокрема В. Козак досліджує бюджетування та контроль витрат у підприємствах, акцентуючи увагу на важливості планування для досягнення фінансових цілей. Він виокремлює методи обліку витрат і їх вплив на прийняття управлінських рішень, пропонує нові підходи до системи управління витратами [1]. У своїх роботах Т. Гребенюк вивчає стратегічне управління витратами, акцентуючи увагу на важливості інтеграції витрат у загальну стратегію підприємства [2].

Відомі за розробку концепції збалансованої системи показників, що допомагає підприємствам інтегрувати управління витратами у загальну стратегію розглянуті зарубіжними дослідниками Robert S. Kaplan та David P. Norton [3]. Часто в зарубіжних виданнях розглядається процес управління витратами як складова конкурентної стратегії, що впливає на зайняття підприємством належної ніші на ринку. Horngren, Sundem, та Stratton досліджують управлінський облік і фінансовий аналіз, пропонуючи моделі для контролю витрат на різних етапах бізнес-процесів [4].

Таблиця 1

Обліково-аналітичні інструменти управління витратами

1. Бюджетування	Операційний бюджет – планування витрат на поточні операції.
	Капітальний бюджет – планування витрат на інвестиційні проєкти.
2. Аналіз витрат	Класифікація витрат – постійних та змінних, прямих та непрямих
	Аналіз витрат за центрами витрат – визначення, які підрозділи найбільше витрачають.
3. Системи обліку витрат: методу «замовлення» стандартний облік	витрати розподіляються за конкретними проєктами чи замовленнями;
	встановлення стандартів для контролю фактичних витрат
4. Аналіз відхилень	Порівняння фактичних витрат зі стандартними або плановими показниками для виявлення відхилень.
5. Коефіцієнти ефективності	Використання фінансових коефіцієнтів (рентабельність, оборотність) для оцінки ефективності витрат.
6. Метод ABC (Activity-Based Costing)	Визначення витрат на основі діяльності, що дозволяє точніше розподіляти витрати за продуктами чи послугами.
7. Прогнозування витрат	Використання історичних даних для оцінки майбутніх витрат.
8. Звітність	Формування регулярних звітів про витрати для вищого керівництва.

Джерело: власні дослідження.

Такі наративи схиляють до думки, що керування витратами підприємства є критично важливим аспектом для забезпечення його ефективності та прибутковості. В зазначеному контексті вагому роль відіграють обліково-

аналітичні інструменти, які допомагають у цій сфері та дозволяють підприємствам не лише контролювати витрати, а й ефективно їх планувати та оптимізувати (табл. 1).

Зазначені аспекти підкреслюють, що обліково-аналітичні інструменти є основою для прийняття стратегічних рішень і управлінських дій, що сприяють підвищенню ефективності та конкурентоспроможності підприємства.

Висновки. Використання обліково-аналітичних інструментів управління витратами в майбутньому дозволить підвищити ефективність управлінських рішень, забезпечити прозорість та точність фінансових даних, а також сприяти зниженню витрат і оптимізації ресурсів. Це також сприятиме кращому прогнозуванню фінансових показників, виявленню основних факторів витрат і визначенню зон, що потребують оптимізації. За допомогою сучасних інструментів, таких як автоматизація облікових процесів, аналітика великих даних, бюджетування та контроль у реальному часі, компанії зможуть швидше адаптуватися до змін ринкових умов і підвищувати свою конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Козак В.Г. Визначення поняття «витрати» та їх оцінка. Збірник матеріалів IV міжнарод. наук.-практ. конференції (26–27 листопада 2009 р., м. Київ). К.: МІБО КНЕУ, 2009. С. 129–131.

2. Гребенюк Т. Проблеми нерівномірності впровадження цифрових технологій у фінансовій діяльності підприємств. Актуальні питання економіки. 2023. № 6. С. 72–82.

3. Robert S. Kaplan, David P. Norton (2001) The Strategy-focused Organization: How Balanced Scorecard Companies Thrive in the New Business Environment. URL.: https://books.google.com.ua/books/about/The_Strategy_focused_Organization.html?id=6sC_X4DR-WoC&redir_esc=y

4. Charles T. Horngren, Gary L. Sundem, Jeff O. Schatzberg, Dave Burgstahler (2022). Introduction to management accounting.. P. 831. URL.: <https://www.pearson.com/se/Nordics-Higher-Education/subject-catalogue/accounting-and-taxation/Horngren-Introduction-to-Management-Accounting-17e-.html>.

АНАЛІЗ НАДХОДЖЕНЬ ПЛАТЕЖІВ З ОПОДАТКУВАННЯ ЗЕМЛІ ДО МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Роман ОМЕЛЬЯНЧУК

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., професор Дмитро ДЕМА

Постановка проблеми. В умовах війни особливо важливо забезпечити ефективне управління податками на майно в умовах децентралізації. Враховуючи, що відповідно до діючих змін податкового та бюджетного законодавства плата за землю у складі податків на майно визначена як місцеві податки та є одним із головних джерел доходів місцевих бюджетів багатьох громад. Питання аналізу надходжень від плати підвищує ефективність управління доходами місцевого бюджету, що робить дане дослідження актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідники: А. З. Абубекерова [1], П. М. Боровик та С. М. Колотуха [2], Д. І. Дема, В. В. Коровій [3], А. А. Славкова [4] зосереджуються на різних аспектах аналізу податкових надходжень місцевих бюджетів. При цьому роль надходжень від оподаткування землі у формування доходів місцевих бюджетів залишається не достатньо розкритою.

Метою дослідження є аналіз динаміки надходжень від оподаткування землі до місцевих бюджетів в Україні за період з 2019 по 2023 рр.

Результати досліджень. Методика дослідження надходжень від оподаткування землі до місцевих бюджетів включає аналіз ряду показників, зокрема: загальну суму податкових надходжень до місцевих бюджетів, суму надходжень від оподаткування землі місцевих бюджетів, а також відсоткове співвідношення сум доходів від оподаткування землі до податкових надходжень місцевих бюджетів. Для проведення аналізу використовується інтервал даних за період з 2019 по 2023 рр. який дасть змогу виявити зміни в динаміці сум доходів отриманих від оподаткування землі.

Показники динаміки податкових надходжень до місцевих бюджетів наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Показники динаміки податкових надходжень до місцевих бюджетів за 2019 по 2023 рр.

Рік	Показник, млрд. грн	Абсолютна зміна, млрд. грн		Відносна зміна, %	
		базисна	ланцюгова	базисна	ланцюгова
2019	270,5	-	-	-	-
2020	285,5	15,0	15,0	5,5	5,5
2021	346,7	76,2	61,2	28,2	21,4
2022	393,5	123,0	46,8	45,5	13,5
2023	434,5	164,0	41,0	60,6	10,4

Джерело: <https://mof.gov.ua/uk/local-budgets>

У 2021 р. спостерігався найбільший приріст податкових надходжень до місцевих бюджетів порівняно з попереднім роком – на 21,4%, що стало наслідком удосконалень адміністрування податків. Проте важливо зазначити, що у 2022і 2023 рр. темпи зростання знизилися відповідно до 13,5% та 10,4%, що спричинено територіальними та соціальними наслідками війни. Незважаючи на стан війни в Україні, помічаємо подальше зростання податкових надходжень. В 2023 році до місцевих бюджетів надійшло 434,5 млрд. грн податків, що більше чим в 2022 році на 41,0 млрд. грн та більше чим в 2019 році на 164 млрд. грн.

Показники динаміки надходжень до місцевих бюджетів від оподаткування землі наведено в табл. 2. З початком війни в Україні, надходження до місцевих бюджетів від оподаткування землі почали падати, але вже в 2023 році почали збільшуватися. В 2023 році до місцевих бюджетів надійшло 34,5 млрд. грн земельного податку, що більше чим в 2022 році на 4,9 млрд. грн чи на 16,6% та більше чим в 2019 році на 4,4 млрд. грн. чи на 14,6%.

Таблиця 2

**Показники динаміки надходжень до місцевих бюджетів
від оподаткування землі за 2019 по 2023 рр.**

Рік	Показник, млрд. грн	Питома вага оподаткування землі у податкових надходженнях,%	Абсолютна зміна, млрд. грн		Відносна зміна, %	
			базисна	ланцюгова	базисна	ланцюгова
2019	30,1	11,1	-	-	-	-
2020	31,5	11,0	1,4	1,4	4,7	4,7
2021	35,3	10,2	5,2	3,8	17,3	12,1
2022	29,6	7,5	-0,5	-5,7	-1,7	-16,1
2023	34,5	7,9	4,4	4,9	14,6	16,6

Джерело: <https://mof.gov.ua/uk/local-budgets>.

Висновки. Можна стверджувати що оподаткування землі є важливим інструментом наповнення бюджету, але його роль поступово починає падати з 11,1% в 2019 році до 7,9% в 2023 році. Тому держава повинна широко удосконалити податкові методи регулювання економіки оподаткування землі, що дозволить та мати постійне і суттєве джерело наповнення доходів місцевого бюджету.

Список використаних джерел

1. Абубекерова А. З. Аналіз податкових надходжень до місцевих бюджетів в умовах децентралізації. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 44. С. 146-151.
2. Боровик П. М., Колотуха С. М. Проблеми мобілізації власних податкових надходжень бюджетів місцевих громад в Україні. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2014. № 3. С. 15-20.
3. Дема Д. Земельний податок в умовах воєнного стану та повоєнний період. Розвиток аграрного сектору та сільських територій в умовах воєнного часу й повоєнного відновлення України : Матеріали міжнародної науково-

практичної конференції, Київ, 28 вер. 2023 р. / Редкол.: Ю. О. Лупенко, М. І Пугачов, О. М. Нечипоренко та ін. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. С. 171-173.

4. Коровій В. В. Податкові надходження як складова доходів місцевих бюджетів. *Бізнес Інформ*. 2020. № 3. С. 328-336.

5. Славкова А. А. Податкові надходження в доходах місцевих бюджетів України та їх фіскальний потенціал. *Бізнес Інформ*. 2024. № 2. С. 210-220.

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У БОРОТЬБІ З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ В УКРАЇНІ

Анна ПЕТРИЧУК

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Леся СУС

Вступ: У сучасному глобалізованому світі, де активно впроваджуються новітні технології, боротьба з тіньовою економікою є однією з головних задач для багатьох держав, включаючи Україну. Тіньова економіка охоплює всі види економічної діяльності, що ведуться поза межами офіційних правових та економічних структур, такі як незаконні фінансові операції, ухилення від податків і відмивання грошей. За різними оцінками, тіньова економіка в Україні займає значну частину валового внутрішнього продукту, що має серйозний вплив на державний бюджет і створює проблеми для розвитку легального бізнесу.

Одним з основних інструментів для боротьби з нелегальними фінансовими потоками є фінансовий моніторинг — система заходів, спрямованих на виявлення, аналіз і запобігання незаконним фінансовим операціям, які можуть бути пов'язані з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму чи іншими кримінальними діями. Фінансовий моніторинг включає в себе не тільки спостереження за фінансовими операціями та аналіз підозрілих транзакцій, але й обов'язкову звітність фінансових установ про такі операції до відповідних державних органів, зокрема, до Держфінмоніторингу.

Налагоджена та ефективна система фінансового моніторингу є ключовим елементом для зменшення тіньової економіки в Україні, адже вона дає можливість своєчасно виявляти і припиняти фінансові злочини на ранніх етапах. Завдяки удосконаленню аналітичних інструментів та розвитку законодавства, фінансовий моніторинг стає не тільки важливим елементом забезпечення фінансової стабільності країни, але й інструментом захисту національної економіки від негативних впливів тіньового сектору.

Результати дослідження: Сьогодні тіньова економіка є явищем, характерним майже для всіх країн світу, і її вплив охоплює ключові соціально-

економічні та політичні процеси, набуваючи глобального масштабу. Зростання обсягів незаконного обігу коштів і фінансування терористичної діяльності створює серйозну загрозу для стабільності світової економіки. В Україні частка тіньової економіки, за різними оцінками, коливається від 30% до 45% ВВП у різні роки. Фінансовий моніторинг є одним із ключових інструментів у протидії тіньовій економіці, оскільки він дає змогу виявляти незаконні фінансові операції [4].

За даними Держфінмоніторингу, за період з 2020 по 2023 роки було виявлено та заблоковано активи на суму понад 10 мільярдів гривень, які могли бути пов'язані з відмиванням доходів. Розподіл взятих Держмоніторингом на облік протягом 2021-2023 років повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу наведені таблиці 1.

Таблиця 1

Фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу за 2021-2023 рр.

Фінансові операції	2021	2022	2023
Порогові фінансові операції, шт.	1 582 370	1 117 829	1 260 269
Питома вага, % до загальної кількості повідомлень СПФМ	96,54	94,78	88,16
Підозрілі фінансові операції, шт.	76 501	52 123	155 369
Питома вага, % до загальної кількості повідомлень СПФМ	3,1	4,42	10,87
Порогові та підозрілі фінансові операції, шт.	421	194	178
Питома вага, % до загальної кількості повідомлень СПФМ	0,35	0,02	0,01
Фінансові операції, що надійшли на запит щодо відстеження (моніторингу) фін. Операцій, шт.	585	9 246	13 778
Питома вага, % до загальної кількості повідомлень СПФМ	0,001	0,78	0,96

Джерело: наведено автором на основі [2].

Впродовж трьох років відзначається тенденція до зниження кількості порогових фінансових операцій. У 2021 році їх було найбільше — 1 582 370 повідомлень, але у 2022 році ця кількість знизилася до 1 117 829 повідомлень, з деяким зростанням у 2023 році — до 1 260 269 повідомлень. Питома вага таких операцій у загальній кількості повідомлень СПФМ знизилась з 96,54% у 2021 році до 88,16% у 2023 році. Це вказує на поступове зниження частки рутинних операцій серед усіх фінансових транзакцій, що контролюються. Кількість підозрілих операцій значно збільшилася у 2023 році з 52 123 повідомлень у 2022 році до 155 369 повідомлень у 2023 році. Свідчить про підвищення ефективності виявлення таких операцій або зростання кількості сумнівних транзакцій у відповідь на загострення економічної чи політичної ситуації. Питома вага підозрілих операцій у загальному обсязі повідомлень зросла з 3,1% у 2021 році до 10,87% у 2023 році, що вказує на значне зростання уваги до таких операцій. Питома вага таких фінансових операцій зросла з 0,001% до 0,96%, що демонструє підвищену увагу до спеціалізованих запитів на моніторинг. Аналізуючи, показники слід зазначити, що вплив фінансового моніторингу

збільшився тобто відбувається поступова боротьба з незаконними фінансовими операціями.

Одним з ключових інструментів фінансового моніторингу у боротьбі з тіньовою економікою є механізм аналізу підозрілих операцій (рис. 1.1) та подальшого звітування про них. Відповідно до рекомендацій FATF, фінансові установи повинні приділяти особливу увагу всім складним, надзвичайно великим операціям, а також будь-яким незвичайним транзакціям, які не мають очевидних економічних чи законних підстав. Такі операції мають бути оперативним досліджені, а зібрана інформація зафіксована у письмовому вигляді та зберігатися для використання компетентними органами або аудитором[3].

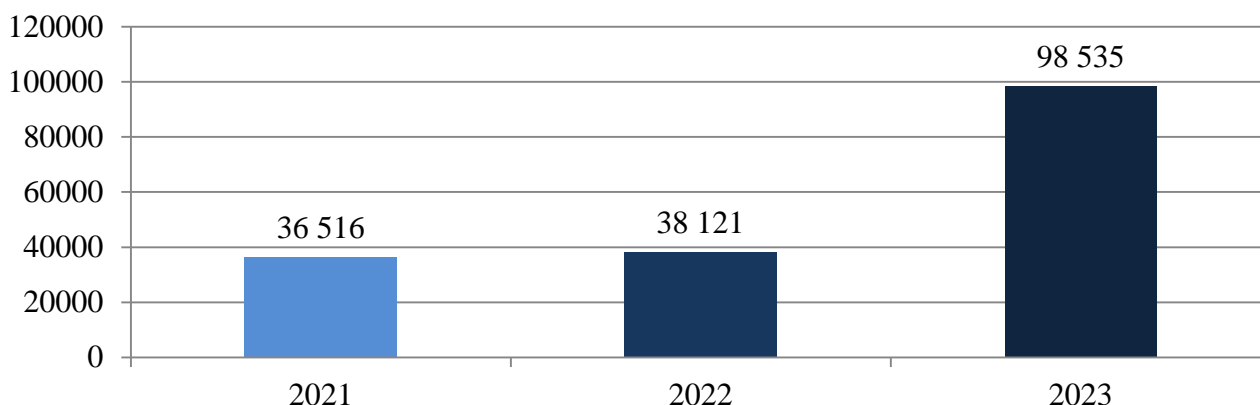

Рис.1. Кількість підозрілих фінансових транзакцій та операцій за 2021-2023 рік, шт.

Джерело: зроблено автором на основі [1, 2].

З аналізу даних за період 2020-2023 років спостерігається суттєве зростання кількості підозрілих фінансових операцій, виявлених Держфінмоніторингом. Кількість таких операцій зростає з 36 516 у 2021 році до 98 535 у 2023 році. На основі кількості підозрілих фінансових операцій та транзакцій були сформовані досьє у 2021- 5 575 досьє, 2022 - 5 016 досьє та у 2023 році - 6 785 досьє. Дане зростання свідчить про ефективність подальшого аналізу та можливого реагування на підозрілі операції. Попри значне зростання повідомлень, кількість досьє зростає в помірних межах, що може свідчити про точніше відслідковування менш значущих випадків або зосередження на найважливіших справах. Якщо темпи зростання кількості підозрілих операцій продовжаться, то в 2024 році можна очікувати подальше зростання кількості кейсових повідомлень[2]. За поточними тенденціями, кількість підозрілих операцій може перевищити 120 000 випадків на рік. Однак важливим фактором буде стабільність економічної та політичної ситуації в країні. Якщо активізація фінансового моніторингу продовжиться, а законодавство стане жорсткішим, то можливе подальше зростання досьє та підозрілих операцій через підвищену увагу до фінансових потоків та загроз у сфері боротьби з фінансовими злочинами.

Висновки: Таким чином, тіньова економіка залишається значною проблемою для України, оскільки охоплює широкий спектр незаконних фінансових операцій, що негативно впливає на економічну ситуацію в країні. Важливим інструментом у боротьбі з тіньовими потоками є фінансовий

моніторинг, який дозволяє виявляти підозрілі транзакції та операції, що можуть бути пов'язані з відмиванням грошей або іншими кримінальними діями. Аналіз кількості підозрілих фінансових операцій показує зростання активності, що вказує на важливість посилення контролю і вдосконалення механізмів моніторингу для ефективної протидії тіньовій економіці.

Список використаних джерел

1. Волинець М.С., Гребенюк Н.О. Боротьба з тіньовою економікою задля відновлення України. *Regional economy*. 2023. № 184. С.44-51.
2. Державна Служба фінансового моніторингу України: веб-сайт. URL: <https://fiu.gov.ua> (дата звернення: 17.11.2024).
3. Суворова С.Г., Кульганік О.М. Тіньова економіка в Україні: стан та шляхи подолання. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 8 (08). С.168-171.
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України від 23.09.2024. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 17.11.2024).

МАРКЕТИНГОВІ ВИТРАТИ ЯК СКЛАДОВА ОБЛІКУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: СУЧАСНІ РІШЕННЯ

Олександр РОМАНЮК

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Дмитро ЯНОТА

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Олена РУСАК

Вступ. У сучасному бізнес-середовищі маркетинг відіграє важливу роль у формуванні стратегії розвитку підприємства. Він не лише впливає на збільшення продажів та зміцнення ринкових позицій, а й визначає підходи до взаємодії з суспільством та екологічними факторами. В умовах, коли Цілі сталого розвитку (ЦСР) набувають все більшої актуальності, підприємства стикаються з необхідністю адаптації своїх бізнес-процесів. Одним із ключових елементів цієї адаптації є удосконалення обліку маркетингових витрат для забезпечення фінансової ефективності і досягнення сталого розвитку.

Результати дослідження. Цілі сталого розвитку вимагають від підприємств переосмислення своєї діяльності, орієнтуючи їх на довгострокову стійкість, а не на

короткострокові фінансові вигоди. Це стосується також маркетингових стратегій, які повинні враховувати екологічні, соціальні та економічні аспекти.

Маркетингові витрати є ключовим елементом стратегії підприємства, оскільки вони представляють собою інвестиції у розвиток бренду, просування товарів та послуг, а також комунікацію зі споживачами. Ці витрати допомагають підприємству залучати увагу аудиторії, підвищувати свідомість про продукцію та послуги, а також встановлювати та підтримувати взаємовідносини з клієнтами. Важливо розуміти, що ефективне управління маркетинговими витратами дозволяє досягати поставлених цілей, забезпечуючи успішний розвиток бізнесу та підвищення конкурентоспроможності на ринку.

Згідно з твердженням Гуріної Н., «маркетингові витрати – це витрати матеріальних, трудових, фінансових ресурсів на управління маркетинговою діяльністю підприємства» [1]. Проте, як зазначає Гофербер Ю. «маркетингові витрати – грошове вираження маркетингових заходів виробника чи дистриб'ютора на збут продукції та його стимулювання, зокрема, на рекламу, просування продукції на ринок, проведення маркетингових досліджень, витрати на розробку концепцій нового товару та ін.» [2].

Відповідно до наукового дослідженням колективу науковців [3], під маркетинговими витратами слід розуміти зменшення активів або збільшення зобов'язань, яке відбулося з метою налагодження зв'язків з цільовою аудиторією у результаті проведення маркетингових заходів (реклами, просування продукції на ринок, проведення маркетингових досліджень, витрати на розробку концепцій нового товару тощо). Це може призвести до зменшення власного капіталу підприємства, за винятком випадків, коли капітал зменшується внаслідок його вилучення або розподілу власниками. Важливо, щоб витрати були достовірно оцінені.

Виходячи з викладеного, можна сформулювати власне визначення маркетингових витрат. Маркетингові витрати – це фінансові ресурси, які підприємство витрачає на реалізацію заходів, спрямованих на просування та збут продукції (витрати на рекламу, PR-кампанії, дослідження ринку, розробку нових товарів), а також інші дії, що мають на меті залучення клієнтів і підвищення конкурентоспроможності товарів.

У контексті сталого розвитку, важливо, щоб маркетингові витрати включали заходи, спрямовані на популяризацію екологічно чистих продуктів, соціально відповідальних ініціатив та прозорих виробничих процесів що дозволить підприємствам не лише залучати клієнтів, а й сприяти сталому розвитку суспільства та довкілля.

Отже, облік маркетингових витрат повинен враховувати не лише фінансові показники, а й соціальний та екологічний вплив маркетингових кампаній для досягнення більш збалансованого та сталого підходу до бізнесу.

Удосконалення системи обліку маркетингових витрат дає можливість підприємствам краще контролювати свої витрати та оцінювати їх ефективність з точки зору сталого розвитку і включає, насамперед:

1. Оцінку екологічного впливу – підприємства повинні враховувати екологічні наслідки, такі як вплив на викиди вуглецю, використання матеріалів та ресурсів для виготовлення рекламних матеріалів. Витрати на маркетингові активності мають відображати економічну вигоду та екологічні наслідки.

2. Інтеграцію соціальних аспектів – сучасні маркетингові стратегії все частіше орієнтовані на вирішення соціальних проблем – підтримка локальних громад, сприяння рівним можливостям або участь у благодійних ініціативах. Витрати на такі заходи повинні бути чітко відображені в обліку, що дозволить оцінити їх вплив на сталий розвиток.

3. Прозорість та етика – підприємства, які прагнуть досягти сталого розвитку, повинні бути прозорими у своїх маркетингових витратах, що допоможе уникнути «зеленого відмивання» (greenwashing) – практики, коли підприємства вводять в оману споживачів щодо екологічної або соціальної відповідальності своїх продуктів.

У відповідь на нові виклики підприємства, необхідно впроваджувати сучасні рішення, які допоможуть ефективно обліковувати та контролювати маркетингові витрати з урахуванням ЦСР. У свою чергу, сукупність таких дій дозволить підприємству оптимізувати свої ресурси, підвищити ефективність рекламних кампаній та забезпечити більш точне спрямування бюджету на маркетингові заходи.

Маркетинг є одним із найважливіших компонентів успішної стратегії підприємства. Ефективне управління маркетинговими витратами вимагає точного обліку та контролю над витратами, щоб забезпечити оптимальне використання ресурсів та досягнення максимального ефекту від рекламних кампаній. Одним із ключових аспектів у цьому процесі є вдосконалення системи обліку маркетингових витрат.

Одним із перших кроків до вдосконалення системи обліку маркетингових витрат є впровадження автоматизованих інструментів. Використання спеціалізованих програмних засобів дозволяє швидко та точно відстежувати всі витрати, аналізувати їх ефективність й зберігати всю необхідну інформацію в одній системі, що спрощує процес управління бюджетом та дозволяє приймати обґрунтовані рішення.

Наступним кроком до вдосконалення системи маркетингових витрат є впровадження системи контролю та аналізу – встановлення метрик ефективності, регулярний моніторинг витрат, аналіз результатів та вчасне коригування стратегії. Важливо визначити ключові показники успіху, які допоможуть оцінити ефективність рекламних кампаній та визначити найбільш прибуткові напрями.

Вагомим кроком вдосконалення системи обліку маркетингових витрат є також залучення кваліфікованих фахівців. Спеціалісти з аналітики, фінансів та маркетингу можуть сприяти розробці стратегії управління бюджетом, а також впровадженню нових інструментів та методів аналізу. Командна робота дозволяє об'єднати знання та досвід для досягнення кращих результатів.

Резюмуючи, вдосконалення системи обліку маркетингових витрат є головним етапом у підвищенні ефективності маркетингових стратегій підприємства. Шлях до успіху полягає в автоматизації процесу обліку, впровадженні системи контролю та аналізу, а також залученні кваліфікованих фахівців. Лише завдяки цим крокам підприємство зможе оптимізувати витрати, підвищити ефективність рекламних кампаній та досягти успіху на ринку.

Висновки. Маркетингові витрати, як частина загальної стратегії розвитку підприємства, відіграють важливу роль у досягненні цілей сталого розвитку. Сучасні підходи до обліку цих витрат дозволяють оцінювати фінансову ефективність, вплив на екологічні та соціальні аспекти. Удосконалення облікових інструментів у цьому напрямку сприятиме зміцненню довіри з боку споживачів, партнерів та інвесторів, а також покращенню загальної ефективності бізнесу в умовах сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Гуріна Н. В. Облік та аналіз витрат і доходів підприємств: теорія та методика: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Національна академія статистики, обліку та аудиту. Київ, 2014. 20 с.
2. Гофербер Ю. В. Визнання і оцінка маркетингових витрат. *Економічні науки. Сер. Облік і фінанси*. 2012. Вип. 9 (1). С. 262–269.
3. Карпенко Є. А., Даніленко А. В. Суть та класифікація маркетингових витрат для цілей обліку та управління. *Сучасні тенденції розвитку економіки, фінансів та управління: нові можливості, проблеми, перспективи*: Всеукр. наук.-практ. конф. : зб. матеріалів, 10 листоп. 2021 р. Київ : КУБГ, 2021. С. 106-108.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Олександра САДЧИКОВА

здобувачка, Одеський національний економічний університет

Науковий керівник – к. е. н., доцент Наталія ШИКІНА

Вступ. З початку повномасштабного вторгнення зі сторони Росії, яке охопило Україну 24 лютого 2022 року, спостерігається зниження обсягів виробництва та споживання товарів, скорочення національного ринку та загальний економічний спад, що викликає нові виклики для фінансової безпеки держави та підкреслює важливість розробки й впровадження своєчасних заходів. На думку економістів, загрози фінансовій безпеці держави включають як наявні, так і потенційні явища чи фактори, що створюють небезпеку для реалізації фінансових інтересів країни. У часи фінансових криз та нестабільності проблеми фінансової безпеки стають особливо актуальними як для окремих держав, так і в

глобальному контексті. Це пов'язано з так званим «стисненням» фінансових ринків, що призводить до зростання конкуренції за обмежені ресурси, доступ до яких мають лише ті країни, що демонструють безумовну платоспроможність [1].

Результати досліджень. Основні індикатори фінансової безпеки держави охоплюють кілька ключових аспектів, які сприяють формуванню стабільного економічного середовища. По-перше, безпека інвестицій є критично важливим показником, адже залучення капіталу ззовні та всередині країни прямо впливає на розвиток економіки. По-друге, фактори міжнародного фінансового ринку також відіграють значну роль у формуванні фінансової безпеки. Коливання валютних курсів, процентних ставок та зміни в глобальній економіці можуть суттєво вплинути на фінансову стабільність країни. Тому аналіз міжнародних фінансових тенденцій є важливим для запобігання кризовим ситуаціям [2].

Стан грошово-кредитної системи країни повинен бути достатньо гнучким, щоб реагувати на зміни в економічній ситуації, а також підтримувати адекватний рівень ліквідності на ринку, що включає контроль за інфляцією та процентними ставками, що прямо впливають на фінансове здоров'я держави.

Збалансованість державного бюджету, а також його дефіцит, також відіграють ключову роль у фінансовій безпеці. Якщо бюджет не збалансований, це може призвести до збільшення державного боргу і, врешті-решт, до фінансової нестабільності.

Крім того, слід контролювати рівень державного боргу, оскільки надмірна заборгованість може загрожувати платоспроможності країни. Поряд з цим, податкові пільги та недоїмки можуть значно впливати на доходну частину бюджету, що також потребує ретельного моніторингу [3].

Згідно з оцінками Міжнародного валютного фонду (МВФ), економіка України скоротилася на 35% з початку війни. Падіння зумовлене кількома факторами, такими як втрата людського потенціалу, значні пошкодження критичної інфраструктури та зниження обсягів торгівлі.

Протягом воєнного стану країна зазнала серйозних збитків у трудових і фінансових ресурсах, а також структурних змін у виробництві, що призвело до зниження діяльності приватного сектора. За часи війни економіка України зосереджена на критичних завданнях, таких як фінансування армії, забезпечення їх матеріально-технічними ресурсами, а також наданні продовольчої, медичної та соціальної допомоги військовим і цивільним особам. Від ефективного фінансування цих напрямків залежить перемога та безпека держави, а також врахування інтересів населення.

Для України характерні загрози, пов'язані з слабкою фінансовою системою та її неефективним регулюванням. У Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, схваленій Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021, визначено ключові внутрішні та зовнішні загрози, які впливають на фінансову безпеку держави [5].

На фінансову безпеку також вплинули виклики, пов'язані з пандемією, які вимагали проведення радикальних заходів, що негативно позначилися на

національній економіці. Додатково, тривала гібридна агресія та кровопролитна війна, розв’язана Російською Федерацією, погіршують ситуацію.

Задля здобуття перемоги у війні, Україні необхідно чимало ресурсів, зокрема фінансових. Після початку широкомасштабної війни доходи бюджету зменшилися, а фінансова ситуація у країні ускладнилася внаслідок пандемії. Чим довше триватиме війна, тим більше загострюватиметься проблема фінансової безпеки. Основними індикаторами, що визначають її рівень, є внутрішній валовий продукт, бюджетний дефіцит, державний борг і міжнародні валютні резерви. Важливим аспектом є пошук компромісу між фінансуванням оборони, дотриманням показників дефіциту бюджету, обслуговуванням боргу та соціальним захистом населення [4].

Одним із ключових показників, що впливають на фінансову стабільність України, є співвідношення загального державного боргу до ВВП. У 2023 році державний борг країни зріс на 34% порівняно з попереднім 2022 роком, тоді як внутрішній валовий продукт збільшився на 26%. Це призвело до зростання співвідношення боргу до ВВП на 6% (рис. 1). Проте, станом на 31 серпня 2024 року, обсяг державного боргу зріс додатково на 15%, досягнувши 6 371 688 млн грн.

Перемога України у війні з державою-агресором Росією є ключовою умовою для посилення її фінансової безпеки. Водночас у період дії воєнного стану важливо вже зараз почати формування стратегії фінансової безпеки. Така стратегія має визначати економічний і політичний напрям, який регулюватиме діяльність фінансових органів держави, а також економічних і фінансово-банківських структур з метою підтримання фінансової стабільності, економічного розвитку та збереження цілісності держави й її фінансової системи.

Рис. 1. Порівняння загального державного боргу та України за період 2014–2023 років, грн

Джерело: розраховано за договором [6].

Своєчасне виявлення загроз фінансовій безпеці є важливим для їх мінімізації та розробки практичних заходів, що дозволить забезпечити стійкість фінансової системи держави. Найголовнішим кроком до фінансової безпеки залишається перемога України.

Список використаних джерел

1. Заросило В. Загрози фінансовій безпеці та їх класифікація. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки, 1 (52). 2017. с. 17 – <http://journals.maur.com.ua/index.php/law/article/view/883>.
2. Шикіна Н.А., Коцюрубенко Г.М. Економічні детермінанти національної безпеки України / Шикіна Н.А., Коцюрубенко Г.М. // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – Науковий вісник Одеського національного економічного університету 2019, № 4, с. 136-150. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1139>.
3. Шикіна Н.А., Коцюрубенко Г.М. Дефіцит державного бюджету у контексті національної безпеки України./ Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць / За ред. М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2020. № 2 (73). С.108-120. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=dE5v-oUAAAAJ&hl=ru>.
4. Шикіна Н., Хищенко А. Бюджетна безпека як основа національної безпеки України. November 10, 2023; Stockholm, Sweden. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-10.11.2023>.
5. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, затверджена Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/347202139613>.
6. Міністерство фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/>.

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Діана СВЕРДЛЮК

*здобувачка першого бакалаврського) рівня вищої освіти,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова*

Науковий керівник – д.е.н., професор Віктор СИНЧАК

Вступ. Інформаційні технології стають ключовим чинником у вдосконаленні функціонування фінансових установ, оптимізації процесів управління фінансами, підвищенні доступності фінансових послуг, забезпеченні безпеки та конфіденційності даних. Використання інформаційних технологій підвищує конкурентоспроможність фінансового сектору країни. Глобалізація фінансового сектору прискорила стрімкий розвиток цифрової економіки, сприяючи появі інноваційних моделей управління фінансами та фінансових послуг, зростанню цифрових грошей і цифрових банків.

Результати дослідження. Фінансові технології – це технології, що охоплюють усі інноваційні розробки у фінансовій сфері для покращення якості

фінансових послуг. Фінтех (FinTech) - напрям економіки, що об'єднує компанії, які використовують новітні технології для оптимізації фінансових операцій. Розвиток фінтеху неабияк впливає на страхування, платіжну сферу, інвестування, депозити і кредитування, банківські перекази, регуляторний нагляд банків. Традиційні фінансові установи активно впроваджують інформаційні технології зсередини, водночас, працюючи над розширенням співпраці з новими клієнтами. Однак використання фінтеху призводить до появи безлічі проблем, пов'язаних із регулюванням і правовим регламентуванням їх діяльності. Серед основних викликів – слабкий захист інвесторів сектору продажів товарів та послуг, фінансування ненадійних позичальників та системні ризики. Тому регуляторним органам цифрових платформ необхідно водночас просувати конкретні ринки та інновації та захищати споживачів [1, с. 1197].

Загальним принципом регулювання фінансових послуг має стати ризико-орієнтований підхід (рівень захисту повинен залежати від рівня ризику, пов'язаного з конкретною фінансовою операцією). Регулятори повинні постійно відстежувати нові технології та сегменти фінансових ринків, взаємодіяти з учасниками та здійснювати регуляторний вплив, виходячи зі ступеня системного ризику для споживачів фінансових послуг. [1, с.1199].

Фінансові технології, що використовуються українськими фінансовими установами:

- SupTech – це фінансові технології, спрямовані на вдосконалення регуляторної діяльності, що покращують виявлення та оцінку ризиків, а також збір і аналіз даних. SupTech удосконалює механізми взаємодії між НБУ та підконтрольними установами та підвищує ефективність управління та нагляду за фінансовими установами;

- Технології великих даних (BigData) використовуються для обробки великих масивів інформації, що допомагає підвищити кіберстійкість та інформаційну безпеку;

- Штучний інтелект (ШІ) – це впровадження інноваційних рішень, які зменшують найбільші витрати фінансових установ через автоматизацію процесів та покращення ідентифікації клієнтів;

- Блокчейн (Blockchain) - технологічна основа віртуальних активів, що використовуються для покращення взаємодії між суб'єктами ринку та державними органами. [2, с. 4-5].

Основний фокус фінтех-компаній в Україні зосереджений на платежах та грошових переказах. Популярність криптовалют і блокчейну зростає, і прогнозується, що в найближчі роки 50% ринку фінансових послуг займатимуть штучний інтелект та big data, а 40% розвиватимуться за допомогою блокчейну. Вдосконалення фінансових технологій активно розвиває економічні процеси в країні. Збільшується асортимент послуг, налагоджується взаємодія зі споживачами (набагато легше та дешевше здобути лояльність клієнтів), підвищується рівень кібербезпеки, за рахунок зменшення витрат зростає дохід. За умов ефективного розвитку вищеназваних технологій (штучного інтелекту,

блокчейну, технологій великих даних) фінансовий сектор України стане ще більш модернізованим.

Висновки. Отже інформаційні технології стають необхідним інструментом для оптимізації функціонування фінансових установ, підвищення доступності фінансових послуг та убезпечення даних. Фінансові технології (SupTech, BigData, III) відкривають можливості для підвищення ефективності фінансового сектору. Однак з їх розвитком виникають нові проблеми (потреба у вдосконаленні правового регулювання та регуляторної політики). Проте при правильному підході до використання інформаційних технологій фінансовий сектор країни може стати ще більш конкурентоспроможним у глобальному масштабі.

Список використаних джерел

1. Поченчук Г. М. Фінансові технології: розвиток і регулювання. *Економіка та суспільство*. 2017. № 17. С. 1194–1199.
2. Сундук, Т. Ф., Бабенко-Левада, В. Г., Скорба, О. А., & Чорновол, А. О. Щодо розвитку цифрових технологій в фінансовому секторі (український кейс). *Академічні візії*. 2023. № 17. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/253/234>.
3. Рац О. М., Афімова А. С. Сучасні напрями розвитку фінансових технологій у банківському секторі України. *Економіка, фінанси, право*. 2021. № 4/2. С. 11. URL: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.4\(2\).2](https://doi.org/10.37634/efp.2021.4(2).2).

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО КОНТРОЛЮ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ: МЕТОДИ, ІНСТРУМЕНТИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ

Вікторія СВИРИДЕНКО

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Олена ЯРМОЛЮК

Вступ. Контроль витрат виробництва є критично важливим елементом управлінської діяльності на підприємствах легкої промисловості. У умовах глобалізації і посиленої конкуренції питання оптимізації витрат стає особливо актуальним. Системний підхід до контролю витрат дозволяє комплексно оцінити ефективність усіх етапів виробничого процесу, виявити можливості для зниження витрат та підвищення прибутковості підприємства.

Витрати виробництва охоплюють широкий спектр витрат, включаючи сировину, матеріали, оплату праці, витрати на енергію та інші ресурси. Невірне управління цими витратами може призвести до значних фінансових втрат та

негативно вплинути на конкурентоспроможність підприємства. Тому розробка ефективних методів і інструментів контролю витрат є необхідною умовою для успішного функціонування підприємств у цій галузі [1].

У даному дослідженні буде розглянуто системний підхід до контролю витрат виробництва, його основні методи та інструменти, а також оцінка їхньої ефективності. Аналіз наведених аспектів дозволить не лише зрозуміти, які можливості відкриває впровадження системного контролю, але й виробити рекомендації для покращення управлінських процесів у сфері витрат на підприємствах легкої промисловості. Результати дослідження стають важливим внеском у вдосконалення практики контролю витрат, що в свою чергу сприятиме сталому розвитку підприємств у умовах змінюваного ринкового середовища.

Результати дослідження. Витрати підприємства виникають під час створення об'єктів підприємницької діяльності та виконання господарських операцій, які знижують вартість активів. А загальна сума коштів, витрачених на оплату всіх факторів виробництва, використаних для виготовлення певного товару є витрати виробництва [2].

Контроль витрат виробництва є критично важливим аспектом ефективного управління на підприємствах легкої промисловості, що включає текстильне, взуттєве, швейне виробництво тощо. У сучасних умовах високої конкуренції та змін попиту підприємства стикаються з необхідністю постійної оптимізації своїх витрат для забезпечення фінансової стійкості та підвищення рентабельності. Системний підхід до контролю витрат дозволяє не лише виявляти відхилення, але й запобігати їм завдяки впровадженню аналітичних методів та новітніх управлінських інструментів.

Системний підхід до контролю витрат виробництва передбачає комплексну оцінку всіх виробничих процесів із врахуванням як прямих, так і непрямих витрат. Основні принципи системного підходу до контролю витрат виробництва наведені на рис. 1.

Контроль витрат виробництва є однією з ключових складових успішного управління підприємством, адже ефективне управління витратами безпосередньо впливає на фінансові результати, прибутковість та конкурентоспроможність організації. У сучасних економічних умовах, які характерні високим рівнем конкуренції та нестабільністю ринкових чинників, впровадження системи контролю витрат виробництва стає необхідністю для будь-якого бізнесу.

Управління витратами виробництва передбачає не лише їх облік, а й аналіз, планування та моніторинг, з метою виявлення можливостей для оптимізації. Для цього підприємства використовують різноманітні методи та інструменти, які допомагають оцінити структуру витрат виробництва, виявити неефективні витрати та знайти шляхи їх зниження [2].

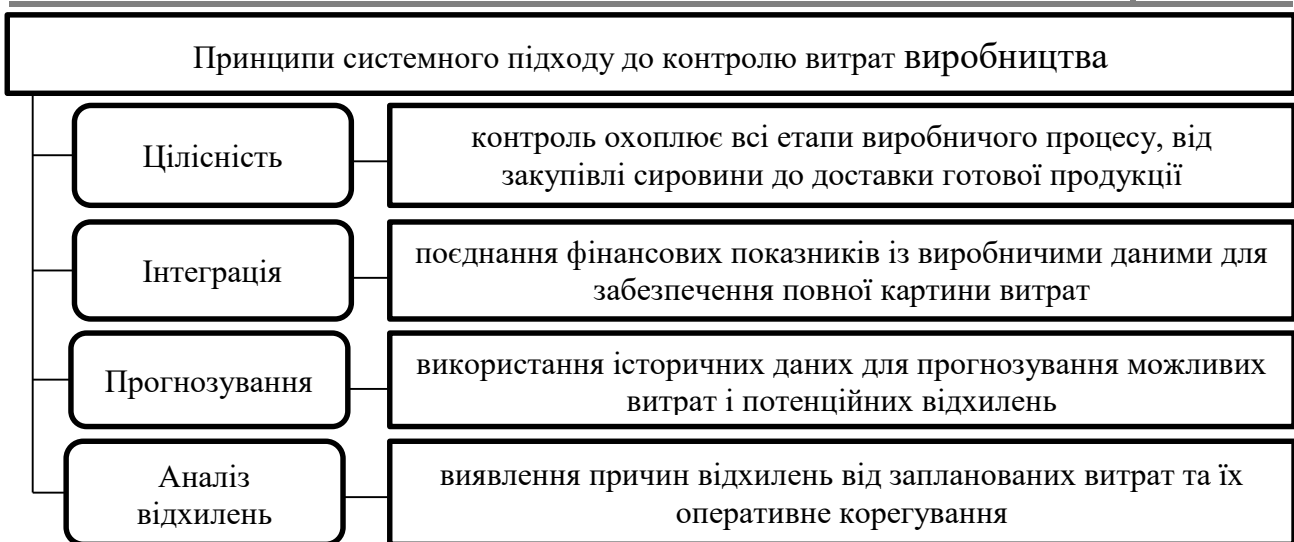

Рис. 1. Принципи системного підходу до контролю витрат виробництва на підприємствах легкої промисловості

Джерело: власна розробка автора.

Серед найбільш ефективних методів контролю витрат на підприємствах легкої промисловості можна виділити наступні:

1. Метод стандартних витрат – цей метод полягає у встановленні стандартів на основі середніх показників, що дозволяє порівнювати фактичні витрати з нормативними та виявляти відхилення. Застосування цього методу дозволяє підприємствам швидко оцінювати ефективність витрат і корегувати їх.

2. Метод маржинального аналізу – дозволяє аналізувати відносини між витратами, обсягом виробництва та прибутком. Використовується для оптимізації обсягів виробництва і пошуку можливостей зниження витрат без зниження якості продукції.

3. АВС-аналіз – цей метод дозволяє класифікувати витрати за важливістю, що дає змогу виділяти найбільш значущі витрати та концентрувати увагу на їх контролі. АВС-аналіз часто використовується для оптимізації запасів і скорочення надлишкових витрат.

4. Аналіз витрат на основі діяльності (Activity-Based Costing, АВС) – це детальніший підхід до оцінки витрат, що розподіляє їх залежно від окремих процесів і дій. АВС дозволяє точно визначати витрати на кожен етап виробничого циклу та надає інструменти для їхнього оптимального управління.

Для ефективно управління своїми витратами в процесі виробництва підприємствам необхідно використовувати різноманітні методи, технології і системи, тобто інструменти контролю витрат виробництва. Ці інструменти використовуються для моніторингу, аналізу та управління витратами з метою підвищення рентабельності, оптимізації ресурсів і поліпшення результатів.

До основних видів інструментів для контролю витрат виробництва включають: бюджетування; аналіз витрат; системи управлінської звітності; контроль собівартості; методи обліку; системи ERP; аналіз відхилень. Користуючись цими інструментами, підприємства можуть знижувати витрати, підвищувати ефективність виробництва та поліпшувати свої фінансові

результати.

Отже, ефективний контроль витрат виробництва сприяє підвищенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості. До ключових показників ефективності віднесемо:

- зниження собівартості продукції – завдяки постійному моніторингу та оптимізації витрат підприємства можуть зменшувати собівартість виробництва без втрати якості;
- використання методу маржинального аналізу – дозволить більш ефективно управляти витратами, особливо в умовах нестабільного попиту;
- підвищення рентабельності – оптимізація витрат позитивно впливає на прибутковість, оскільки дозволяє збільшити маржинальний прибуток;
- прогнозування та управління ризиками – завдяки використанню історичних даних підприємства можуть більш точно прогнозувати витрати та уникати непередбачених відхилень.

Висновки. Системний підхід до контролю витрат на підприємствах легкої промисловості забезпечує ефективність управління ресурсами та підвищує конкурентоспроможність компаній. Впровадження сучасних методів та інструментів контролю витрат дозволяє підприємствам оперативно реагувати на відхилення, оптимізувати виробничі процеси та підвищувати рентабельність.

Список використаних джерел:

1. Захарченко, В., Акулюшина, М., Лінгур, Л. Моделювання процесів управління витратами підприємства в умовах невизначеності. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 64 URL: <https://salolj/D7F64aC> (дата звернення: 27.09.2024)
2. Цал-Цалко Ю. С., Мороз Ю. Ю., Цегельник Н. І. Управлінський облік: підручник. Ж.: ПП “Рута”, 2015. 632 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Діна СЕРГІЙКО

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Наталія КУРОВСЬКА

Вступ. Сучасна економіка вимагає високого рівня фінансової грамотності та досконалого розуміння банківських операцій і послуг. Банківські послуги є необхідними для фінансового забезпечення різноманітних видів господарської діяльності, а також для забезпечення фінансової безпеки громадян та підприємств.

Ринок банківських послуг відіграє важливу роль у фінансовій системі України, адже він забезпечує збереження та обіг капіталу, кредитування бізнесу та населення, а також розвиток інноваційних фінансових інструментів. Водночас банківський сектор зазнає економічних криз, інфляційних коливань, військової агресії з боку росії, проблем довіри клієнтів до банків і змін у законодавстві. Процес державного регулювання ринку банківських послуг та його функціонування в межах банківської системи України потребує всебічного вивчення з урахуванням як поточних викликів, так і перспектив подальшого розвитку.

Результати дослідження. Сучасний стан розвитку ринкової економіки України свідчить, що ефективний розвиток ринку банківських послуг забезпечує стабільну економічну ситуацію в країні. В Україні актуальною залишається необхідність удосконалення процесів забезпечення ефективності банківських послуг, що сприятиме зростанню довіри населення до банківської системи країни та забезпечить приплив заощаджень в економіку держави [1].

Банківські установи існують у різних формах, кожна з яких має унікальні характеристики та призначення, і класифікуються за формою власності, організаційно-правовою формою, функціональним призначенням, характером операцій та територією обслуговування

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність» до банківських послуг належать:

1) залучення коштів та банківських металів, що підлягають поверненню, від необмеженого кола осіб;

2) відкриття та ведення поточних (розрахункових, кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах, та рахунків умовного зберігання (ескроу);

3) надання коштів та банківських металів у кредит за рахунок залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від власного імені, на власних умовах та на власний ризик [4].

Національний сектор банківських послуг України має лінійно-монопольний характер управління, в якому провідну роль відіграє Національний

банк України (НБУ). М. Тимчак та С. Король стверджують, що національний регулятор банкінгу надає перевагу державним банкам, зокрема таким як ПриватБанк, Ощадбанк, Укргазбанк, підсилюючи їхню позицію на ринку порівняно з приватними банками та фінансовими установами з іноземним капіталом [5, с. 164]. Така стратегія спрямована на забезпечення фінансової стабільності та контролю за ключовими банківськими активами, особливо у періоди економічної та політичної нестабільності.

Характерними для ринку банківських послуг в Україні є активне впровадження інноваційних технологій, зокрема цифрових платформ, мобільного банкінгу і штучного інтелекту, що значно підвищує ефективність обслуговування клієнтів. Проте разом із технологічним розвитком зростає вразливість банківської системи до зовнішніх потрясінь, кібератак та глобальних фінансових криз. Поширення кризових явищ на міжнародному рівні відбувається дедалі швидше, що вимагає від банків гнучкості та адаптивності. О. Марценюк-Розарьоновата В. Шмігельська вказують на те, що важливим завданням стає управління ризиками та забезпечення фінансової стійкості для мінімізації негативного впливу зовнішніх факторів на стабільність національних банківських систем [2].

Якщо порівняти кількість діючих структурних підрозділів банків (станом на 01.01.2023 у функціонуванні було 67 банків) з 2013 по 2023 роки, можна помітити чітку тенденцію до зменшення: станом на 01.01.2023 налічувалося 5336 підрозділів, тоді як на 01.01.2013 їх було 19632. Станом на 01.01.2024 кількість діючих структурних підрозділів банків України становила 5138 одиниць [3]. Тенденція скорочення кількості банківських установ зумовлена не лише воєнними діями в Україні, але й реформуванням банківського сектору з метою очищення ринку від неплатоспроможних установ. Протягом останніх років було ліквідовано десятки банків через порушення вимог до капіталу та фінансової звітності. Важливим кроком стало запровадження міжнародних стандартів фінансового моніторингу та підвищення прозорості банківських операцій.

Ефективне функціонування ринку банківських послуг у період трансформації економіки потребує надійного фінансового механізму регулювання, який вибудовується на системній основі та ґрунтується на відповідній нормативно-правовій базі. Цей механізм розробляється й реалізується різними фінансовими інститутами через застосування інструментів як прямого, так і непрямого впливу. Інструменти взаємодіють між собою, доповнюючи один одного, а використання одних стає передумовою для застосування інших.

Сучасний розвиток банківської сфери тісно пов'язаний із розширенням клієнтської бази. З цією метою банки активно працюють над збільшенням кількості операцій і послуг, що спрямовані на підвищення рентабельності та зміцнення їх конкурентоспроможності. Е. Вінчеті, Н. Кушнір зазначають, що для забезпечення ефективної діяльності важливо розширювати джерела доходів і водночас оптимізувати витрати, пов'язані з наданням послуг [1, с. 34]. Не менш важливим є підвищення рівня задоволеності клієнтів, що передбачає зменшення

їхніх витрат і покращення умов обслуговування, оскільки за рахунок цього можна зміцнити конкурентні позиції банку на ринку та підвищити його привабливість для нових клієнтів.

Війна в Україні спричинила значні виклики для банківської системи. Частина банків була змушена закрити відділення в зонах активних бойових дій, а також переглянути кредитні портфелі через зростання ризику дефолту. Проте, завдяки підтримці НБУ та міжнародних партнерів банківський сектор зміг уникнути масштабної кризи, а цифрові сервіси стали важливим інструментом для забезпечення доступу до фінансових послуг у будь-яких умовах.

Висновки. Для подальшого розвитку ринку банківських послуг в Україні необхідно зосередитися на кількох важливих напрямках. Необхідно підвищувати рівень довіри населення до банківських установ через створення ефективної системи гарантування вкладів та посилення контролю за діяльністю банків з боку Національного банку України. Також варто підтримувати процес цифровізації банківських послуг, зокрема шляхом інвестування у нові технології та покращення кібербезпеки. Важливим кроком є сприяння використанню національної валюти через стабільність гривні та запровадження стимулів для заощадження в національній валюті, за допомогою чого можна знизити валютні ризики та зміцнити фінансову систему країни.

Таким чином, ринок банківських послуг в Україні має значний потенціал, однак для його реалізації необхідно впроваджувати структурні реформи та покращувати нормативне регулювання. Надзвичайно важливо сприяти фінансовій грамотності населення, щоб зробити фінансові послуги доступними та зрозумілими для всіх категорій громадян.

Список використаних джерел

1. Вінценті Е., Кушнір Н. О. Сучасні тенденції ринку банківських послуг із застосуванням інформаційних технологій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. С. 32-36.
2. Марценюк-Розарьонова О. В., Шмігельська В. В. Аналіз сучасного стану ринку банківських послуг в Україні та напрями його розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2018/45.pdf.
3. Наглядова статистика Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.
4. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 20 вересня 2001 року № 2121-III (Редакція від 03.09.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
5. Тимчак М. В., Король С. Ю. Функціонування та перспективи розвитку ринку банківських послуг в рамках банківської системи України : нормативно-управлінський аспект. *Науковий вісник Ужгородського Університету*. 2023. С. 161-165.

ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Андрій СОКАЛЬСЬКИЙ

здобувач освіти

Хмельницький університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник – д.е.н., професор Віктор СИНЧАК

Вступ. Після початку повномасштабної війни в 2022 році, перед Україною постала необхідність в залученні додаткових коштів для фінансування армії. Неконтрольоване зростання державного боргу може призвести до погіршення рівня життя населення, падіння темпів розвитку економіки та дефолту. Тому тенденції формування державного боргу є надзвичайно важливою для розуміння закономірностей та особливостей впливу державного боргу на економіку.

Дослідженням державного боргу займалися українські вчені та економісти, зокрема Чеберяко О. В., Гнатюк О. Ю., Панченко В. В.

Результати дослідження. Подальше ведення війни і складна економічна ситуація потребують постійного залучення нових фінансових ресурсів. Найлегшим способом швидкого залучення значної суми вважається взяття кредиту. Кредити взяті державою під певний відсоток складають її державний борг. Державний борг поділяють на зовнішній та внутрішній. Зовнішній державний борг утворюється завдяки запозиченням коштів у нерезидентів, а внутрішній – у резидентів. Збільшення розміру боргу збільшує суму виплат по відсоткам, що може виявитися непомірним тягарем для економіки.

Тому значне зростання кредитів загрожує бюджетній безпеці країни та збільшує навантаження на економіку. Завданням держави має бути дотримання такого рівня заборгованості, який одночасно задовольняє потреби держави у фінансових ресурсах і не становить загрозу щодо погашення та обслуговування боргу [1].

Для більш детального дослідження впливу державного боргу на національну економіку слід розглянути зміну співвідношення державного боргу до ВВП (рис 1).

Особливо критичними у цьому співвідношенні можна вважати 2014 – 2016 рр. З початком війни державний борг зростав, і досягнувши своїх пікових значень у 2016 році почав стабілізуватися в наступні роки. У 2016 році відношення державного боргу до ВВП склало 81%. Державний борг у цьому році був втричі більшим за доходи. Цікавим в цій ситуації є те, що в гривнях державний борг України стрімко зростав, а у доларах США в ці роки борг навпаки зменшувався. Цей парадокс легко можна пояснити інфляцією детально розглянувши склад загального боргу.

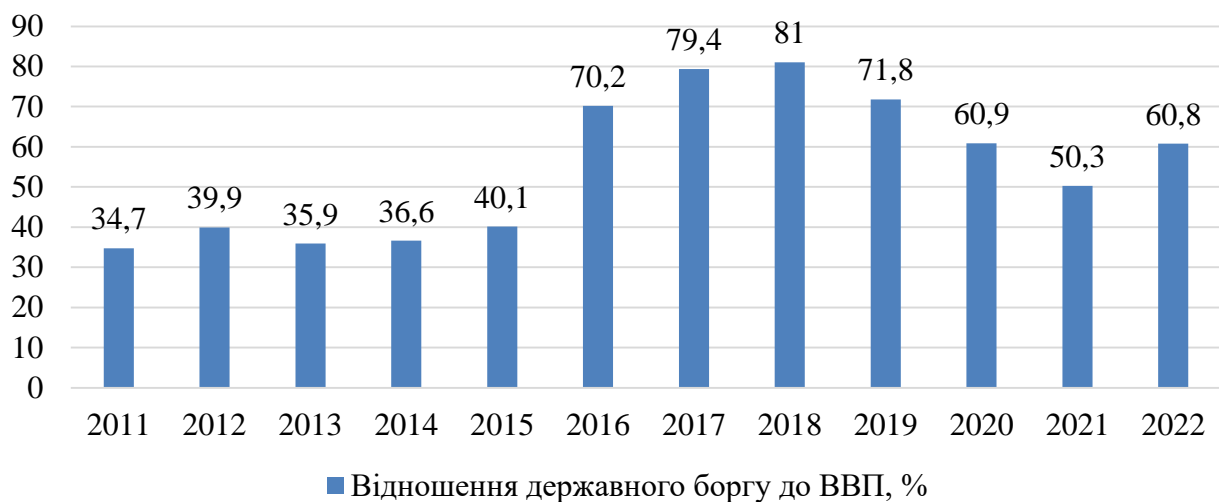

Рис. 1. Відношення державного боргу до ВВП у 2009 – 2022 рр., %

Джерело: розраховано за даними [2].

У 2014 році внутрішній державний борг був менший за зовнішній лише на 7,8 мільярдів доларів, а наступного року їх різниця склала 21,4 мільярд. (табл. 1). Внутрішній борг зменшувався на фоні зростання зовнішнього боргу, тому що відбулася значна девальвація гривні й внутрішній борг знецінився в гривневому еквіваленті, тому ми бачимо зростання боргу в гривнях і падіння боргу в доларах.

Таблиця 1

**Державний та гарантований державою борг України
у 2010 - 2023 рр. (млн. дол. США)**

Роки	Загальний борг	Зміна по відношенню до минулого року, %	Зовнішній борг	Зміна по відношенню до минулого року, %	Внутрішній борг	Зміна по відношенню до минулого року, %	Різниця між зовнішнім і внутрішнім державним боргом
2010	54289,3	+36,8	34759,6	+31,5	19529,7	+48,8	15229,9
2011	59215,7	+9,1	37474,5	+7,8	21741,2	+11,3	15733,3
2012	64495,3	+8,9	38658,8	+3,1	25836,4	+18,8	12822,4
2013	73078,2	+13,3	37536,0	-2,9	35542,2	+37,6	1996,2
2014	69794,8	-4,5	38792,2	+3,3	31002,6	-12,8	7789,6
2015	65505,7	-6,1	43445,4	+12,0	22060,2	-28,9	21385,2
2016	70970,9	+8,3	45604,6	+5,0	25366,2	+15,0	20238,4
2017	76305,2	+7,5	48989,4	+7,4	27315,8	+7,7	21673,6
2018	78323,0	+2,6	50462,5	+3,0	27860,5	+2,0	22602,0
2019	84364,5	+7,7	48940,8	-3,0	35423,7	+27,2	13517,1
2020	90255,4	+7,0	53720,8	+9,7	36534,6	+3,1	17186,2
2021	97947,4	+8,5	57197,0	+6,5	40750,4	+11,5	16446,6
2022	111343,7	+13,7	71398,6	+24,2	39945,1	-2,0	31453,5
2023	145316,9	+30,5	101704,7	+42,4	43612,2	+9,2	58092,5

Джерело: розроблено за даними [3].

Державний борг після початку повномасштабної війни мав схожі тенденції як до 2014 року. Ми можемо також спостерігати знову велике співвідношення державного боргу до ВВП, а також значний приріст боргу в гривнях і трохи більш помірний приріст в доларах. У доларах державний борг за 2021 - 2022 рр. зріс на 13,7%, а в гривнях на 52,4%, що також може свідчити про девальвацію гривні. Крім цієї закономірності, також відбулася значна зміна внутрішнього і зовнішнього боргу. Проте, цього разу зовнішній борг зростав значно більшими темпами, а спад внутрішнього боргу значно був менший. Так лише за 2022-2023 роки сума зовнішнього боргу подвоїлася.

Оскільки основним джерелом погашення державного боргу є податки, то з їх збільшенням почне зростати боргове навантаження на економіку. Потрібно розуміти, що величина боргу – це сума податків, взята авансом у населення та суб'єктів господарювання [3]. Тому це не просто статистика, оскільки державний борг напряду впливає на добробут населення держави. За останні роки ми можемо помітити тенденцію до більшого зростання видатків на обслуговування державного боргу в порівнянні із ростом ВВП. Це пов'язано, насамперед, із стрімким зростанням величини боргу (табл. 2).

Таблиця 2

Видатки на обслуговування державного боргу (млн. грн.)

Роки	ВВП	Видатки державного бюджету	Обслуговування державного боргу	Обслуговування державного боргу по відношенню до сукупних видатків, %	Видатки на обслуговування державного боргу по відношенню до ВВП, %
2017	2982920	839 453,0	110456,1	13,2	3.69
2018	3558706	985 851,8	115431,2	11,7	3.87
2019	3974564	1 075 122,1	119247,6	11,1	3.99
2020	4194102	1 288 121,3	119718,8	9,3	4.01
2021	5459574	1 491 206,4	150063,1	10,1	5.03

Джерело: розроблено за даними [2].

Обслуговування державного боргу займає значне місце серед усіх інших державних витрат та виступає в прямій залежності від величини державного боргу. Зі збільшенням видатків збільшується бюджетний дефіцит, а державний борг є основним джерелом фінансування бюджетного дефіциту. Для виходу із цього боргового становища державі слід оптимізувати видатки на інші сфери. При цьому найбільше від нестачі фінансування страждають такі важливі сфери, як охорона здоров'я, освіта, духовний та фізичний розвиток. Так як основну частину державних видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення населення становлять витрати на виплату пенсій, то можлива ситуація при якій держава почне збільшувати пенсійний вік або просто зменшувати виплати пенсій задля фінансування постійно зростаючої статті доходу на обслуговування державного боргу [4].

Отже, вивчаючи державний борг, ми дійшли висновку про певну подібність впливу на державний борг початку війни у 2014 році та розгортанням

повномасштабної війни у 2022 році. Державний борг тяжів до тенденції постійного збільшення, особливо в роки війни. Зростання боргу може стати майбутньою проблемою держави та кожного громадянина в цілому, адже між рівнем життя населення та державним боргом простежується залежність.

Список використаних джерел

1. Чеберяко О. В., Гнатюк О. Ю. Державний борг як визначальний фактор боргової безпеки держави. Економічний вісник університету. 2019. С 205-212. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2019_43_27.
2. Статистичний збірник "Бюджет України - 2021". Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik>.
3. Мінфін Державний борг України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>.
4. Панченко В. В. Зовнішній державний борг та фінансування соціального розвитку України. *Держава та регіони. Серія. Економіка та підприємництво*. 2019. С. 172-178. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2019_4_32.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Тетяна СУШИЦЬКА

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Роман БЕЛЯК

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Тетяна ГАЙДУЧОК

Вступ. Сталий розвиток став однією з ключових концепцій сучасного бізнесу, що передбачає баланс між економічними, екологічними та соціальними аспектами підприємницької діяльності. Взаємоузгоджене поєднання економічних, соціальних і екологічних аспектів при здійсненні діяльності забезпечує збалансований розвиток [1]. У зв'язку з цим, удосконалення систем обліку та контролю фінансових результатів набуває особливого значення, оскільки вони можуть слугувати важливими інструментами для моніторингу та оцінки впливу підприємств на довкілля і суспільство.

Одним із ключових аспектів удосконалення систем обліку та контролю фінансових результатів є забезпечення точності та достовірності звітності. Це дозволяє ведення бізнесу в ефективний спосіб й забезпечує відкритість перед стейкхолдерами щодо впливу підприємства на навколишнє середовище і суспільство в цілому. Посилення контролю фінансових процесів дає можливість

уникнути можливих ризиків та забезпечити сталість розвитку бізнесу в умовах постійних викликів (змін законодавства та вимог споживачів).

В умовах глобалізації та посилення екологічних вимог до діяльності підприємств, традиційні системи обліку виявляються недостатніми для адекватного відображення фінансових результатів, що враховують вплив на довкілля та соціальні аспекти. Необхідність формування нових підходів до обліку та контролю, які б враховували обидва ці аспекти, є особливо актуальною.

В даній статті розглядаються основні напрями вдосконалення облікової системи у контексті забезпечення принципів сталого розвитку.

Результати дослідження. Фінансовий результат визначається як зіставлення доходів та витрат діяльності підприємства, виступає прибутком або збитком, що приводить до збільшення (прибуток) або зменшення (збиток) власного капіталу. Отриманий фінансовий результат характеризує якість діяльності підприємства [2].

Бухгалтерський облік фінансових результатів включає в себе процес реєстрації, накопичення, обробки, аналізу фінансової інформації, пов'язаної з прибутками; витратами; прибутковістю; іншими фінансовими показниками підприємства. Основна мета цього процесу [3] – забезпечити достовірну, об'єктивну інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства для прийняття управлінських рішень.

Для здійснення оцінювання ефективності господарської діяльності підприємства необхідно ретельно проводити аналіз доходів, витрат і фінансового результату [4].

Результати фінансової діяльності забезпечують життєздатність підприємства і відображають його ефективність, прибутковість та потенціал зростання економічних показників. Цілі сталого розвитку спрямовані на вирішення глобальних викликів, зокрема бідності, нерівності, захисту навколишнього середовища та стимулювання економічного зростання. Для підприємств – це необхідність прийняття стратегічних рішень щодо управління ресурсами, мінімізації негативного впливу на довкілля та забезпечення прозорості фінансової діяльності. Відповідно, система обліку охоплює фінансові результати і відображає, відповідно, вплив бізнесу на суспільство та природу.

Традиційні фінансові звіти, які переважно фокусуються на прибутках та збитках, стають недостатніми для оцінки загальної ефективності діяльності підприємств у контексті сталого розвитку. Розширення рамок фінансової звітності для включення нефінансових показників є важливим кроком у підвищенні прозорості і відкритості діяльності підприємств та дозволить інвесторам, споживачам та іншим зацікавленим сторонам краще оцінювати соціальну та екологічну відповідальність підприємств. Розширення нефінансових показників може включати інформацію про сталий розвиток, споживання ресурсів, ефективність управління, культурні та соціальні практики підприємств та інші аспекти, які не відображаються у фінансових звітах.

Удосконалення системи обліку та контролю фінансових результатів у контексті сталого розвитку є важливим кроком для будь-якого суб'єкта

господарювання, що прагне фінансового успіху, соціальної та екологічної відповідальності. Розглянемо основні підходи, які можуть допомогти в цьому процесі:

1. *Інтеграція показників сталого розвитку у фінансовий облік.* Необхідно розширити традиційні методи фінансового обліку, включивши в них показники, пов'язані зі сталим розвитком. Це можуть бути:

✓ екологічні показники – сукупність кількісних та якісних характеристик, які використовуються для оцінки впливу діяльності підприємств на довкілля (викиди вуглецю, використання водних ресурсів, енергоефективність тощо).

Такі показники дозволяють вимірювати, аналізувати та контролювати екологічний стан підприємств, допомагаючи впроваджувати стратегії сталого розвитку. В Україні підприємства все частіше використовують ці показники у своїй звітності та стратегіях сталого розвитку, щоб відповідати міжнародним стандартам і регулюванням, таким як GRI, ISO 14001, а також нормам ЄС;

✓ соціальні показники – важливий елемент оцінки сталого розвитку підприємств (інвестиції в працівників, соціальні програми, відповідність нормам праці), оскільки вони відображають вплив діяльності підприємств на працівників, громади та суспільство загалом. Соціальні показники допомагають підприємствам оцінити свій вплив на працівників та громади, а також підвищують рівень довіри серед клієнтів, інвесторів та партнерів.

Впровадження соціальних показників є частиною глобальної практики корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), яка набуває все більшого значення і в Україні;

✓ економічні показники – показники, які відображають фінансовий та економічний вплив діяльності підприємства як на саме підприємство, так і на суспільство в цілому. Такі показники допомагають оцінити ефективність управління ресурсами, фінансову стійкість та вклад підприємств в економічний розвиток громади і країни. Впровадження системи обліку економічних показників, яка враховує принципи сталого розвитку, допомагає підприємствам залишатися конкурентоспроможними та соціально відповідальними.

2. *Запровадження нефінансової звітності.* Поряд із фінансовою звітністю, підприємства мають вести нефінансову звітність (ESG-звітність: Environmental, Social, Governance), яка дозволяє відслідковувати досягнення в галузі сталого розвитку. Така звітність показує, наскільки підприємство є соціально та екологічно відповідальним, і допомагає залучати інвесторів, орієнтованих на стійкість.

У науковій літературі під нефінансовим звітом розуміють документ, що містить інформацію про результати економічної діяльності, соціальні та екологічні показники. Він є публічним і розглядається як інструмент інформування зацікавлених сторін підприємства про те, як і якими темпами воно реалізує закладені у своїх стратегічних планах розвитку цілі щодо економічної сталості, соціального добробуту та екологічної стабільності [5].

3. *Автоматизація процесів контролю.* Сучасні інформаційні технології можуть значно покращити контроль фінансових та нефінансових показників.

Використання спеціалізованих програм для моніторингу сталого розвитку дозволить швидко отримувати звіти про стан витрат, ефективність використання ресурсів, вплив на довкілля та оптимізувати фінансові процеси та знижувати операційні витрати.

4. *Оцінка фінансових ризиків, пов'язаних із змінами клімат.* У контексті сталого розвитку важливо оцінювати та враховувати фінансові ризики, що виникають через зміни клімату, військові дії, нормативні обмеження або вимоги до екологічної відповідальності. Це може включати розробку сценаріїв та аналізу потенційних фінансових втрат через екологічні катастрофи або зміни в законодавстві.

5. *Розробка системи мотивації на основі критеріїв сталого розвитку.* Запровадження системи мотивації, яка враховує досягнення в галузі сталого розвитку, може стимулювати керівництво та працівників до виконання екологічних та соціальних цілей поряд з фінансовими шляхом запровадження системи бонусів за досягнення певних екологічних або соціальних результатів.

6. *Партнерство з міжнародними стандартами.* Важливим кроком може бути впровадження міжнародних стандартів сталого розвитку, таких як GRI (Global Reporting Initiative) або SASB (Sustainability Accounting Standards Board), які допоможуть систематизувати облік та звітність за ключовими показниками сталого розвитку.

В Україні є кілька прикладів компаній та підприємств, які активно впроваджують міжнародні стандарти сталого розвитку, таких як GRI (Global Reporting Initiative), SASB (Sustainability Accounting Standards Board) та інші. Авторами статті розглянуті успішні практики застосування цих стандартів в різних галузях економіки:

1. *МХП (Миронівський хлібопродукт)* – один із найбільших агрохолдингів України, активно впроваджує стандарти сталого розвитку у свою діяльність. Компанія публікує щорічні звіти за стандартами GRI, де розкриває інформацію про вплив на екологію, соціальну сферу та економіку. У цих звітах містяться дані щодо:

- зменшення викидів CO₂;
- оптимізації використання водних ресурсів;
- соціальних програм для працівників та місцевих громад.

МХП також запровадила систему управління відходами, зокрема біогазові установки, які перетворюють органічні відходи на енергію. Це дозволяє зменшити залежність від викопних видів палива і знизити вуглецевий слід компанії.

2. *Нафтогаз України.* НАК «Нафтогаз» також є прикладом великої компанії, яка почала впроваджувати міжнародні стандарти сталого розвитку. У 2020 році «Нафтогаз» оприлюднив свій перший «Звіт за стандартами GRI», у якому відображені зусилля компанії з підвищення екологічної ефективності та відповідальності: зниження викидів парникових газів; впровадження енергоефективних технологій; забезпечення безпеки працівників та партнерів.

Крім того, компанія займається модернізацією виробничих потужностей для зменшення енергоспоживання та впровадження нових технологій у контексті переходу на відновлювані джерела енергії.

3. *Астарта-Київ*. Агропромислова компанія «Астарта» активно працює над впровадженням принципів сталого розвитку у своїй діяльності. Вона впроваджує стандарти GRI, а також SASB для звітування про сталий розвиток. Компанія фокусується на таких аспектах:

- біоенергетика – створення біогазових комплексів, що дозволяють утилізувати відходи аграрного виробництва та отримувати енергію;
- збереження ґрунтів – використання екологічно чистих методів обробки землі;
- соціальна відповідальність – компанія бере активну участь у розвитку місцевих громад, фінансуючи соціальні проекти, спрямовані на покращення інфраструктури та освіти.

4. *Carlsberg Ukraine*. Carlsberg Ukraine, частина міжнародної корпорації Carlsberg Group, регулярно публікує звіти про сталий розвиток за стандартами GRI. В рамках своєї глобальної стратегії «Together Towards ZERO» компанія взяла на себе зобов'язання досягти «нульових викидів CO₂» на своїх виробничих потужностях до 2030 року. В Україні це реалізується через:

- модернізацію виробництва для зменшення енергоспоживання;
- впровадження систем повторного використання води;
- зменшення використання пластику в упаковці продукції.

5. *ДТЕК*. Енергетична компанія ДТЕК працює над впровадженням ESG-принципів та щорічно звітує про свої досягнення у сфері сталого розвитку за стандартами GRI. У своїх звітах компанія розкриває інформацію про:

- перехід на відновлювані джерела енергії (сонячні та вітрові електростанції);
- розвиток інновацій у сфері енергоефективності;
- соціальні ініціативи, зокрема підтримку освіти та охорони здоров'я в регіонах присутності.

Наведені практики демонструють, що українські компанії можуть успішно інтегрувати міжнародні стандарти сталого розвитку у свою діяльність, підвищуючи таким чином свою конкурентоспроможність, зменшуючи екологічний вплив та зміцнюючи соціальну відповідальність.

Це важливий крок у розвитку українського бізнесу, який покаже, що суб'єкти бізнесу в країні дбають не лише про свій прибуток, а й про довкілля та суспільство. Інтеграція міжнародних стандартів сталого розвитку допоможе забезпечити більш ефективне використання ресурсів, зменшити негативний вплив на навколишнє середовище та підвищити рівень соціальної відповідальності. Такі кроки можуть призвести до росту конкурентоспроможності компаній на міжнародному ринку й сприяти сталому економічному розвитку України.

Висновки. Система обліку та контролю фінансових результатів повинна відповідати викликам часу, інтегруючи екологічні, соціальні та управлінські

показники для досягнення цілей сталого розвитку. Модернізація облікових систем є важливою для підвищення ефективності бізнесу шляхом допомоги підприємствам взяти активну участь у розв'язанні глобальних проблем сталого розвитку (може включати в себе впровадження зелених технологій, удосконалення процесів управління ресурсами та зменшення відходів), що сприяє покращенню екологічної стійкості підприємств. В результаті, це може мати позитивний вплив на середовище та сприяти сталому розвитку.

Список використаних джерел

1. Маренич Т. Г. Бухгалтерський облік в умовах сталого розвитку. *Управління розвитком соціально-економічних систем* : матеріали Третьої Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 квіт. 2020 р. Харків : ХНТУСГ, 2020. С. 98-102.
2. Полятикіна Л. І., Новикова С. В. Облік і аналіз фінансових результатів господарської діяльності підприємства. *Наук. вісн. Ужгородського нац. ун-ту*. 2018. Вип. 20, ч. 2. С. 170-173.
3. Борняк О. О., Скаско О. І. Сучасні проблеми бухгалтерського обліку фінансових результатів діяльності будівельних підприємств. *Наук. вісн. Ужгородського нац. ун-ту. Сер. Економіка*. 2024. Вип. 1(63). С. 259-265.
4. Гайдучок Т. С., Данілевич В., Левченко Н. Аналітичне оцінювання фінансових результатів в системі управління лісогосподарськими підприємствами. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2022. № 14-15. С. 85-90.
5. Місько Г. А., Зварич Л. В. Нефінансова звітність підприємств як аспект управління стійким розвитком. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2020. № 3-4 (74-75). С. 121-131.

ПРОГНОЗУВАННЯ ВИТРАТ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Вероніка ТОКАРЧУК

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., професор Дмитро ДЕМА

Вступ. Реалії, в яких функціонують українські підприємства, вимагають від них гнучкості і швидкого реагування та адаптації до змін ринкових умов, щоб забезпечити фінансову стабільність і конкурентоспроможність. Для безперервного функціонування господарюючий суб'єкт має мати достатній обсяг фінансових ресурсів. Тому актуалізується питання розробки прогнозів витрат для формування відповідного обсягу фінансових ресурсів для покриття витрат на матеріальні, трудові, інформаційні ресурси та виробничі потужності. Прогнозування витрат базується на плануванні та контролі бюджету підприємства та передбачає розробку стратегії їх мінімізації, гарантуючи ефективне використання ресурсів без шкоди для якості чи продуктивності.

Результати дослідження. В умовах воєнного стану на території України фінансовий стан більшості підприємств визначається як незадовільний, оскільки спостерігається погіршення якості матеріально-технічної бази, збільшення тарифів на енергоносії, зростання логістичних витрат, зниження платоспроможності та скорочення фінансування, високий рівень собівартості продукції (робіт і послуг), збитковість функціонування. За відсутності контролю за ефективністю витрачання фінансових ресурсів виникають ситуації щодо штучного маніпулювання фінансами, що призводить до підвищення собівартості виробництва та зниження цін реалізації, і як наслідок – до збитків. Це вимагає від топ менеджменту підприємства здійснення постійного моніторингу фінансових ресурсів.

Моніторинг управління фінансовими ресурсами підприємства – це комплекс інформаційних, аналітичних, управлінських і контрольних операцій, метою яких є збір і обробка необхідної інформації про динаміку зміни регламентованих показників, а також надання результатів для аналізу відхилень у фінансах, оцінка їх впливу на рівень витрат підприємства та умови забезпечення залученими фінансовими ресурсами, формування та впровадження відповідних управлінських рішень, необхідних для швидкої та повної адаптації підприємства до змін умов зовнішнього середовища [2].

Управління витратами діяльності вимагає ретельного планування, щоб уникнути дефіциту фінансових ресурсів, який може порушити графік платежів і завдати шкоди діловій репутації. У сфері оцінки та контролю витрат їх прогнозування є важливим, оскільки допомагає топ менеджерам точно передбачити загальну величину витрат за їх елементами для забезпечення

стабільного функціонування підприємства. Величина витрат – це динамічний показник, який відображає поточний розмір витрат з урахуванням як минулих витрат, так і очікуваних майбутніх витрат.

Управління витратами зосереджується саме на відстеженні та скороченні витрат, загальне фінансове управління охоплює ширший спектр діяльності, включаючи бюджетування, інвестиції та фінансову звітність. Управління витратами є частиною фінансового менеджменту з більш цілеспрямованим підходом [4]. Коливання ринкових цін додають непередбачуваності, що ускладнює підтримку стабільних стратегій витрат. Крім того, опір змінам всередині підприємства може перешкоджати прийняттю більш ефективних методів управління витратами. Вирішення цих проблем вимагає стратегічного планування та гнучкого підходу для адаптації до динамічних ринкових умов.

Перевитрати фінансових ресурсів є поширеною проблемою вітчизняних підприємств. Щоб вирішити цю поширену проблему, менеджери здійснюють безперервний моніторинг витрат. Управління витратами стосується різноманітних методів і технік, які використовує підприємство для планування, контролю та скорочення своїх витрат. Метою управління витратами є покращення фінансових показників та створення міцної основи для економічного успіху в майбутньому. Для виявлення резервів підприємства необхідно усунути проблемні місця в його діяльності, раціонально спрогнозувати витрати та ефективно управляти ресурсами підприємства. При складанні прогнозу витрат підприємства необхідно якісно та кількісно оцінити показники, що характеризують досліджуване явище.

Собівартість продукції є одним із ключових витратних показників роботи підприємства, оскільки відображає результати використання всіх ресурсів для виробництва. Від рівня ресурсного забезпеченості та величини собівартості підприємства залежать фінансові результати діяльності, рентабельність, фінансовий стан і конкурентоспроможність. Зниження собівартості свідчить про приріст ефективності використання виробничих потужностей, матеріальних і трудові ресурси підприємства [2].

У зв'язку з вище зазначеним прогнозування витрат розпочинається з розрахунку планової собівартості у натуральному та грошовому вираженні. На основі плану виробництва на наступний рік визначається прогнозний обсяг виробництва у натуральних одиницях, а далі формується прогноз собівартості у грошовому вираженні за елементами витрат (матеріальні ресурси, витрати на оплату праці, на сплату ЄСВ, амортизація основних засобів і нематеріальних активів, інші прямі витрати).

Собівартість продукції формується на рівні цехів підприємства, а повна собівартість – це сума витрат, пов'язаних з виробництвом продукції, і витрати на реалізацію (комерційні витрати – упаковка, зберігання, навантаження, транспортування, реклама). На етапах розробки нової продукції її собівартість розраховується лише як імовірнісне прогнозне значення. Використовуються різні методи прогнозування оцінки.

Собівартість є основою для визначення цін на продукцію. Зменшення її величини призводить до збільшення суми прибутку та рівня рентабельності. Для

досягнення зниження собівартості необхідно знати її склад, структуру та фактори її динаміки [3].

Розуміння різних типів витрат має важливе значення для управління фінансами та прийняття обґрунтованих операційних рішень щодо напрямків їх використання. Постійні витрати – це передбачувані витрати, які підприємство повинно платити, навіть якщо обсяг виробництва змінюється. Змінні витрати змінюються залежно від обсягу виробництва. До таких витрат відносяться витрати на матеріали та вартість комунальних послуг, де збільшення виробництва призводить до вищих витрат.

Прямі витрати чітко прив'язані до виробництва. Праця та сировина є яскравими прикладами, які безпосередньо сприяють створенню продукту чи послуги. Непрямі витрати, такі як обслуговування та адміністрування, підтримують виробництво, але не пов'язані безпосередньо з будь-яким конкретним продуктом. Ці накладні витрати необхідні для загальних операцій, але не змінюються залежно від виробництва окремого продукту.

Модель управління витратами на товарну продукцію суб'єкта господарювання є індивідуальною для кожного підприємства та дозволяє організувати виробничий процес з мінімальними витратами, підвищити гнучкість управління, що призводить до економії матеріальних і грошових ресурсів і збільшення прибутку. Грошові витрати відокремлюються від собівартості у вигляді витрат і приймають форма собівартості продукції в процесі кругообігу і обороту коштів в умовах ринку.

Висновки. Прогнозування витрат є інструментом управління фінансами підприємства, який дозволяє спрогнозувати величину витрат, щоб уникнути дефіциту фінансових ресурсів, який може порушити графік платежів і завдати шкоди діловій репутації. Прогнозування витрат підприємства, включаючи управління можливими фінансовими ризиками, виконують не лише керівники підприємства, а й аналітики, які працюють на підприємстві. Прогнозування витрат є інструментом для визначення необхідних витрат на різних етапах діяльності підприємства. Ефективне управління прибутком підприємством має вирішальне значення для здійснення своєчасних платежів різним зацікавленим сторонам (контрагенти, податкова, пенсійний фонд, страхові компанії, виплати працівникам, тощо).

Список використаних джерел

1. Єршова Н. Фінансове прогнозування у фокусі обліково-аналітичного забезпечення. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. № 5. С. 312-322.
2. Іванов М. Формування системи витрат на основі їх оптимальної структури. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2024. № 1. С. 174-182.
3. Нечипоренко А.В., Сулима М.О. Обліково-аналітичне забезпечення фінансового прогнозування в умовах цифровізації економіки. *Науковий вісник міжнародної асоціації науковців*. 2024. Том 3. № 3. <https://doi.org/10.56197/2786-5827/2024-3-3-2>.
4. Шуміло О.С., Пакуліна А.А., Далудіна І.В. Теоретичні аспекти управління витратами на підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2020. №5. С. 306–311.

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ: ДЖЕРЕЛА ТА ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ

Наталія ТРИБУСОВСЬКА

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Хмельницький університет управління та права ім. Леоніда Юзькова*

Науковий керівник – д. е. н., професор Віктор СИНЧАК

Вступ. Фінансування політичних партій, як важливий елемент демократичної системи, суттєво впливає на їх здатність проводити виборчі кампанії, розробляти програми та представляти інтереси своїх виборців. У сучасних умовах фінансові ресурси партій можуть бути отримані як з внутрішніх джерел, так і з зовнішніх, включаючи державне фінансування. Однак нерівномірність фінансового забезпечення різних партій може створювати ризики для політичної конкуренції та прозорості їхньої діяльності. Тому означене питання є досить актуальним в сучасних умовах формування демократичних засад розвитку суспільства.

Результати дослідження. Робота політичних партій, їх участь у виборах неможливі без достатнього фінансування. О. Васильченко виділяє три основні джерела фінансових ресурсів таких політичних суб'єктів: самофінансування (членські та вступні внески), державне фінансування та приватне фінансування (пожертви від юридичних і фізичних осіб) [1, с.81]. Партія має право на фінансування від держави, якщо на виборах її список набрав понад 3% голосів. Державні кошти використовуються на статутну діяльність, не пов'язану з виборами. Заборонено отримувати фінансування від благодійних, релігійних та іноземних організацій, державних органів, а також анонімних осіб. Партіям не дозволено мати рахунки в іноземних банках або володіти цінними паперами. Кошти використовуються за призначенням, відповідно до статуту [6, с. 311].

Бюджетне фінансування партій є важливою демократичною практикою, що закріплена стандартами ОБСЄ та Ради Європи. Група держав проти корупції (GRECO) з 2006 року контролює прозорість розподілу фінансових ресурсів політичних суб'єктів. Фінансове забезпечення діяльності партій державою допомагає зміцнювати їм свою організаційну спроможність, урізноманітнювати джерела коштів та зменшувати залежність від великих донорів, що знижує корупційні ризики та сприяє чесній політичній конкуренції [3].

В умовах воєнного стану та зусиль держави і громадян щодо вступу до ЄС, в Україні контроль за формуванням фінансів політичних партій є необхідним. В Законі України «Про політичні партії» передбачено, що звіти партій про їхні фінансові активи, доходи, витрати та зобов'язання повинні включатися до Єдиного державного реєстру, контрольованого Національним агентством з питань запобігання корупції [4]. Фінансування державою політичних партій є

ключовим інструментом для розвитку демократії в Україні, оскільки зменшує олігархічний вплив на політику [5].

Визначення суми державного фінансування партій здійснюється, відповідно до формули: 2% від мінімальної заробітної плати множаться на кількість виборців, що взяли участь в попередніх парламентських виборах. Бюджетні кошти розподіляються пропорційно до кількості отриманих голосів: чим більше голосів, тим більша сума фінансування.

Фахівці YouControl провели аналіз даних за 2022-2023 роки з Єдиного державного реєстру звітності щодо чотирьох політичних партій: «Слуга Народу», «ГОЛОС», «Батьківщина» та «Європейська Солідарність». На 2023 рік на фінансування партій планували виділити 753,4 млн грн, натомість, у 2022 році ця сума складала 885,6 млн грн. На рахунки партій у 2023 році надійшло фактично 703,3 млн грн, тоді як у 2022 — 617,5 млн грн. Одним з основних джерел надходжень для політичних партій є державне фінансування, а їхні витрати здебільшого відповідають сумах отриманих коштів. Найбільші фінансові зобов'язання станом на 2023 року мала «Європейська Солідарність» — 13,6 млн грн, а «Слуга Народу» взагалі не мала боргових зобов'язань і лідирувала за обсягами державного фінансування своєї статутної діяльності (табл. 1 і рис.1).

Таблиця 1

Фінансування політичних партій у розрізі надходжень, фінансових зобов'язань та платежів

Назва політичної партії	Всього надходжень, млн грн		Державне фінансування статутної діяльності політичної партії, млн грн		Платежі, млн грн		Сума зобов'язань на кінець року, млн грн	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023
«Слуга народу»	531,8	686,7	395,2	475,7	439	567,5	0,05	0
«Європейська Солідарність»	128,3	174,6	114,1	137,3	173,3	212,1	22	13,6
«Батьківщина»	77,5	91,3	75	90,3	77,1	91,5	2,9	8,1
«Голос»	0,1	0,6	0	0	12,5	0,6	0,0001	9,4

Джерело: складено автором на основі: [2].

Аналізуючи динаміку державного фінансування політичних партій за 2022 і 2023 роки, можна побачити помітне збільшення підтримки з боку держави для більшості партій. Наприклад, «Слуга народу» отримала 475,7 млн грн, що на 20,4% більше порівняно з 2022 роком (395,2 млн грн). Подібну тенденцію демонструє й «Європейська Солідарність», державне фінансування якої зросло на 20,3%, з 114,1 млн грн до 137,3 млн грн. У «Батьківщини» фінансування збільшилося до 90,3 млн грн, що на 20,4% більше ніж у попередньому році (75 млн грн). Пропорційно схоже зростання бюджетного фінансування цих партій приблизно на 20% вказує на стабільну підтримку з боку держави.

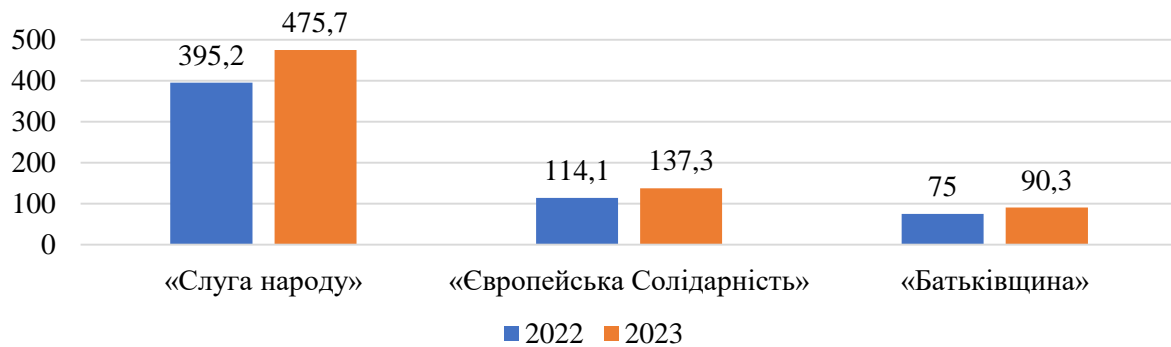

Рис. 1. Державне фінансування деяких українських політичних партій, млн грн

Джерело: складено автором за даними [2].

Висновки. Державне фінансування деяких українських політичних партій. Отже, фінансові ресурси є необхідною умовою для функціонування політичних партій, але їхнє нерівномірне розподілення може стати суттєвим викликом для демократичного процесу. Законодавче регулювання, прозорість і контроль за джерелами фінансування відіграють вирішальну роль у забезпеченні чесної політичної конкуренції та зниженні корупційних ризиків. Впровадження в Україні фінансування державою політичних партій розглядається як важливий крок для розвитку демократії та інтеграції до Європейського Союзу. Подальші дослідження мають зосереджуватися на вдосконаленні механізмів фінансового контролю та забезпеченні рівних можливостей для всіх суб'єктів політичних відносин.

Список використаних джерел

1. Васильченко О. Фінансування політичних партій у зарубіжних країнах. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2008. № 6. С. 80-85.
2. Дослідження: Понад 1,6 млрд грн виділила держава на фінансування партій за останні два роки. *Youcontrol*. URL: <https://youcontrol.com.ua/data-research/ponad-1%2C6-mlrd-hrn-vydilyla-derzhava-na-finansuvannia-partiy-za-ostanni-dva-roky/> (дата звернення 04.10.2024).
3. Музиченко Г. В. Фінансування політичних партій як політико-правовий механізм протидії політичній корупції в європейських країнах. *Політикус: наук. журнал*. 2020. № 5. С. 80–84.
4. Про державне фінансування політичних партій. *НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/pro-derzhavne-finansuvannya-politychnyh-partij/>
5. Синенко І., Грищенко І. Сучасні аспекти громадського контролю за фінансуванням політичних партій в Україні. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»*. (May 24, 2024; Zurich, Switzerland). 2024. С. 84–87.
6. Федосов В.М., Юрій С.І. Теорія фінансів: підручник. К: Центр учбової літератури, 2010. 576 с.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Олександр УШАКОВ

*Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Наталія САВЧЕНКО

Вступ. Порядок фінансування закладів вищої освіти в умовах війни потребує особливої уваги, адже наявність професійних компетентностей буде критично важливим фактором в ході відновлення та подальшого розвитку вітчизняної економіки в поствоєнний період. Проведення військових дій зумовлює виникнення серйозних економічних, соціальних та інфраструктурних проблем, що суттєво впливають на здатність закладів вищої освіти забезпечувати надання якісних освітніх послуг. Фінансова нестабільність, зруйнована інфраструктура та втрата людського капіталу створюють численні бар'єри для ефективного функціонування системи ЗВО.

Результати дослідження. Проблеми фінансування закладів вищої освіти залишаються актуальними в контексті сучасних соціально-економічних викликів. У світовій практиці система вищої освіти виступає чинником розвитку національної економіки та гарантує високий професійний рівень людського капіталу, а питання її фінансування є центральним в контексті забезпечення якості та доступності освітніх послуг. Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну та запровадження воєнного стану внесли свої корективи, фактично, у всі сфери суспільного життя. Система вищої освіти не є виключенням [1]. Фінансування ЗВО є складною проблемою, яка залежить від низки факторів, зокрема економічної стабільності, рівня державної підтримки, ефективності управління ресурсами та доступу до альтернативних джерел фінансування.

На сьогодні, проблематичним для закладів вищої освіти є недостатність бюджетного фінансування. При наявності обмеженості державних фінансів освіта часто не має достатньої фінансової підтримки, що зумовлює дефіцит фінансування наукових досліджень, несвоєчасне оновлення матеріально-технічної бази та підвищення заробітної плати науково-педагогічним працівникам. Це сьогодні призводить до зниження якості освітніх послуг та ступеню конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Недостатнє фінансування викликає обмеження в можливостях закладів вищої освіти при інвестуванні в інноваційні освітні технології та інфраструктуру, що є необхідним для проведення навчального процесу, який би відповідав сучасним реаліям. Відсутність прозорості системи фінансування, недостатня автономія закладів вищої освіти у використанні фінансових ресурсів призводять до нераціонального використання грошових коштів. Існуюча система часто не враховує фактичні

результати наукової діяльності закладів, що знижує мотивацію працівників до підвищення ефективності та якості освітнього процесу.

Крім того, важливою проблемою є порушення диверсифікації джерел фінансування. В Україні основним джерелом є державний бюджет. Зростаючий дефіцит фінансових ресурсів вимагає пошуку альтернативних джерел фінансування, таких як гранти, благодійні внески, плата за надання додаткових освітніх послуг, налагодження співпраці з бізнесом та залучення інвестицій. Розвиток механізмів державно-приватного партнерства та співпраця із стейкхолдерами може стати ефективним інструментом для додаткового фінансування закладів вищої освіти. Перешкодою формування альтернативних джерел фінансування є недостатнє законодавче регулювання цього процесу, низький рівень інтересу бізнесу та слабка культура благодійництва. Нестабільність та не прогнозованість фінансування, часта зміна урядових програм зумовлює виникнення чинника непередбачуваності при плануванні фінансових ресурсів. Це стосується як довгострокового фінансового планування, так і реалізації стратегічних проектів, зокрема тих, що пов'язані з науково-дослідною діяльністю та міжнародним співробітництвом. Брак стабільного фінансування ускладнює підвищення кваліфікації науково-педагогічного персоналу та запровадження інноваційних технологій в освітній процес.

В умовах війни значна частина державного бюджету спрямовується на оборону, гуманітарну допомогу та відновлення інфраструктури, що суттєво зменшує обсяги фінансування освітніх закладів. ЗВО змушені шукати нові джерела формування фінансових ресурсів. Зміни у структурі фінансування також викликають проблеми з управлінням фінансовими ресурсами. Через нестабільність та непередбачуваність бюджетного фінансування ЗВО не може ефективно планувати свою діяльність на тривалий термін.

Бойові дії призводять до фізичного знищення навчальних корпусів, лабораторій, бібліотек та іншої інфраструктури, що впливає на здатність ЗВО забезпечувати навчальний процес. Відновлення пошкодженої інфраструктури потребує значних фінансових ресурсів, яких часто немає, а також часу, що створює тривалі перерви в освітньому процесі.

Для вирішення проблеми фінансування закладів вищої освіти в умовах війни необхідно здійснити ряд заходів на державному рівні:

1. слід забезпечити пріоритетне фінансування освіти, навіть в умовах обмеженості ресурсів, адже вища освіта є фундаментом майбутнього відновлення країни. Необхідно розробити механізми цільового фінансування для відновлення пошкодженої інфраструктури ЗВО, залучаючи міжнародні організації та партнерів для підтримки цих ініціатив;

2. варто розвивати механізми підтримки студентів, зокрема шляхом надання стипендій, грантів та т.п.;

3. важливо стимулювати розвиток альтернативних джерел фінансування для ЗВО. Це включає заохочення здійснення благодійних внесків, державно-приватного партнерства та співпрацю з бізнесом для підтримки навчальних і наукових програм. ЗВО повинні отримати більшу автономію при використанні

фінансових ресурсів, що дозволить їм ефективніше реагувати на виклики війни та мобілізувати доступні ресурси.

Для подолання зазначених проблем необхідно забезпечити комплексні реформи системи фінансування закладів вищої освіти. Слід підвищити ефективність використання бюджетних коштів шляхом впровадження прозорих механізмів розподілу фінансування, які відповідають показникам діяльності закладів вищої освіти та їх відповідності суспільним потребам.

Висновки. Таким чином, проблеми фінансування закладів вищої освіти в умовах війни є комплексними та потребують системного підходу до їхнього вирішення. Удосконалення системи фінансування, підвищення ефективності використання ресурсів та диверсифікація джерел фінансування сприятиме забезпеченню сталого розвитку закладів вищої освіти, підвищенню якості освітніх послуг та посиленню рівня конкурентоспроможності випускників на глобальному ринку праці.

Список використаних джерел

1. Савченко Н.М., Савченко Р.О. Казначейське обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів за видатками як одна із головних функцій органів державної казначейської служби України. *Вісник ЖНАЕУ*. 2017. № 2 (62), т. 2. С. 76–83.
2. Шевчук І.Б., Шевчук А.В. Освітня аналітика крізь призму війни: виклики та можливості для вищої школи України. *Економіка та суспільство*. Випуск № 39. 2022. С. 25-31

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анна ФОМЮК

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Ніна ЦЕГЕЛЬНИК

Вступ. Внутрішній контроль оплати праці працівників комунальних підприємств є важливим аспектом управлінської діяльності, якому належить суттєва роль у забезпеченні фінансової стабільності та прозорості функціонування цих установ. Комунальні підприємства, які забезпечують населення життєво важливими послугами, такими як водопостачання, електропостачання, тепlopостачання та утримання інфраструктури, мусять приділяти особливу увагу питанням обліку та контролю витрат на оплату праці. Ефективний внутрішній контроль дозволяє не тільки запобігти правопорушенням та зловживанням, але й сприяє мотивації працівників та

підвищенню їх продуктивності.

Актуальність теми обумовлена рядом факторів, серед яких – зростаючий тягар фінансових зобов'язань, необхідність оптимізації витрат, а також вимоги до прозорості у використанні бюджетних коштів. Брак ефективних механізмів контролю може призвести до фінансових втрат, зниження довіри населення та ускладнень у державному управлінні. У цьому контексті важливо провести детальний аналіз існуючих систем внутрішнього контролю, виявити їхні слабкі місця та розробити рекомендації щодо їх вдосконалення.

Особливістю комунальних підприємств є їхнє соціальне призначення, що зумовлює необхідність дотримання не лише економічних, але й етичних норм у процесі управління фінансами. Внутрішній контроль оплати праці має бути націлений не лише на досягнення фінансових результатів, а й на забезпечення справедливих умов праці, що, в свою чергу, позитивно вплине на соціальне середовище в територіальних громадах.

У даному дослідженні розглядатимуться основні аспекти внутрішнього контролю оплати праці працівників комунальних підприємств, включаючи методики, інструменти та рекомендації, які можуть сприяти підвищенню ефективності управлінських процесів у цій сфері. Результати дослідження допоможуть сформулювати ідеї для подальшого розвитку системи внутрішнього контролю, що відповідатиме сучасним вимогам та викликам.

Результати дослідження. Внутрішній контроль як функція управління є засобом зворотного зв'язку між об'єктом й органом управління, інформуючи про дійсний стан об'єкта і фактичне виконання управлінських рішень [1].

Внутрішній контроль оплати праці охоплює різні аспекти, які можна структурувати на кілька основних компонентів:

- політика і процедури: чітке формування політики оплати праці, включаючи всі аспекти від визначення зарплат до системи преміювання.
- моніторинг та аналіз: регулярний моніторинг витрат на оплату праці з метою виявлення відхилень і їх аналізу.
- аудит: проведення внутрішніх аудитів для перевірки дотримання внутрішніх процедур і виявлення можливих проблем.
- зворотний зв'язок: включення механізмів зворотного зв'язку від працівників для виявлення недоліків в системі оплати праці.

Внутрішній контроль як функція управління є засобом зворотного зв'язку між об'єктом управління й органом управління, інформуючи про дійсний стан об'єкта і фактичне виконання управлінських рішень.

На рисунку 1 представлена узагальнена система внутрішнього контролю обліку заробітної плати на комунальних підприємствах.

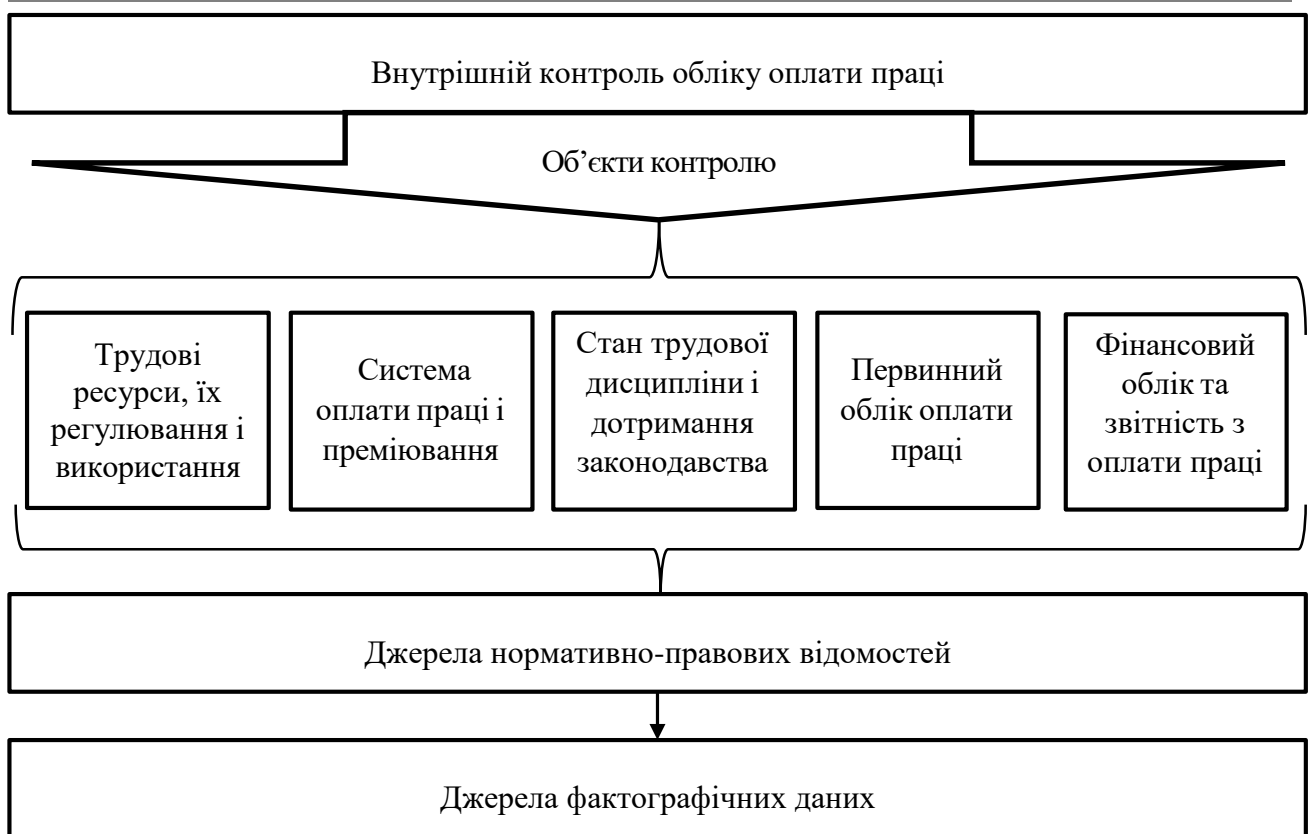

Рис.1. Система внутрішнього контролю обліку заробітної плати на комунальних підприємствах

Джерело: розроблено автором на основі [1].

Основні завдання внутрішнього контролю обліку заробітної плати включають:

- оцінку обґрунтованості та якості планових заходів щодо використання трудових ресурсів, норм і нормативів витрат праці;
- встановлення правомірності застосування форм і систем оплати праці;
- аналіз законності та достовірності операцій, пов'язаних із використанням праці, а також їхнє відображення в бухгалтерському обліку та звітності підприємства;
- виявлення та запобігання порушенням трудового законодавства.

Об'єктами внутрішнього контролю при розрахунках з виплати заробітної плати є:

- стан бухгалтерського обліку та звітності стосовно операцій із оплати праці,
- організація роботи з кадрами,
- використання фонду робочого часу,
- дотримання штатної структури та трудової організації підприємства.

Як вже було зазначено, для контролю заробітної плати необхідна відповідна інформація, джерелами якої є: первинні документи, які є основними інформаційними ресурсами внутрішнього контролю, рахунки бухгалтерського обліку, реєстри бухгалтерського обліку та фінансова звітність.

Для виконання вищезгаданих завдань на підприємстві важливо організувати внутрішній контроль та облік штатного складу і робочого часу з дотриманням

вимог трудового законодавства. Облік заробітної плати є складною і відповідальною роботою, яку потрібно виконувати в стислі терміни між отриманням інформації та виплатою працівникам. Значну роль у мотивації праці відіграє соціальний пакет, який забезпечується державою, але частково є обов'язком підприємства, що прописано в Кодексі законів про працю України.

Ефективні інструменти внутрішнього контролю можуть включати:

- впровадження сучасних програмних рішень для обліку зарплат, які дозволяють зменшити ймовірність помилок та зловживань.
- регулярне складання звітів про витрати на оплату праці, які мають бути доступними для керівництва та контрольних органів.
- використання контрольних списків для перевірки дотримання всіх необхідних процедур.

Успішне впровадження внутрішнього контролю оплати праці є запорукою не тільки фінансової стабільності, але й підвищення довіри з боку населення до комунальних підприємств.

Рекомендації щодо вдосконалення системи внутрішнього контролю:

- розробка і впровадження докладної політики оплати праці, що включає урахування всіх соціальних аспектів.
- регулярний моніторинг та оцінка ефективності системи контролю, що дозволить виявляти недоліки з метою їх виправлення.
- залучення працівників до обговорення питань оплати праці, що сприятиме покращенню корпоративного клімату та загальної мотивації.

Висновки. Внутрішній контроль оплати праці працівників комунальних підприємств потребує постійного вдосконалення і адаптації до змінюваних умов. Це дозволить створити більш ефективну систему управління, яка не лише задовольнятиме потреби підприємств, а й забезпечить соціальну справедливість для працівників.

Список використаних джерел:

1. Поліщук Т. В. Вдосконалення системи внутрішнього контролю розрахунків з оплати праці на підприємствах в сучасних умовах господарювання. *International Electronic Scientific Journal "Science Online"* URL: <http://nauka-online.com/> (дата звернення 19.09.2024).

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ігор ЦИМБАЛЮК

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Наталія ЧИРУН

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Тетяна ГАЙДУЧОК

Вступ. Сталий розвиток є однією з основних тенденцій у сучасній економіці, що визначає пріоритети у виробничій діяльності та управлінні ресурсами. Виробничі запаси, які складають значну частину активів підприємств, потребують ретельного управління та обліку, оскільки їх ефективне використання безпосередньо впливає на досягнення екологічних, економічних та соціальних цілей сталого розвитку. Традиційні методи обліку не завжди відповідають вимогам сталого розвитку, тому виникає потреба в інноваційних підходах до обліку виробничих запасів.

Результати дослідження. Сталий розвиток – концепція, яка передбачає збалансоване використання ресурсів з метою забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та охорони довкілля для майбутніх поколінь. У контексті обліку виробничих запасів – це необхідність враховувати не тільки економічні фактори, але й екологічні та соціальні показники при оцінці, плануванні та управлінні запасами.

Основні принципи сталого розвитку впливають на облікову діяльність через такі аспекти:

- ✓ екологічна відповідальність – раціональне використання сировини, мінімізація відходів та забруднення, використання екологічних технологій;
- ✓ економічна ефективність – оптимізація витрат на виробничі запаси, запобігання надмірним запасам або дефіциту;
- ✓ соціальна відповідальність – впровадження етичних стандартів при закупівлях та управлінні запасами, забезпечення добробуту працівників.

Методичні засади обліку запасів в Україні регламентовано НП(С)БО 9 «Запаси», відповідно до якого запаси визначено як активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності, перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва, а також утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, управління підприємством [1].

Підприємства самостійно обирають модель обліку виробничих запасів, яка на нормативно-правовій основі закріплюється в обліковій політиці. Модель включає визначення критеріїв визнання, методів оцінки, розробку робочого

плану рахунків, вибір методів обліку оприбуткування та списання, а також відображення у звітності показників для інформаційного забезпечення керівництва та власників [2].

Сьогодні, на думку вітчизняних науковців, основним інформаційним запитом користувачів системи бухгалтерського обліку щодо запасів є забезпечення організації обліку їх руху в умовах високої ліквідності, з можливістю оперативного контролю залишків, враховуючи еволюцію основних парадигм обліку запасів [3].

Традиційний облік виробничих запасів зосереджується переважно на економічній стороні процесів (процес закупівлі, зберігання, інвентаризації (контроль) залишків. В рамках традиційної системи використовуються методи оцінки запасів, як:

- ✓ FIFO (First In, First Out) – оцінка запасів на основі припущення, що першими використовуються найстаріші запаси;
- ✓ метод середньозваженої вартості – середня вартість запасів, що використовується для оцінки витрат на виробництво тощо [1].

Наприклад, метод FIFO має низку важливих переваг, але в умовах сталого розвитку він демонструє й певні обмеження. Основні недоліки пов'язані з можливим ігноруванням екологічних показників, надмірними витратами на зберігання та транспортування, а також труднощами в адаптації до швидких змін на ринку. Підприємствам, що прагнуть досягти цілей сталого розвитку, важливо враховувати ці недоліки та, за потреби, комбінувати метод FIFO з іншими підходами до управління запасами, щоб забезпечити як економічну, так і екологічну ефективність.

Метод середньозваженої собівартості може мати значні недоліки в контексті сталого розвитку, оскільки він не враховує екологічні та економічні варіації між окремими партіями запасів і ускладнює ефективне управління ресурсами. Для підтримки цілей сталого розвитку підприємствам доцільно звертати увагу на методи обліку, які дозволяють точніше враховувати екологічні та соціальні аспекти кожного етапу виробництва і використання запасів.

З огляду на зростаючий попит на впровадження сталих практик у виробничі процеси, з'являються нові підходи до обліку запасів, які включають екологічні та соціальні показники. До таких інновацій можна віднести:

1. Екологічно орієнтований облік запасів (Green Accounting) орієнтується на врахування впливу виробничих процесів на навколишнє середовище. Для цього використовуються такі елементи:

- вуглецевий слід запасів – вимірювання викидів парникових газів, пов'язаних з виробництвом, транспортуванням та зберіганням виробничих запасів. Такі оцінки дозволяють підприємствам мінімізувати вуглецевий слід своїх активів;
- енергоємність запасів – облік кількості енергії, необхідної для виробництва, транспортування та зберігання кожного виду матеріалів;
- оцінка впливу відходів – облік вартості утилізації відходів, що утворюються внаслідок використання певних матеріалів.

2. Цифровізація та автоматизація облікових процесів – використання сучасних цифрових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та Інтернет речей (IoT), змінює підхід до обліку виробничих запасів. Завдяки цифровізації підприємства можуть отримувати такі переваги:

– автоматизований контроль запасів – технології IoT дозволяють у режимі реального часу відстежувати кількість запасів, місце їх розташування та стан. Це знижує витрати на ручний контроль та попереджає надмірне накопичення запасів;

– прогнозування попиту – за допомогою штучного інтелекту підприємства можуть прогнозувати потреби у виробничих запасах, що дозволяє уникнути дефіциту чи надлишку;

– прозорість ланцюгів постачання – використання технології блокчейн дозволяє відстежувати весь шлях товару – від виробника до кінцевого споживача, що підвищує відповідальність та прозорість у процесі обліку.

3. Оцінка життєвого циклу запасів (Life Cycle Assessment, LCA) передбачає оцінку всього життєвого циклу виробничих запасів – від видобутку сировини до утилізації кінцевих продуктів. LCA дозволяє оцінити повний екологічний вплив матеріалів та ресурсів, що використовуються у виробництві. Такий підхід допомагає підприємствам приймати обґрунтовані рішення щодо використання більш екологічних матеріалів або пошуку постачальників із меншим впливом на довкілля.

Інноваційні підходи до обліку виробничих запасів мають значний потенціал для підвищення ефективності управління ресурсами, сприяння сталому розвитку та зниження екологічного навантаження. Однак їх впровадження стикається з рядом викликів, які важливо враховувати для успішної адаптації підприємств до нових умов.

Висновки. Таким чином, впровадження інноваційних підходів до обліку виробничих запасів є важливим кроком на шляху до сталого розвитку підприємств. Однак цей процес пов'язаний із значними викликами, що вимагають ретельної підготовки та комплексного підходу. Інвестування в нові технології, навчання персоналу, адаптація існуючих систем обліку та співпраця з регуляторами – головні кроки, які допоможуть подолати труднощі і забезпечити ефективне впровадження інновацій.

Список використаних джерел

1. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ М-ва фінансів України від 20 жовт. 1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>.

2. Польова Т. В., Охрей Т. С. Методично-організаційні особливості обліку виробничих запасів підприємств. *Економічний простір*. 2020. № 160. С. 124-128.

3. Кирилюк Б. Л. Проблеми обліку запасів у дисертаціях українських дослідників. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. Сер. Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. 2013. Вип. 3. С. 98–113.

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ

Олег ШЕВЧУК

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Оксана ПРИСЯЖНЮК

Вступ. Удосконалення системи фінансового менеджменту є одним із важливих напрямів підвищення ефективності управління як на рівні підприємств, так і на регіональному рівні, оскільки передбачає оптимізацію витрат і забезпечення стабільного розвитку. Задля досягнення максимальної ефективності управління, формування даної системи має враховувати сучасні тренди та застосовувати інноваційні інструменти управління.

Результати дослідження. Як відомо, основою ефективного функціонування системи фінансового менеджменту є використання сучасних технологій при здійсненні облікової діяльності та плануванні. Однією з таких технологій є ERP-система (Enterprise Resource Planning). Вона дає змогу удосконалити управління всіма бізнес-процесами та підвищити оперативність прийняття управлінських рішень, забезпечуючи точність і прозорість даних. Сучасні дослідники підтверджують важливість застосування даної системи для підвищення ефективності та комплексності управління ресурсами підприємства, забезпечення прозорості процесу планування [2]. Також ERP-система сприяє автоматизації рутинних процесів (забезпечує їх швидке виконання та можливість оперативного моніторингу).

Одним із важливих базових показників, від яких прямо пропорційно залежить ефективність системи фінансового менеджменту підприємств є витрати виробництва. З метою оптимізації системи фінансового менеджменту доцільно систематично проводити аналіз собівартості продукції та здійснювати пошук способів її зниження (зокрема можна розглядати ліквідацію непродуктивних витрат часу, оптимізацію логістичних ланцюгів, посилення контролю за якістю продукції та ін.). Оскільки осередком будь якого підприємства є виробництво, то оптимізація управління витратами може бути пов'язана насамперед з удосконалення процесу операційного менеджменту. Зважаючи на це, зниженню витрат може сприяти, зокрема, оптимізація процесів управління запасами. Серед основних напрямів слід відзначити вибір надійних постачальників, можливість домовитися з ними про знижку, забезпечення належних умов та швидкості транспортування ресурсів та ін. З метою зниження собівартості виробництва продукції доцільно не лише ефективно здійснювати управління запасами, а й забезпечувати умови для їх раціонального використання. Важливо враховувати переваги впровадження сучасних технологій виробництва, для уникнення (або зниження) браку продукції та

додаткових витрат сировини. Одним із сучасних напрямів зниження витрат є застосування роботизації та автоматизації процесів. Це сприятиме удосконаленню операційного менеджменту, підвищить продуктивність та результативність діяльності підприємства. Проте, слід зауважити, що людські ресурси є одним із найбільш важливих, тому передумовою зниження собівартості продукції є удосконалення процесів управління персоналом. (моніторинг робочого часу, оптимізація виконання завдань, застосування сучасних комунікаційних технологій, аутсорсинг, постійне навчання, тренінги та ін.)

Сучасні умови воєнного стану в країні та зумовлені ними проблеми у енергетичній сфері є важелем впливу на прийняття управлінських рішень щодо застосування енергоефективних та енергоощадних технологій, застосування відновлювальних джерел енергії. Проведені дослідження доводять, що переважна більшість господарюючих суб'єктів мають застаріле обладнання. Тому, його оновлення є вирішенням проблеми енергетичних перевитрат, а отже, одним із опосередкованих факторів впливу на систему фінансового менеджменту. Оптимізації процесів управління витратами, сприяють також застосування елементів Lean та Six Sigma, оптимізація логістичних операцій та автоматизація системи управління запасами, цифровізація процесів для підвищення оперативності передачі інформації та ін. Отже, завдяки комплексному підходу до управління витратами, підприємство може знизити їх рівень і тим самим підвищити продуктивність та фінансову результативність господарської діяльності.

Вважаємо, що з метою удосконалення системи фінансового менеджменту підприємств доцільно зосередити увагу на процес управління ризиками, що особливо актуально в умовах воєнного стану та економічної нестабільності. Особливу увагу потрібно звернути на основні потенційні ризики, особливо фінансові та сформулювати заходи щодо мінімізації їх впливу у разі виникнення (страхування основних активів, застосування механізмів хеджування, диверсифікація джерел фінансування, оптимізація кредитного портфелю та ін.)

Серед інноваційних інструментів удосконалення системи фінансового менеджменту можна виділити запровадження системи ключових показників ефективності до роботи фінансового відділу задля підвищення ефективності діяльності його працівників. Також визначальним чинником інноваційного функціонування системи фінансового менеджменту є фінансова прозорість та відкритість підприємства до інновацій та активізації співпраці з діловими партнерами (в тому числі з міжнародними) задля залучення інвестицій та реалізації інноваційних проєктів.

Одним із важливих факторів впливу на систему фінансового менеджменту є рівень управління оборотним капіталом [1], зокрема, зниження рівня дебіторської заборгованості, підвищення ліквідності впливають на фінансову стабільність роботи підприємства. Фінансові інструменти, що можуть бути використані при цьому – маркетингові заходи впливу на покупців та постачальників (наприклад, знижки за швидку оплату покупцем). Окрім того,

доцільно проводити моніторинг та контроль платежів: на регулярній основі. Також контроль заборгованостей для виявлення клієнтів, що неспроможні здійснити вчасно оплату. Оптимізація управління грошовими потоками передбачає удосконалення процесів їх планування.

Висновки. Удосконалення системи фінансового менеджменту підприємств на основі використання інноваційних інструментів – це комплексний процес. Він вимагає постійного дослідження факторів мікро- та макросередовища і інновацій у різних сферах та пошук можливостей їх застосування.

Список використаних джерел

3. Кічук, О., Тарасова, Ю. (). Управління оборотним капіталом промислових підприємств. 2022. *Економіка та суспільство*, (37). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-60>
4. Що таке ERP-система та які завдання вона вирішує. URL: <https://h-profit.com/blog/shho-take-systema-erp/> (дата звернення 14.10.24).

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Назар Шиманський

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Поліський національний університет*

Науковий керівник – к. е. н., доцент Інна ШУБЕНКО

Страховання життя в Україні є одним із ключових елементів соціально-економічної стабільності держави та індивідуальної безпеки громадян. На тлі економічної нестабільності та зростання ризиків, страхування життя стає важливим інструментом для захисту фінансових інтересів громадян. Проте ринок страхування життя в Україні стикається з низкою проблем, які гальмують його розвиток.

Проблеми та перспективи розвитку страхування життя викликають інтерес як серед наукової спільноти, так і серед широкого загалу. В.Д. Базилевич аналізував теоретичні засади функціонування страхування життя як складової особистого страхування. О.О. Радецька у своїх дослідженнях зосереджується на класифікації чинників, що стримують розвиток страхування життя в Україні. Є.Ю. Ткаченко та О.В. Яришко пропонують заходи для стимулювання та розвитку вітчизняного ринку страхування життя.

Низький рівень фінансової грамотності населення є однією з головних проблем ринку страхування життя в Україні. Багато громадян просто не розуміють переваг страхових продуктів і сприймають їх як додаткові витрати, які не є обов'язковими [1]. Це питання пов'язане як із недостатньою інформаційною роботою страхових компаній, так і з відсутністю систематичного

підходу до фінансової освіти на державному рівні. Крім того, низький рівень доходів населення суттєво обмежує можливості для придбання страхових полісів. В умовах економічної нестабільності громадяни частіше вибирають поточне споживання, залишаючи питання майбутніх ризиків на другому плані. Попри численні виклики, ринок страхування життя в Україні має значні перспективи для зростання [3]. Одним із ключових факторів є поступове підвищення фінансової грамотності серед населення, що відкриває можливості для розвитку нових страхових продуктів і послуг, які можуть відповідати різноманітним потребам клієнтів. У міру того, як люди стають більш обізнаними щодо переваг страхування життя, вони готові розглядати його як надійний інструмент захисту та фінансового планування.

Ще однією значною проблемою є недовіра до страхових компаній. Ця недовіра обумовлена історичними прикладами банкрутства компаній та недостатнім державним контролем за їхньою діяльністю. Попри певні зусилля з боку регуляторів, ситуація з прозорістю та надійністю страхових компаній досі не є повністю вирішеною. Основні проблеми графічно зображено на рис. 1.

Рис. 1. Проблеми ринку страхування життя.

Джерело: власні дослідження.

Щоб подолати ці проблеми, необхідно вжити комплексних заходів. Підвищення фінансової грамотності населення є одним із ключових напрямів для розвитку ринку страхування життя в Україні. Низький рівень обізнаності громадян щодо страхових продуктів значно обмежує їхню участь у системі особистого страхування. Багато людей не розуміють суті страхування життя, його переваг та функцій, що часто призводить до недовіри і нехтування цим важливим інструментом фінансового захисту. Для подолання цього бар'єру потрібна системна робота як з боку держави, так і страхових компаній.

Перш за все, страхові компанії повинні активніше проводити інформаційні кампанії, спрямовані на пояснення переваг страхування життя. Ці кампанії мають бути адаптовані до різних аудиторій з урахуванням їхніх потреб та можливостей. Важливу роль відіграє використання різних каналів комунікації, таких як соціальні мережі, телебачення, радіо, а також спеціалізовані навчальні програми для громадян.

Крім того, до навчальних програм шкіл і вищих навчальних закладів необхідно включати елементи фінансової грамотності, що охоплюють не тільки основи управління особистими фінансами, але й поняття страхування життя.

Молодь повинна з раннього віку отримувати базові знання про те, як страхування може допомогти забезпечити фінансову стабільність у майбутньому. Такі знання допоможуть формувати фінансово освічену культуру серед населення, де страхування життя буде сприйматися як важливий елемент захисту від можливих ризиків.

Зміцнення довіри до страхових компаній є ще одним важливим кроком [2]. Це може бути досягнуто через посилення державного контролю за їхньою діяльністю, запровадження прозорих механізмів звітності та захисту прав клієнтів.

Удосконалення законодавчої бази також є критичним завданням для розвитку ринку. Необхідно внести зміни до законів, що регулюють страхування життя, з метою захисту прав споживачів та спрощення механізмів отримання страхових виплат. Важливим аспектом є також зниження податкового навантаження на страхові продукти, що підвищить їхню привабливість для споживачів.

У висновку слід підкреслити, що страхування життя є важливим інструментом забезпечення фінансової безпеки населення та стабільності економіки в цілому. Основні проблеми, з якими стикається ринок страхування життя в Україні, включають низький рівень фінансової грамотності населення, невисокі доходи, недовіру до страхових компаній, відсутність державної підтримки та недосконалу правову базу. Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу, що охоплює підвищення рівня фінансової освіти, створення доступних і гнучких страхових продуктів, посилення контролю над діяльністю страхових компаній, а також удосконалення законодавства та запровадження державних стимулів.

Перспективи розвитку страхування життя в Україні напряду залежать від ефективної співпраці держави, бізнесу та громадянського суспільства. За умови впровадження відповідних реформ і стимулювання попиту на страхові продукти, ринок страхування життя може стати важливим фактором соціальної захищеності та економічної стабільності. Створення сприятливих умов для розвитку цієї галузі дозволить підвищити рівень фінансової захищеності населення, забезпечивши сталий розвиток країни в умовах зростання ризиків і економічної нестабільності.

Список використаних джерел

1. Вовчак О. Д. Страхова справа: підручник. О. Д. Вовчак. – К.: Знання, 2011. 391 с.
2. Клапків Л. М., Клапків Ю. М., Свірський В. С. Фінансові ризики в діяльності страхових компаній: теоретичні засади, сучасні реалії та прагматизм управління: монографія. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2020. 171 с.
3. Нікіфоров П.О., Гладчук О.М., Кучерівська С.С. Формальні та неформальні інститути страхового ринку. Інноваційна економіка. 2021. №5-6 [88]. С. 105-110.

Фінансові інструменти регіонального розвитку

матеріали X Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
з нагоди 30-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту
(м. Житомир, 24 жовтня 2024 р.)

Редактор: Дема Д. І. зав. кафедри фінансів і кредиту, к. е. н., професор.

Технічна редакція: Сус Л. В. к. е. н.

Комп'ютерна верстка: Сус Л. В.

Рекомендовано до друку Вченою радою Поліського національного
університету протокол № 4 від 27 листопада 2024 року.

Умов. друк. арк. 16,0

Поліський національний університет, 2024.
10008, м. Житомир, бульвар Старий, 7